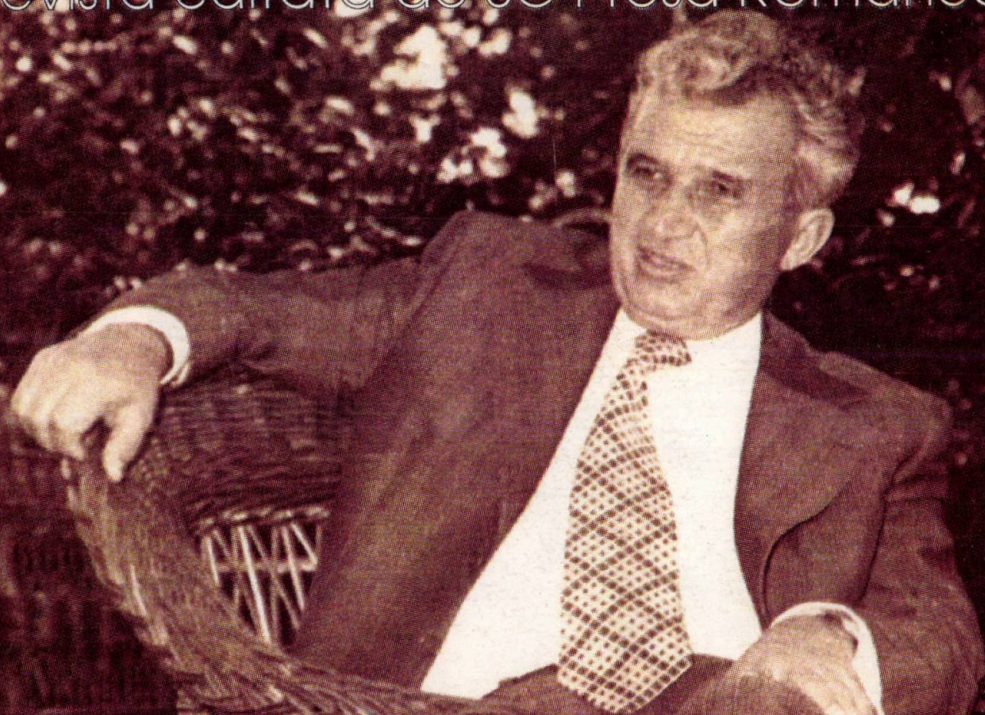

An. I, nr. 2, 1996

DOSARELE ISTORIEI

Revistă editată de SC Presa Românească

Scinteia

ORGAN AL COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Anul XXXVII Nr. 7582

Martie 23 aprilie 1968

6 PAGINI - 30 BACI

DESCHIDEREA LUCRĂRILOR PLENAREI COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

În ziua de 22 aprilie a.s. au început lucrările Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român.

La ordinea de zi a plenarei se află următoarele probleme:

1. Dezvoltarea învățământului de cultură generală, profesional, tehnic și superior în

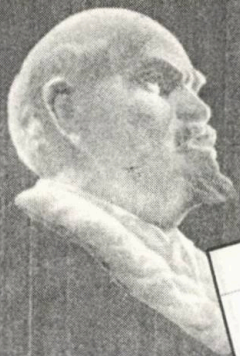
4. Cu privire la pregătirea de luptă și politică a forțelor armate ale Republicii Socialiste România și la înzestrarea lor cu armament și tehnică militară.

5. Unele probleme actuale ale activității internaționale a Partidului Comunist Român.

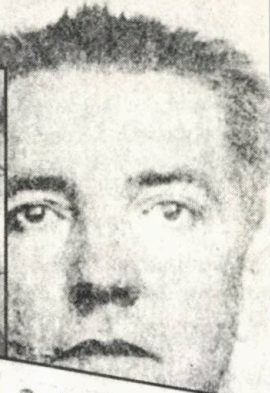
1968

Ceaușescu și „arma“

reabilitărilor politice

1870
1968

Dennis Deleant
Ceaușescu and the Securitate
Coercion and Dissent in Romania, 1965-1989

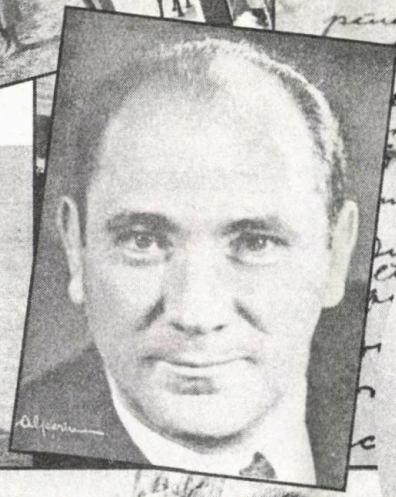
*Către
a avut de
pentru la
război
ex. Tă
ne
făcând*

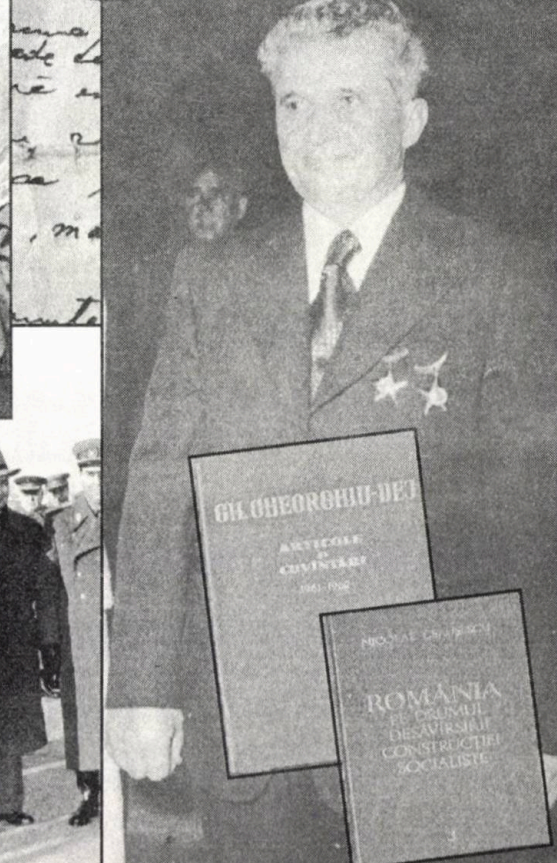
*et.
n
sturs
când
v an afa
vaje de îndrăgost
ti. Dar imediat
-
oan jura -
maisi
Cătoadeta de*

PRIMĂRII DIN TOARRE
Scînteia
Organ al Comitetului Central al P.M.R.
Anul XXXV Nr. 6364 Simbata 20 martie 1968 4 PAGINI

**NIMA TOVARĂȘULUI GHEORGHE
A ÎNCETAT SĂ BATĂ**

*10 PRINCE
RESPONDE
Opin
Către
amint. Pătr
pentru P.M.R.
din v. 66
14/10/1968
Către
Subsemnatul Remus
Hoffler, condamnat de Colegiul
Militar al Tribunalului Suprem
al R.P.R. la pedeapsa cu moarte
la R.P.R. la închisoare pe viață, în
scop a respecta și faceți uz de
dreptul de grație și să mi se dea
astfel posibilitatea ca prin muncă
încordată în orice loc mi s-ar da*

GIL GHEORGHIU-DEI
ARTICOLE
și CUVINȚI
1961-1968

ROMANIA
PE CĂMINUL
DESĂVÂRSIT
CONȘTIINȚEI
SOCIALE

1968

Sfârșitul iluziilor lui Ceaușescu

Ion CRISTOIU

Din cele peste 1.200 de pagini ale cărții în două volume *La vie en rouge*, carte tipărită de Christian Duplan și Vincent Giret, în 1994, la Editura Seuil, se conturează o temă extrem de îndrăzneată: prăbușirea comunismului a început în 1968! Posibilul șoc produs de impactul unei asemenea credințe se mai îndulcește un pic dacă îi adăugăm o altă teză fundamentală a cărții. Rolul decisiv în subminarea comunismului l-au avut nu anticomuniștii rămași în viață după masacrul care a lovit partidele democratice o dată cu instaurarea dictaturii, nici Vestul, ci foștii comuniști sau fiii acestora, convertiți la anticomunism. Încă din 1956, după Raportul secret al lui Hrușciiov — susțin Duplan și Giret — comuniștii intelectuali, cei ce trecuseră la noua doctrină nu pentru că n-avuseseră loc în partidele burgheze, precum liderii de origine proletară, ci din convingere interioară, traversează un proces interior aparte. Fii de mari și mici burghezi, acești comuniști intelectuali, în genul lui Lucrețiu Pătrășcanu, găsiseră în comunism ceea ce nu găsiseră în mediul familial: ajutorarea celor mulți și obidiți, nemulțumirea față de slăbiciunile capitalismului, nevoia de aventură.

Treptat, inteligente lucide, acești comuniști încep să-și dea seama, după instaurarea dictaturii, că societatea pentru care luptaseră nu era cea visată în operele lui Marx, Engels și Lenin, opere studiate în biblioteci, în germană, engleză sau franceză. Că noul regim nu făcea în ultimă instanță decât să perpetueze, chiar dacă într-o formă mai subtilă, împărțirea societății într-o mână de privilegiați (nomenclaturii) și restul populației. Raportul secret al lui Hrușciiov îi face să nutrească speranța că sistemul se va putea restructura din interior. Sleită după „înghețul” care a urmat lui 1956, această speranță izbucnește într-o formidabilă înflorire, în 1968, odată cu „primăvara pragheză”. „Socialismul cu față umană”, propus de Alexander Dubcek, răspundea pe deplin acestei credințe că sistemul se va putea democratiza fără ca temeliile să-i fie clintite. Echipa lui Dubcek vroia să evite alunecarea fatală spre capitalism, așa cum se întâmplase în cazul revoluției maghiare din 1956. Aripa liberală a partidului comunist ceh nu

obosișe a-și reafirma voința de a rămîne în hotarele socialismului, injectînd sistemului elementele definitorii ale democrației. Experiența pragheză a sucombat sub șenilele tancurilor sovietice. Pentru comuniștii lucizi, din întreaga Europă de Est, a fost sfârșitul iluziei. A marii, tragicei iluzii că sistemul poate fi revoluționat din interior. Din acea clipă, ei au început să devină anticomuniști. Și fie prin acțiune directă, fie prin educarea copiilor lor, au pornit o bătălie înversunată pentru răsturnarea comunismului.

Studiile consacrate istoricului proces al prăbușirii comunismului își concentrează atenția pe realitățile din Polonia, Cehia, Ungaria. România e abordată doar în treacăt. Această omitere văduvește respectivele analize de radiografierea unui spațiu aparte al capitolului numit sfârșitul iluziilor: spațiul românesc. Pentru că, la o simplă iscodire a anului 1968 bucureștean, vom constata că, în România, lucrurile au stat mai încîlcit decât în celelalte țări. Aici s-a petrecut, în materie de iluzii, un proces aparte. În timp ce, în alte țări din Est, comuniștii intelectuali își îngropau definitiv speranța privind capacitatea sistemului de a se reforma din interior,

70709

în România avea loc o înfiripare și o creștere rapidă a iluziilor. Comuniștii intelectuali români aveau toate temeiurile să creadă că sistemul se poate umaniza. La 22 aprilie 1968, se deschide la București Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Ultimul punct al ordinei de zi, al șaselea, precizează sec: „În legătură cu reabilitarea unor activiști de partid“. Simplilor membri, chiar și membrilor Comitetului Central, participanți la Plenară, acest punct nu le va fi spus mare lucru în clipa când au luat cunoștință de el. Desfășurarea Plenarei le va produce o senzație de proporții. La punctul 6, potrivit Comunicatului difuzat la 26 aprilie 1968, „Plenara a ascultat apoi Raportul Comisiei de Partid cu privire la reabilitarea unor activiști ai Partidului Comunist Român“. După ce sînt enumerați vorbitorii, comunicatul de presă menționează: „În încheierea dezbaterilor a luat cuvîntul tovarășul Nicolae Ceaușescu. Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român a adoptat o hotărîre în legătură cu reabilitarea unor activiști ai Partidului Comunist Român“.

Raportul, cuvîntarea lui Ceaușescu și Hotărîrea dezvăluiau participanților gravele crime comise în perioada lui Gheorghiu-Dej împotriva unor activiști de partid între care, la loc de funte, se număra Lucrețiu Pătrășcanu. Documentele Plenarei zguduie întreaga societate românească. După 1956, în toate țările din Est avuseseră loc astfel de denunțări ale crimelor comise în anii stalinismului. La noi, procesul fusese blocat. De fiecare dată cînd s-a ridicat problema, Gheorghiu-Dej s-a opus argumentînd că în România condamnarea abuzurilor staliniste avusese loc în 1952, cînd fuseseră demascați Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu. Ori, acum, Ceaușescu venea și dezvăluia nu numai că aceste denunțări nu

avuseră loc, dar mai mult, prin acțiunea lui Alexandru Drăghici, la ordinele lui Dej, activiști de partid importanți fuseseră asasinați pur și simplu. Adăugată primelor semne ale liberalizării (condamnarea cultului personalității, deschiderea spre Occident, sprijinirea „primăverii pragheze“, introducerea unor elemente ale economiei de piață), Plenara din 1968 a dat multor comuniști români iluzia că, sub conducerea lui Ceaușescu, se va realiza la București socialismul cu față umană preconizat de Dubcek. De aici, uriașul val de simpatie care-l înconjoară rapid pe Ceaușescu, adeziunea sinceră a unor intelectuali la politica tînărului conducător, unitatea națională în jurul lui Ceaușescu în clipa denunțării invaziei sovietice în Cehoslovacia. Oricît ar părea de ciudat, în timp ce mulți comuniști intelectuali români se aflau la începutul iluziei, pentru Ceaușescu, anul 1968 a reprezentat sfîrșitul iluziilor în ce privește liberalizarea comunismului. Evenimentele petrecute în România după condamnarea intervenției Pactului de la Varșovia, evenimente reprezentînd tot atîtea semne ale unei tentative de spargere a hotarelor sistemului, l-au convins că o continuare a liberalizării riscă să pună în pericol însuși sistemul și prin asta însăși propria-i funcție. Mulți cercetători situează începutul „înghețului“ în România în 1971, după ce Ceaușescu s-a întors din turneul asiatic. O privire mai atentă asupra celor trei ani anteriori ne arată că „înghețul“ debutase la sfîrșitul lui 1968, cînd Ceaușescu se confruntase cu mișcările studentești din decembrie. Conștient — și în urma eșecului înregistrat de „primăvara pragheză“ —, Ceaușescu pune capăt unui proces — „perestroika bucureșteană“ — al cărui final risca să ducă la prăbușirea sistemului. Ceaușescu se dovedea astfel mult mai lucid decît comuniștii români intelectuali. El și-a dat seama, în 1968, că adevărata

liberalizare nu poate avea loc decît dincolo de hotarele comunismului. Un lucru pe care el, un comunist tradițional — un stalinist, în ultimă instanță —, nu și-l imagina. Comuniștii intelectuali români continuau să se iluzioneze. Deși, dacă ne gîndim bine, chiar Plenara din 1968 ar fi trebuit să le micșoreze entuziasmul față de „perestroika“ autohtonă. Căci, Plenara nu merge pînă la capăt. Reabilitările sînt parțiale. Ele nu vizează și pe liderii partidelor istorice, arestați și condamnați în perioade 1947–1952. Ele nu pun în discuție sistemul însuși. Crimele sînt considerate abateri de la leninism.

Un plus de luciditate i-ar fi avertizat pe intelectualii comuniști că reabilitările lui Ceaușescu nu exprimau o voință democratică. Ele erau o banală reglare de conturi ale noului conducător cu oamenii lui Dej. Acest lucru ar fi fost suficient pentru a-i pune în gardă asupra încăpățînării lui Ceaușescu de a păstra România în hotarele comunismului. Incapabili să sesizeze caracterul șchiop al reabilitărilor, seduși de condamnarea invaziei sovietice, ei au continuat să se iluzioneze asupra intențiilor liberaliste ale lui Ceaușescu. De aceea, spre deosebire de alte țări din Est, România n-a cunoscut în 1968 o intrare în joc a comuniștilor intelectuali deveniți anti-comuniști prin spulberarea iluziilor. Spre deosebire de alte țări comuniste, România nu a cunoscut înfiriparea unei mișcări interne pentru prăbușirea comunismului. De aici, revolta din 1989. Și de aici felul aparte în care s-au desfășurat evenimentele în ultimii șapte ani. Pentru că, ajunși la putere în decembrie 1989, membrii echipei lui Iliescu nu erau comuniști convinși. Ei se mai iluzionau că se mai putea reface în România anului 1989 experiența comunismului cu față umană, experiență asupra căreia Ceaușescu își pierduse, încă din 1968, orice iluzie. ■

Sumar

nr. 2 • 1996

1968: Ceaușescu și „arma” reabilitărilor politice (1968: Ceaușescu and the “weapon” of political rehabilitation)

Ion CRISTOIU

1968: Sfârșitul iluziilor
lui Ceaușescu 1
(1968: The end of Ceaușescu's
illusions)

Mihail E. IONESCU

1968: un an de cumpănă
al istoriei universale 4
(1968: A crucial year in world
history)

Pierre du BOIS

Mitul discontinuității 7
(The myth of discontinuity)

Florin CONSTANTINIU

Destalinizarea autentică sau luptă
pentru putere? 16
(Real destalinisation or a struggle
for power?)

Dragoș DRĂGOESCU

Caruselul crimelor și liderii
comuniști români.....20
(The “merry-go-round”
of murders and the Romanian
Communist leaders)

Stelian TĂNASE

Ceaușescu și reabilitarea
comuniștilor români
decimați de Stalin.....35
(Ceaușescu and the rehabilitation of
Romanian communists decimated
by Stalin)

Cristian TRONCOTĂ

O reabilitare tacită 40
(A tacit rehabilitation)

Marius OPREA

„Devierea de dreapta” 48
(“The right deviation”)

„Îmi spuneam că, dacă se va
schimba regimul în România,
voi scrie o istorie a Securității”
(dialog cu Dennis Deletant) 49

(“I was telling myself that, if the
regime should change in
Romania, I would write a history
of the Securitate”. An interview
with Dennis Deletant)

Adrian CIOROIANU

Teoreticianul, Apărătorul,
Justitiarul 54
(The Theoretician, the Defender,
the Vindicator)

Florin MÜLLER

Politică și istoriografie:
Lucrețiu Pătrășcanu 61
(Politics and historiography:
Lucrețiu Pătrășcanu)

Mircea SUCIU

Foamea de a afla.....64
(The thirst for finding out)

În atenția cititorilor

- Abonamentele se fac la sediul redacției (pentru informații suplimentare, sunați la tel. (01) 650.44.75, Alexandru Constantinescu).
- Costul abonamentelor (4.000 lei/exemplar, plus 100 lei taxe poștale):
3 luni — 12.300 lei
6 luni — 24.600 lei
12 luni — 49.200 lei
- Sumele se depun la BRD, SMB / SC Total Press SRL, cont 40.72.99.61.56.726

ERR

DOSARELE ISTORIEI

Director

Ion CRISTOIU

Redactor-sef

Mircea SUCIU

Secretar general de redacție
Marius POTCOVARU

Secretar

Laurențiu PANAITE

Consilieri redacționali

Gheorghe BUZATU (Centrul de
Istorie și Civilizație Europeană, Iași),

Radu CIUCEANU (Institutul
Național pentru Studii
Totalitarismului, București),

Ioan CHIPER (Institutul de Istorie
„N. Iorga”, București),

Florin CONSTANTINIU (Institutul
de Istorie „N. Iorga”, București),
Pierre du BOIS (Institutul Universitar
de Înalte Studii Internaționale,
Geneva),

Mihail E. IONESCU (Școala
Națională de Științe Politice și
Administrative, București),

Ioan SCURTU (Arhivele Naționale
ale României, București),

Stelian TĂNASE (Facultatea de
Științe Politice și Administrative,
Universitatea București),

Cristian TRONCOTĂ (Institutul
Național de Informații, București)

Publicație lunară editată de
SC Presa Românească

Director

Daniel TOMESCU

Director economic

Ionel VLAD

Director consilier

Iliuță NAGHI

Redacția

Calea Victoriei nr. 133-135,
sc. A, et. 2, sector 1, București 71102
Tel./Fax: (004)(01) 650.50.25
(004)(01) 650.54.80 / int. 26

Tehnoredactare computerizată
SC Presa Românească

Coperta: Ștefan CIOS

Tipar

SC Cerhart – Exim SRL,
București

Difuzare

Total Press

Reproducerea integrală a articolelor și pre-
luarea ilustrațiilor se fac numai cu acordul
redacției.

Correspondența și articolele propuse spre
publicare (dactilografiate și însoțite de
ilustrații) sînt așteptate pe adresa redacției.
© 1996 SC Presa Românească

Bombardamente, baricade, proteste, invazie „frățească”

1968

Un an de cumpănă al istoriei universale

Viziunea „punctiformă” predomină asupra anului 1968. Bombardamente americane în Vietnam, revoltă în Cartierul Latin din Paris, tancurile sovietice ocupă Praga etc. Este oare posibilă o interpretare de ansamblu a acestor evenimente care au zguduit istoria lumii în acel an?

Mihail E. IONESCU

Revoluție în est, vest și sud

Pentru românii generației de mijloc, 1968 reprezintă un an plin de istorie. Au văzut o vizită de șef de stat mult așteptată la București — cea a președintelui Franței, generalul Charles de Gaulle —, care le-a dat multe speranțe privind și refuzul dominației sovietice și apropierea de Occident. Au fost martorii apariției și dezvoltării socialismului cu „față umană” în Cehoslovacia, ceea ce s-a numit „primăvara de la Praga”. Nume ca Alexander Dubcek sau Ludvik Svoboda le deveniseră familiare. În a treia decadă a lunii august 1968, imediat după invazia militară a Pactului de la Varșovia în Cehoslovacia (cu excepția notabilă a trupelor române), România a trăit chiar febra pregătirilor de război.

Discursul lui Ceaușescu din dimineața de 20 august 1968, în care a condamnat aspru și hotărât invazia „frățească” în Cehoslovacia, a incendiat opinia publică românească și a sunat ca o chemare la arme pentru apărarea patriei amenințate. Dincolo de regimul politic se profilau pentru toți patria eternă și inamicul ereditar care o primejduia din nou. Cîteva săptămîni, România a trăit la cea mai înaltă tensiune și ceea ce atunci era public și permis a devenit, în anii ulteriori, „indexat”, trecut la „strict secret”.

Dar, 1968 nu s-a rezumat doar la aceste evenimente cu impact nemijlocit asupra României. A fost și anul unei campanii prezidențiale în SUA de un fel cu totul aparte și care a înregistrat un asasinat (candidatul la investitura democraților, Robert Kennedy). În aceeași uriașă republică nord-americană, campusurile universitare și, deopotrivă, străzile marilor orașe au fost în fierbere. În campusuri se protesta împotriva războiului din Vietnam, pe străzi luase amploare mișcarea pentru drepturi și libertăți civile. Și un nou asasinat zguduitoare: Martin Luther King, liderul mișcării de emancipare civică a populației de culoare.

În mai 1968, Parisul studentesc se găsește pe baricade. Studenților li se alătură marile centrale sindicale, peste 10 milioane de „gulere albastre” aflîndu-se în grevă. Manifestațiile se extind și în alte orașe sub deviza „Trăiască revoluția”. *Establishment*-ul politic francez este puternic zgîlțit,

Alexander
Dubcek,
port-drapelul
„primăverii”
de la Praga

dar supraviețuiește. Pojarul manifestațiilor studentești se extinde însă în Europa. În Italia ori în Germania federală (la Berlin), studenții arborează lozinci cu îndemnuri ciudate („Este interzis să interzici”), împrumutate Cartierului Latin.

În China comunistă, „Marșul Revoluție Culturală a Proletariatului” atinge, tot în 1968, punctul de vîrf. Declanșată de liderul Mao Tzedung în scopul de a adînci „revoluția”, mișcarea zdruncină din temelii uriașa țară asiatică și o apropie de haos. „Gărzile roșii”, formate pentru „purificarea revoluționară”, executată cu prețul a numeroase victime, încep să fie „calmate” de armată.

România, mai 1968: vizita generalului de Gaulle

Nici „lumea a treia“, cea din afara blocurilor politico-militare care compun sistemul bipolar, cantonată cu deosebire în sudul planetei, nu este ferită de talazurile contestației de masă. În Mexic, se produce probabil cel mai profund protest împotriva *establishment*-ului, studențimea fiind vîrf de lance, dar fiind secundată și de mase de muncitori industriali și de țărani. Deopotrivă, astfel de mișcări de contestație se înregistrează în Africa (în Senegal, la Dakar) sau în India (la Calcutta).

Așadar, anul 1968 este un an al unei adînci contestații înregistrate la eșalon global, ținta fiind sistemele politice interne, dar și legăturile stabilite între ele pe arena internațională. O adevărată criză a sistemului mondial.

Ținta: „vechiul regim“

Ce legătură poate să fie între mișcarea tineretului universitar francez, din mai 1968, și lupta pentru drepturi civile în SUA? Dar între „primăvara de la Praga“ și mișcările studenților din Mexic? Or, între „marele salt înainte“ din China și timida încă mișcare de dizidență din URSS? Sau, între condamnarea „greșelilor“ lui Gheorghe Gheorghiu-Dej de către Nicolae Ceaușescu, în aprilie 1968, și protestul studențesc din Berlin?

Este evident că toate aceste mișcări — la nivel de stradă ori de elite conducătoare (ca în cazul României) —, îndreptate împotriva

U Thant, secretar general al ONU (în stînga), și L.B. Johnson, președintele SUA, într-o caricatură din presa iugoslavă anilor '60

„vechiului regim“, așadar a *establishment*-ului, a alcătuirilor politico-economice în ființă, protestau față de cutumele deja încetățenite ale acestora. Tineretul studios francez protesta, cum spune Raymond Aron, împotriva sistemului împietrit al universității franceze. Mișcarea pentru drepturi civile din SUA reclama o astfel de liberalizare a societății americane, niciodată știută înainte, și care depășea cu mult proiectul lui „Great Society“ aparținînd președintelui L.B. Johnson. „Marele salt înainte“ declanșat de Mao proclama voința de pulverizare a tendinței de birocratizare a sistemului comunist. Cei cîțiva dizidenți care au „patru-lat“ în Piața Roșie protestînd împotriva invaziei sovietice în

Cehoslovacia, consemnau opoziția față de menținerea prin forță a unui sistem dovedit deja (a se vedea evenimentele, din 1956, din Ungaria și Polonia) falimentar.

Protestul împotriva „vechiului regim“ — fie, așadar, comunismul de tip sovietic, precum în Cehoslovacia sau chiar în China, fie capitalismul liberal de tip american, precum în SUA sau Franța — însemna și o de neocolit presiune pentru schimbare. Or, o astfel de schimbare nu se putea produce decît prin aruncarea peste bord a „vechiului regim“. În Franța, tentativa a avortat și este de glosat mult asupra cauzelor unui asemenea eșec (refuzul tineretului de a se ralia stîngii politice sau incapacitatea acestuia de a promova

Reuniune politică a Pactului de la Varșovia (Sofia, 7 martie 1968)

schimbarea?). În China, o astfel de schimbare va avea încă mult de așteptat și va consemna, în era lui Deng, o mixtură între controlul comunist al societății și libera inițiativă în domeniul economic. În SUA, schimbarea va fi sesizată în „contracultură” (ca emblemă: festivalul rock de la Woodstock, din vara lui 1969) sau în presiunea grupurilor marginale pentru drepturi. În sfârșit, „primăvara de la Praga” a dispărut sub șenilele tancurilor unor state ale Pactului de la Varșovia.

„Vechiul regim” împotriva căruia se ridicase valul protestatar mondial a supraviețuit. Sînt unii specialiști (I. Wallerstein) care apreciază că, practic, în 1968 a avut loc o pactizare a sîngii leniniste și a liberalismului american pentru a păstra stabilitatea într-un sistem global amenințat de o revoluție fără precedent. Această pactizare ar fi însemnat atît abandonarea de către sînga leninistă a obiectivului revoluției și prăbușirea ideologică a mitului revoluției proletare, cît și sfîrșitul hegemoniei americane în sistemul mondial și începutul declinului SUA.

Din această ultimă perspectivă, iată o informație de dată recentă. Istoricul rus R. Pikhoya afirmă, bazîndu-se pe documente din arhivele sovietice, că SUA au știut că trupele Pactului de la Varșovia vor intra în Cehoslovacia pentru a zdrobi „primăvara” pragheză. Lipsa de reacție a Washingtonului la această lovitură de forță sovietică ține, indiscutabil, și de logica relațiilor dintre superputeri în sistemul bipolar, dar poate și de această pactizare ideologică sovieto-americană. Nu este lipsit de interes a menționa că același istoric făcea o legătură între eforturile de schimbare întreprinse în Cehoslovacia

și cele încercate în Iugoslavia și România.

De la anti-dejism la anti-sistemic

Care este locul „acțiunii” demarate de Ceaușescu prin Plenara din aprilie 1968 în acest tablou global extrem de frămîntat?

Interpretarea curentă este că liderul comunist român a încercat astfel să-și consolideze propria putere și să rămînă „numărul 1”, necontestat, în România. Pentru că, pe de o parte, era demitizat predecesorul — Gheorghiu-Dej —, învinovățit de greșeli grave, iar, pe de altă parte, apropiați ai acestuia și contracandidați marcanți ai lui Ceaușescu erau înlăturați prin compromitere din competiția pentru „fotoliul” suprem.

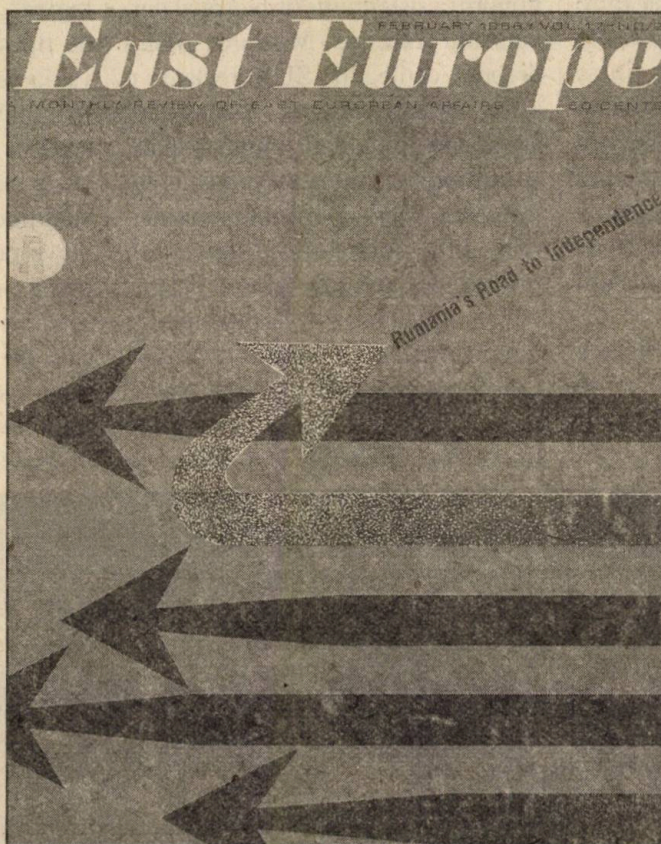
În perspectiva însă a revoluției sistemice intervenite în 1968, gestul lui Ceaușescu poate îmbrăca și alte explicații. Destalinizarea tîrzie pe care o practică el, întrucît Dej nu o

Acțiunea lui Ceaușescu, din aprilie 1968, plasează România în valul global de contestație, fiind sincronă unei năzuințe de schimbare veritabilă și profundă, de construcție a unui „nou regim”.

efectuase defel, echivala cu etichetarea acestuia ca stalinist. Pe cale de consecință, sistemul comunist patronat de Dej era unul stalinist, iar incriminarea liderului trebuia să determine și condamnarea sistemului. De altfel, logica acestui comportament a lui Ceaușescu a reieșit limpede odată cu protestul vehement împotriva invaziei sovietice din Cehoslovacia și, deopotrivă, cu pregătirile întreprinse pentru a respinge una similară în România.

Așadar, „anti-dejismul” evidențiat în aprilie 1968 era un pas, foarte important desigur, al acțiunii „anti-sistemice”, de reformulare a „vechiului regim”, dar care trebuia să fie continuată cu energie. O astfel de interpretare a acțiunii din aprilie 1968 plasează România în valul global de contestație, fiind sincronă unei năzuințe de schimbare veritabilă și profundă, de construcție a unui „nou regim”.

Eșecul revoluției sistemice globale din 1968 a pecetluit însă și soarta schimbării încercate, atunci, în România. ■

Forța sugestiei: coperta revistei americane „East Europe”, vol. 17, nr. 2, februarie 1968

De la Gheorghiu-Dej la Ceaușescu

Mitul discontinuității

Pierre du BOIS

Temeinic instalat pe "tron", atotputernicul Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim-secretar al Partidului Muncitoresc Român și președinte al Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, domnește autoritar asupra României. Puterea clasei muncitoare coincide cu a lui

însuși. În noiembrie 1961, la cea de-a 60-a aniversare a zilei sale de naștere, partidul îl sărbătorește pe "iubitul conducător" care călăuzește țara pe drumul socialismului și, deci, la fericire - *ad majorem Deji gloriam*, pentru marea glorie a lui Dej.

România sub teroare

Ghidați de o teamă instinctivă, obsedați de comploturi și măsinațiuni, conducătorii comuniști au dominat mai întotdeauna prin arbitrar și violență. Dej n-a făcut excepție de la regulă. El a reluat metodele brutale ale lui Stalin. Dictatura proletariului era cea a partidului, iar cea a partidului era a lui însuși. În vreme ce omul, după teoria lui Stalin, este „cel mai prețios capital“, revoluția a strivit societatea. Abuzuri înspăimântătoare de putere au fost comise: epurări repetate, teroare

instituționalizată, români arestați cu sutele de mii, lagăre de concentrare deschise de la un capăt la altul al țării, șantierul Canalului Dunărea-Marea Neagră transformat într-o gigantică închisoare, distrugerea vechii clase politice, anihilarea creimei culturii române. Nenorocirea concentraționară a inundat toată România. Revoluția însăși era mai importantă decât oamenii.

Toată lumea era în pericol. Inclusiv comuniștii. Revoluția își devora fiii. Epurările fuseseră numeroase. „Violări monstruoase ale legalității socialiste“ au fost comise

împotriva militanților partidului. Ștefan Foriș, predecesorul lui Dej, a fost pur și simplu asasinat, în 1946. Ana Pauker, Teohari Georgescu și Vasile Luca, membri ai Biroului Politic, au fost eliminați în 1952. Veteranii războiului civil din Spania au fost supuși represiunilor. În aprilie 1954, Lucrețiu Pătrășcanu, personalitate de frunte a partidului, respectat și foarte popular, este lichidat după ce putrezise în închisoare încă din 1948. Cinismul cel mai flagrant era în buna tradiție a leninismului. Securitatea relansase teroa-

O mână de ajutor din Elveția

Pierre du Bois s-a născut în 1943. A făcut studii în Litere și Științe Politice, la Lausanne și Paris. Este doctor în litere, profesor de istorie contemporană europeană la Institutul Universitar de Înalte Studii Internaționale (Geneva) și la Facultatea de Litere a Universității din Neuchâtel. Este autor al unui mare număr de articole și cărți despre Elveția în sec. XX, despre procesul de constituire a Europei unite și, de asemenea, despre istoria comunismului în România. Colaborează frecvent la o serie de prestigioase publicații de specialitate din țara sa natală, precum și din Franța, Germania, Marea Britanie și SUA. Este o prezență activă în paginile „Jurnalului Institutului Universitar de Înalte Studii Internaționale“ (*HEI echo*), din Geneva. În ultimii ani, a făcut dese și laborioase cercetări în arhive și biblioteci din România, afirmându-

se ca unul dintre cei mai buni cunoscători din Occident ai epocii lui Gheorghiu-Dej și a succesorului acestuia.

Pe profesorul du Bois am avut onoarea și plăcerea de a-l cunoaște la începutul verii anului în curs, exact în momentul în care prindea contur proiectul revistei de față. Sugestiile pertinente și sfaturile competente pe care ni le-a oferit cu o mișcătoare generozitate ne-au fost de un real folos. Cu acel prilej, am aflat că domnia sa intenționase, cu aproape două decenii în urmă, să înființeze în Elveția o publicație de popularizare a istoriei. Dacă cititorii din țara cantoanelor au ce regreta — dată fiind nefinalizarea demersului —, în schimb, cei din România au la dispoziție o publicație la al cărei construcție a pus umărul și distinsul istoric și politolog din Lausanne. *Merçi beaucoup, Monsieur le Professeur! (M.S.)*

rea. Plasată deasupra legilor, instituția devenise stat în stat.

România întreagă se afla sub supraveghere. Sovieticii erau peste tot: controlau administrația, armata, Securitatea, orientau economia, cultura, învățământul, inspirau politica externă. Altfel spus, erau la cârma

arteră a Bucureștiului, Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii“, o clădire enormă, ridicată în cel mai pur stil stalinist, este încarnarea prin excelență a noii ere.

După moartea lui Stalin, excesele regimului au cunoscut o oarecare diminuare. Unele măsuri „liberale“ au dezghețat atmosfera. Șantierul Canalului Dunărea-Marea Neagră a fost închis. Colectivizarea agriculturii, în mod provizoriu, a fost încetinită. În martie 1956, la puțin timp după Congresul XX al PCUS, Dej a denunțat excesele cultului personalității în fața Comitetului Central. Apoi, în aprilie, Biroul Politic a condamnat abuzurile comise de către MAI.

Dar, în urma insurecției maghiare din 1956 și a manifestațiilor de soli-

Chișinevschi și Constantinescu. Mii de cadre ale PCR au fost excluse.

Dej nu s-a îndoit niciodată de justetea acțiunii sale. Chiar atunci cînd nu avea dreptate, el credea că are dreptate. În opinia sa, el nu încetase să lupte pentru fericirea popoului și pentru gloria socialismului. Este ceea ce declară, în noiembrie 1961, cu prilejul aniversării sale: „Urmașii noștri ne vor invidia pentru fericirea de a fi participat la bătăliile timpului nostru, de a fi contribuit la grăbirea viitorului comunist al omenirii“ („Scînteia“, 9 nov. 1961).

Apoi, în ciuda tuturor, de doi-trei ani, Dej își redresase cota de popularitate în ochii românilor. În 1958, Armata Roșie a părăsit țara. Plecarea ei a întărit conducerea PMR. În mod progresiv, Bucureștiul își afirma interesele proprii.

Schisma benefică

Plecarea armatei sovietice din România a fost, într-o oarecare măsură, facilitată de „marea schismă“ dintre Moscova și Beijing. Blocul comunist încetase de a fi monolitic. Planificarea în sînul CAER, care deranja România, ocazionase primele fricțiuni. Ea se baza pe o divizare a „lagărului socialist“ între țări cu vocație industrială și țări orientate mai mult către dezvoltarea agriculturii. Dej nu dorea să audă de o subordonare a României Germaniei Democratice și Cehoslovaciei. Libertatea începea cu independența economică. Poziția românească de echidistanță în conflictul chino-sovietic a agravat și mai mult contenciosul.

Om informat, Dej a condus bine corabia în timpul vijeliei. Prin pași succesivi, el se pune garant al independenței naționale după ce fusese mult timp un fidel zelator al Kremlinului. Era o manieră de a adăuga un supliment de patriotism unei ideologii cu firave rădăcini în țară.

Măsură după măsură, românii iau distanță, reducînd legăturile de subordonare față de Moscova. În 1963,

„Scînteia“, din 20 martie 1965: epoca lui Dej s-a sfîrșit, epoca lui Ceaușescu abia începe

jocului. Ei făceau și „vremea bună“, și „vremea rea“.

Constituția din 1952 consacrase „prietenia și alianța cu marea Uniune Sovietică“. Istoriografia românească pune accentul pe importanța slavilor — în special, a rușilor — în istoria țării. Lingvistica, ilustrată de revista „Limba română“, evoca influența slavă asupra limbii române. În 1953, autoritățile chiar au trecut la slavizarea ortografiei. România devenea astfel **Romînia**, „Scînteia“ — „Scînteia“. Artele frumoase, literatura, cinematografia, arhitectura erau mulate după normele sovietice. Situat la capătul Șoselei Kiseleff, cea mai frumoasă

daritate cu aceasta care au avut loc în România, „înghețul“ a revenit. Țara era bolnavă de teamă.

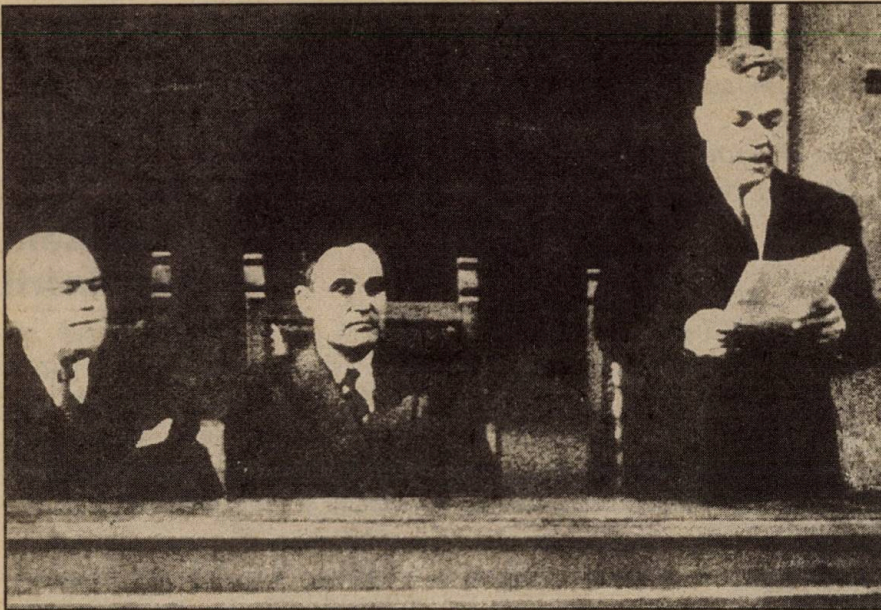
În plus, o frondă a agitat conducerea PMR după Congresul XX al partidului sovietic. Iosif Chișinevschi și Miron Constantinescu, membri ai Biroului Politic, au crezut că pot obține îndepărtarea lui Dej, agitănd chestiunea destalinizării. Dar primul secretar a reușit să pareze asaltul. În iulie 1957, el a început epurărilor. Cei doi fracționiști au fost excluși de instanțele conducătoare. Alte capete aveau să cadă ulterior. În 1960, bătrînul Constantin Pîrvulescu, membru fondator al partidului, avea să fie acuzat de complicitate cu

COMUNICAT

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, Consiliul de Stat și Consiliul de Miniștri ale Republicii Populare Romîne anunță cu adîncă durere încetarea din viață, în ziua de 19 martie, orele 17 și 43 minute, după o boală grea, a tovarășului Gheorghe Gheorghiu Dej,

prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, fiu credincios al clasei muncitoare și al poporului român, conducătorul iubit al partidului și poporului nostru.

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN
CONSILIUL DE STAT AL REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
CONSILIUL DE MINISTRI AL REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

Groza, Dej, Bodnăraș (de la stînga la dreapta): o marionetă, un lider încă nesigur și omul din umbră al Moscovei

se lansează o campanie de derusificare în toate capitolele filologiei și ale istoriei. „Muzeul Româno-Rus” este închis, ca și Institutul de Lingvistică „Maxim Gorki”. Librăria „Cartea Rusă” este românizată. Cursurile obligatorii de limbă rusă din școlile secundare sînt abolite, „lunile prieteniei româno-sovietice” suprimate. Tradus din limba rusă, săptămînalul „Timpuri Noi” își începe apariția. În 1964, sînt îndepărtați consilierii sovietici din administrația românească.

România începe să-și redescopere tradițiile naționale, să-și reabiliteze marile personalități ale trecutului — scriitorul și omul politic Titu Maiorescu, istoricul Nicolae Iorga, sculptorul Constantin Brîncuși și diplomatul Nicolae Titulescu —, să scoată din alfabet literele inspirate de sovietici. Sînt schimbate numele unor străzi, școli, uzine, orașe (astfel, Orașul Stalin redevine Brașov).

În aprilie 1964, atunci cînd polemica între Moscova și Beijing făcea ravagii, Plenara lărgită a CC al PMR aprobă în unanimitate — conform regulilor — politica conducerii și adoptă o Declarație care indică principiile pe care trebuie să se bazeze relațiile dintre țările socialiste: respectarea independenței și a

suveranității naționale, neamestecul în treburile interne, respectarea integrității teritoriale, egalitatea în drepturi, avantajul reciproc, ajutorul frățesc și internaționalismul proletar („**Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și internaționale adoptată la plenara lărgită a CC al PMR din aprilie 1964**”, „Scînteia”, 26 aprilie 1964).

La începutul lui martie 1965, România, din cauza absenței RP Chineze, boicotează Conferința comunistă internațională de la Moscova. Bătălia pentru onoarea națională resuscită mîndria și încrederea în sine a românilor, în vreme ce internaționalismul proletar, drag inimii comuniștilor, i-a lăsat impasibili. Măsurile de liberalizare luate de puțină vreme sub influența „afacerilor internaționale” și deschiderea către Occident nu reușesc să șteargă teribilul bilanț al „edificării socialismului”, dar ele aerisesc atmosfera. Eliberarea deținuților politici, începînd cu 1962. Diminuarea represiunii. Relaxarea cenzurii. Denunțarea actelor criminale comise de organele de ordine. Îndepărtarea unor ofițeri superiori din rîndurile Securității. Sfîrșitul bruierii emisiunilor radiofonice occidentale. Coo-

perare economică cu țările capitaliste. Deschiderea sau redeschiderea unor cazinouri. În vara lui 1964, în România, ca și în Occident, triumfă ritmurile de *twist*, *madison* și *hully-gully*. (v. „Der Spiegel”, 19 august 1964). La București, piesele lui Eugen Ionescu, traduse de puțin timp în limba română, înregistrează un triumf.

„Prîslea” ia puterea

Si asta încă nu este totul. Conform lui Alexandru Bărlădeanu, conducerea partidului era împărțită (discuție cu autorul, 22 martie 1990). Mișcarea a fost lansată de Dej peste opiniile lui Ceaușescu și Drăghici. În august 1964, Dej a decretat amnistia generală. Deciziile primului secretar erau sacre. Nu se punea problema ca ele să fie contestate. România era citată în presa occidentală ca exemplu. Astfel, săptămînalul german „Der Spiegel” clasa România printre cele mai deschise țări din estul Europei.

Scuturînd jugul rusesc, excitînd fibra națională și destinînd climatul interior, Dej își cîștigă în ochii românilor creditul și faima care i-au lipsit pînă atunci. În felul său propriu, el devine popular în ciuda umbrelor care îl înconjoară.

Bolnav de cancer la plămîni, Dej moare la 19 martie 1965. Atmosfera, la București, este destul de grea. Ambasadorul elvețian în România, **Emil Bisang**, informează: „**Decesul președintelui a determinat o oarecare neliniște printre români, care se tem de o nouă strîngere a relațiilor cu URSS, altfel spus de o revenire a influenței și a dominației ruse și, de asemenea, poate, de o înăsprire doctrinară**” (Berna, Arhivele Federale, E, București, 2.300/22-23, raportul politic 9, 29 martie 1965). Dar incertitudinea dispare repede. Problema succesiunii este rapid reglementată. La 20 martie, conducerea partidului și-a făcut alegerea: Nicolae Ceaușescu, mezinul Biroului Politic.

Ceașescu se bucura de o reputație fără cusur. Ortodoxia sa ideologică, inspirată din catehismul stalinist, în spiritul căruia fusese format în anii de detenție și în timpul studiilor pe care le-a urmat, în 1951–1952, la Academia Frunze, în URSS, era asigurătoare. Ceașescu își plătise tributul de proslăvire a lui Stalin după normele superlative ale cultului acestuia. El era un *aparatic* exemplar, care își asuma cu energie și voință toate responsabilitățile. Executase, întotdeauna și cu zel, ordinele primite de la Dej. La 4 mai 1962, la a 40-a aniversarea a creării UTM, el i-a denunțat pe „trădătorii” Pauker, Luca, Chișinevski și

Constantinescu. De multă vreme, el dovedise un indefectibil atașament față de URSS și nu scăpase niciodată prilejul de a glorifica Marea Revoluție din Octombrie. La Roma, în decembrie 1962, cu prilejul celui de-al X-lea Congres al Partidului Comunist Italian, el a făcut încă odată, în cuvîntul de salut, dovada celei mai absolute ortodoxii, pentru ca, în februarie 1963, în „Scînteia” și în „Pravda”, să elogieze în cel mai pur spirit al internaționalismului proletar a XV-a aniversare a Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre URSS și România.

Dar, de puțin timp, Ceașescu apărea drept un dascăl al noii politici de independență națională. La Brașov, în mai 1963, de față cu sovieticul Nikolai Podgornîi, Ceașescu a apărut în mod public principiul egalității în drepturi între țările socialiste, dar totul în cea mai clasică limbă de lemn. În aprilie 1964, la Plenara CC, a uimit asistența prin puternica și ferma sa voință în

materie. Naționalismul său răspundea, într-un fel, culturii sale de autodidact. De asemenea, intereselor personale.

La 23 martie 1965, presa anunța „alegerea tovarășului Nicolae Ceașescu”. „La propunerea Biroului Politic — scria „Scînteia” pe pagina întâi —, Plenara a ales în unanimitate în funcția de prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român pe tovarășul Nicolae Ceașescu”. Atît și nimic mai mult. Succesiunea fusese operată fără surle și trîmbe. Nici o fotografie a noului secretar nu apărea în organul de presă al Comitetului Central și nici

în „România liberă”. De asemenea, nici o biografie. Și nici un comentariu. Discreția este dominatoare. Esențialul informațiilor continuă să fie consacrat morții lui Dej. Ambasadorul elvețian notează: „Alegerea (a lui Ceașescu) i-a liniștit pe români, pentru că Ceașescu este el însuși un român sută la sută și un antirus notoriu”.

Începuturile sînt mai degrabă promițătoare. Într-o atmosferă de relativă destindere internă, noua eră începe. Amorsată sub Gheorghiu-Dej, mișcarea de liberalizare este continuată sub Ceașescu. Alexandru Paleologu, fostul ambasador al României la Paris după decembrie 1989, evocă climatul de euforie care domnea atunci la București printre intelectuali. Era un soi de „primăvară românească”. După anii negri ai stalinismului, înseninarea părea miraculoasă. Partidul liberalizează accesul la Universitate, întredeschide frontierele, legalizează construirea locuințelor particulare, autorizează — în 1967 — deschiderea de magazine, restaurante și pensiuni

particulare și urmărește calea unei diplomații mai naționale, stabilind relații diplomatice cu RFG, în 1967, menținînd relațiile cu Israelul după Războiul de 6 zile și reorientînd comerțul exterior al țării.

Limitele destalinizării

Dar, la o privire atentă, se vedește faptul că bazele socialismului real — marxism-leninismul, centralismul democratic, controlul direct al Securității asupra societății și înrolarea culturii — sînt departe de a fi puse sub semnul întrebării. Mai degrabă întîrziată, destalinizarea în România este menținută între limite stricte. Ceașescu rămîne fidel credoului său leninist, păstrînd atît formele cît și conținutul comunismului celui mai ortodox, cu excepția neclintitului său sentiment național, respectiv naționalist, căruia îi dă o nouă dimensiune. În vreme ce relativa destindere internă pare a acredita teza unei evoluții mai degrabă liberale a României, Ceașescu își înscrie discursul și acțiunea într-o continuitate ideologică cu Dej și nu într-o ruptură. Perseverent, el repetă aceleași formule, aproape incantatorii, care foșgăiau în discursurile lui Dej. E vorba de atașamentul față de economia centralizată, de realismul socialist, de colectivizarea agriculturii. Pe scurt, ceva arhicunoscut. „Adîncirea dezvoltării democrației” — pentru a relua termenii oficiali — reprezenta mai mult decît o simplă expresie retorică cît mai degrabă o realitate concretă. Astfel, primii ani la putere ai lui Ceașescu se desfășoară sub semnul ambivalenței.

La început, conducerea colectivă părea a funcționa. Noul prim-secretar al partidului se menținea mai mult în plan secund. Înconjurat, de cele mai multe ori, de ceilalți membri ai conducerii superioare — Chivu Stoica, Ion Gheorghe Maurer, Gheorghe Apostol, Emil Bodnăraș și Leonte Răutu —, Ceașescu se înfîl-

nește cu intelectuali, scriitori și activiști de partid. În intervalul 23 martie – 18 iulie 1965, în „Scînteia” au apărut doar patru fotografii de grup cu Ceaușescu.

Este, întradevăr, omul modest descris de Maurer? S-ar părea că el nu știe încă prea bine ce linie să urmeze. Dar, mult mai probabil, procedînd în mod abil, el își asigură, prin măsuri succesive, instituirea sechestrului personal asupra PMR.

În iulie 1965 are loc Congresul al IX-lea al partidului care, cu acest prilej, își redobîndește numele original — **Partidul Comunist Român**. La congres sînt prezenți aproape 1.500 de delegați și peste 4.000 de participanți. De peste hotare, sînt prezenți reprezentanți ai 57 de partide frățești, printre care Leonid Brejnev, din partea PCUS, Deng Xiaoping, din partea comuniștilor chinezi, est-germanul Walter Ulbricht, bulgarul Todor Jivkov, iugoslavul Eduard Kardelj, adjunctul lui Tito. Este slujba cea mare a partidului și marea afacere a primului secretar. Ceaușescu este **maestrul de ceremonii și șeful de orchestră**. Este consacrarea lui Ceaușescu, altfel spus încoronarea

lui. La 20 iulie, în „România liberă”, pe pagina întâi, apare prima fotografie individuală a lui Ceaușescu, iar pe 25, cea de-a doua, încă și mai mare decît precedenta. Noul „conducător” începe să prindă contur.

În plină sărbătoare generală, Ceaușescu este ales **secretar general** și nu prim-secretar, titlu pe care, se poate presupune, el îl considera nedemn de propria-i persoană într-o vreme în care toți ceilalți șefi de partide comuniste ai „lagărului” păstrau încă acest titlu moștenit din anii destalinizării.

Documentele dezbătute și adoptate la Congresul IX al PCR maschează abil demersurile și intențiile noului șef. În raportul său, Ceaușescu se afișează drept bardul convins al conducerii colective. La acest capitol, el nu inovează nimic. Succesiunea lui Nikita Hrușciiov, în octombrie 1964, a fost asigurată după același principiu: Leonid Ilici Brejnev — prim-secretar, Anastas Ivanovici Mikoian — președinte al Prezidiului Sovietului Suprem, și Alexei Nikolaevici Kossîghin — președinte al Consiliului de Miniștri. Iar participării la congres votează în unanimitate principiul conducerii colective,

prevăzut ca atare în proiectul de statut al partidului, care le-a fost remis spre dezbateră. Direcția națională este confirmată în termeni deveniți deja rituali. În noul statut al PCR, referirile la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie au dispărut.

Ce s-a întîmplat cu conducerea partidului? Aparențele sînt înșelătoare. Compoziția Prezidiului Permanent pare a confirma anterioarele raporturi de forțe. Șapte membri care, toți, fac parte din vechea gardă: Nicolae Ceaușescu, Chivu Stoica, Ion Gheorghe Maurer, Gheorghe Apostol, Alexandru Bărlădeanu, Emil Bodnăraș, Alexandru Drăghici. Singurii care au dispărut sînt Petre Borilă, bulgar de origine, și Alexandru Moghioroș, maghiar.

„Explozie” în CC al PCR

Dar realitatea era alta. Prezidiul Permanent, care — terminologic vorbind — înlocuiește Biroul Politic, nu este decît cupola unei conduceri lărgite care include încă Comitetul Executiv, un organ nou, format din 15 membri titulari și 10 membri supleanți, și care com-

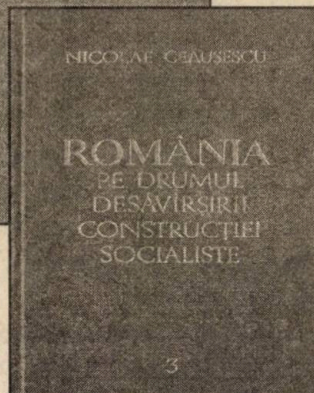
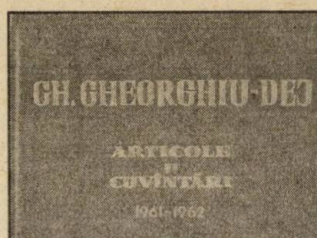
Martie 1958: Gheorghiu-Dej și „locotenenții” săi, dintre care unul — Ceaușescu — le va veni de hac ...

pletează — de fapt, dublează —, conform noilor prevederi statutare, Prezidiul Permanent. În Secretariatul CC, însărcinat cu activitățile curente, numărul membrilor sporește de la 4, în 1960, la 9 („România liberă“, din 25 iulie 1965). Iar Comitetul Central pur și simplu „explodează...: 521 de membri plini și 75 de membri supleanți față de, în epoca precedentă, 79 membri plini, respectiv 31 membri supleanți. Altfel spus, reorganizarea conducerii superioare a partidului era în plină desfășurare.

Noua eră era instaurată, juridic vorbind, prin adoptarea, în august 1965, a noii Constituții, prin proclamarea **Republicii Socialiste România** în locul Republicii Populare Române, prin revenirea la forma latină a numelui țării — **România** în loc de România — și prin instituirea unui nou standard național, în culorile și forma tradiționale, pe care secera și ciocanul sînt surghiunite într-un colț. În imperiul semnelor, cuvintele au o greutate specifică, de simbol. Evenimentul, conform exegezei oficiale, consacră victoria completă și definitivă a socialismului în țară și pregătește, în același timp, condițiile de trecere la edificarea treptată a comunismului.

Dobîndirea supremației trece prin consolidarea imaginii publice. Încă destul de puțin cunoscut românii, Ceaușescu se străduiește să se facă cunoscut și recunoscut. Prin înmulțirea vizitelor în provincie. Prin ecoul crescînd al cuvîntărilor. Prin apariția tot mai frecventă a fotografiilor sale în toată presa.

Mai este secretarul general al partidului *primus inter pares*? Înseninarea care a urmat morții lui Dej nu e de durată. Mireasa e prea frumoasă. Ceaușescu nu întîrzie a demonstra că el nu are aceeași concepție asupra conducerii colective ca toți ceilalți: dimpotrivă, el o înțelege chiar pe dos, altfel spus ca pe o abilită și mistificată tactică, menită a amăgi

pe toată lumea în legătură cu ambițiile sale personale. În spatele paravanului ideologic, el își construiește viitorul personal. În fața pericolelor reprezentate de dușmanii poporului, vigilența revoluționară rămîne intactă. „Morală noastră — spusesse Lenin — este în întregime subordonată intereselor luptei de clasă desfășurată de proletariat“. Ca bun leninist, Ceaușescu face din Securitate o pavază a regimului, condamnînd în același timp abuzurile puterii. Înconjurat de tovarășii Chivu Stoica, Emil Bodnăraș, Ilie Verdet și Vasile Patilineț el declară, în iulie 1967, în fața cadrelor MAI: „Față de agenții reacțiunii străine, de trădătorii patriei și ai intereselor poporului român se impune o atitudine fermă, necruțătoare“ („Scînteia“, din 19 iulie 1967).

Ceaușescu încearcă să obțină autoritatea teoretică, creditul ideologic postulat de statura — și postura — liderului comunist. În ianuarie 1968, apare primul volum al operelor sale, publicate sub titlul *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste* (care, ulterior, avea să fie modificat în *România pe drumul construcției societății socialiste multilateral dezvoltate*). Alte 32 de volume vor apărea în continuare. Ediția în limba română avea să fie

dublată de altele în franceză, engleză, germană, rusă, maghiară și spaniolă.

Principiul separării puterilor, apărut în iulie 1965, la Congresul IX, de Ceaușescu însuși și introdus în Constituție, este în curînd abandonat. În decembrie 1967, Ceaușescu dă tonul: o conducere unificată, reunind funcțiile de secretar general al CC și de președinte al Consiliului de Stat. Astfel, în mai puțin de trei ani, Ceaușescu reușește să dobîndească mai multă putere decît predecesorul său. Îndepărtat de la președinția Consiliului de Stat, Chivu Stoica va trece în Secretariatul partidului, dar numai pentru puțin timp. Conducerea colectivă dispare fără mare gălăgie.

Ceaușescu trece la eliminarea unui alt mare *fost*, a fostului ministru de interne, Alexandru Drăghici. L-a dezamăgit acesta — pentru a-l parafraza pe Saint-Simon — opunîndu-i-se? Atașați, și unul și altul, marxism-leninismului și înscrisi pe turnanta națională, chiar naționalistă, cei doi nu erau separați nici de un dezacord politic, nici de o rivalitate afișată. Nimeni nu știe prea bine ceea ce s-a petrecut între ei. Cîte dispute au fost întemeiate?

Sub Gheorghiu-Dej, cei doi erau foarte apropiați unul de altul. În martie 1965, Drăghici îl susține încă pe Ceaușescu împotriva lui Apostol. În iulie, Drăghici trece de la MAI în Secretariatul partidului, unde, la începutul lunii, își păstrează încă conducerea asupra sectorului Securității. Promovare otrăvită? Ceaușescu este mult prea calculat pentru ca el să nu fi urmărit un interes în această mutare a primului „polițai“ al României. Se pare că a făcut totul pentru a-l izola și a-i slăbi poziția lui Drăghici. Prima etapă în 1966, la Secretariatul partidului: îl desărcinează pe Drăghici de responsabilitățile de Securitate pentru a-i încredința dosarul reformei administrative. A doua etapă, în decembrie

1967: din Secretariatul partidului, Ceaușescu îl transferă la guvern, ca vicepreședinte. Nu este o lovitură deosebită, dar acesta este semnul că puterea lui Drăghici pălește.

Este datorată eliminarea lui Drăghici unor circumstanțe mult mai banale? După opinia lui Bârlădeanu, neînțelegerea crescândă între soțiile lui Ceaușescu și Drăghici, etalate în mod public, în ianuarie 1968, la Poiana Brașov — și la care a fost martor Florian Dănălache —, sporește tensiunea pînă la punctul în care secretarul general cere convocarea celei mai înalte instanțe a partidului pentru a lămuri chestiunea (declarație făcută autorului de A. Bârlădeanu, la 8 iulie 1994). Dar, multă vreme, aparențele prieteniei și camaraderiei sînt salvate. În ianuarie 1968, Drăghici asistă încă la manifestările organizate cu ocazia celei de a 50-a aniversări a lui Ceaușescu.

A treia și ultima etapă are loc în aprilie 1968. Comitetul Central abordează afacerea în cadrul Plenarei. Ceaușescu conduce asaltul. Raportul său face un rechizitoriu în bună și clasică formă. Îl denunță pe Dej, îl acuză pe Drăghici, îi „pișcă” pe tovarășii din Biroul Politic care au fost complici ai nelegiuirilor petrecute în anii predecesorului său (*Plenara CC al PCR din 22-25 aprilie 1968*, București, 1968, p. 70. Vezi „Hotărîrea CC al PCR cu privire la reabilitarea unor activiști de partid”, în „Scînteia”, din 26 aprilie 1968). În felul acesta, verdictul și deciziile CC merg de la sine: reabilitarea lui Pătrășcanu și a lui Foriș, denunțarea morală a lui Gheorghiu-Dej și destituirea fostului ministru de interne. La 26 aprilie 1968, apare în „Buletinul oficial” (p. 442), sub semnătura lui Nicolae Ceaușescu, președinte al Consiliului de Stat, decretul cu privire la revocarea tovarășului Alexandru Drăghici din funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri. Ceaușescu dă întregii afaceri o rezonanță enormă. În fața activului de partid din

municipiul București, la 26 aprilie 1968, el declară: „Nu există domeniu de activitate în care Drăghici să nu fi împins Securitatea de a se erija în organ suprem de conducere pe deasupra partidului, a Comitetului Central, a comitetelor regionale, a ministerelor” („Scînteia”, din 27 aprilie 1968). Cuvintele sale sînt reluate de toată presa românească.

Procedînd astfel, Ceaușescu a mizat, se poate presupune, pe un efect de popularitate. El a dat un credit suplimentar liberalizării, punînd în valoare reputația sa de comunist național prin reabilitarea unui tovarăș care trecea drept un bun român și prin excluderea acelor tovarășii care au comis abateri de la conduita comunistă.

Demolarea lui Dej

Într-un fel, Ceaușescu lansează astfel „dedejizarea”. Iată-l, după ce l-a proslăvit pe predecesorul său, trecînd la „demolarea” acestuia. Lovitura a fost bine țintită și s-a dovedit profitabilă. Aproape că nu

mai este cazul să spunem că noul lider al comuniștilor români nu a fost animat de dorința de a restabili adevărul sau de a face dreptate. O dovadă în acest sens o constituie faptul că, în activului de partid din Capitală, Ceaușescu recunoaște explicit că ilegalitățile și abuzurile comise în vremea lui Dej nu vor diminua ci, dimpotrivă, vor întări încă și mai mult autoritatea și prestigiul partidului în ochii poporului.

Au urmat alți pași. În decembrie 1968, cu ocazia unei Plenare a CC, Bârlădeanu, Borilă și Moghioroș demisionează din funcții „din motive de sănătate”. La Sesiunea Marii Adunări Naționale care a urmat după această Plenară, Bârlădeanu, Apostol și Bodnăraș și-au pierdut pozițiile de primi-vicepreședinți ai Consiliului de Miniștri, singurul care rămîne pe loc fiind Ilie Verdet. În ianuarie 1969, Alexandru Bârlădeanu, vechiul „țar” al economiei românești, părăsește guvernul.

După Chivu Stoica, Alexandru Drăghici și Alexandru Bârlădeanu îi vine rîndul și lui Gheorghe Apostol. Secretarul general dă semnalul în

„Stăpîn pe cîrmă”

„Ce m-a îndemnat să schițez biografia lui Nicolae Ceaușescu? Ar fi o greșală ca cititorul să vadă în notele și comentariile de față, care sînt departe de a fi exhaustive, o apologie și o adeziune a autorului la ideologia comunistă. Nu mi-am propus să elaborez un studiu critic sau polemic, ci să adun laolaltă fapte, să-l prezint pe tînăr, pe militant, pe șeful de stat în contextul lor real, fără nici o intervenție subiectivă în istoria lor, să țin seama înainte de orice, cum ar spune chiar președintele Ceaușescu, de realitățile concrete. Ar fi lipsit de sens să ne întrebăm dacă actualul regim din România este cel mai bun cu putință. În această privință, de asemenea, se impune să constatăm numai ceea ce există: eforturile remarcabile ale acestui popor de a construi o societate nouă, hotărîrea conducătorilor săi de a păstra spiritul tradițional al României și de a asigura națiunii, din nou unite, acea independență care constituie expresia libertății unui popor. Nicolae Ceaușescu reprezintă încarnarea acestei voințe și, la cincizeci și doi de ani, stăpîn pe cîrmă, poate nădăjdui să reușească în marea lui acțiune, gîndită și pregătită cu meticulozitate, atît pe plan spiritual cît și practic, în închisorile vechiului regim”.

(Michel-P. Hamelet, *Nicolae Ceaușescu*, București, Ed. Politică, 1971, p. 5-6)

cursul unei reuniuni a CC care s-a desfășurat în ultima noapte a Congresului al X-lea, în august 1969. Apostol nu mai este reales în CC. Două zile mai târziu, el a fost obligat să renunțe la funcțiile sale de președinte al Consiliului Uniunii Sindicatelor și, de membru al CC, ca urmare a unui raport care face dovada gravelor sale abateri de la conduita revoluționară („Scînteia“, din 15 august 1969).

Supărarea tovarășilor o precede pe cea a întregii populații a țării. Numai că tovarășii supuși sancțiunilor nu-și pierd nici posturile și nici pozițiile privilegiate. În mod inteligent, Ceaușescu se ferește să facă martiri. Vremea proceselor trecuse.

Setea de putere, singură, este cea care animă reîmprospătarea instanțelor conducătoare? Nu este sigur. În calcul trebuie luate și alte motivații, subterane, ale amintitului comportament. Ilie Verdeț, bunăoară, susține următoarele: „Toți conducătorii devin răzбunători odată ce ajung la putere“ (întrevedere cu autorul, 23 aprilie 1994). Eliminându-i pe „bătrîni“, Ceaușescu reglează totodată o serie de vechi conturi. Și îi îndepărtează pe cei care știu prea

mult. În ciuda atenuării represiunii, el este obsedat — în cel mai pur spirit leninist și stalinist — de Securitate. Securitatea rămînea pavăza partidului și a conducerii sale.

În august 1968, evenimentele din Cehoslovacia îi dau lui Ceaușescu ocazia de a-și spori audiența în țară și peste hotare. Pe 21 ale lunii respective, imediat după invazie, în fața unei mulțimi enorme adunate în Piața Palatului, el condamnă intervenția în Cehoslovacia a forțelor Pactului de Varșovia. Cuvintele sale sînt categorice: „Intrarea trupelor celor cinci țări socialiste în Cehoslovacia este o mare greșeală și o gravă amenințare la adresa păcii Europei, a destinului socialismului în lume și este un moment rușinos în istoria mișcării revoluționare“ („Scînteia“, din 22 august 1968. Cuvintele „un moment rușinos în istoria mișcării revoluționare“ nu vor fi reluate în textul publicat în volum). Un discurs formidabil și un succes formidabil. În România, ecoul este enorm. Iată-l pe secretarul general transformat peste noapte în erou al rezistenței față de sovietici! După opiniile tovarășilor săi, Ceaușescu devine atunci „foarte puternic“. În noiembrie 1968, el este

ales președinte al noului Front al Unității Socialiste și, în martie 1969, președinte al Consiliului Apărării și comandant suprem al forțelor armate.

La Congresul al X-lea al partidului, în august 1969, schimbările echivalează aproape cu un „seism“, mai mult de jumătate din membri Prezidiului și aproape o jumătate din cei ai Secretariatului și ai Comitetului Executiv sînt reîmprospătați. Cu excepția lui Maurer, a lui Bodnăraș și a fostului socialist Ștefan Voitec, întreaga „veche gardă“ este eliminată. Întregul Secretariat devine „ceaușist“. În CC, 60 de vechi membri nu mai sînt realesi. Schimbarea este încă și mai accentuată prin creșterea numărului de membri la toate eșaloanele conducerii: în Comitetul Executiv, 21 de membri titulari și 11 supleanți față de 15, respectiv 10 în 1965; în Prezidiu, 9 față de 7; în CC, 165 de membri plini și 120 supleanți față de 121, respectiv 75. Reînnoirea cadrelor folosește, înainte de toate, intereselor personale ale lui Ceaușescu. Din ce în ce mai mult, cei care populează aleile puterii sînt oameni „de curte“, fără morală, fără scrupule, servili și lingușitori.

De la Congresul IX pînă la Congresul X, Ceaușescu a devenit stăpînul absolut al PCR

Numai cei care se tîrăsc nu se împiedică niciodată.

Pe de altă parte, Ceaușescu obține ca alegerea secretarului general să se facă la congres și nu de către CC. Art. 18, lit.d din statut este revăzut după cum urmează: „Congresul alege Comitetul Central al partidului, Secretarul General al Partidului Comunist Român și Comisia Centrală de Revizie“. Este o lovitură fără precedent dată CC. Să se fi gîndit oare Ceaușescu să evite astfel riscul unei lovituri interne, cum au fost cele suferite de Hrușciov, în vara anului 1964, respectiv de cehul Antonin Novotny, în 1968? Fără îndoială, a fost în maniera sa personală de a-și asigura spatele. Mai mult, el impune măsura convocării congresului o dată la cinci ani în loc de patru. Cum să fie interpretată o asemenea schimbare? Este, într-un fel, „violența șarpelui“ — după expresia atît de elocventă a lui Leonte Răutu — care îl inspiră pe Ceaușescu (întrevedere cu autorul, 13 mai 1991).

Și, mai presus de toate, cultul personalității, doar în aparență străin de marxism-leninism, prinde aripi: aplauze frenetice și ovații prelungite care însoțesc toate discursurile secretarului general al partidului; elogii și complimente care abundă în discursurile delegaților. Ceaușescu manifestă o grijă extremă față de imaginea sa publică. Începe fabricarea unor falsuri pentru a-i fi confecționată hagiografia. Istoria se rescrie. Portretele ei sînt retușate. Este marea fardare. Întregul aparat de propagandă își dă obolul pentru difuzarea mitului edificator. Scenariul este mult prea bine cunoscut pentru a insista.

În numai patru ani, secretarul general a pus mîna pe armată, pe partid și pe conducerea statului; a reînnoit cadrele, a pus pe picioare „o armată de subordonați“ (întrevedere a autorului cu Alexandru Bărlădeanu, 11 octombrie 1993). În

Pentru Ceaușescu, aprilie '68 a fost o treaptă spre puterea absolută. După zece ani (cînd a fost surprinsă această imagine), el stătea neclintit pe tron

vreme ce, sub Dej, a prevalat stabilitatea conducerii, acum, sub Ceaușescu, este introdus un veritabil *perpetuum mobile*. Stăpîn al oamenilor și inspirator al cultului, Ceaușescu își reprimă din ce în ce mai puțin setea de putere și de glo-

rie. Un fanatic la putere? Sau un fanatic al puterii? De ce să disociem? „N-aveam să descopăr decît mai tîrziu că Ceaușescu era un paranoic“, v-a spune Maurer (întrevedere cu autorul, 23 martie 1990). Mai tîrziu. Sau mult prea tîrziu. ■

„Destalinizare fictivă”, în opinia cunoscutului politolog Vladimir Tismăneanu, sau „momentul maxim al procesului destalinizării”, în evaluarea lui Dumitru Popescu, „Dumnezeul” de odionioară, Plenara din aprilie 1968 constituie, incontestabil, unul dintre momentele cele mai semnificative ale ascensiunii spre puterea absolută a lui Nicolae Ceaușescu; în același timp, un important jalon în istoria PCR și, pe cale de consecință, în cea a României.

Direcțiile politicii lui Ceaușescu

Dintre hotărârile adoptate la Plenară, care au îmbrățișat un larg spectru de probleme — de la învățământul de cultură generală, profesional, tehnic și superior la pregătirea și înzestrarea forțelor armate și de la rezolvarea sesizărilor și cererilor „oamenilor muncii” la activitatea internațională a partidului —, cea care a reținut atunci — și reține și astăzi — cel mai mult atenția a fost hotărârea referitoare la reabilitarea unor activiști ai PCR, executați în anii „Marii Terori” în URSS (1936 — 1938), a fostului secretar al CC al PCR, Ștefan Foriș, ucis, din ordinul lui Gheorghiu-Dej, în 1946, a lui Lucrețiu Pătrășcanu, executat, în urma unui proces înscenat pe baza unor mărturii false, în 1954, și a altor lideri și membri de partid, sancționați în timpul lui Gheorghiu-Dej. Plenara din aprilie 1968 apare, în stadiul actual al documentației, ca

Aprilie 1968, București

Destalinizare autentică sau luptă pentru putere?

Florin CONSTANTINIU

punctul de convergență a mai multor direcții în activitatea politică a lui Nicolae Ceaușescu, aflat încă în faza de consolidare a statutului său de conducător al partidului:

a) continuarea și consolidarea distanțării de Moscova, începută prin Declarația din aprilie din 1964;

b) punerea în practică a unei destalinizări, acceptată doar verbal de Gheorghiu-Dej, dar refuzată în fondul ei;

c) întărirea autorității lui Ceaușescu, ca promotor al destinderii interne, prin curmarea abuzurilor Securității;

d) eliminarea unui concurent detestat: Alexandru Drăghici, care, în calitate de ministru de interne în perioada 1952 — 1965, se identifi-

case cu crimele și ilegalitățile comise de aparatul de reprimare în acei ani;

e) demolarea imaginii pozitive a lui Gheorghiu-Dej.

Nicolae Ceaușescu a preluat postul de prim-secretar al CC al PCR cu sprijinul hotărâtor al lui Ion Gheorghe Maurer. Acesta și-a motivat — după căderea comunismului — atitudinea prin convingerea că orientarea exprimată în Declarația din aprilie 1964, altfel spus, emanciparea de sub tutela înăbușitoare a Moscovei, putea fi continuată doar de Ceaușescu, singurul membru al Biroului Politic care avusese curajul să-i ia apărarea când fusese atacată de Hrușciiov. Explicația lui Maurer este plauzibilă: el fusese principalul

Cabana Diham, 1947: Lucrețiu Pătrășcanu (centru), Lena Constante și Hary Brauner într-o scurtă vacanță

colaborator al lui Dej în efortul de a pune capăt dependenței de Kremlin și știa că, dacă un succesor — de tipul lui Gheorghe Apostol — nu ar fi continuat-o, statura sa politică ar fi fost diminuată pînă la dispariție. Recomandîndu-l ca prim-secretar pe Ceaușescu, în care vedea, cu dreptate, un continuator, încă mai ener-

Ion Gheorghe Maurer
(stînga)
și Nicolae Ceaușescu,
„nașul” și „finul”

„Tînăr, modest și dornic să învețe”

„(...) Sarcina de a-l propune pe Ceaușescu, adevărul este că mi-am luat-o eu. Eu am hotărît să fac această propunere spre a fi aprobată de ceilalți din conducere. Și ce-a ieșit, s-a văzut. (...) Și pe vremea aceea, Ceaușescu fiind tînăr, era modest și dornic să învețe de la cei mai în vîrstă. La anii și poziția lui, nici n-avea cum să se manifeste altfel! Chiar dacă nu strălucea prin cultură, lucrurile puteau fi rezolvate în timp. Credeam în asta cu atît mai mult cu cît Ceaușescu, în timpul cît trăia Dej, venise la mine să se plîngă că acesta nu-i dă răgaz să învețe”.

(Ion Gheorghe Maurer, în vol. Laviniei Betea, *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Arad, Ed. Ioan Slavici, 1995, p. 176)

Reabilitări post-mortem

Plenara din aprilie 1968 a adăugat o nouă filă la dosarul culpelor Cominternului și ale Moscovei, al cărei instrument fusese. Reabilitarea numerosului lot de comuniști din România, executați în URSS în perioada „Marii Terori”, era o mărturie elocventă a nocivității existenței unui „partid-tată”, ajuns ca Saturn să-și devoreze proprii copii. Două observații sînt de făcut în privința reabilitării militanților PCR, pieriți în URSS: era prima dată, după începutul destalinizării în URSS prin raportul secret al lui Hrușciiov la Congresul al XX-lea al PCUS (25 februarie 1956), cînd PCR își lua curajul să ceară socoteală „marelui frate” de la Moscova: nu o făcuse nici Gheorghiu-Dej în 1964, nici Ceaușescu în 1966. Dincolo de soarta tragică a comuniștilor din România, care avuseseră naivitatea de a crede că „țara socialismului victorios” este o patrie protectoare a proletariatului de pretutindeni, Ceaușescu voia să marcheze un nou punct în meciul său cu Moscova. Cea de a doua observație în marginea listei reabilitărilor executați în URSS este absența lui Marcel Pauker (împușcat la 16 august 1938); deși el nu era vinovat de învinuirile aduse (a fost con-

gic, al liniei fixate în aprilie 1964, Maurer își asigură nu numai supraviețuirea politică, dar și păstrarea poziției sale de prim-sfetnic al liderului PCR.

Aceste așteptări au fost confirmate de expunerea făcută de Ceaușescu la a 45-a aniversare a creării PCR, în 1966 (însăși deplasarea aniversării de la 11 mai, ziua votării rezoluției de afiliere la Internaționala a III-a Comunistă, la 8 mai, ziua deschiderii congresului Partidului Socialist, este elocventă). Dumitru Popescu, unul din autorii acestei expuneri, susține astăzi că ea poate fi comparată „cu un capitol dintr-un roman captivant” și „una dintre cele mai interesante și mai valoroase lucrări a lui Ceaușescu”, în înțelesul că el și-a asumat răspunderea și a prezentat-o, dar redactarea ei a fost opera unui colectiv. De obicei, echipa de redactare era alcătuită atunci din Paul Niculescu-Mizil, Manea Mănescu, Roman Moldovan, Nicolae Giosan și Dumitru Popescu.

Într-adevăr, expunerea critică imixtiunile Cominternului în activitatea PCR, directivele sale eronate și

numirea în postul de secretar general a unor activiști din alte partide comuniste, elogiază lupta antifascistă a lui Nicolae Titulescu, Nicolae Iorga, Grigore Iunian și a altor oameni politici „burghezi”, exaltă rolul PCR în „insurecția armată” de la 23 august 1944, condamnă practicile Cominformului și reafirmă principiile Declarației din aprilie 1964, criticînd, printre rînduri, pretențiile sovietice la un *leadership* al mișcării comuniste internaționale și la infailibilitate în interpretarea marxism-leninismului.

Expunerea din 7 mai 1966 a fost percepută, în țară și în străinătate, ca manifestarea viguroasă a „comunismului național”, corect definit de François Fejtő: „În fond, comunismul național al românilor (după exemplul celui al iugoslavilor, care i-au precedat pe această cale) se rezumă la revendicarea dreptului de diferențiere și de autonomie”, fără a exclude cooperarea cu celelalte țări socialiste și, în primul rînd, cu Uniunea Sovietică, dar pe baza egalității și a neamestecului în afacerile interne.

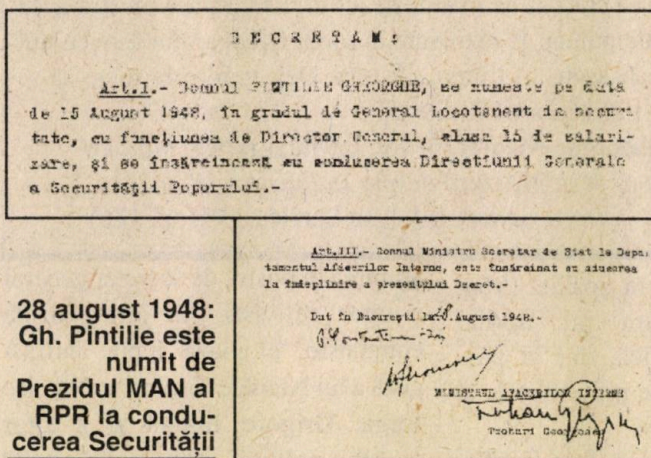
damnat ca „spion român!“), prezența sa printre reabilitați ar fi adus un nume cu rezonanță, „stalinist-sovietică“ am spune: fusese soțul Anei Pauker, a celei identificate în conștiința colectivă drept instrumentul cel mai fidel al Moscovei în procesul de sovietizare a României.

Gheorghiu-Dej și destalinizarea

Gheorghiu-Dej mimase, după 1956, destalinizarea. Întors de la Congresul al XX-lea al PCUS, unde N.S. Hrușciiov denunțase crimele lui Stalin (dar numai acelea care loviseră în comuniști), el a găsit o formulă salvatoare pentru a nu analiza — și „demasca“ — abuzurile perioadei staliniste în România: grație lui și „nucleului sănătos“ din conducere — adică a sprijinitorilor săi — în România, destalinizarea începuse... încă din timpul vieții lui Stalin!!! Eliminarea din conducerea partidului a Anei Pauker și a lui Vasile Luca a fost prezentată nu ca o rundă a luptei pentru putere și pentru câștigarea grațiilor lui Stalin, ci ca un succes al efortului de a disloca din conducerea partidului pe reprezentanții cei mai odioși ai terorii staliniste. În subtext, îndepărtarea celor doi apărea ca biruința „comuniștilor naționali“ asupra „grupului moscovit“. După Congresul al XXII-lea al PCUS, unde Hrușciiov a relansat, într-o formă mai viguroasă, critica perioadei staliniste, Gheorghiu-Dej a reluat și el atacurile împotriva grupului Pauker — Luca — Gheorghiu-Dej, acuzându-l că fusese un „mic Stalin“, vinovat de abuzurile Securității, supervizate de el. În 1961, Dej îi prezenta pe toți ca exponenți ai practicilor staliniste și se felicita, ca și în 1956, că în România nimeni nu era de reabilitat post-mortem.

Plenara din aprilie 1968 a năruit acest mit al lui Dej, stăruind asupra

asasinării lui Ștefan Foriș și a execuției lui Lucrețiu Pătrășcanu, crime a căror răspundere revenea, în primul rând, lui Gheorghiu-Dej. Din cele spuse de Ceaușescu și de alți participanți la discuții, fostul secretar general al partidului urmărise cu malefică perseverență să acrediteze teza că Foriș și Pătrășcanu fuseseră agenți: al Siguranței — primul — și al „imperialismului american“ — cel de al doilea. Suprimarea lui Foriș se făcuse la ordinul lui Dej de către sinistrul Pantiușa Bodnarenco (generalul Gheorghe Pintilie!), iar con-

**28 august 1948:
Gh. Pintilie este
numit de
Prezidul MAN al
RPR la conducerea Securității**

damnarea lui Pătrășcanu — ca și a întregului grup judecat împreună cu el — pe temeiul unor mărturii smulse prin tortură. Gheorghe Gheorghiu-Dej apărea, din simpla prezentare a acestor fapte, ca un criminal de cea mai pură speță stalinistă.

Despre fostul lider s-au făcut dezvăluiri compromițătoare, care nu au fost publicate însă în presă. În ședința Prezidiului Permanent al CC al PCR din 18 aprilie, Ceaușescu se arăta „surprins“ când aflase „cum a procedat Gheorghiu-Dej cu o sumă de câteva sute de mii de dolari și cu un milion de franci francezi“, și declara: „Faptul că în ultima perioadă a vieții lui, Dej a comis o serie de abuzuri materiale, la care m-am referit, acestea sînt lucruri certe, sînt fapte care nu cadrează deloc cu răspunderea pe care o avea“. Ceaușescu amintea că Dej petrecuse ultimul revelion din viața lui în com-

pania unor afaceriști dubioși și „nu cu tovarășii săi de muncă“!

Vinovat de crime, vinovat de comportări și legături „neprincipiale“, Gheorghiu-Dej înceta de a mai fi comunistul pur, combatantul curajos împotriva stalinismului și a uneltelor obediente ale Kremlinului în România.

„Cherchez la femme“

Atît Alexandru Bărlădeanu, cît și Dumitru Popescu consideră că, în fapt, confruntarea finală dintre

Nicolae Ceaușescu și Alexandru Drăghici, desfășurată la Plenară și încheiată cu eliminarea celui din urmă din conducerea partidului, a fost precipitată de un conflict între... Marta Drăghici și Elena Ceaușescu, soțiile „combatanților“.

Potrivit lui Alexandru Bărlădeanu, „Marta Drăghici (în relatarea sa, greșit: Magda), fiind evreică unguroaică, susținea crearea unor județe ungurești, după principiul regiunii autonome maghiare“. Nici ea, nici Elena Ceaușescu nu dețineau atunci funcții oficiale, dar conflictul între ele a avut loc la un restaurant de la Poiana Brașov și a atras atenția celor prezenți. „Dimineața — își amintesc Bărlădeanu — a fost convocat Prezidiul CPEX. Ceaușescu a început cu întrebarea: «Cine e Magda (corect: Marta) Drăghici să se amestece în politică?», iar Drăghici i-a răspuns pe același ton: «Dar Lenuța Ceaușescu cine e?». După acest schimb de întrebări, Ceaușescu se ridică de la masă, se duce la o casă mare de bani și o deschide. Revine cu un plic mare, sigilat, în care se afla un document. Îl pune pe masă și spune spre stupefacția celor prezenți:

«Uite, acesta e dosarul comisiei care a anchetat ce ai făcut tu în cazul Pătrășcanu». Mărturisesc că primul meu gând — și sînt convins că și al celorlalți — a fost: «Oare cîte dosare mai are acolo?». Și apoi: «Cine a înființat comisia, că noi nu știm nimic de ea». Sigur, cearta de care vorbesc a fost scînteia. Fondul stătea în intenția lui Ceaușescu de a se descotorosi de Drăghici și de a-i ține în lesă pe acei membri ai Biroului Politic care semnasera la vremea respectivă hotărîrea de condamnare a lui Pătrășcanu. Erau Apostol, Chivu și Bodnăraș. Și aceasta explică motivele pentru care aceștia erau atît de ascultători față de Ceaușescu».

Dumitru Popescu, la rîndul său, evocă o ciocnire între Ceaușescu și Drăghici cu prilejul discutării unei legi a salarizării: „La un moment dat, constrîns de Ceaușescu, excedat, Drăghici și-a ieșit din pepeni: «Mă împiedici să-mi spun părerea? Atît timp cît sînt membru al acestui organ, am dreptul la opinie și nu admit să mă întrerupi, să mă oprești să vorbesc!» A dat cu pumnul în masă. Ceaușescu, calm, dar pe fază, i-a spus: «Aici nu ești la Ministerul de Interne, să dai cu pumnul în masă. Țsta este organul de conducere al partidului, aici n-au ce căuta vechile tale obiceiuri». Drăghici a strigat că știe unde se află și, ca membru al conducerii partidului, vrea să-și exercite dreptul la critică. N-a intervenit nimeni în această altercație».

Toate acestea erau semnele prevestitoare ale furtunii ce avea să se dezlănțuie la Plenară. Ceaușescu dispunea de raportul unei comisii conduse de Vasile Patilineț, pe atunci omul său de încredere, care adunase dovezi documentare ale gravelor ilegalități comise la Ministerul de Interne, în timpul cît Alexandru Drăghici se afla la conducerea lui.

În cuvîntarea sa la Plenară, Ceaușescu a rostit un violent rechizitoriu împotriva lui Drăghici, a

cărui întreagă carieră politică a fost prezentată ca un amalgam de incompetență, rea credință, abuzuri și crime: „Realitatea este, tovarăși — a spus Ceaușescu —, că în întreaga activitate la Ministerul de Interne, Drăghici a încurajat abuzurile, le-a organizat, el însuși a comis abuzuri, și nu puține».

Soarta lui Drăghici era pecetluită și el a fost exclus din Prezidiul CC și din CC, dar nu exclus și din partid și nici trimis în fața justiției.

O promovare cu bătaie lungă

Atrecut atunci aproape neobservată o decizie a Plenarei grea de urmărit: „Avînd în vedere — a spus Ceaușescu — că Comitetul Central s-a descompletat, propunem ca să alegem ca membru plin sau să trecem din cadrul membrilor supleanți, ca membru al Comitetului Central plin, pe tovarășul Iliescu Ion. Îl cunoașteți tovarăși? (toți tovarășii: da). E vreo obiecție, tovarăși? (toți tovarășii: nu). Să nu spună cineva că a votat numai pentru că s-a făcut propunerea.

Atunci cine e pentru, tovarăși?

Mulțumesc.

E cineva împotriva?

Se abține cineva?

Atunci, în unanimitate, tovarășul Iliescu a fost trecut în rîndul membrilor Comitetului Central al partidului».

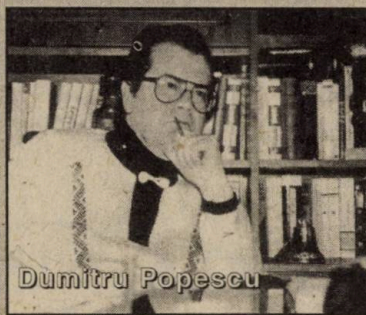
Plenara din aprilie 1968 a fost receptată ca o „punere sub acuzare” a lui Gheorghiu-Dej. Chiar dacă liderul defunct a făcut obiectul unor critici rămase necunoscute marelui public, toți au înțeles că reabilitarea lui Pătrășcanu implica condamnarea celui care îl trimisese la moarte: Gheorghiu-Dej. Noul lider își consolida puterea, distrugînd imaginea părintelui său politic.

Cel de-al doilea eveniment generator de ample comentarii a fost căderea lui Alexandru Drăghici. În competiția dintre „cei doi băieți” ai lui Dej, victoria a fost obținută de Nicolae Ceaușescu. Izbînda sa avea dimensiuni mai ample decît eliminarea unui rival. Luînd în mînă o sabie a lui Damocles — cea a destalinizării — el ținea în șah pe coechipierii lui Dej (Chivu Stoica, Gheorghe Apostol, Emil Bodnăraș ș.a.), părtași la abuzurile și crimele dezvăluite și condamnate la Plenară.

Reabilitările și destalinizarea proclamate la Plenara din aprilie 1968 erau treptele scării pe care Nicolae Ceaușescu urca spre autoritatea totală. ■

„O ambiție nemăsurată”

Ceaușescu „era măcinat de nemulțumiri și neîmpliniri, ca un mesia nevoit să administreze nu știu ce tîrg de meseriași și negustori. (...) Îl ținea în ghearele sale o ambiție nemăsurată. Acesta era tipul. Un fenomen psihologic, cred eu, rar întîlnit, această nepotolită sete de putere, dublată de convingerea că este hărăzit pentru fapte mult mai mari, pentru un loc foarte înalt sub soare. Atîta lipsă de timiditate față de mărimile lumii, atîta neputință de a se complexa în contact cu figurile cele mai proeminente ale epocii, la un om cu o origine atît de modestă, cu o viață atît de ...

Dumitru Popescu

mediocră. De funcționar de partid. Cînd a căpătat acces la tabloul de comandă, dintr-o dată au țîșnit din el vocațiile planetare».

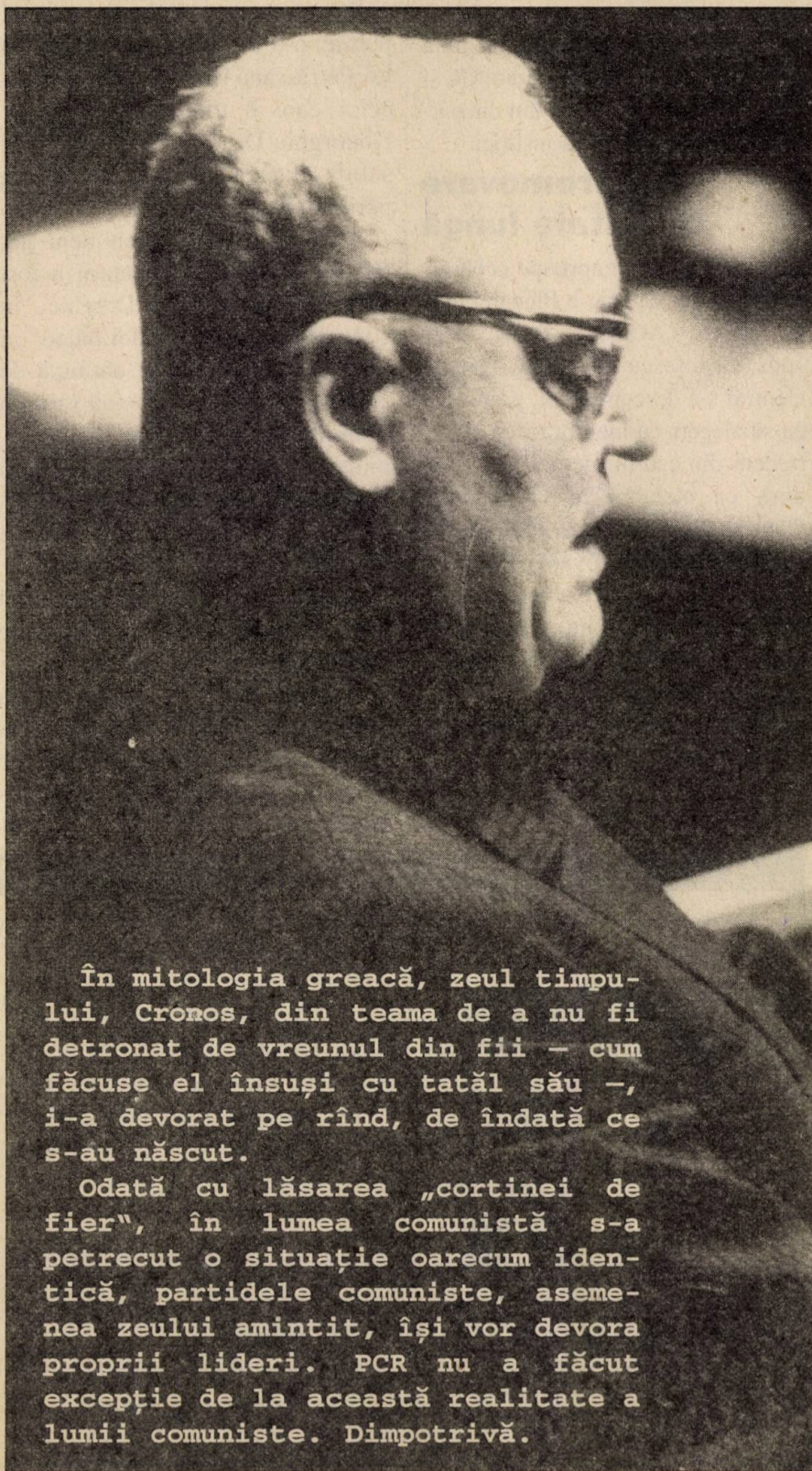
(Dumitru Popescu, *Un fost lider comunist se destăinuie:*

Am fost și cioplitor de himere,
București, Ed. Expres, f.a., p. 308)

Arma politică a reabilitărilor

Caruselul crimelor și liderii comuniști români

Dragoș DRĂGOESCU

În mitologia greacă, zeul timpului, Cronos, din teama de a nu fi detronat de vreunul din fii – cum făcuse el însuși cu tatăl său –, i-a devorat pe rând, de îndată ce s-au născut.

Odată cu lăsarea „cortinei de fier”, în lumea comunistă s-a petrecut o situație oarecum identică, partidele comuniste, asemenea zeului amintit, își vor devora proprii lideri. PCR nu a făcut excepție de la această realitate a lumii comuniste. Dimpotrivă.

Cercetarea istorică scoate în evidență faptul că, în România, comuniștii, în lupta lor pentru putere, au fost, în comparație cu alte partide comuniste, de o duritate unică în acțiunea de decapitare a propriului partid, cât și a partidelor adverse. Așadar, o mult așteptată istorie a crimei politice la români ar trebui să consacre un amplu capitol asasinatelor politice din perioada dictaturii comuniste. Pentru că, așa cum vom demonstra în continuare, și cum însuși unii lideri ai PCR au fost constrânși să recunoască, deschis, mai târziu, crimele politice comise în perioada 1944 – 1989 sînt fără precedent în istoria poporului român. Ele sînt cu atît mai odioase cu cît acestea au fost comise, din inițiativa și sub directa îndrumare a „liderilor de partid și de stat” Gheorghe Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu, Ana Pauker, Iosif Chișinevski, Alexandru Drăghici și alții, sprijiniți îndeaproape de umila și servila nomenclatură comunistă. Desigur, istoria politică a României, în general, cunoaște nenumărate abuzuri, nelegiuiri, chiar crime politice celebre, săvîrșite de cele mai multe ori de organele de represiune aflate la dispoziția puterii. Dar, nici una din aceste guvernări, cu excepția scurtei guvernări legionare (septembrie 1940 – ianuarie 1941) nu a făcut din săvîrșirea crimei politice, „o politică de partid și de stat”, ca dictatura comunistă. În lupta sa pentru preluarea, și apoi pentru menținerea puterii politice în stat cu ajutorul sovieticilor, condu-

Gheorghiu-Dej: Plenara din aprilie '68 i-a fost „lespede” de mormînt. Pusă de urmașul său

După alegerea în fruntea PCR, Ceaușescu, în mijlocul tovarășilor săi, închină o cupă de șampanie (iulie 1965)

cerea PCR a devenit autoarea celor mai abominabile asasinat politice săvârșite împotriva tuturor celor care i s-au opus. (de la proprii lideri și membri „deviatori de dreapta“, pînă la adversarii de clasă).

Astăzi, fără a greși, putem aprecia respectiva guvernare comunistă ca pe un adevărat blestem aruncat asupra neamului românesc, ajuns, fără voia sa, la una dintre cele mai

critice stări politice, economice, morale și spirituale din lunga sa existență.

Demersurile făcute de Nicolae Ceaușescu în perioada 1965 – 1968, de a absolvi PCR de răspunderea crimelor comise sub guvernarea anterioară, au fost, în primul rînd, încercări de a-și consolida propria putere în partid și în stat. Din întreaga armată de călăi și torționari, în

frunte cu Gheorghe Gheorghiu-Dej și Iosif Chișinevski, care, oricum, la acea dată, erau decedați, un singur lider comunist în viață a fost găsit vinovat: Alexandru Drăghici, rivalul cel mai de temut al lui Ceaușescu în preluarea și menținerea puterii în stat. Atunci, era evident faptul că toate acele crime comise angajau conducerea PCR în totalitatea sa.

Nimeni și nimic nu putea sustrage de la răspundere pe cei care, în acea perioadă au inițiat, instrumentat sau au acceptat, fără să se opună, săvîrșirea acestor crime. Desigur că, nici atunci, în 1968, și nici ulterior nu ne puteam aștepta ca, liderii PCR, cu mult trîmbișatului lor spirit de drep-tate, evident demagogic, să reabiliteze politic „dușmanii de clasă“. Dar, crimele săvîrșite față de aceștia (Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Dinu Brătianu, Gh. I. Brătianu etc.) erau tot atît de evidente și de odioase ca și cele comise împotriva unor lideri comuniști ca: Ștefan Foriș, Lucrețiu Pătrășcanu, Vasile Luca, Remus Koffler etc. Pe Nicolae Ceaușescu nu-l interesau însă asemenea tragice aspecte. Singurul său țel era de a culpabiliza și demitiza pe înaintașul său Dej, de a anihila politic și a îndepărta de la putere pe potențialul său rival de generație, Alexandru Drăghici, cu toți torționarii săi, și, în sfîrșit, de a cosmetiza imaginea destul de șifonată a PCR, în fruntea căruia se și considera un lider justițiar.

DESCHIDEREA LUCRĂRILOR PLENAREI COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

În ziua de 22 aprilie a.c. au început lucrările Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român.

La ordinea de zi a plenarei se află următoarele probleme:

1. Dezvoltarea învățămîntului de cultură generală, profesional, tehnic și superior în Republica Socialistă România.

2. Cu privire la compoziția partidului, la întărirea continuă a rîndurilor sale și intensificarea activității de educare a comunistilor.

3. Activitatea organelor și organizațiilor de partid, de stat și obștești privind examinarea și rezolvarea scrisorilor, sesizărilor și cererilor oamenilor muncii.

4. Cu privire la pregătirea de luptă și politică a forțelor armate ale Republicii Socialiste România și la înzestrarea lor cu armament și tehnică militară.

5. Unele probleme actuale ale activității internaționale a Partidului Comunist Român.

6. În legătură cu reabilitarea unor activiști de partid.

La lucrările plenarei participă, ca invitați, șefii ai secțiilor C.C. al P.C.R., primii-secrețari ai comitetelor județene de partid, miniștri, conducători ai instituțiilor centrale de stat și ai organizațiilor obștești, redactori șefi ai ziarelor centrale.

Anul 1968, cu reabilitările „de ochii lumii”, scoate în evidență, cu prisosință, acest adevăr. Prezentarea fiecărui caz în parte, supus reabilitării, va aduce cu siguranță o lumină nouă asupra adevăratei imagini a PCR și a luptei sale permanente de a se menține la putere prin orice mijloace inclusiv prin crimă politică. Faptul că nici în 1968 liderii PCR nu erau direct interesați în restabilirea adevărului istoric și în înfăptuirea dreptății sociale este confirmat și de numărul extrem de redus al proceselor ce s-au propus spre reexaminare organelor de stat competente.

Scopul real al acestor reexaminări de procese a fost ca, în acele cazuri în care ancheta a fost direct coordonată de Alexandru Drăghici, acesta să fie demascată și să i se aducă direct la cunoștință probele vinovăției sale.

Pentru celelalte zeci și sute de mii de deținuți politici români, liderii comuniști nu aveau în vedere nici măcar reabilitarea post-mortem.

Cazul Ștefan Foriș

Timp de un an de zile, o comisie formată, pe baza hotărârii Prezidiului Permanent al CC al PCR, din: Gheorghe Stoica, Vasile Patilineț, Ion Popescu-Puțuri, Nicolae Guină și sprijinită de un colectiv de activiști de partid și de stat, a examinat documente și a purtat o serie de discuții asupra activității lui Ștefan Foriș în mișcarea muncitorească și asupra împrejurărilor suprimării acestuia și a dispariției mamei sale.

În principal, s-a reținut faptul că în 1940, la propunerea Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, Ștefan Foriș a fost numit secretar general al PCR, funcție pe care a deținut-o până la 4 aprilie 1944, când a fost înlăturat de o conducere provizorie de partid, cu funcții operative, formată din: Emil Bodnăraș, Constantin Pîrvulescu și Iosif Rangheț.

Ștefan Foriș

S-a născut la 9 mai 1892, în com. Tărlungeni, jud. Brașov. A absolvit Facultatea de fizică-matematică din București. Vorbea curent limbile maghiară, franceză și germană. În primul război mondial, a luptat în armata austro-ungară, cu gradul de locotenent. În 1918, a intrat în mișcarea revoluționară ungară. În 1919, a revenit în România unde a colaborat la mai multe ziare și reviste de sfînga. În 1921, a fost primit în PCR. După 1923, a fost condamnat de mai multe ori pentru activitatea sa revoluționară. În 1930, a fost cooptat în CC, iar în 1940 a devenit secretar general al PCR. La 4 aprilie 1944, a fost înlăturat din fruntea partidului, ulterior fiind arestat, anchetat și ucis în mod criminal, fără nici o judecată, în vara lui 1946.

După demitere, a fost folosit o lună în activitatea ziarului „România liberă”. Ulterior, a fost izolat și ținut permanent sub supraveghere și pază. Din 26 august 1944, i s-au permis plimbări în oraș, dar numai însoțit.

În a doua jumătate a lunii septembrie 1944, Ștefan Foriș a fost ridicat de la locuința sa și închis în arestul Comandamentului formațiunilor de luptă patriotică. În primele zile ale lunii ianuarie 1945, a fost pus în libertate. La 23 martie 1945, fiind bănuțit că ar fi redactat un manifest îndreptat împotriva conducerii PCR, a fost arestat din nou; neputîndu-se dovedi vinovăția lui, a fost pus în libertate după vreo 20 de zile.

La 9 iunie 1945, așa cum reiese din relatarea lui Gheorghe Pintilie, făcută în fața comisiei de cercetare, din indicația lui Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost ridicat de pe stradă, de Pintilie și oamenii săi. În vara lui 1946, după o detenție de un an, s-a hotărît de către Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu (așa cum a rezultat din declarația acestuia din urmă în fața comisiei), suprimarea lui

Ștefan Foriș. Crima a fost săvîrșită personal de Gheorghe Pintilie, prin lovituri aplicate cu o rangă de fier, ajutat fiind și de șoferul său, Dumitru Neciu. Apoi, cadavrul a fost aruncat într-o groapă, dinainte săpată în curtea clădirii în care a fost ucis. După cîteva zile, au mai fost ucise, în același mod și în același loc, alte două persoane, dintre care a fost identificat numai Nicolae Pîrgariu. Și acestea au fost aruncate în aceeași groapă și acoperite cu pămînt și moloz, după cum rezultă din relatarea lui Gheorghe Pintilie în fața comisiei.

Referitor la acuzațiile aduse, Comisia de cercetare a demonstrat în modul cel mai convingător că învinuirea lui Ștefan Foriș de a fi fost agent informator al Siguranței era total neîntemeiată. A reieșit, de asemenea, că Ștefan Foriș nu a fost cu nimic implicat în arestarea (cu excepția lui) întregului Secretariat al CC al PCR, în 1941, și nici în cea a altor comuniști în perioada 1940 – 1944.

Cu toate acestea, Comisia de cercetare a găsit ca îndreptățită măsura demiterii lui Ștefan Foriș, în special pentru stilul său defectuos de muncă în partid ce a permis penetrarea PCR de către numeroși agenți ai Siguranței regimului Antonescu. De aici și pînă la eliminarea fizică, brutală, a lui Foriș este o distanță apreciabilă care demonstrează că liderii PCR erau în stare de orice pentru a se menține la conducere.

Ulterior, în perioada 1949 – 1954, s-au întreprins eforturi disperate pentru a se obține cu orice preț „dovezi” pentru justificarea asasinării lui Ștefan Foriș. S-a mers pînă acolo încît au fost arestați unii activiști de partid care au lucrat cu acesta în 1940 – 1944. Pe timpul anchetei, aceștia au fost obligați sub presiuni fizice și morale să declare că Ștefan Foriș ar fi fost agent al Siguranței și ar fi desfășurat o activitate antipartinică, dușmănoasă.

Acordându-se ideea că Ștefan Foriș, ca și ulterior Lucrețiu Pătrășcanu, Vasile Luca, Remus Koffler etc. au fost niște „trădători“, liderii ai PCR au lansat, în mod cinic, la începutul anilor '50, teza potrivit căreia în România nu s-au produs ilegalități și, ca atare, partidul comunist nu avea de reabilitat pe nimeni „post-mortem“. Care era adevărul despre acești ani și despre crimele comise de PCR în numele „luptei de clasă“ și al apărării „purității“ partidului s-a aflat abia în 1968 și nici atunci pe deplin. Între timp, multe urme fuseseră șterse, multe probe dispăruseră. Și apoi, nici liderii PCR, în 1968, nu au dorit să meargă pînă la capăt cu elucidarea împrejurărilor și cu pedepsirea vinovaților pentru crimele și abuzurile săvîrșite. Simpla condamnare a acestora și o reabilitare politică post-mortem s-au dovedit a fi prea puțin pentru ceea ce ar fi trebuit făcut.

Cazul Pătrășcanu

În 1965, pe baza unei hotărîri a Prezidiului Permanent al CC al

PCR, o comisie de partid formată din: Gheorghe Stoica, Vasile Patiloneț, Ion Popescu-Puțuri și Nicolae Guină, sprijinită de un colectiv, a primit sarcina să clarifice împrejurările în care a fost arestat, anchetat, condamnat și executat Lucrețiu Pătrășcanu.

Comisia a studiat cele 225 de dosare, însumînd peste 50.000 de file, din „procesul Pătrășcanu“ și a purtat discuții cu majoritatea celor implicați sub o formă sau alta în acest caz.

Asta cum a rezultat din documentele cercetate, Lucrețiu Pătrășcanu a fost luat sub supravegherea Serviciului Secret de Informații, începînd din vara anului 1946. Apoi, după ce a fost îndepărtat din CC al PCR (februarie 1948) și eliberat din funcția de ministru al justiției (martie 1948), este arestat în ziua de 28 aprilie 1948, din indicația lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. După arestare, a fost ținut într-o casă a partidului comunist și cercetat de o comisie de partid formată din: Teohari Georgescu, Iosif Rangheț și Alexandru Drăghici. La unele discuții cu Lucrețiu Pătrășcanu a participat și Dej.

„Comitetul Central a fost unanim în aprecierea că Lucrețiu Pătrășcanu, în discursul său de la Cluj, unde a afirmat că după 1918 s-ar fi deschis întregii populații din Transilvania, afit română cît și maghiară, noi izvoare de viață și noi căi de progres, îndreptînd focul principal împotriva revizionistilor unguri, nu a accentuat răspunderea politică a partidelor «istorice» în întreținerea urii șovine, în asuprirea națională la care a fost supusă în trecut populația maghiară din Transilvania și în provocările recente inițiate și organizate de către partidele «istorice» (...). Această abatere în discursul lui Pătrășcanu a dat prilej partidelor «istorice» să arunce răspunderea provocărilor șovine din Transilvania exclusiv asupra elementelor revizioniste maghiare și să pretindă că în problema națională există unitate de vederi între partidele democratice și partidele «istorice».”

(Gheorghe Gheorghiu Dej,
iulie 1946)

Deși cercetările pe linie de partid au durat 17 luni, acestea nu au scos în evidență fapte care să justifice arestarea lui Pătrășcanu.

Totuși, din indicația lui Gheorghiu-Dej, el a fost predat organelor de stat și anchetat în continuare sub stare de arest, fiind găsit, inițial,

Lucrețiu Pătrășcanu

S-a născut la 4 noiembrie 1900, la Bacău, în familia scriitorului D.D. Pătrășcanu. În casa părintească a înfălițat, în mod frecvent, personalități de seamă ale culturii românești (C. Stere, I. Slavici, Jean Bart, G. Galaction, M. Sadoveanu și alții). În 1919, a intrat în mișcarea muncitorească, iar în 1921 a devenit membru al PCR. În diferite perioade, a fost membru al CC al PCR. În 1931, a fost ales deputat în Parlament, din partea forțelor democratice. Din toamna anului 1933 pînă în primăvara anului 1934, a fost reprezentant permanent al PCR la Comintern. Din partea PCR a dus tratative cu alte partide și organizații pentru încheierea Frontului Popular.

Ca jurist, a organizat apărarea în procesele privind pe Ana Pauker, P. Constantinescu-Iași ș.a. În perioada interbelică, a desfășurat o intensă activitate ziaristică și publicistică, sub semnătură proprie și pseudonimul A. Moldoveanu. După 23 august 1944 i-au fost publicate lucrările *Un veac de frămîntări sociale, 1821 - 1907*, *Sub trei dictaturi*, *Probleme de bază ale României*, *Curenți și tendințe în filosofia românească*, precum și două volume cu scrieri, articole, interviuri și cuvîntări din perioada 1944 - 1947.

A participat efectiv la pregătirea și înfăptuirea actului de la 23 august 1944, fiind unul din principalii reprezentanți ai PCR în contactele cu reprezentanții Palatului Regal și ai partidelor „istorice”.

În perioada 24 august 1944 - martie 1948, a fost ministru al justiției. La Conferința Națională a PCR, din octombrie 1945, a fost ales membru al CC, iar în 1946 a fost cooptat, pentru un scurt timp, membru în Biroul Politic.

Afît înainte, cît și după 23 august 1944 a avut în multe probleme păreri deosebite, divergențe politice, îndeosebi cu Gheorghiu-Dej. Astfel, la Conferința Națională a PCR din octombrie 1945 i s-au adus critici în legătură cu activitatea sa de la Ministerul Justiției.

În expunerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej la Sedința lărgită a CC al PCR, din iulie 1946, cu privire la poziția PCR față de curențele șovine și revizioniste, discursul lui Lucrețiu Pătrășcanu de la Cluj, din 1946, a fost calificat ca fiind o manifestare naționalist-șovină. La Congresul partidului din februarie 1948, n-a mai fost ales membru al CC, iar după Congres a fost eliberat și din funcția de ministru al justiției. La 28 aprilie 1948, este arestat, anchetat 6 ani, judecat (6 - 13 aprilie 1954) și executat, la Jilava, în noaptea de 16/17 aprilie 1954, împreună cu Remus Koffler.

vinovat că nu a denunțat la timpul respectiv pe unii ce doreau să fugă din țară. La 6 decembrie 1949, în timp ce era arestat și anchetat, a apărut în presă Raportul prezentat de Gheorghe Gheorghiu-Dej la Consfătuirea Biroului Informativ al Partidelor Comuniste, din noiembrie 1949, raport în care Lucrețiu Pătrășcanu era stigmatizat ca agent al serviciilor de spionaj anglo-americane.

După această dată, întreaga anchetă a fost orientată în principal pentru a se obține probe din care să rezulte că Pătrășcanu a fost agent al Siguranței și al spionajului anglo-american. Totuși, pînă în vara anului 1952, cu toată străduința anchetatorilor, nu s-au putut obține probele scontate.

În mai 1952, Plenara CC al PCR care a analizat problema „devierii de dreapta“, a criticat, printre altele, faptul că MAI nici „după patru ani de zile“ nu a terminat ancheta cu privire la acțiunea contrare-

Alexandru Drăghici, Biroul Politic al CC al PCR a hotărât „să se treacă la judecarea grupului de spioni în frunte cu Pătrășcanu. Procesul să aibă un caracter închis“. Ca urmare a acestei hotărâri de partid, „procesul

În noiembrie 1965, pe baza unei hotărâri a Secretariatului CC al PCR, a fost constituit un colectiv, care să sprijine comisia de partid ce avea ca sarcină reabilitarea politică a lui Lucrețiu Pătrășcanu. Din acest colectiv au făcut parte: **Ion Stănescu**, peședinte al Consiliului Securității Statului, **Grigore Răduică**, prim-vicepreședinte al Consiliului Securității Statului, **Ion Medrea**, membru al Colegiului Central de Partid, **Teodor Vasiliu**, șef al Cămăriei juridice a CC al PCR, **Buru Lefter**, adjunct al procurorului general.

Pătrășcanu“ s-a judecat în zilele de 6 – 13 aprilie 1954. Sentința a fost pronunțată în ziua de 14 aprilie, iar executarea lui Lucrețiu Pătrășcanu

voluționară și de spionaj a lui Pătrășcanu și a lui Koffler.

După această Plenară, pentru „cazul Pătrășcanu“ s-a constituit un colectiv special de anchetă, condus de lt.col. Ion Șoltuțiu, și „pilotat“ de Alexandru Drăghici, noul ministru de interne.

Acesta, sprijinit de consilierii sovietici, a trecut la instruirea colectivului special de anchetă în sensul

și a lui Remus Koffler s-a făcut în mare grabă, în noaptea de 16 – 17 aprilie 1954. De luarea tuturor măsurilor de execuție s-a ocupat personal Alexandru Drăghici. Comisia a stabilit că judecarea și condamnarea la moarte a lui Lucrețiu Pătrășcanu a avut la bază trei principale acuzații:

1. crimă contra păcii. Lucrețiu Pătrășcanu, ca agent al Siguranței și al serviciului de spionaj englez, a desfășurat o activitate de destrămare din interior a partidului comunist și de sprijinire a lui Antonescu și a războiului antisovietic.

2. Crimă de înaltă trădare. Lucrețiu Pătrășcanu, în calitate de ministru al justiției, a organizat un grup complotist antistatal care, cu sprijinul serviciilor de spionaj anglo-americane, a dus o acțiune de răspundere prin violență a regimului democrat, instaurat la 6 martie 1945.

3. crimă de înaltă trădare. Lucrețiu Pătrășcanu a transmis serviciilor de spionaj american și englez, după 23 august 1944, informații cu caracter secret privind securitatea statului român.

Cercetînd însă fiecare acuzație în parte, comisia a ajuns la concluzia că toate acestea nu au fost decît simple plăsmui, impuse și obținute, după mulți ani de anchetă, prin constrîngerii fizice și morale. De reținut că ulterior, toate acestea acuzații au fost retractate de cei ce le-au făcut, mai puțin de cel ce le-a înscenat, adică de Gheorghiu-Dej.

MINISTERUL APĂRĂRII INTERNE - Direcția Cadre -	
T A B E L	
de propunere la decorație a următorilor tovarăși, care au anchetat grupul de spioni și trădători în frunte cu Lucrețiu Pătrășcanu.	
1.- Lt.Col. <u>ȘOLTUȚIU IOAN</u>	A condus întregul grup de anchetatori și personal a anchetat pe principalii spioni și trădători în frunte cu Pătrășcanu. - Propune să fie decorat cu Ordinul "Apărarea Patriei" cls. II-a
2.- Opt. <u>MORARU GHEORGHE</u>	A avut în anchetă pe cei mai săreți și mai interesați oameni din problemă: Herbert Silber și Gheorghe Tătăreanu. El a avut desene în anchetă și pe toți acei care au organizat fuga din țară a lui Pătrășcanu, în cap cu Botea Nicolae. - Propune să fie decorat cu Ordinul "Apărarea Patriei" cls. III-a
3.- Opt. <u>VANATORU VICTOR</u>	A avut în anchetă pe lângă mulți alții, pe Ion Mocioni Stîrcea, Victor Sirbu, Radu Niculescu Buzescu, Pop Bujoiu și alții. - Propune să fie decorat cu Ordinul "Apărarea Patriei" cls. III-a
4.- Maior <u>WEISS LUDOVIC</u>	A avut în anchetă ca element principal pe Tereșian, Dragoș Pop, iar un timp limitat pe Goffler Remus, Lili Revesz și mulți alții. - Propune să fie decorat cu Ordinul "Steaua R.P.R. cls. IV-a"
5.- Lt.Maj. <u>MICLE TEODOR</u>	A avut în anchetă ca elemente principale pe Goffler Remus, Lena Constante, Henri Brauner și un timp pe Calmanovici și Herman. Descoperirea activității criminale a lui Henri Brauner, Lena Constante și a unora din martorii ce au fost înfrumusețate

MAI îi răsplătește cu medalii pe anchetatorii „spionilor și trădătorilor în frunte cu Lucrețiu Pătrășcanu“

Construcția artificială a acestor acuzații ne determină să nu ne oprim asupra lor, deși, din punct de vedere istoric, politic, juridic și moral, se impune o cercetare aparte.

După cum la fel trebuie procedat și în cazul celorlalte învinuiri, la fel de nefondate, precum: atitudinea dușmănoasă a lui Lucrețiu Pătrășcanu față de URSS atît înainte, cît și după 23 august 1944; încercarea sa de a fugi din țară.

Analiza lor atentă scoate în evidență cît de diabolic au fost construite aceste acuzații odioase, care aveau ca singură rațiune justificarea crimei. Pentru demersul nostru, mult mai interesante par a fi concluziile comisiei în legătură cu desfășurarea anchetei și a „procesului Pătrășcanu”. Astfel, după ce conducerea MAI a construit un așa-zis „grup Pătrășcanu” s-a trecut efectiv de anchetarea acestuia în sensul dorit de Gheorghe Gheorghiu-Dej. Săptămînal, iar uneori de două-trei ori pe săptămîină, se țineau ședințe la Alexandru Drăghici, cu participarea celor ce răspundeau de anchetă și în prezența unor consilieri sovietici. Se analiza stadiul anchetei și se stabilea modul de acțiune în continuare. Pe timpul anchetei s-a folosit bătaia și epuizarea fizică, ajungîndu-se pînă la practici total inumane: înfometarea prelungită; statul permanent în

picioare; privarea de somn nopți de-a rîndul; bătai pînă la sînge.

S-au folosit din plin și presiunile morale pentru constrîngerea celor anchetați. La cerința „de a ajuta partidul”, unii au fost constrînși să declare așa cum li se cerea, fiind amenințați că în caz contrar vor fi arestați și condamnați ceilalți membri ai familiilor lor (soție, soț, părinți, copii).

Pe timpul anchetei s-au făcut numeroase falsuri, schimbîndu-se conținutul unor declarații date de cei anchetați. S-a practicat metoda scrierii de către anchetatori — înainte de a se sta de vorbă cu cei anchetați — a răspunsurilor pe care aceștia urmau să le semneze.

Înainte procesului, unii inculpați și martori au fost instruiți de către anchetatori asupra modului cum și ce să declare mai acuzator despre Pătrășcanu.

Procesul a fost judecat în mare grabă, încălcîndu-se cele mai elementare cerințe ale codului de procedură penală. Deși ancheta a durat 6 ani, adunîndu-se peste 41.000 de file, în instanță au fost aduse numai 7.800 de file, pentru care completul de judecată a avut la dispoziție numai 24 de ore pentru studiul și începerea procesului.

Deși în proces au fost aduși 11 acuzați și audiați 56 de martori, toate

PROCURATURA GENERALĂ
SECTORIA PRINCIPALĂ MILITARĂ

26 MAI 1956

SE GRATIAZĂ *decretul*
procuraturii pe care n-a
reputat-o ca fiind
deosebit de

CERTIFICAT

PREZIDIUL MARII ADUNĂRI NAȚIONALE
A REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

Prin sentința nr. 60/994, Tribunalul Suprem - Colegiul Militar a condamnat pe ELENA PĂTRĂȘCANU la 14 ani muncă silnică pentru complicitate la crime de trădare de patrie, reținîndu-se în sarcină următoarele fapte:

În anul 1945 a participat la întilnirea secretă cu spionii americani Madison și Roberts în care LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU a cerut intervenția urgentă a americanilor și în anul 1947 a organizat la Paris întilnirea acestuia cu spionul Madison. De asemenea, l-a însoțit pe Lucrețiu Pătrășcanu în diferite călătorii și l-a ajutat în activitatea sa, făcîndu-i și cunoștință cu Leo Valiani, trădător al Partidului Comunist Italian.

Ținînd seama de comportarea ei în executarea pedepsei și de împrejurarea că pînă în prezent a executat mai mult de jumătate din pedeapsă, propunem grațierea ei de restul pedepsei ca mai are de executat, precum și de pedepsele complementare.

LOCOTITORUL PROCURĂTORULUI GENERAL AL R.P.R.
PROCUROR PRINCIPAL MILITAR
General Major de Justiție,

Dr. B. Bădescu

Comunicat dr. Bădescu cu
adr. N: 13/5/1956. de Corti,

Actul de grațiere a Elenei, soția lui Lucrețiu Pătrășcanu (26 mai 1956)

dezbaterile judiciare au ținut numai 6 zile. Pe timpul desfășurării procesului, s-au încălcat în mod grosolan cele mai elementare norme procedurale. Astfel, marea majoritate a martorilor a fost ascultată în absența acuzaților. Cu ocazia interogării sau chiar a susținerii ultimului cuvînt, acuzații au fost frecvent întreruși sau li s-a interzis, pur și simplu, să vorbească și să se apere.

De pregătirea și desfășurarea procesului s-a ocupat nemijlocit

Din propunerile stabilite de către Prezidiul Permanent al CC al PCR, cu privire la Lucrețiu Pătrășcanu (aprilie 1968):

„1. Comitetul Central al Partidului Comunist Român să condamne înscenarea odioasă făcută împotriva lui Lucrețiu Pătrășcanu și a celorlalte persoane anchetate și judecate împreună cu el, precum și a tuturor abuzurilor, samavolniciilor și practicilor străine principiilor partidului și statului nostru, prin care s-au încălcat cele mai elementare norme ale moralei și legalității socialiste.

2. Reabilitarea politică a lui Lucrețiu Pătrășcanu.

3. Să se recomande organelor de justiție să revizuiască, potrivit legii, hotărîrile de condamnare a lui Lucrețiu Pătrășcanu.

4. Strămutarea osemintelor lui Lucrețiu Pătrășcanu la Hemiciclu Monumentului eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism.

5. Comitetul Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român să ia măsurile necesare pentru reabilitarea politică și juridică a celorlalte persoane din procesul Pătrășcanu, precum și din alte procese în care s-au comis abuzuri și ilegalități.

6. Întrucît la săvîrșirea acestor deosebit de grave încălcări ale legalității au participat persoane care sînt în viață, dar care nu mai pot fi trimise în judecată penală, deoarece faptele săvîrșite sînt, potrivit legii, prescrise, să fie trase, cu toată hotărîrea și intransigența, la răspundere pe linie de partid.

7. Se recomandă Consiliului de Stat anularea decretelor prin care s-au acordat distincții celor care au contribuit la pregătirea și desfășurarea acestui proces.

8. Membrii de partid din cadrul organelor de securitate, MAI, Justiție și Procuratură să dezbată și să analizeze temeinic, cu lucrătorii organelor respective, concluzii ce se desprind din practicile nelegale folosite în cadrul anchetei și procesului Lucrețiu Pătrășcanu.

9. Materialul prezentat să fie supus plenarei CC al PCR urmînd ca, în lumina concluziilor ce se vor trage, să se analizeze în organele de partid sarcinile ce le previn pentru întărirea controlului de partid asupra organelor de stat, în vederea respectării cu strictețe a legalității.

Să se dea publicității, într-o formă sobră, măsura de reabilitare a lui Lucrețiu Pătrășcanu.”

Iosif Chișinevschi. Acesta a instruit personal pe președintele completului de judecată și pe procurori; a aprobat planul de desfășurare a procesului; a verificat și aprobat chestionarul cu întrebările ce trebuiau să se pună inculpaților și martorilor; a ascultat din cabinetul său, prin tehnică, întreaga desfășurare a procesului și a intervenit de mai multe ori cerînd suspendarea ședințelor de judecată și chemînd la el pe președintele completului căruia îi făcea reproșuri și îi dădea noi indicații.

Mai mult, pedepsele aplicate celor condamnați au fost hotărîte, în afara completului de judecată, de către „conducerea superioară de partid“. Ele au fost transmise prin Iosif Chișinevschi, care, pur și simplu, a dictat pedepsele ce trebuiau apoi pronunțate.

Demn de reținut este și faptul că la proces, Lucrețiu Pătrășcanu a refuzat să propună martori, să-și aleagă un apărător, renunțînd chiar și la apărătorul desemnat din oficiu. El a refuzat, de asemenea, să răspundă la interogatoriu, iar atunci cînd i s-a dat ultimul cuvînt a refuzat să se apere, declarînd: „N-am de spus nimic, decît să scuip pe acuzațiile care mi se aduc“.

La atenționarea făcută de președintele completului de judecată, Ilie Moisescu, că aceste cuvinte constituie o insultă și că se dă în spectacol, Lucrețiu Pătrășcanu a strigat: „Da, lasă să mă dau, viața mea e scurtă, dar sînt oameni care o să urmărească această porcărie“. De reținut este și faptul că în perioada anchetei, cît și după condamnare, celor implicați în acest proces li s-a aplicat un regim de detenție care a dus, în mare măsură, la distrugerea lor morală și fizică. Unii au fost aduși, în anumite perioade, la stări vecine cu demența. Regimul de executare a pedepselor a fost mult mai aspru decît cel aplicat pentru legionari și foștii membri ai guvernului antonescian. Marea majoritate din „lotul Pătrășcanu“ a fost trimisă

la Aiud, închisoarea cu regimul de detenție cel mai sever din țară. Aici, ei au fost încarcerați la secția „Zarca“, unde deținuții erau ținuti în izolare totală. Nu erau folosiți la munci, nu aveau dreptul la corespondență, la vorbitor, nu beneficiau de aceeași asistență medicală și alimentație ca ceilalți deținuți. Erău ținuti în celule umede și reci, avînd ca așternut doar cîte o rogojină. Au fost permanent lucrați informativ, demoralizați și determinați să se împace cu noua lor condiție, de „deținuți periculoși“. Faptul că „procesul Pătrășcanu“ a fost o monstruoasă înscenare, atît din punct de vedere juridic, cît și din punct de vedere politic și moral, rezultă și din concluzia trasă de comisia de cercetare,

au recunoscut, pînă la urmă, că totul nu a fost decît o înscenare gravă, sîrșită printr-o crimă odioasă, de care responsabil este, în primul rînd, fostul prim secretar general al CC al PCR, Gheorghiu-Dej, cu întreaga sa nomenclatură de partid și de stat, ce își menținea cu orice preț — inclusiv cu prețul crimei — puterea. Această afirmație se susține prin faptul, dovedit și de comisia de cercetare a abuzurilor din „procesul Pătrășcanu“, că atît în timpul anchetelor efectuate pînă în 1952, cît mai ales după aceea s-a manifestat evident încercarea lui Gheorghiu-Dej, Iosif Chișinevschi și Alexandru Drăghici, cît și a altor lideri comuniști de a implica în „procesul Pătrășcanu“,

Umăr lîngă umăr: Lucrețiu Pătrășcanu, Ana Pauker, Petru Groza, Teohari Georgescu și Vasile Luca (de la dreapta la stînga)

precum că, la indicația lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Alexandru Drăghici a luat măsuri să fie distruse toate materialele cu adnotări și cele ce puteau deveni compromițătoare pentru „conducerea superioară de partid“. Această concluzie se desprinde și din faptul că parte din inculpații rămași în viață din „lotul Pătrășcanu“ și care au fost eliberați din detenție înainte de 1964, au primit domiciliu obligatoriu sau dreptul de a emigra.

Aceeași concluzie a fost întărită și de faptul că însiși anchetatorii, procurorii și judecătorii implicați în pregătirea și desfășurarea procesului

ori în alte procese separate, și alți „tovarăși“ din conducerea partidului, considerați pe moment „incomozii“.

Astfel, într-un mare număr de declarații, la sugestia anchetatorilor pregătiți conform „indicațiilor superioare de partid“, s-au făcut referiri cu privire la preținse activități dușmănoase desfășurate de unii comuniști, precum: Ion Gheorghe Maurer, Alexandru Bărlădeanu, Gheorghe Rădulescu, Ștefan Voitec, Bucur Șchiopu etc. Alții, ca Aurel Vijoli și Mihail Levente, au fost chiar arestați și anchetați.

Consilierii sovietici care erau în țară și contribuiau efectiv în desfășurarea „procesului Pătrășcanu” și a altora de acest fel nu erau străini nici de asemenea practici de intimidare. Totuși, comisia a reținut și faptul că „procesul Pătrășcanu” s-a judecat în grabă, tocmai într-o perioadă când, după moartea lui I.V.Stalin, după demascarea lui Beria și a unei mari părți din crimele politice comise în URSS, în majoritatea țărilor socialiste începuseră deja luarea măsurilor de reabilitare a unor persoane condamnate pe nedrept.

În situația nou creată, Gheorghe Gheorghiu-Dej a căutat să antreneze și răspunderea conducerii sovietice în judecarea și condamnarea lui Pătrășcanu. Astfel, din declarațiile lui Miron Constantinescu și Dumitru Petrescu, care au făcut parte din delegația economică condusă de Dej la Moscova, în ianuarie 1954, reiese că acesta a prezentat conducerii PCUS o scrisoare în care se cerea părerea sovietică față de intenția conducerii PCR ca Lucrețiu Pătrășcanu să fie judecat și condamnat la moarte. Din declarațiile celor doi membri ai delegației române prezenți la discuțiile de la Moscova, a rezultat că partea sovietică a refuzat categoric să se pronunțe într-un asemenea caz. Deși aceste declarații par neverosimile, este cert, că liderul comunist român Gheorghiu-Dej, în lupta pentru menținerea puterii, a aplicat din plin principiul „scopul scuză mijloacele”. Dar nu și crima.

Cazul Vasile Luca

În perioada septembrie 1965 — aprilie 1968, o comisie a PCR, formată din Gheorghe Stoica, Vasile Patilineț, Ion Popescu-Puțuri și Nicolae Guină, sprijinită de un colectiv din care făceau parte Adrian Dumitriu — ministrul justiției, Augustin Alexa — procuror general al RSR, Emilian Nănescu — președintele Tribunalului Suprem, Teodor Vasiliu — șef al Comsiei juridice a CC al PCR și alți 16 activiști de partid și de

stat, a întreprins ample cercetări în legătură cu anchetarea și judecarea lui Vasile Luca și a altor 28 de persoane din acest proces, din care 4 au fost condamnate (Vasile Luca, Alexandru Iacob, fost adjunct al ministrului de finanțe, Ivan Solymoș, vicepreședinte la „Centrocoop”, și Dumitru Cernica, prim-vicepreședinte la „Centrocoop”).

Comisia a stabilit că în sarcina lui Vasile Luca s-a reținut că: a desfășurat o intensă activitate împotriva clasei muncitoare; a subminat economia națională.

Referitor la acuzațiile formulate în cadrul anchetei privind așa-zisa activitate împotriva clasei muncitoare, comisia a reținut că:

- în 1918, Vasile Luca s-a înscris voluntar în „garda națională” și apoi în „divizia secuiască”, acționând în cadrul acestora împotriva revoluției proletare din Ungaria;

- între anii 1918 — 1924, „infiltrându-se” în mișcarea muncitorească, a dat informații Siguranței, ca agent acoperit, pentru unele sume de bani;

- în 1924, fiind arestat pentru difuzarea unor manifeste, a trădat pe participanții la această acțiune, determinând arestarea mai multora dintre ei;

- în perioada cât a fost închis la Jilava (1925 — 1928), a furnizat in-

formații despre colectivul deținuților politici;

- a fost informator plătit al unor inspectori ai Siguranței;

- a primit bani pentru a finanța luptele fracționiste din PCR etc.

În concluzie, comisia a stabilit că, într-adevăr, Vasile Luca a avut o comportare necorespunzătoare pe timpul arestărilor din anii 1924 — 1925 la Siguranță, fapt pe care l-a și recunoscut în proces, dar care, nefiind confirmat cu probe de vinovăție, nu putea constitui un argument serios pentru condamnarea sa la moarte.

De asemenea, comisia nu a putut dovedi că Vasile Luca ar fi fost agent al Siguranței.

Dintre acuzațiile precum că Vasile Luca a desfășurat activități de subminare a economiei naționale, comisia a reținut că:

- după dotarea experimentală a 20 de întreprinderi cu fonduri de rulment, Vasile Luca ca ministru de finanțe, n-a mai așteptat rezultatul acestei acțiuni și a trecut la dotarea în masă a întreprinderilor cu fonduri de rulment, producând astfel mari greutăți procesului de producție;

- a aprobat, împreună cu alții, suplimentarea din rezerva bugetară a fondurilor de rulment fără aprobarea Consiliului de Miniștri;

Vasile Luca

S-a născut la 8 iunie 1898, în com. Cătălina, jud. Covasna. În 1918, s-a înrolat voluntar în „garda națională”, apoi în așa numita „divizie secuiască”. Din 1919, începe să activeze în mișcarea muncitorească. În 1924 devine secretar al regionalei PCR Brașov, iar în 1928 a fost ales membru al CC al PCR. În 1930, participând la luptele fracționiste din partidul comunist, a fost trimis la munca de jos. În perioada 1924 — 1939, a fost arestat de mai multe ori, fiind închis aproape zece ani.

La 21 iunie 1940, a fost eliberat de Armata Roșie din închisoarea Cernăuți, unde executa o pedeapsă de 8 luni închisoare pentru tentativa de a trece fraudulos frontiera în URSS. În septembrie 1944, s-a înapoiat din URSS. La Conferința Națională, din octombrie 1945, a fost ales membru al Biroului politic și secretar al CC al PCR. Ulterior, a îndeplinit funcțiile de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de finanțe.

La 14 august 1952, a fost arestat și anchetat pînă în toamna lui 1954, când a fost judecat și condamnat la moarte. Pedeapsa i-a fost comutată în muncă silnică pe viață. În ziua de 27 iulie 1963, după 11 ani de detenție, a decedat în penitenciarul Aiud.

- a refuzat să plătească avansuri din fondul de rulment sub pretextul că nu se pot efectua asemenea plăți pînă la votarea bugetului, provocînd astfel mari greutăți întreprinderilor;

- nu a asigurat planul financiar pe 1951 la modificările survenite în planul economic;

- a determinat fixarea în mod haotic a beneficiarilor întreprinderilor;

- a scutit de impozitul agricol aproape 30% din gospodăriile individuale, păgubind astfel statul cu peste 5 miliarde de lei și favorizînd chiaburimea;

- după 1949, nu a modificat legea impozitului agricol, provocînd prin aceasta nerealizarea prevederii bugetare din 1951 de a se încasa 12 miliarde de lei;

- s-a opus fățiș reformei bănești, iar după ce guvernul a adoptat această hotărîre a luat măsuri de zădărniciere a înfăptuirii acesteia;

- a ascuns — în scop de a sabota — existența unui surplus de circulație monetară și a semnelor inflaționiste.

Comisia a constatat că toate aceste acuzații — care erau, de fapt, lipsuri și greutăți apărute în acea perioadă în domeniul economico-financiar al țării — au fost puse numai în sarcina lui Vasile Luca și a principalilor săi colaboratori. Ele au fost caracterizate, în mod tendențios, ca acțiuni de subminare, de sabotare a economiei naționale. S-a căutat cu orice preț un tap ispășitor pentru toate lipsurile din pregătirea și efectuarea reformei monetare.

În legătură cu desfășurarea anchetei și judecarea procesului, comisia a stabilit că acesta a reprezentat o grosolană înscenare judiciară. În acest proces s-au folosit metode inadmisibile și procedee inumane de anchetă și judecare pentru smulgera de declarații acuzatoare, în vederea condamnării celor arestați.

Cu două luni înainte de Plenara CC al PCR din mai 1952, au fost

arestate și anchetate abuziv o serie de cadre cu funcții de răspundere din sistemul financiar-bancar (Aurel Vijoli, Alexandru Iacob și alte 6 persoane). Scopul acestei acțiuni era să se obțină probe pentru luarea unor măsuri împotriva lui Vasile Luca pe linie de partid și de stat.

Concret, pe timpul desfășurării anchetei și a procesului s-au comis grave abuzuri, precum:

- ancheta a fost dirijată nu spre aflarea adevărului, ci pentru confirmarea cu orice preț a faptelor menționate în unele documente de partid, fapte de care erau învinuiți arestații;

- în cursul anchetei, pentru a fi determinați să recunoască faptele puse în sarcina lor, acuzații au fost în mod sistematic bătuți, schingiuiți, epuizați fizic prin anchetarea în ture și prin oprirea de la somn. Ca urmare, a aplicării acestor metode inumane de anchetă, Alexandru Iacob și Gheorghe Rădulescu au încercat să se sinucidă, iar Victor Morfei a decedat în perioada anchetei. Eliberat cu două zile înainte de procesul lui Vasile Luca, Gheorghe Rădulescu a murit după cîteva luni ca urmare a vătămarilor suferite.

Întrucît era suferind, asupra lui Vasile Luca nu s-au executat metode de constrîngere fizică, fiind în schimb înjuriat și umilit de către unii anchetatori și amenințat cu prelungirea anchetei pînă la recunoașterea faptelor puse în sarcina sa.

Sub diverse forme s-a folosit și constrîngerea morală, mergîndu-se pînă la arestarea unor membri de familie. Astfel, au fost are-

tate, fără nici un temei legal, soțiile lui Vasile Luca și Alexandru Iacob. Unor arestați sau martori li s-au promis favoruri pentru a face declarații în defavoarea unor acuzații.

Despre toate aceste abuzuri și bătăi săvîrșite pe timpul anchetei, era informat și Gheorghiu-Dej, dar preocuparea acestuia era de a se ajunge, în orice condiții, la condamnarea lui Vasile Luca. Dintr-o declarație a lui Alexandru Voitinovici a rezultat că, încă înainte de terminarea anchetei, acesta a fost chemat de Iosif Chișinevski și Alexandru Drăghici, iar ulterior de către Gheorghiu-Dej, spunîndu-i-se că va fi promovat ca președinte al Tribunalului Suprem dacă va fi în stare să-l judece și să-l condamne pe Vasile Luca.

Deși, timp de peste doi ani, au fost arestate și anchetate un număr de 29 de persoane, nu au fost trimise în judecată decît patru: Vasile Luca, Alexandru Iacob, Ivan Solymoș și Dumitru Cernica.

Întregul proces a fost audiat prin mijloace tehnice, din cabinetele lor de către Gheorghiu-Dej și Iosif

**Condamnat la moarte,
Vasile Luca cere
comutarea pedepsei;
Prezidiul MAN îi aprobă
„muncă silnică pe viață”
(8 octombrie 1954)**

8 oct. 1954
Prezidiul MAN
Către: Comitetul de disciplină
cu privire la: Vasile Luca
Domnule Președinte
Prin sentința Nr. 120 din anul
1954 Tribunalul Suprem nu a con-
statat la moarte pentru crimă de
sabotare a economiei naționale.
Întrucît pedeapsa care mi s-a
dat o consider prea grea deoarece
eu nu am avut intenția de a sabota
ci de a lucra în interesul țării și
am fost înșel de mine, sustin
măcar că am personal pe care
am vrut intențional să-l sabotez. Sunt
așa de multe oameni care au murit
din suferință sau din cauza legăturii
cu mine, de clasă și am vrut
să-mi revin și să-mi revin
crimă de sabotaj.
Cu vîră de timp am vrut să
să-l pot înțeleg și să-l pot înțeleg
Comitetul pedeapsa aplicată
8 oct. 1954

Chișinevski, care au dat și indicații pe timpul desfășurării acestuia. Exista o legătură telefonică directă între Iosif Chișinevski și Alexandru Voitinovici, președintele completului de judecată.

De asemenea, un ofițer de Securitate transmitea, prin bilete scrise, președintelui completului de judecată indicațiile primite cu privire la modul de audiere a inculpaților și a martorilor. Comisia a concluzionat că ancheta privind pe Vasile Luca și pe celelalte persoane arestate în această cauză a fost permanent în atenția lui Alexandru Drăghici, Iosif Chișinevski, și în special, a lui Gheorghiu-Dej; acesta confirma sau infirma unele relații și formula noi îndrumări asupra modului cum trebuie să continue ancheta.

De aceeași „grijă” s-a „bucurat” Vasile Luca și pe timpul executării pedepsei, fiind supus unui regim de izolare extrem de sever.

Toate memoriile sale către Gheorghiu-Dej, prin care-i cerea să i se reexamineze situația, deși au ajuns la destinație, au rămas fără răspuns.

Măsurile luate, în 1968, pentru reabilitarea lui Vasile Luca au venit prea târziu, ca și pentru mulți alții arestați și anchetați abuziv în acest proces: **Alexandru Iacob, Ivan Solymoș, Dumitru Cernica, Aurel Vijoli, Ioan Craiu, Vasile Moldovan, Luca Elisabeta, Ștefan Popescu, Alexandru Nistor, Constantin Dinu, Ioan Weiss, Zoltan Eidlitz, Victor Nagy, Emeric Gyorgy Kiss, Emil Papuc, Ioan Magda, Victor Morfei, Dumitru Grigorescu, Vasile Hulduban, Eugen Mendel, Egon Balasz, Gheorghe Rădulescu, Gheorghe Dobriș, Constantin Lazăr, Magdalena Iacob, Victor Ivăncanu, Grigore Gheorghiu și Adalbert Szabo.**

Cazul Teohari Georgescu

Comisia de cercetare a cauzelor privind arestarea și anchetarea lui Teohari Georgescu a stabilit că acesta a fost scos inițial din Biroul Politic și din Secretariat în ședința plenară a CC al PCR, din 26 – 27 mai 1952, și trimis la munca de jos.

Pe 18 februarie 1953, a fost arestat de organele Securității, deși era încă membru al CC al PCR. După o zi de la arestare, care nu s-a făcut pe baza unei hotărâri colective a conducerii PCR, Biroul Politic a hotărât ca Teohari Georgescu să fie anchetat de Securitate.

Hotărîrea nu prevedea însă nimic în legătură cu arestarea sa. Printre principalele învinuiri ce i s-au adus lui Teohari Georgescu, Comisia de cercetare a reținut că:

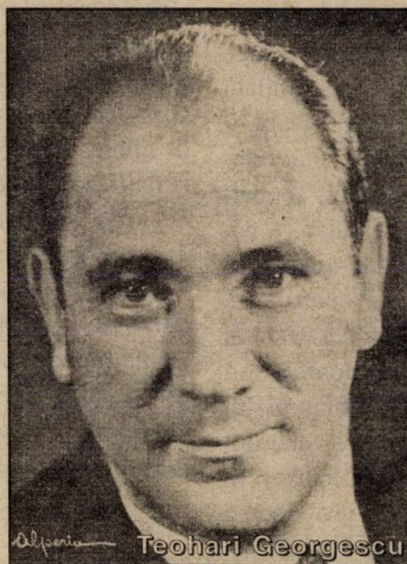
1. în anii ilegalității ar fi fost informator al Siguranței; 2. ca ministru al Afacerilor Interne, a numit și menținut pe Iosif Schraer în funcția de secretar al MAI, deși cunoștea că acesta a fost în slujba Siguranței; 3. a încheiat o înțelegere de conciliere cu unii conducători legionari, dându-se astfel posibilitatea elementelor legionare să se reorganizeze, să acționeze liber în domeniul diversității, sabotajului și spionajului; 4. a desfășurat o politică antistatală în problema emigrărilor, înlesnind plecarea din țară a unor elemente sioniste cu activitate antistatală; 5. a intervenit personal pentru a absolvi de pedeapsă persoane care au comis diverse infracțiuni; 6. a favorizat unele rude sau cunoștințe de ale sale; 7. a deținut, în mod ilegal, sume în valută.

Dintre aceste învinuiri, s-au confirmat:

1. în decembrie 1945, cu aprobarea lui Teohari Georgescu, organele MAI au încheiat o înțelegere cu Nicolae Pătrașcu, conducător legionar, prin care au fost puși în libertate legionarii ce se aflau în lagăre și s-a încetat urmărirea celor ce se ascundeau, cu condiția ca aceștia să depună tot armamentul pe care îl dețineau și să nu desfășoare nici un fel de activitate împotriva regimului comunist. Ulterior, s-a dovedit însă

că nu toți legionarii și-au respectat angajamentul luat;

2. a aprobat, peste criteriile stabilite în legătură cu emigrările, plecarea din țară a unui însemnat număr de ingineri, tehnicieni, medici și alți specialiști. De asemenea, a aprobat plecarea și altor elemente care erau vinovate de

Teohari Georgescu

activitate împotriva statului socialist, oferindu-le posibilitatea să se sustragă de la măsurile judiciare respective;

3. a dispus încetarea cercetărilor și a pus în libertate un grup de patru persoane, din care făcea parte și Octavia Froimescu, fostă funcționară a MAI, arestată în 1945, pentru sustragerea unor copii de pe buletinele informative ale MAI, pe care le dădea ulterior conducerii PNL și Legației americane. A procedat astfel deoarece se aflase în relații intime cu acuzata, fapt declarat de Teohari Georgescu pe timpul anchetei;

4. pe timpul cât a fost ministru, a întreținut relații intime cu soțiile unor arestați, precum și cu unele salariate ale MAI. Tot în această perioadă, a făcut diverse favoruri

pentru aceste persoane, fapt comentat negativ în cadrul ministerului;

5. a deținut ilegal 146 de monezi de aur și 35.000 de franci elvețieni. A ascuns această valută pentru a nu fi descoperită de organele de stat;

Nu s-au confirmat, în schimb, următoarele învinuiri:

1. că a fost informator al Siguranței (fapt susținut numai în declarațiile date de Vasile Luca);

2. că ar fi știut că Schraer a fost informator al Siguranței, atunci când l-a numit și menținut în funcția de secretar general al MAI. Nu a împiedicat însă dispariția și fuga acestuia peste graniță, de îndată ce a avut dovezi despre acest fapt.

Comisia de cercetare a mai constatat că, în timpul anchetei, Teohari Georgescu, pentru a se salva, a dat declarații prin care lua asupra sa fapte și acțiuni ce nu-i aparțineau. Astfel, Teohari Georgescu a declarat că propunerea de ucidere a lui Ștefan Foriș a făcut-o chiar el lui Dej, după care a obținut și acordul lui Vasile Luca și al Anei Pauker. În realitate, a fost luată la propunerea lui Dej, într-o ședință de Secretariat.

Teohari Georgescu a mai declarat că Ștefan Foriș a stat tot timpul în arestul MAI pînă ce a fost suprimat și că, personal, se face vinovat de faptul că, în prealabil, nu s-a făcut nici o cercetare asupra acestui caz. În realitate, din iunie 1945, când a fost arestat, și pînă în vara anului 1946, când a fost ucis, Ștefan Foriș a fost ținut, din dispoziția lui Dej, în diferite case ale PCR, fără ca MAI să aibă vreo legătură cu această măsură.

După anchetarea sa timp de trei ani, organele de securitate au propus trimiterea, sub stare de arest, a lui Teohari Georgescu în fața Tribunalului.

Comportarea lui Teohari Georgescu pe timpul anchetei l-a determinat însă pe Dej să manifeste față de acesta indulgență și să nu dispună trimiterea sa în fața organelor de jus-

tiție. Ulterior, fără a se mai face noi cercetări, organele de securitate au propus punerea în libertate a lui Teohari Georgescu.

În concluzie, Comisia de cercetare a PCR a stabilit că, deși Teohari Georgescu nu a fost informator al Siguranței, a comis totuși grave abateri și abuzuri în funcția de ministru de interne, pentru care trebuia tras la răspundere. S-a reținut gravitatea faptului că Teohari Georgescu a fost anchetat, sub stare de arest, înaintea adoptării unei hotărâri de partid.

În 1968, pe când Teohari Georgescu se afla încă în viață, și, ca și cum acesta nu s-ar fi făcut vinovat de nimic pe timpul cît a fost ministru (falsificarea alegerilor din 1946, decapitarea partidelor istorice, a armatei, bisericii, instituțiilor de cultură etc.), noii lideri ai PCR condamnau cu hotărîre metodele „nepartinice” folosite în legătură cu arestarea și anchetarea lui Teohari Georgescu și propuneau să se ia măsuri de tragere la răspundere a celor vinovați.

Cazul Ana Pauker

In legătură cu modul cum a fost cercetată și anchetată Ana Pauker în perioada 1952 – 1956, Comisia de cercetare a stabilit că după Ședința plenară a CC al PCR din 26 – 27 mai 1952, Biroul Politic i-a cerut Anei Pauker să-și recunoască deschis abaterile comise în activitatea sa politică atît înainte, cît și după 23 august 1944.

Concret, i s-a cerut Anei Pauker să ia poziție critică față de acțiunile sale privind: încercarea de a acapara, după 23 august 1944, conducerea în partid și stat, în înțelegere cu Vasile Luca, odată cu întoarcerea lor de la Moscova; indicația dată de a primi în partidul comunist un număr însemnat de legionari, dar și o serie de elemente carieriste; atitudinea de sprijinire a chiaburimii și a micilor producători etc.

Ana Pauker

Inițial, Ana Pauker a avut o atitudine autocritică față de activitatea sa politică. Mai mult, în scrisorile adresate conducerii partidului, la 18 iunie și 22 septembrie 1952, Ana Pauker aduce chiar mulțumiri Biroului Politic pentru sprijinul acordat în îndreptarea activității sale.

Cu toată atitudinea sa cooperantă, din 16 septembrie 1952 Ana Pauker, deși mai era încă membră a CC al PCR și mai făcea parte din Biroul Organizatoric, a intrat sub o strictă supraveghere a Securității.

Dar, din tot materialul informativ întocmit cu acest prilej, nu a rezultat nimic acuzator pentru Ana Pauker sau rudele sale. Împotriva acestei evidențe, la 18 februarie 1953, Ana Pauker a fost arestată de către organele de securitate și anchetată timp de aproape o lună de zile. Ca și în cazul lui Vasile Luca și al Teohari Georgescu, Biroul Politic al CC al PCR a aprobat abia după o zi ca Ana Pauker să fie anchetată de către organele de securitate. Mai mult, hotărîrea nu prevedea ca ea să fie anchetată sub stare de arest. **De aici reieșea faptul că arestarea Anei Pauker s-a făcut la indicația unei singure persoane, a lui Dej, și nu în baza unei hotărâri colective.**

Pe tot timpul arestării și anchetării Anei Pauker, nici un organ de partid nu a adoptat vreo hotărîre cu

privire la scoaterea din partid. În cursul lunii martie 1953, după ce a fost interogată aproape încontinuu, zi și noapte, Ana Pauker a fost pusă în libertate, împotriva sa nerezându-se nici o faptă penală.

Dar, în iunie 1953, o comisie de partid (formată din Alexandru Moghioroș, Gheorghe Apostol, Petre Borilă și Constantin Pîrvulescu) a început cercetarea pe linie de partid a Anei Pauker. Deși a manifestat, în principiu, aceeași poziție autocritică, de data aceasta Ana Pauker a refuzat însă să recunoască totalitatea acuzațiilor ce i s-au adus.

La începutul anului 1954, comisia a prezentat Biroului Politic raportul cu privire la cercetarea pe linie de partid a Anei Pauker, cu propunerea ca aceasta să fie exclusă din partid și cazul să fie cercetat în continuare de către organele competente de stat.

La 11 mai 1954, Biroul Politic a analizat raportul comisiei de partid și l-a aprobat cu unele modificări. La intervenția lui Alexandru Drăghici, pasajul din raport: „Rabinsohn (fratele Anei Pauker, n.n.) venea des în casa lui Ana Pauker“ a fost înlocuit cu formularea: „Serviciile de spionaj american, englez, israelian aflau, prin intermediul rudelor lui Pauker, care o vizitau — Emil Pauker, Rabinsohn și alte elemente suspecte — secrete de partid și de stat“. Astfel, o simplă presupunere a primit caracter de certitudine, deși anterior se constatare cu probe că rudele

Pe vremea când se scanda: „Ana, Luca și cu Dej / Au băgat spaima-n burgheji“

Prezidiul Marei Adunări Naționale a Republicii Populare Române

DECRET

pentru eliberarea tov. ANA PAUKER din funcția de Ministru al Afacerilor Externe.

Prezidiul Marei Adunări Naționale a Republicii Populare Române, d e c r e t e a z ă:

1. Tovarășul ANA PAUKER se eliberează din funcția de Ministru al Afacerilor Externe.

București la 26 Iunie 1952.

Ana Pauker își pierde fotoliul ministerial (26 iunie 1952)

Anei Pauker — care fuseseră arestate, anchetate și apoi puse în libertate —, nu slujiseră nici un serviciu de spionaj străin.

Biroul Politic s-a rezumat numai la excluderea Anei Pauker din partid. Dar, această hotărâre nu a fost supusă spre aprobare CC al PCR, a cărui membru era și Ana Pauker și nici nu i-a fost adusă la cunoștință acesteia. Faptul a determinat-o pe Ana Pauker să se adreseze, cu insistență, conducerii PCR pentru a se lămuri situația sa de partid.

La începutul lui 1956, comisia a reluat discuțiile cu Ana Pauker. De data aceasta, comportamentul Anei Pauker a fost cu totul schimbat. Ea

și-a exprimat în mod acuzator nemulțumirea pentru modul cum s-a procedat cu ea la începutul anului 1953, când a fost arestată și anchetată. A cerut să i se precizeze clar dacă mai are calitatea de membru de partid. A demontat cu probe acuzațiile ce i s-au adus în legătură cu

trădarea unor interese de partid sau de stat.

Toate acestea însă pentru Ana Pauker se petreceau prea târziu. Era conștientă că starea sănătății sale devenise critică. La 3 iunie 1960, seara, înceta din viață.

În concluzie, comisia a stabilit că, în perioada 1952 – 1956, la indicația personală a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker a fost urmărită informativ de către organele de securitate, a fost arestată și anchetată fără ca, ulterior, acuzațiile ce i s-au adus să fie susținute cu probe evidente.

Comisia mai făcea propuneri:

1. să fie declarată ca ilegală arestarea Anei Pauker;
2. să fie repusă în drepturi, post-mortem, pe linie de partid;
3. să se condamne metodele nepartinice folosite în legătură cu cercetarea și anchetarea Anei Pauker;
4. să fie repuse în drepturile de care au fost private rudele Anei Pauker, care au avut de suferit din această cauză.

Cazul Canalul Dunărea — Marea Neagră

Comisia instituită pentru cercetarea dosarelor celor două procese, din vara și toamna anului 1952, privindu-i pe cei implicați în „cazul Canalul Dunărea – Marea Neagră”, a stabilit că în urma desfășurării acestora au fost condamnate, pentru acte de sabotaj și alte infracțiuni, 25 de persoane. Dintre acestea, 5 au fost condamnate la moarte, 3 fiind executate. Pentru două persoane s-a comutat pedeapsa în muncă silnică pe viață. Ceilalți au fost condamnați la pedepse privative de libertate pe viață sau pe termen limitat.

Din analiza materialului aflat în dosarele celor două procese, comisia a tras concluzia că sentințele pronunțate au fost total nelegale.

Deși acuzațiile aduse inculpaților au fost în mare parte recunoscute de către aceștia, este evident faptul că împotriva lor s-au folosit metode de constrângere fizică și morală pentru a recunoaște săvârșirea unor fapte pe care, de fapt, nu le-au făcut. La fel s-a procedat și cu martorii pe timpul proceselor. Toate declarațiile acestora în acuzarea inculpaților au fost obținute de anchetatori prin șantaj, amenințări și bătăi și alte metode de o rară violență.

Deși acuzațiile aduse priveau probleme tehnice, nu s-a dispus efectuarea vreunei expertize în cauză. Nu a fost consultată în procese nici măcar Direcția Generală a Canalului Dunărea – Marea Neagră.

Comisia a stabilit că cele două procese au fost instrumentate cu scop de intimidare și de a distra atenția de la cauzele reale ale deficiențelor grave existente în construcția Canalului.

În 1952, se profila clar faptul că faraonica construcție era, practic, compromisă. Se cheltuiseră peste jumătate din fondurile alocate și nu se trecuse încă de faza de început a

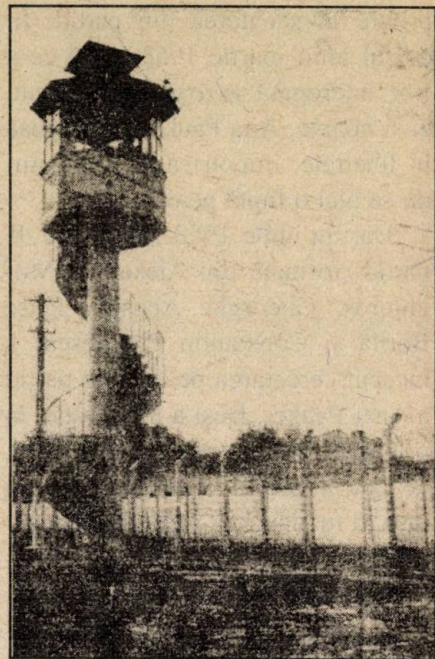
construcției. Procesele aveau menirea de a justifica acest eșec în fața opiniei publice, acreditând ideea că situația gravă existentă s-ar datoră unor acțiuni de sabotaj.

Deși, inițial, o comisie ajunsese la concluzia că nu este vorba de vreo acțiune de sabotaj, ci de grave deficiențe în proiectarea lucrărilor Canalului, de documentații incomplete și greșite, totuși, la sfârșitul lunii iulie 1952, din ordinul generalului Gheorghe Pintilie, adjunct al ministrului Afacerilor Interne, s-a trecut la arestarea celor 25 de persoane.

În fața comisiei de partid, anchetatorii au declarat că, deși Gheorghe Gheorghiu-Dej cunoștea, de fapt, adevărata stare de lucruri, a stabilit personal că la Canal sînt acțiuni clare de sabotaj ce trebuie curmate imediat. Mai mult, înainte de începerea anchetelor, a avut loc o ședință, unde conducerea de partid a trasat sarcina de a se organiza un proces public.

Din declarația colonelului Mișu Dulgheru, care a condus întreaga anchetă în acest caz, reiese că la această ședință „au participat tov. Drăghici, Chișinevschi, Pintilie, Nicolschi, Mazuru, Gogu Popescu, Garabedian și consilierii Alexandru Mihailovici, Țiganov, Maximov (...) Cu această ocazie (...), Chișinevschi a cerut să se ia urgente măsuri de organizarea unui proces public, care să aibă loc, la Canal și să fie aspru sancționați sabotorii. Chișinevschi a spus că tov. Gheorghiu vrea ca procesul să se judece cît mai repede”.

Ca atare, anchetatorilor li s-a cerut, ca în cel mult trei săptămîni să se obțină materialele necesare pentru judecarea celor arestați. Astfel, pentru a-i determina pe inculpați să recunoască faptele imputate, au fost anchetați în ture, fără întrerupere, ziua și noaptea, timp de 5 – 8 zile, fiind aduși în situația să accepte tot ceea ce li s-a pus în sarcină. Unii au

**Penitenciarul Poarta Albă:
post de observație**

semnat declarațiile întocmite de anchetatori, fără să le mai citească.

De menționat este faptul că, pentru a influența opinia publică că situația gravă de la Canal este determinată de acțiuni de sabotaj, conducerea partidului comunist a inițiat publicarea în presă, a unor materiale în care cei arestați erau etichetați ca diversioniști, sabotori și trădători, cerîndu-se pedepsirea acestora în mod exemplar.

Legată de aceste evenimente a fost și apariția romanului *Drum fără pulbere*, de Petru Dumitriu, unde sînt demascate pretensele acțiuni de sabotaj de la Canal.

Pentru proces, completul de judecată a fost alcătuit ad-hoc. Prin decret al Prezidiului MAN, a fost rechemat din rezervă, special pentru proces, și numit președintele completului, g-ral mr. Alexandru Petrescu. Rechizitoriul întocmit de către organele de securitate a fost expus în instanță de către maiorul Ovidiu Teodorescu fără nici o modificare, așa cum i s-a cerut de către Securitate. La aflarea acestui abuz, procurorul general al RPR, Anton Tătu Jianu, l-a destituit din funcția de procuror militar pe maiorul Ovidiu

Teodorescu. A intervenit, însă, personal Alexandru Drăghici, care a atras atenția procurorului general asupra pericolului compromiterii întregului proces de la Canal.

Sentințele date de Tribunal au fost, în final, total incorecte și nejuste.

În primul dosar, după ce sentința dată rămăsese definitivă, instanța, printr-o nouă hotărîre, a condamnat pe inculpați și la confiscarea totală a averii.

În al doilea dosar, hotărîrea pronunțată a fost anulată după un an, de către instanța de recurs. După un an și patru luni, stabilindu-se că inculpații nu sînt vinovați de faptele de sabotaj imputate, s-a dispus încetarea procesului penal. Numai că, între timp, trei persoane nevinovate de săvîrșirea vreunei fapte penale fuseseră împușcate (**Nichita Dumitru, Nicolae Vasilescu și Aurel Rozei**).

În lanțul crimelor săvîrșite de PCR în acea perioadă, se mai adăugau încă trei verigi. De data aceasta, comisia stabilită de Nicolae Ceaușescu pentru cercetarea abuzurilor săvîrșite în procesele de la Canal a

„Nu am avut de reabilitat pe nimeni“

„La noi nu au existat astfel de manifestări. Afară de procesul lui Pătrășcanu și al grupului lui care au fost cercetați aproape 7 ani pînă cînd s-a făcut dovada crimelor săvîrșite de ei, afară de procesul lui Luca în care a fost fără nici o tăgadă demonstrată trădarea lui, afară de măsurile luate împotriva lui Ana Pauker și Teohari Georgescu de înlăturare a lor din conducere, nu am avut nici un fel de acțiuni îndreptate împotriva membrilor și a cadrelor partidului. Dimpotrivă, la noi ani de-a rîndul a avut loc o acțiune de apărare a cadrelor partidului în fața tendinței din partea lui Ana Pauker și a lui Luca de a înlătura și distruge aceste cadre. Este o fericire pentru partidul nostru că din acest punct de vedere nu ne-am pripit și nu ne-am lăsat influențați. (...) Nu am avut de reparat grave nedreptăți și nu am avut de reabilitat pe nimeni post-mortem“.

(Gheorghe Gheorghiu-Dej, la Plenara CC al PMR, noiembrie - decembrie 1961).

fost mai aproape de adevăr, stabilind:

1. să se condamne asemenea ilegalități și să fie trași la răspundere vinovații;
2. să se anuleze de către organele de stat competente aceste hotărîri ilegale;
3. să fie reabilitați și repuși în drepturi toți cei care au avut de suferit de pe urma celor două procese înscenate în august — septembrie 1952, pentru așa-zise acțiuni de sabotaj la șantierul Canalului din Dunărea-Marea Neagră.

Cazul Coloniei de muncă „Salcia“

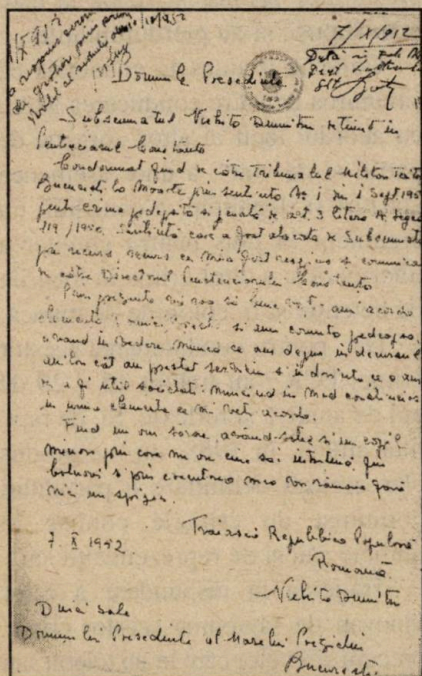
Comisia instituită pentru cercetarea abuzurilor și ilegalităților comise, în perioada 1952 — 1954, în Colonia de muncă „Salcia“, a stabilit că, încă de la înființare, o parte din personalul de conducere, de pază și din cel recrutat din rîndul deținuților a supus permanent pe cei internați la un aspru regim de teroare și exterminare fizică. Astfel, printre nenumăratele crime săvîrșite în această colonie de muncă împotriva deținuților, s-au reținut: împușcările; îngroparea de vii în pămînt; introducerea pînă la brîu în apă cu sloiuri de gheață; închiderea iarna în carcere descoperite, uneori complet dezbrăcați; introducerea în celule, în poziții chinuitoare, cu capul în jos.

S-a stabilit, totodată, că de cele mai multe ori, actele de bestialitate continuau și după moartea deținuților. Astfel, unele cadavre au fost ținute timp îndelungat neînhumate și lăsate la discreția șobolanilor. Altele, sub pretextul că cei ce au decedat mai aveau de executat o parte din detenție au fost reintroduse în carceră cu alți deținuți.

Comisia a stabilit că, în perioada iunie 1952 — martie 1953, în Colonia de muncă „Salcia“, ca urmare a acestor metode criminale, **au murit 63 de deținuți, iar un foarte mare număr au fost răniți sau au rămas infirmi pentru toată viața.**

De reținut este faptul că majoritatea deținuților decedați nu comiseseră infracțiuni contra securității statului, ci doar fapte penale, precum: sustrageri din avutul obștesc sau personal; nepredări de cote; scandaluri; abandonuri de familie etc. În plus, cei mai mulți deținuți au fost condamnați la pedepse de pînă la un an închisoare, iar alții — internați administrativ sau arestați preventiv — nici nu fuseseră condamnați.

Comisia a reținut faptul că majoritatea crimelor au fost săvîrșite în anul 1952, cînd Securitatea făcea parte din MAI. O dată cu separarea Securității de MAI, Pavel Ștefan, noul ministru al Afacerilor Interne, aflînd de crimele săvîrșite în această

Nichita Dumitru, condamnat la moarte, cere comutarea pedepsei (7 oct. 1952). Inutil...

colonie de muncă, a dispus trimiterea în judecată a celor vinovați. Astfel, au fost deferiți justiției comandantul Coloniei împreună cu 20 de cadre și 14 brigadieri din rândul deținuților, sub acuzația de instigare și săvârșirea crimei de omor, instituirea unui regim de teroare și de exterminare a deținuților. Dintre acestea, șapte persoane, inclusiv comandantul coloniei, au fost condamnate la muncă silnică pe viață, iar celelalte la pedepse cuprinse între 5 și 25 ani muncă silnică. Faptele reținute în sarcina inculpaților au fost pe deplin dovedite, iar sentințele aplicate au fost pe măsura crimelor săvârșite. Dar, ulterior, când Pavel Ștefan nu mai era ministru al Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici a acționat intens pentru a convinge „conducerea de partid și de stat” că cei condamnați în acest proces nu au făcut altceva decât să slujească regimul și interele partidului comunist.

Astfel, la 22 august 1957, prin decretul nr. 403, s-a dispus nu numai grațierea ofițerilor și subofițerilor condamnați, ci și amnistierea lor, adică stingerea incriminării. Acest act juridic era fără precedent, atât ca procedură, cât și ca mod de rezolvare. Ulterior, au fost grațiați și brigadierii deținuți. De reținut că absolvirea de crimele comise s-a făcut numai pe baza cererilor de

grațiere făcute de cei condamnați și luate de un ofițer trimis, în mod special, de Alexandru Drăghici.

De fapt, acesta a dispus ulterior ca toți cei 21 de ofițeri și subofițeri să fie reîncadrați în MAI la diferite unități ale Direcției Generale a Lagărelor și Coloniiilor de Muncă.

Și, ca nelegiuirea să meargă pînă la capăt, printr-un decret, din 30 aprilie 1959, al Prezidiului Marii Adunări Naționale, s-a dispus ca acestor cadre să li se acorde vechimea neîntreruptă în MAI, pentru toată durata detenției. Din partea conducerii MAI, li s-a acordat „doar” o sumă de bani echivalentă cu salariul pe trei luni și o lună de zile concediu la casele de odihnă ale ministerului „pentru refacerea stării fizice”. Mai mult, majoritatea acestor cadre au funcționat în cadrele active ale MAI pînă în 1967 – 1968, când

au fost trecute în rezervă. Demn de reținut este că, ulterior, nici unul din decretele de grațiere sau amnistiere

nu s-au mai emis pentru fapte asemănătoare.

Pentru că, în aceeași perioadă și ulterior, în toate fostele colonii de muncă, în penitenciarele Gherla, Pitești, Suceava și altele s-au comis astfel de crime împotriva deținuților. Numai în cele trei penitenciare menționate, în perioada 1948 – 1952, au fost uciși 30 de deținuți, maltratați și schingiuiți 780, dintre care aproape o sută au rămas cu infirmități grave. Mulți deținuți s-au sinucis pentru a scăpa de torturi. Alții, din cauza

„Discuțind problema reabilitării unor activiști de partid și de stat, sîntem obligați să trecem în revistă activitatea Partidului și a conducerii sale într-o întreagă perioadă istorică.

Aceasta pentru că nu putem analiza și stabili cauzele care au dus la aceste abateri, în ce măsură au fost juste sau nu, fără a ține seama, într-adevăr, de întreaga perioadă și de tot ceea ce s-a împlinit în perioada respectivă”.

(Nicolae Ceaușescu, la
Plenara din 22-25
aprilie 1968)

presiunilor psihice și fizice la care erau supuși, și-au pierdut mințile.

Comisia a ajuns la concluzia că săvârșirea de către conducerea MAI, cu acordul tacit al altor „organe de partid și de stat”, a unor asemenea abuzuri și ilegalități, a constituit un argument în plus pentru comiterea ulterioară și a altor crime în locurile de detenție și în coloniile de muncă.

Dar, pentru condamnarea acestor crime, PCR i-au trebuit 15 – 20 de ani de analiză și reflexie. Și, de fapt, nici atunci, în 1968, nu s-a produs clar această delimitare a partidului comunist de crimele comise în numele său și de reprezentanții săi.

Tragerea la răspundere a celor vinovați de săvârșirea acestor crime, precum și a celor care le-au tolerat sau au instigat la comiterea lor, a rămas un deziderat, „o sarcină de partid”. Nefinalizată ca multe altele. ■

HOTĂRÎREA Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la reabilitarea unor activiști de partid

În cadrul preocupărilor sale generale pentru perfecționarea activității în toate domeniile construcției socialiste, Partidul Comunist Român a luat de-a lungul anilor o serie de măsuri menite să ducă la întărirea legalității, înlăturarea elementelor de subiectivism și arbitrar, a

violenței și; comisia de partid nu a avut însă sarcina să analizeze întreaga sa activitate politică, meritele și limitele activității sale, ci numai temeinicia învinuirilor grave ce i-au fost aduse cu prilejul procesului în care a fost judecat.

Una din cele mai elementare garanții procesuale. La 14 aprilie s-a pronunțat sentința de condamnare la moarte, iar în noaptea de 16/17 aprilie 1958 Lucretia Pătrășcanu a fost executată la penitenciarul Jilava.

În căutarea „rădăcinilor naționale” ale partidului

Ceaușescu și reabilitarea comuniștilor români decimați de Stalin

Stelian TĂNASE

Cînd s-a pus chestiunea reabilitărilor, la mijlocul anilor '60, comuniștii români erau cu zece ani întîrziere. Reabilitările fuseseră o chestiune apărută odată cu inițierea politicii „noului curs”, după moartea lui Stalin, în 1953. Atunci, chiar membri conducerii au ridicat problema. Supraviețuitorii luptelor fracționiste, a proceselor publice, a condamnărilor administrative, a execuțiilor capitale cu sau fără sentințe judecătorești au pus atunci chestiunea propriei lor siguranțe.

La Kremlin, după moartea „tătucului”

Pentru aceasta, trebuiau interzise anumite practici și, deci, de a considera ilegale asemenea practici. A exclude violența dintre instrumentele bolșevicilor de guvernare însemna a condamna folosirea ei în trecut. Însemna a admite că s-au comis greșeli, și că aceste greșeli au produs victime. Terapia prezentului era rescrierea trecutului. Reparațiile pentru cei dispăruți, reconsiderarea memoriei lor. Întîi, recunoașterea faptului că partidul bolșevic, avangarda revoluției mondiale, înfăptuitorul societății fără clase, a greșit, însemna să distrugi mitul infailibilității bolșevicilor, a partidului și al secretarului general.

Admiterea greșelilor trecutului a însemnat o revoluție în mentalitatea bolșevicilor. Ei se considerau singurii cunoscători ai legilor progresului și ai sensului ascuns al istoriei. Ei credeau că acționează în direcția realizării acestor legități în care numai ei erau inițiați. Or, a recu-

noaște că s-au înșelat, însemna să fie distrus chiar fundamentul ideologic al bolșevismului, miezul credinței care ținea uniți, într-o cauză comună, un miliard de oameni. Prețul de plătit pentru reabilitarea unor victime ale trecutului a fost deci mare. A dus la disoluția ideologiei comuniste, a distrus mitul infailibilității ei. Din niște zei, din niște supraoameni, care duc mulțimile spre paradisul terestru, liderii comuniști s-au transformat în simpli politicieni, interesați în păstrarea puterii cu orice mijloace. Prețul a fost mare și, totuși, Bulganin, Malenkov *et Co.* l-au plătit. De ce?

Întîi de toate din rațiuni practice. Acestea începeau cu propriul lor interes personal de a supraviețui, și se termina cu funcționarea URSS din punct de vedere politic, economic etc. Dacă folosirea violenței în trecut împotriva unor comuniști era considerată nepermisă după 1953, însemna că pe viitor ea nu va mai fi folosită împotriva militanților în viață, fie că se aflau la vîrf, fie în eșaloanele medii, sau membri ano-

Stalin, satrapul roșu din Kremlin

nimi. Această logică a salvat viața oamenilor grupului antipartinic înălțurat în iunie 1957 (Kaganovici, Molotov, Malenkov etc.) și mai târziu, în 1964, când a fost silit să demisioneze, pe a lui Hrușciuv însuși. Cum societatea era considerată că este alcătuită din dușmani ai bolșevismului, s-a pus întâi problema reabilitării comuniștilor încarcerati și uciși de... comuniști. Hrușciuv nu spune un cuvânt la Congresul al XX-lea al PCUS, în februarie 1956, când ține celebrul Raport secret, despre aceste victime care nu făceau parte din PC (b) al URSS. Într-un fel, liderii de la Kremlin considerau deportările, asasinările comise împotriva acestora ca firești, rezultat al luptei de clasă. Primele reabilitări au avut ca țintă foștii comuniști. Cei care dispăruseră în cursul conflictelor pentru putere din anii '20 – '50, ofițeri superiori etc. Nu toți cei judecați pe nedrept au fost atunci reabilitați. Buharin, Rîkov, Troțki ș.a. au fost reabilitați abia la sfârșitul anilor '80.

Mortul de la groapă

În Europa ocupată de Armata Roșie, chestiunea reabilitărilor era o adevărată cutie a Pandorei. În anii 1948 – 1953, partidele comuniste, la ordinele Moscovei, organizaseră campanii de masive epurări în rîndurile lor. Aceste campanii se adăugau represiei generalizate la care era supusă populația. Pe lângă epurarea a sute de mii de membri din partidele comuniste est și central europene, conducerile acestora au instrumentat procese politice publice, în care unii dintre liderii comuniști au fost judecați pentru vini imaginare. În Bulgaria — Traicio Kostov, în Albania — Xoxe Dodge, în Ungaria — Laszlo Rajk, în Cehoslovacia — Rudolf Slanski, pentru a nu-i aminti decât pe cei mai cunoscuți, au fost „demascați”, judecați public, condamnați la moarte și executați. Toți contribuiseră major la instalarea regimurilor comuniste în

Alexandru Dobrogeanu-Gherea (stînga) și David Finkelstein, victime ale terorii staliniste

țările lor, luptaseră în anii '30 – '40 în mișcările clandestine dirijate de Comintern. Publicitatea dată acestor procese a fost maximă. Cei din boxele acuzaților fuseseră insistent înfierăți pentru trădare, complot, spionaj etc. Propaganda oficială instigase la uciderea lor, campanii de mobilizare însoțiseră procesele. După 1953, Kremlinul a ordonat reabilitarea celor desemnați cîțiva ani mai devreme ca dușmani de moarte. Ne putem imagina ușor situația complicată a acelorași executați fideli ai ordinelor Kremlinului cînd li s-a cerut să... dezgroape mortul de la groapă! Aceeași chestiune a infailibilității era-n joc. Credibilitatea liderilor comuniști implicați în asemenea procese cădea aproape la zero. Dincolo de credibilitate, era și problema legitimității acestor lideri la conducerea partidelor lor. E de înțeles, din această perspectivă, de ce „quislingii” locali au ezitat să execute dispozițiile Moscovei. Peste tot reabilitările au devenit un instrument politic, prin care o facțiune a încercat să cîștige influența în dauna altora. Au fost avantajați, evident, cei mai puțin implicați în procesele și epurările din anii '48 – '53. Ei au cerut de altfel mai insistent ca victimele acelor ani să fie reabilitate. Ar fi în folosul lor, și ar fi marginalizat

pe cei implicați. Partidele comuniste au reacționat diferit. În Ungaria, Polonia, Bulgaria reabilitările s-au produs și au avut o anumită amploare. În Cehoslovacia, RDG, Albania procesul a fost extrem de lent și de limitat, liderii acestora fiind vinovați direct de cele întîmplate. Reabilitările periclitau pozițiile lor politice și putea duce chiar la pierderea puterii. Ceea ce în cîteva cazuri s-a și întîmplat. În România pînă în 1965, reabilitările au fost ca și inexistente. Poziția lui Gheorghiu-Dej și a oamenilor lui, așa cum a reieșit mai ales la Plenara CC al PMR din noiembrie – decembrie 1961, cînd, după ce la Moscova, la Congresul al XXII-lea al PCUS se lansase un nou val de destalinizare, a fost că „nu avem pe nimeni de reabilitat”. Încercări au fost, în anii 1954 – 1957, în diferite cercuri, mai ales în ce o privește pe Ana Pauker. Ea era în viață, nu fusese judecată într-un proces public, era un ex-lider comunist foarte cunoscut și avea

susținători puternici la Moscova. Avea susținători chiar și în PMR. Se pare că „afacerea Jar“, din 1956, avea conexiuni cu chestiunea readucerii Anei Pauker, din nou, în prim-planul politicii românești. Dej a reușit să-i incrimineze pe Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu pentru „abuzurile“ din perioada stalinistă, și să minimalizeze aportul său la teroarea din acei ani. Nici un cuvânt despre reabilitarea lui Ștefan Foriș, ucis gangsterește din ordinul lui Dej. Nici un cuvânt despre Lucrețiu Pătrășcanu, judecat și executat, tot la ordinele lui Dej, în aprilie 1954.

O chestiune delicată

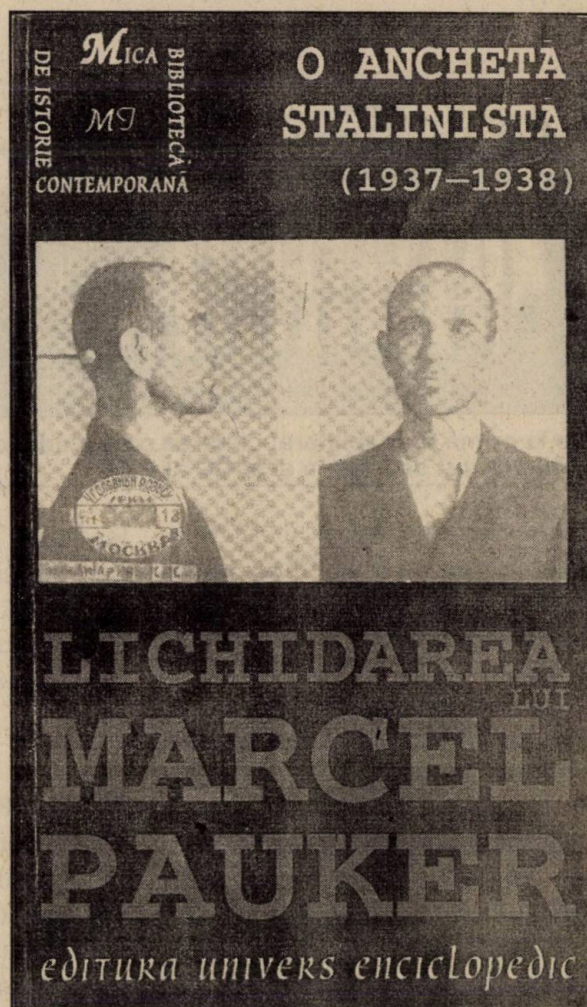
Reabilitările nu priveau însă numai comuniștii judecați de proprii lor compatrioți. În anii entuziasmului revoluționar sau, mai târziu, în anii construirii societății fără clase, mulți comuniști francezi, germani, polonezi, chinezi etc. au emigrat în „patria socialismului biruitor“. În anii '30, au devenit țintele campaniei xenofobe a lui Stalin. Ei au fost arestați, anchetați, judecați și condamnați (inclusiv la sentința capitală) în aceleași condiții ca și bolșevicii locali. Partidul comunist polonez, de exemplu, a fost pur și simplu dizolvat de Stalin, iar activiștii lui aflați pe teritoriul URSS lichidați în cea mai mare parte. În 1956, la Congresul XX al PCUS, liderii polonezi asasinați atunci au fost reabilitați în plin congres. Astfel de exemple sînt numeroase. Epurarea la care a procedat Stalin avea ca scop disciplinarea partidelor, aducerea lor la o ascultare absolută. Preluarea puterii a complicat contenciosul între partidele comuniste și PCUS. Reabilitările din anii '50 (mai ales, începînd cu 1956) au atins și această zonă, rămasă pînă atunci ascunsă privirilor. Partidele comuniste au avut atitudini sensibil diferite. PMR nu a ridicat atunci această problemă. Mii de militanți comuniști polonezi au fost reabilitați în 1956, nici unul însă

dintre comuniștii români dispăruți în URSS în anii numiți de Robert Conquest ai „Marii Terori“.

Dar, mai întîi, cine erau ei? Numele lor nu mai spun azi nimic, nimănui, cu cîteva excepții: **Alexandru Dobrogeanu-Gherea**, pentru că numele său ne amintește de tatăl său, militantul și teoreticianul socialist. Mai este **Marcel Pauker**, soțul Anei Pauker, cunoscut celor care studiază istoria comunismului ca Luximin, unul din protagoniștii „luptelor fracționiste“ din anii '29 – '31, în care conducea facțiunea anti-Vitali Holostenko/Barbu (acesta din urmă aliat, printre alții, cu Constantin Pîrvulescu, în vreme ce Luximin îl avea ca partizan pe Vasile Luca). Ceilalți sînt mai puțin cunoscuți. Ei aparțineau primei generații de comuniști, intraseră în PCR în anii 1921 – 1924 (pînă la scoaterea comuniștilor în afara legii). O parte participaseră la preluarea puterii de către bolșevici, în 1917, și la războiul civil care a urmat. Erău intelectuali, cei mai mulți dintre ei. Se lăsaseră tîrîți de iluzia revoluției mondiale, de iluzia societății fără clase. Erău antiburghezi, radicali, aventurieri. Unii cinici, alții naivi, alții interesați. Toți au avut același sfîrșit: glonțul plutonului de execuție i-a unit în același destin.

Să mai amintim cîteva dintre victime: **Ion Dic Dicescu** și **Alter Zalic**, lideri ai comitetului revoluționar român din Odessa în 1917 – 1918, formațiune bolșevică alcătuită din români refugiați la Odessa, participanți la războiul civil. **Alexandru Nicolau**, unul din liderii co-

mitetului revoluționar român din Moscova, **Leon Lichtblau** (Adolf Cristin), implicat în procesul de la Dealul Spirii din 1921, condamnat în contumacie în România la muncă silnică pe viață. Refugiat la Viena, apoi la Moscova. A condus acolo Institutul central de statistică. **Eugen Rozvan**, ca și Al. Dobrogeanu-Gherea, a făcut parte din delegația care a negociat afilierea comuniștilor români, în 1918, la Comintern. Emigrat în URSS după implicarea sa în grevele din 1929. **Ecatarina Arbore**, veche militantă a mișcării sindicale, membră a comitetului executiv al partidului socialist între 1910 – 1918, dată cînd pleacă în Rusia; membră în mai multe perioade în conducerea PCR. **Elek Köblös**, fost secretar general al

Cazul Marcel Pauker este pe larg relatat, după documente din arhivele KGB, în exemplarul volumul publicat de Editura Univers Enciclopedic (București, 1995)

PCR (după Gheorghe Cristescu-Plăpumaru, demis de Comintern), emigrat în URSS din 1928. **Elena Filipovici**, din 1930 în secretariatul provizoriu al PCR (în perioada aceea, practic dizolvat); la Congresul V PCR din 1931, când PCR se reînființează, ține raportul politic, delegată, din 1935, a PCR la Comintern.

David Fabian, implicat în procesul din Dealul Spirii, membru în Biroul Politic al PCR, emigrat în URSS din 1931. **Imre Aladar**, secretar general al sindicatelor unitare, deputat în Parlamentul României, în 1931, cu Lucrețiu Pătrășcanu din partea Blocului Muncitoresc-Țărănesc, mandat invalidat. După congresul V al PCR, rămâne în URSS.

De la crimă la reabilitare: clădirea care a adăpostit, succesiv, sediul Ministerului de Interne și al CC al PCR

Victor Aradi, implicat în 1931 într-un proces (cu Belu Zilber) pentru spionaj în favoarea URSS. **Gelber Moscovici**, implicat în procesul de la Dealul Spirii, delegat PCR în Federația Comunistă Balcanică și, apoi, la Comintern. **Marin Timotei**, implicat în procesul de la Dealul Spirii. Ziarist, publicând articole cu oarecare ecou în gazeta Cominternului. **Dumitru Grofu**, implicat în procesul din Dealul Spirii, din 1929 președinte al sindicatelor unitare. **Mihai Diaciuc-Dăscălescu**, membru în secretariatul PCR, autorul unor broșuri istorice. **Teodor Diamandescu**, vechi socialist, unul din liderii PSDR, participant în Rusia la

evenimentele din 1917 – 1921. Lista ar putea continua cu alte zeci de nume. Ar mai fi totuși de amintit un singur caz, poate cel mai spectaculos: **Cristian Rakovski**. Născut în Bulgaria, cu studii de medicină în Elveția, el devine liderul și susținătorul financiar al mișcării socialiste din România. Participă la mai multe congrese internaționale socialiste, unde cunoaște mulți din liderii Internaționalei a II-a. Printre ei, Troțki. Ca simpatizant bolșevic, este închis la Iași, de unde este eliberat de trupele rusești care părăseau frontul. Se refugiază la Odessa, unde înființează Comitetul revoluționar român. Ajunge ministru de externe al Ucrainei și apoi ambasador al Rusiei Sovietice la Paris. În conflictul Sta-

lin-Troțki, ține partea ultimului, cu care era și prieten. Este înlăturat, după 1927, și suferă mai multe epurări, procese și pedepse. Dispare în 1941, în condiții neelucidate.

Mecanism cu repetiție

Liderii PCR nu au cerut PCUS reabilitarea comuniștilor români. Nu aveau interes să facă acest lucru. Mai mult, din 1956, tribunale sovietice anulează sentințele și-i reabilitează post-mortem pe cei mai mulți dintre ei. Era o decizie a liderilor de la Kremlin, ca procesele din anii '30 să fie revizuite. Faptul nu a avut nici un efect în România. Spre deosebire,

de exemplu, de Polonia, unde reabilitările au luat mare amploare. Dej (ca și Antonin Novotny, în Cehoslovacia) a considerat oportun să nu dea curs. Să nu uităm că Dej venise în PCR relativ târziu, la începutul anilor '30. Vechea gardă, pe care Stalin o distrusese nu numai în partidul său, indica în principal falsitatea versiunii oficiale a istoriei PCR pusă în circulație de Dej și fideliile lui.

Mai existau supraviețuitori ai vechii gărzi și în anii '50. Ei ar fi putut emite pretenții, și, în cazul unor reabilitări, ar fi căpătat un plus de legitimitate. Apoi, dispariția vechii gărzi din PCR înseamnă de fapt dispariția multor intelectuali. Publiciști, conferențieri, cercetători, oameni cu un nivel de educație mult superior celor din jurul lui Dej. Reflexele antiintelectuale ale lui Dej sînt binecunoscute (reflexe care s-au diminuat în ultimii ani ai guvernării sale). Apoi, victimele lui Stalin și Iejov, organizatorul represiunii, reprezentau alt *pattern* în mișcarea comunistă. Ei erau mai apropiați de Comintern decât grupul din închisori pe care-l patrona Dej. Ei ar fi putut invoca (cei rămași în viață) tradițiile revoluției ruse și ale războiului civil, ca și legitimitatea fondatorilor. Existau deci multiple motive de a privi vechea gardă nu cu simpatie, ca pe niște premergători, ci ca pe niște rivali, chiar și așa, morți sau dispăruți. Luptele fracționiste creaseră acest reflex, de retință și respingere, pe criterii de clan. Toate acestea au contribuit la reacția minimă a lui Dej față de reabilitări. Abia după moartea lui, în martie 1965, chestiunea a fost pusă de urmașul său, Ceaușescu.

Înființată în noiembrie 1965, comisia alcătuită din Vasile Patilineț, Gheorghe Stoica (Moscu Cohn) și Nicolae Guină a avut rolul de a cerceta multe din dosarele încurcate și tenebroase ale istoriei comunismului românesc. Nu trebuie să ne imaginăm aici dorința unui act de

justiție sau de a afla adevărul. **Sîntem în fața unui mecanism cu repetiție: Ceaușescu a repetat lecția lui Hrușciov. S-a folosit de reabilitări pentru a-și consolida poziția de lider.** În 1968, cînd se iau în discuție documentele Comisiei Patilinet, nu se vedea la orizont invadarea Cehoslovaciei. „Primăvara de la Praga” era în plin avînt în aprilie cînd are loc plenara CC al PCR. Ceaușescu avea nevoie de instrumente pentru a-i delegitima pe ceilalți, în cazul de față, pe temutul sau rivalul din martie 1965, Drăghici, pe vremea aceea ministru de interne, membru al Biroului Politic, omul negru al lui Dej. Schimbarea lui fusese cerută încă din aprilie 1956, dar Dej s-a opus și Drăghici a rămas în post. Chestiunea este: de ce invocă Ceaușescu victimele proceselor din anii '30 care nu aveau nici o legătură cu situația lui Drăghici? Cazul Pătrășcanu ajungea pentru eliminarea lui. Motivul este ascuns în natura raporturilor cu Moscova

din acei ani. Ceaușescu avea nevoie de propria lui bază de putere, și încerca să-și consolideze o imagine de lider independent. Pledoaria lui pentru Al.Dobrogeanu-Gherea și ceilalți era în acest sens. Comunismul românesc putea astfel să nu mai apară ca aservit, de la începuturile sale, Cominternului. Se putea dezvolta tema unui conflict permanent, încă de la înființarea PCR, și a unei nesupunerii a comuniștilor români față de Moscova, care i-a dus pe mulți dintre ei la moarte. **De aici și pînă la găsirea unor rădăcini autohtone antebelice comunismului național nu era decît un pas.** Se producea astfel o altă legendă a propagandei anilor '70 – '80, se alimenta și în interiorul PCR sentimente antisovietice (invers ca pînă atunci), ceea ce era necesar pentru politica în care se lansa tot mai mult Ceaușescu. Pentru un partid educat în spiritul supunerii necondiționate față de Moscova, căruia i se spusese de sprijinul dat de Comintern mișcării

comuniste din România, noua versiune a istoriei se cerea dramatizată cu astfel de episoade sîngeroase. Era „necesar” creării unei aparente ficțiuni puse în circulație în anii '60. Astfel, victimele, reale de data asta, ale proceselor politice de la Moscova din anii '30, mai aduceau un serviciu cauzei pe care o slujiseră. Într-o formă paradoxală, alta decît și-ar fi imaginat ei. Pentru că, să nu uităm, ei erau bolșevici, devotați lui Lenin și ideii revoluției mondiale conduse de avangarda proletară. Îi erau însă mai puțin devotați Stalin. Asta i-a și costat viața; chiar dacă nu au formulat rezerve cu privire la Stalin, ei ar fi fost sacrificați oricum. Și, pentru Ceaușescu, ei reprezentau vechea gardă, căreia el îi hotărîse sfîrșitul.

Romantici, aventurieri, sîngeroși, carieriști sau, pur și simplu, naivi căutînd o viață mai bună în URSS, comuniștii români dispăruți sub „secură” lui Stalin au plătit. Restul e ideologie, teorie ori literatură. O lecție de istorie, oricum. ■

Și în România, destalinizarea a fost întreprinsă în numele „purității” ideologiei leniniste

Exploatarea politică a „cazului” Remus Koffler (1902 - 1954)

O reabilitare tacită

Cristian TRONCOTĂ

În dimineața de 6 aprilie 1954, în sala Tribunalului din strada Știrbei Vodă – unde se desfășurase și procesul mareșalului Ion Antonescu (în mai 1946) și cel al conducerii PNT în frunte cu Iuliu Maniu și Ion Mihalache (în august – septembrie 1947) – a început un alt proces, care avea de data aceasta ca principali acuzați vechi militanți ai Partidului Comunist din România. Este vorba

de procesul a două grupuri mixate, în frunte cu Lucrețiu Pătrășcanu și Remus Koffler. Prin sentința nr. 49, din 14 aprilie 1954, Pătrășcanu și Koffler au fost condamnați la moarte pentru „crimă contra păcii” și „crimă de înaltă trădare”. Peste numai 4 zile, la 17 aprilie, între orele 3 și 3,30, sentința a fost executată, prin împușcare, în incinta închisorii Jilava.

Pe baza cercetărilor efectuate de comisia de partid constituită în 1965, la indicația lui Nicolae Ceaușescu, în vederea reanalizării situației unor activiști de partid care avuseseră de suferit de pe urma încălcării legalității, Plenara CC al PCR din 22 – 25 aprilie 1968 a hotărât reabilitarea juridică și politică a lui Lucrețiu Pătrășcanu, Ștefan Foriș și a altora, printre care și Remus Koffler. Acesta din urmă a fost reabilitat, mai întâi, prin Decizia nr.15, din 28 mai 1968 a Tribunalului Suprem, care l-a achitat post-mortem de orice penalitate. Pentru reabilitarea politică au fost necesare cercetări suplimentare, efectuate de

data aceasta cu discreție doar de organele Securității care, la 26 ianuarie 1972, au întocmit un Raport de 17 pagini în care se susținea netemeinicia acuzațiilor de trădare a intereselor partidului aduse lui Remus Koffler. O adresă, din 29 aprilie 1975, a Colegiului central de partid anunța Ministerul de Interne că se rezolvase incinerarea osemintelor lui Remus Koffler. Un comunicat oficial de presă, privind reabilitarea politică a lui Remus Koffler, nu știu să se fi făcut.

Întrucât despre cazul Pătrășcanu au fost publicate, după 1990, numeroase documente, în special în „Magazin istoric” (iulie 1991 – martie 1992), „Dilema” (nr. 17, 1996), „Timpul” (ianuarie - aprilie 1996) și în volumul apărut la Editura Vremea (București, 1996), vom prezenta în continuare doar aspecte inedite despre viața și activitatea lui Remus Koffler, extrase din dosarele de anchetă și investigații.

Remus Koffler, de naționalitate evreu și cetățenie română, s-a născut la 5 iulie 1902, în București. Provenea dintr-o familie de comercianți, tatăl său, Isac, a fost proprietarul firmei „Fenolit”, iar mama sa, Ernestina, casnică.

Primele clase secundare le-a urmat în orașul natal. La începutul anului 1919, s-a înscris în organizația de tineret a Partidului Socialist, iar un an mai târziu a participat la pregătirea manifestației organizate cu prilejul zilei de 1 Mai și apoi la campania electorală, răspîndind manifeste în rîndurile muncitorilor care lucrau la întreprinderea tatălui său.

Ultimele clase de liceu le-a absolvit în orașul elvețian Zürich, în 1921, după care s-a înscris la Universitatea din Berlin — Facultatea de filosofie — pe care, datorită activității sale politice, nu a reușit s-o termine. În capitala Germaniei, a activat în Asociația studenților români „Junimea”, devenind secretarul acesteia, iar între anii 1923 – 1924 a onorat funcția de vicepreședinte. În cadrul acestei asociații a fondat un cerc de studii, unde a ținut cursuri de marxism, ocazie cu care l-a cunoscut pe Pătrășcanu, aflat la Berlin pentru pregătirea și susținerea tezei de doctorat. La propunerea lui Koffler, adunarea generală a Asociației „Junimea” a votat o rezoluție de protest împotriva arestării lui Pătrășcanu, produsă imediat după sosirea acestuia în România.

În timpul șederii la Berlin, în 1924, Remus Koffler s-a căsătorit cu

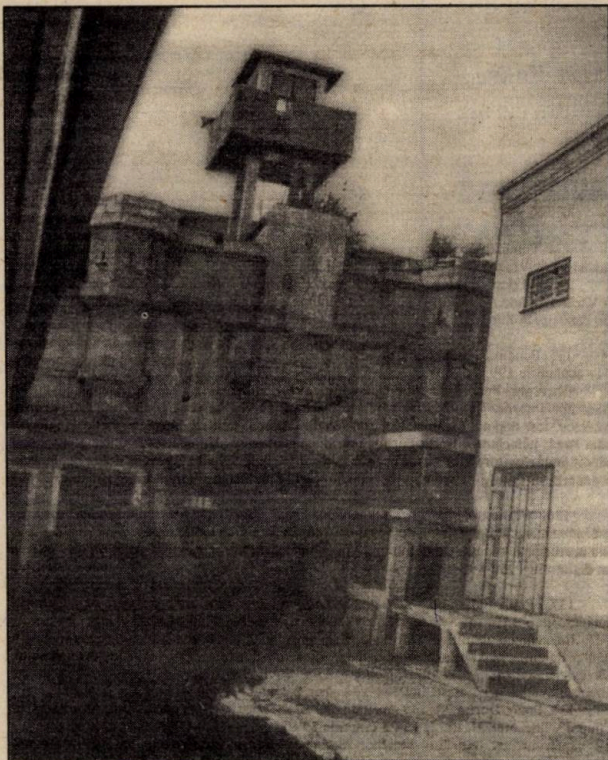
Alexandru Drăghici, „omul negru” al lui Dej, a grăbit sfîrșitul procesului Pătrășcanu-Koffler

Else Rosenthal-Lobel. Din căsnicie a rezultat o fetiță, cu numele Tina Sonia, care, la vârsta de 12 ani, a decedat. După pierderea fetei, între cei doi soți au intervenit unele neînțelegeri, care pînă la urmă au dus la desfacerea căsătoriei.

În 1925, Remus Koffler se afla în București, locuind în imobilul din str. Paleologul nr.18, unde Lucrețiu Pătrășcanu și alți activiști comuniști, printre care Vasile Sevastov și Timotei Marin, țineau ședințe conspirative. După arestarea lui Boris Ștefanov și Pavel Tcacenco, foști secretari ai partidului comunist, Remus Koffler a aranjat cu prietenul său, Edgard Horovitz, să-l ascundă pe Timotei Marin, care era urmărit de Siguranță. Pentru a evita orice complicații cu organele de ordine din România, Koffler s-a întors în Germania. În 1931, a devenit instructor al partidului pe lângă Uniunea Tineretului Comunist German din Sectorul de Nord al Berlinului. În același timp, a făcut parte și din secretariatul de partid al acelui sector. S-a reîntors la București, în 1932, cu scopul de a lucra doar pentru cîteva luni la întreprinderea tatălui său. Hotărîndu-se să rămîna definitiv în România, s-a angajat ca funcționar principal la firma „Apometru“. Îl contactează pe Lucrețiu Pătrășcanu, căruia îi comunică faptul că a predat carnetul de partid în Germania și că a cerut transferarea sa în cadrul PCR. Prin intermediul lui Pătrășcanu a intrat în legătură cu alți fruntași comuniști, printre care Nicolae Goldberger, Marcel Pauker, Ion Popescu-Puțuri și un anume „Emil“ (nume conspirativ), care la acea dată era membru al Biroului Politic al partidului. Acesta i-a încredințat lui Koffler două misiuni importante la Praga, pe care, se pare, acesta le-a îndeplinit cu succes. Așa se și explică faptul că i s-au încredințat noi sarcini în activitatea conspirativă a partidului. A intrat în colectivul de agitație și pro-

pagandă, lucrînd la redacția ziarului „Scînteia“, iar la recomandarea Anei Pauker, în iarna din 1934 – 1935 a preluat conducerea sectorului de agitație și propagandă.

Alte documente îl atestă pe Koffler ca fiind însărcinat de secretariatul CC al PCR cu procurarea de pașapoarte false pentru Nicolae Goldberger, Popescu-Puțuri, ing. Lazăr Moscovici, asigurarea unor

Faptele petrecute la Jilava în anii comunismului îl confirmă pe Gogu Rădulescu (membru CPEx):
„Prea multe crime pentru un partid atît de mic!“

case conspirative pentru curierii externi, pregătirea și expedierea unor materiale în străinătate. Ajunge astfel, o persoană din ce în ce mai importantă pentru activitatea conspirativă a partidului comunist. Numai că arestările din rîndul comuniștilor încep să fie tot mai numeroase și importante. În 1935, datorită trădării lui Zele Pîrgaru — fapt transmis cu certitudine de Ana Pauker din închisoare — a fost arestat întregul secretariat al CC. După acest eveniment, a sosit în țară un anume „Suciu“ (nume conspirativ), recomandat de a prelua conducerea se-

cretariatului provizoriu, căruia Koffler i-a asigurat o locuință. După plecarea, în 1936, a lui „Suciu“ ca reprezentant al partidului la Comintern, Koffler a reluat legăturile cu Nicolae Goldberger, Popescu-Puțuri și Constantin Pîrvulescu.

Din 1937 și pînă în aprilie 1944, lui Koffler i s-a încredințat conducerea Comisiei Centrale Financiare a partidului. Veniturile acestei comisii

se realizau din cotizații lunare și sume primite de la diferiți donatori ocazionali. Printre donatori, documentele atestă și numele lui Remus Koffler, care a contribuit cu o sumă de 150.000 de lei primiți, se pare, ca moștenire de la o mătușă a sa. Din 1942, a început să cotizeze pentru fondurile partidului comunist și Alexandru (Alec) Ștefănescu, mare industriaș în cadrul societății cu capital englez „Românofir“. Sumele mai mari depuse ca donații sau cotizații erau comunicate direct Comitetului Central de către Koffler, iar veniturile se centralizau

lunar pe bază de însemnări făcute de Egon Weigl și Monica Calmanovici. Controlul manipulării banilor se realiza de către instructorul Comitetului Central pe linia Comisiei Centrale Financiare.

După arestarea lui Constantin Pîrvulescu și Nicolae Goldberger, Lucrețiu Pătrășcanu i-a solicitat lui Koffler suma de 35.000 de lei din fondurile partidului pentru organizarea procesului.

Începînd cu 1941, în paralel cu conducerea muncii în cadrul Comisiei Centrale Financiare, la indicațiile secretariatului CC,

Remus Koffler a făcut parte și din conducerea organizațiilor Apărarea Patriotică și Uniunea Patrioților, iar din luna decembrie a aceluiași an a fost cooptat membru supleant al Comitetului Central. Se pare că pentru o scurtă perioadă, august – decembrie 1943, Koffler a fost membru plin al CC, suspendarea sa provizorie din această funcție s-a datorat unei sancțiuni fixate ca urmare a greșelilor săvârșite ce au dus la descoperirea de către organele de siguranță a arhivei de partid din casa familiei Wexler, aspect asupra căruia vom reveni.

„Nu am fost ascultat“

După 6 aprilie 1944, când s-a schimbat conducerea partidului comunist — locul lui Ștefan Foriș ca secretar general l-a luat triumviratul format din Emil Bodnăraș, Constantin Pîrvulescu și Iosif Rangheț —, Remus Koffler a fost reținut împreună cu Ștefan Foriș și Victoria Sîrbu timp de 10 zile într-o casă conspirativă a partidului. Ulterior, prin decizia lui Emil Bodnăraș, Koffler a continuat activitatea de gestiune a fondurilor partidului pînă la 23 septembrie, când, conform indicațiilor lui Constantin Pîrvulescu, a predat lui Aurel Vijoli munca de responsabil al Comisiei Centrale Financiare. După acest episod, lui Koffler nu i s-au mai încredințat sarcini de partid, fiind considerat trădător, ca și Foriș.

Pentru clarificarea situației sale și stabilirea adevărului, Koffler s-a adresat CC printr-o serie de scrisori, ale căror copii se află în dosarul de anchetă. În aceste înscrisuri, el își expune activitatea politică în cadrul partidului, își face o analiză critică — cum stătea bine oricărui activist — asupra felului în care își desfășurase munca și se achitase de sarcinile încredințate. Scopul acestor demersuri era ca în deplină cunoștință, conducerea partidului să poată urgenta clarificarea situației sale. Astfel, în scrisoarea din 1

octombrie 1945, Koffler sublinia, printre altele: „De mai bine de un an, sînt scos din orice muncă, fără nici o explicație. Deși am cerut în decursul ultimului an, în mod cît se poate de insistent, nici pînă azi nu am fost

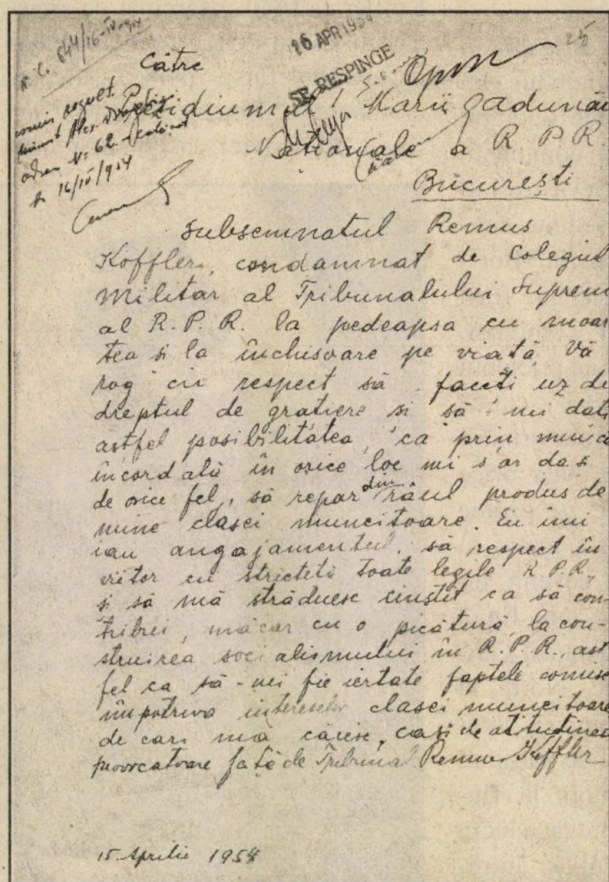
mea, am fost și sînt pînă în ultima suflare un fiu credincios al partidului și cauzei comunismului“.

Toate aceste demersuri întreprinse de Remus Koffler pe lângă conducerea PMR au rămas fără rezultat,

ceea ce a tras un serios semnal de alarmă. Avea toate motivele să fie îngrijorat. Putea fi oricînd următorul pe „lista neagră“, întrucît rămăsese cu situația neclarificată în fața ochiului „vigilent“ al partidului, iar Pătrășcanu fusese reținut, în aprilie 1948, mai întîi într-o casă a partidului, apoi, din august același an, arestat pe bază de mandat al Parchetului Curții București. Într-adevăr, la 15 decembrie 1949, Remus Koffler a fost arestat în baza mandatului cu nr. 01092, emis cu două zile înainte de procurorul militar, colonelul de justiție Rudolf Rosman, în care se arăta, spre stupefacția arestatului:

„A contribuit la procurarea, susținerea și continuarea războiului împotriva Uniunii Sovietice, prin faptul că, fiind agent provocator al siguranței burghezo-moșierești și agent al serviciului de spionaj englez, a transmis informații privind organizarea cadrelor și activitatea Partidului Comunist Român, înlesnind astfel activitatea de reprimare împotriva partidului și a forțelor politice antifasciste“.

Acuzația că ar fi fost agent al organelor de siguranță era una dintre cele mai grave pentru un membru de partid și greu, dacă nu imposibil de combătut, în fața unui aparat condus de un grup în frunte cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, dispus să lichideze repede cu orice element periculos și

15 aprilie 1954: Koffler cere să fie grațiat; a doua zi, cererea este respinsă iar la 17 aprilie, condamnatul este executat

ascultat“. De asemenea, în scrisoarea din 12 februarie 1948, el arăta: „De trei ani și jumătate, am așteptat să fiu ascultat, să fie verificate declarațiile ce le-aș face pentru spulberarea acuzațiilor și indiciilor împotriva cinstei mele“.

Fără să-și piardă încrederea în partid și păstrînd speranța că adevărul va ieși la iveală, în ziua de 7 februarie 1949, Koffler a adresat o nouă scrisoare secretariatului CC al PMR (noua titulatură luată de partidul comunist, în luna februarie 1948, la așa-zisul Congres de unificare), în care arăta: „Sînt grav bolnav și mai am puține zile de trăit. Cu toate greșelile mele mari și mici provenite din originea și dezvoltarea

care avea totul la dispoziție: organe de represiune, cu metode dintre cele mai primitive de anchetă, arhive de tot felul, triate și selecționate cu grijă de specialiști sovietici și care puteau fi folosite oricând pentru înscenarea unui proces politic, martori dispuși oricând la declarații pe placul anchetatorilor pentru a face jocul puterii etc.

La data arestării, Remus Koffler era bolnav de inimă din care cauză, până la 15 februarie 1950, nu a putut fi anchetat. A fost ținut în spital sub supravegherea medicilor. Abia la sfârșitul lunii februarie și în toată luna martie, neținându-se cont de starea sănătății sale, i s-au luat în total 74 de declarații, ceea ce a dus la agravarea bolii. La 30 martie 1950, anchetatorul, maior Covacs, a întocmit un raport în care arată că starea sănătății lui Koffler s-a agravat în așa măsură încât nu se mai puteau continua cercetările, fapt pentru care a propus să fie consultat și tratat de un medic specialist. În luna martie, s-au reluat totuși cercetările, însă fiind bolnav nu i s-au putut lua decât 4 declarații. La 8 iunie 1950 același anchetator, Covacs, a întocmit un nou raport, în care atrăgea atenția superiorilor că Remus Koffler se afla într-o stare gravă, de 8 zile refuza mîncarea și apa, argumentînd că este nevinovat și că i se pun droguri în hrana pentru distrugerea sa. Și de data aceasta s-a repetat propunerea de a fi internat într-un spital. Deși era în stare gravă, Koffler a fost totuși anchetat pînă în luna august 1950, cînd cercetările au fost întrerupte, ele fiind reluate în 1953.

După cum rezultă din documentele anchetei de partid din 1965 – 1967, asupra lui Koffler, deși bolnav, s-au aplicat metode dure, la inspirația și insistențele consilierilor sovietici Mihailovici și mai ales Țiganov, printre care bătaia, anchetele prelungite de 70 de ore, la care participau, de regulă, doi trei sau mai mulți anchetatori. Locotenent-colo-

nelul de securitate (r) Mircea Anghel care a făcut parte din grupul de anchetatori torționari, conduși de locotenent-colonelul I. Soltuțiu, declara în fața comisiei de partid, la 28 aprilie 1967, în legătură cu supliciul la care a fost supus Koffler: „Am văzut cînd Micle (un alt torționar – n.n.) a smuls începînd de la urechi mai bine de o treime din părul alb al lui Koffler“. S-a aplicat asupra lui și „metoda Vișinski“, adică obligarea prin constrîngere a celui anchetat să semneze declarații prin care se autoacuză. Așa se poate explica faptul că multe declarații, în special cele în care îi prezenta pe Foriș și Pătrășcanu ca „elemente trădătoare“, au fost ulterior retractate. Prin urmare, declarațiile date în cursul anului 1953 au un conținut contradictoriu. În unele din ele, susținea cu tărie că nu desfășurase activitate trădătoare sau de subminare a partidului, în altele demonstra exact contrariul.

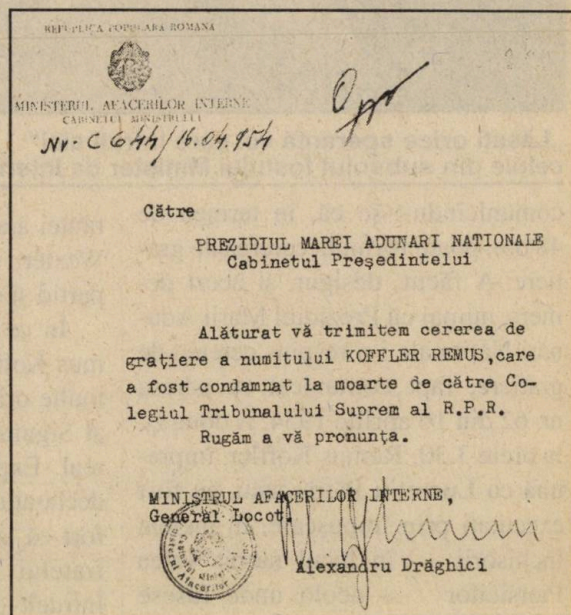
Sentința și execuția

Deși organele de anchetă nu au putut strînge materiale probatorii din care să rezulte activitatea infracțională contra partidului desfășurată de Koffler, așa cum fusese formulată în mandatul de arestare, au reținut totuși în sarcina sa învinuirile cuprinse în unele din declarațiile date sub presiune, pe baza cărora a fost deferit justiției, la data de 29 martie 1954.

Pe durata desfășurării procesului (6 – 14 aprilie 1954), instanța de judecată a manifestat, ca și în cazul grupului Pătrășcanu o vădită tendință de a reține cu orice preț învinuirile cuprinse în actul de acuzare, învinuiri nefondate pe materiale probatorii.

În situația cînd Remus Koffler încerca să respingă o acuzație, prin descrierea în mod real a faptelor, completul de judecată, fie că nu-i permitea să discute, fie că punea alte întrebări la care îl obliga să răspundă. Majoritatea inculpaților nu a făcut declarații prin care să-l acuze, nici în instanță cercetărilor și nici în instanța, ci dimpotrivă au scos în evidență nevinovăția lui Koffler. Un alt aspect interesant ce rezultă din studiul documentelor de anchetă este că, în susținerea nevinovăției sale, Remus Koffler a propus ca martori pe Iosif Rangheț și Teohari Georgescu. Președintele completului de judecată a arătat că martorii propuși nu puteau fi audiați, întrucît „Iosif Rangheț decedase, iar Teohari Georgescu nu putea fi găsit, deoarece nu mai era vicepreședinte al Consiliului de Miniștri iar acuzatul nu indicase adresa“. Practic, a fost lipsit de martori în apărarea sa.

În dezbaterile din instanță, Koffler, deși bolnav, a avut o atitudine demnă, a respins acuzațiile ce i s-au adus, atît lui cît și lui Pătrășcu și Ștefan Foriș. În ultimul său cuvînt acordat de instanță, Koffler a declarat printre altele: „Crima împotriva păcii (...), adică de a fi fost în ser-

Soarta lui Koffler este pecetluită, Drăghici se spală pe mâini (16 aprilie 1954)

viciul Siguranței sau a fi fost în serviciul spionajului britanic, o resping cu cea mai mare hotărâre, pentru că nu corespunde faptelor în nici un fel și nici o dovadă nu s-a adus și nu se va aduce niciodată". Sentița nr. 49, din 16 aprilie 1954, dată de Tribunalul Suprem — Colegiul militar de condamnare la moarte, i-a fost adusă la cunoștință în aceeași zi,

bui să corectăm afirmațiile celor care susțin că Lucrețiu Pătrășcanu ar fi fost asasinat în celulă.

Urgența cu care a fost respinsă cererea de grațiere și executarea sentinței de condamnare la moarte au scos în evidență tendința vădită a autorităților ca Pătrășcanu și Koffler să fie executați în cel mai scurt timp.

După această scurtă schiță despre

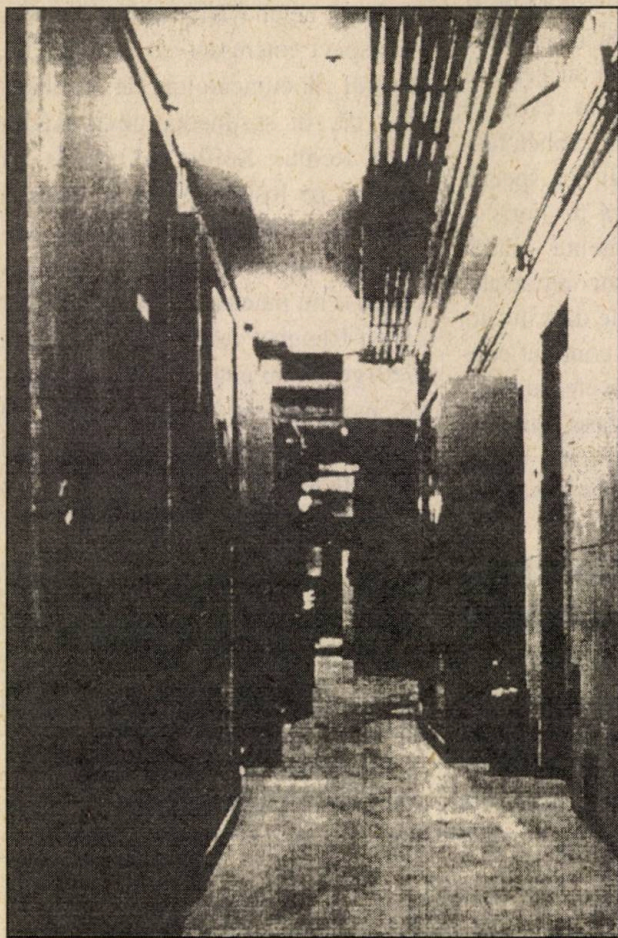
evoluția vieții și activității lui Remus Koffler ca activist al partidului comunist, să vedem, în continuare, principalele acuzații care i s-au adus și cât au fost de fondate.

Acuzația că ar fi fost informator al Siguranței se argumenta de către organele de anchetă pe următoarele considerente: relațiile dintre Remus Koffler și medicul Siguranței, Liviu Dumitrescu; punerea în libertate a lui Koffler, arestat în februarie 1943, odată cu activității Egon și Lili Weigel; accesul lui Koffler în locurile de detenție unde se afla Lili Weigel; presupunerea că Remus Koffler ar fi provocat căderea în mîna Sigu-

ele neputînd circula decît cu un permis special care se elibera mai ușor funcționarilor de stat, Romulus Jitianu a convenit cu dr. Liviu Dumitrescu, medicul Siguranței, prin intermediul avocatei Bidu să înregistreze automobilul pe numele acestuia, să-l parcheze la Siguranță și să-l folosească împreună. Prin intermediul fratelui său, Remus Koffler a ajuns să-l cunoască pe dr. Liviu Dumitrescu, precum și aranjamentul dintre avocată și Romulus Jitianu. Koffler a apreciat că poate folosi automobilul în vederea desfășurării unor activități de partid, problemă în care a consultat și a obținut acordul lui Ștefan Foriș și al altor membri ai Secretariatului CC al PCR.

În legătură cu arestarea din februarie 1943 și punerea sa imediat în libertate, din documente rezultă că, într-adevăr, Remus Koffler a fost reținut în casa soților Weigel, dar nu o dată cu aceștia, ci ulterior. Eliberarea imediată s-a datorat convingerii pe care și-a făcut-o comisarul Ion Taflaru, șeful grupei care se ocupa de problema comunistă din Corpul Detectivilor, că prezența lui Koffler în casa soților Weigel se datora de relațiilor sentimentale dintre acesta și Lili Weigel. Se pare însă că un rol important în eliberarea lui Koffler din arestul Siguranței, l-a avut și intervenția doctorului Liviu Dumitrescu, care a și primit pentru serviciul adus suma de 50.000 de lei.

Arestarea soților Weigel — activiști comuniști — s-a datorat serviciului din casa lor care a găsit niște stenograme arse la margini, în soba casei, introduse de către Egon Weigel. Servitoarea a dat aceste documente unui frate al său, care, la rîndul lui, le-a predat Siguranței. În urma acestui eveniment, s-a efectuat percheziția la locuința Weigel, în ziua de 2 februarie 1943. Fostul comisar, Ion Taflaru, a declarat în legătură cu acest fapt: „Percheziția la domiciliul soților Lili și Egon Weigel s-a făcut pe baza unor stenograme prezentate serviciului meu

„Lăsați orice speranță voi care intrați aici”:
celule din subsolul fostului Minister de Interne

comunicîndu-i-se că, în termen de 48 ore, poate formula cererea de grațiere. A făcut, desigur, și acest demers, numai că Prezidiul Marii Adunări Naționale i-a respins cererea de grațiere, fapt comunicat cu adresa nr. 62 din 16 aprilie 1954. A doua zi, la orele 3.30, Remus Koffler, împreună cu Lucrețiu Pătrășcanu, au fost executați prin împușcare, în incinta închisorii — în locul numit Valea Piersicilor — acolo unde fusese executat, la 1 iunie 1946, mareșalul Ion Antonescu. Prin urmare, va tre-

ranței a arhivei CC al PCR din casa Wexler; arestarea unor activiști de partid și ai Uniunii Patriotice.

În ce privește învinuirea că Remus Koffler ar fi fost văzut de mai multe ori circulînd cu un automobil al Siguranței, aceasta a fost un fapt real. Explicația dată de Koffler, în declarația din 21 februarie 1950, a fost că automobilul respectiv era al fratelui său, Romulus Jitianu. Întrucît după intrarea României în război (22 iunie 1941) automobilele particulare fuseseră rechiziționate,

de comisarul Aurel Curelea. Stenogramele îi fuseseră prezentate de servitoarea lui Weigel care le scoase din sobă, fiind puțin arse la un colț. Cu ocazia percheziției, s-au găsit asupra lui Lili Weigel materiale de partid provenite de la o casă conspirativă a lui Remus Koffler, pe care urma să le predea lui Mihail Magheru. În aceeași seară, Remus Koffler a mers la Lili Weigel acasă, pentru a-i preda un material informativ scris pe o foiță de țigară. Acolo a fost reținut de comisarul Tănăsescu și percheziționat, însă nu i s-a găsit materialul informativ pe care-l avea asupra sa, întrucât a reușit să-l înhită. La urmă, s-au efectuat percheziții la domiciliul și locul de muncă ale lui Koffler, unde Siguranța a găsit o scrisoare adresată lui Iuliu Maniu și o broșură în limba franceză.

În legătură cu aceste aspecte, un fragment din declarația fostului comisar Ion Taflaru este de interes: „Făcându-se percheziție la domiciliul lui Koffler, s-a găsit un memoriu adresat președintelui PNT, prin care solicita să înceapă o campanie de masă, împreună cu exponenții celorlalte organizații democratice, pentru a determina conducerea statului să scoată țara din războiul antisovietic. În timp ce îi cerea relații asupra memoriului respectiv, au fost solicitați de doctorul Liviu Dumitrescu ca, în cazul că nu sînt motive deosebite pentru reținerea lui, să-l pună în libertate. Față de conținutul memoriului (era redat în termeni ponderați), precum și a faptului că Remus Koffler declarase că îi fusese introdus de persoane necunoscute pe sub ușă, a fost pus în libertate“.

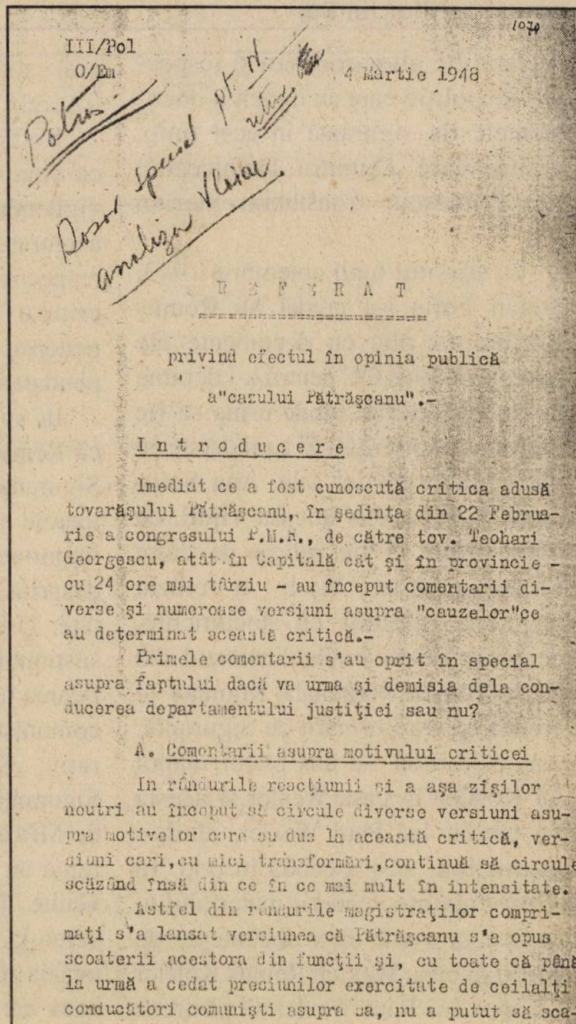
În timpul reținerii, Remus Koffler a intrat în contact cu subcomisarul Gheorghe Tănăsescu, care participase la percheziție și care, în schimbul unor sume de bani, s-a oferit să-i fac unele servicii privind ascunderea unor materiale de partid și procurarea informațiilor din locul

de detenție a lui Lili Weigel. Iată ce declara în acest sens, fostul subcomisar Gheorghe Tănăsescu:

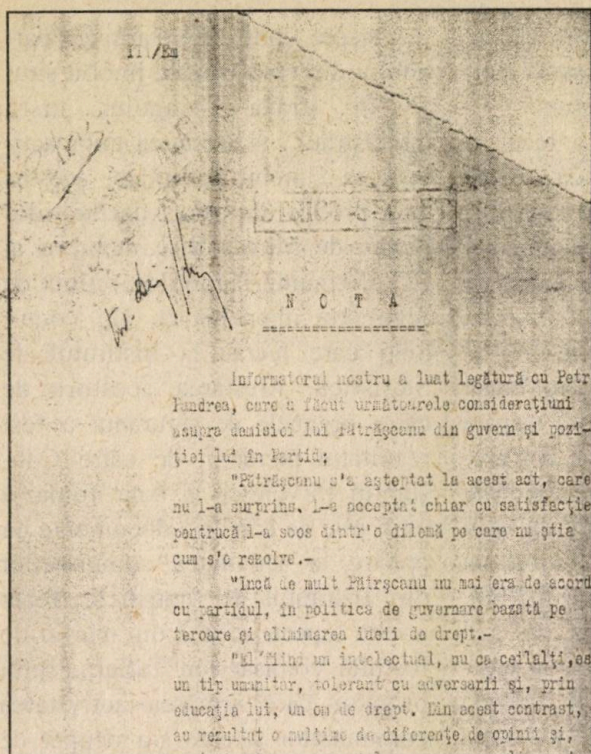
„La percheziția ce s-a făcut la locuința lui Koffler în strada Italiană nr. 5 sau 7, de către comisarul Prunesco, asistat de subsemnatul, am dosit cîteva volume cu caracter de propagandă comunistă. În timp ce sus-numitul se afla într-un birou la Siguranță, păzit de mine, m-a rugat să trec pe la el și să fac să dispară volumele compromițătoare. Am promis că-l voi servi. El mi-a dat cheia de la garsoniera sa, iar eu i-am făcut serviciul promis. M-am întîlnit cu Koffler de 3-4 ori. La aceste întîlniri, el se interesa de soarta lui Lili Weigel, care fusese trimisă în judecată împreună cu soțul ei. Intenția lui Remus Koffler era de a-i ușura situația. La întîlnirile ce le-am avut cu Remus Koffler, mi-a dat anumite sume de bani pentru a mă recompensa“.

De asemenea, pentru accesul în locurile de detenție unde se afla Lili Weigel, Remus Koffler a folosit coruperea unor cadre ale Siguranței și ale conducerii închisorii. Acest lucru este confirmat de declarația lui Emil Calmanovici, din 25 mai 1951, referitoare la mituirea de către Remus Koffler a comisarului Tănăsescu, precum și de declarația din 20 martie 1950, a lui Koffler privind relațiile sale sentimentale cu Lili Weigel. Această legătură între Koffler și Lili Weigel a fost cunoscută și aprobată de conducerea partidului comunist, care o considera ca o excelentă legendă de acoperire a contactelor cu comuniștii aflați în detenție în acea perioadă.

Despre confiscarea arhivei partidului din casa Wexler, imobil situat în strada Crîngului nr.15 (Herăstrău), și arestarea unor activiști ai Uniunii Patriotice, acestea s-au produs din cauza declarațiilor făcute de Mircea Biji, membru al CC al Uniunii Patrioților, reținut de Siguranța împreună cu alți comuniști care lucrau la Institutul de Statistică. Arestarea acestora de către organele de siguranță a fost rezultatul pierderii, de către Constantin Pîrvulescu și Ana Toma, a unui plic ce conținea documente cu privire la activitatea comuniștilor din Institutul de Statistică. Toate aceste aspecte rezultă din mărturiile fostului comisar Ion Taflaru, șeful brigăzii care urmărea activitatea comuniștilor și care s-a ocupat de cercetarea acestui caz, precum și din

Informare privind „cazul Pătrășcanu“
(4 martie 1948)

Notă informativă despre Pătrășcanu destinată numai ochilor lui Dej

declarațiile altor comisari și inspec-tori de poliție care au întocmit docu-mentele de siguranță în acel timp, printre care Dumitru Drăniceanu, Ion Prunescu, Constantin Sterian ș.a.

La sfârșitul lunii noiembrie 1943, Ștefan Foriș i-a predat lui Remus Koffler un plic cu documente ale Secretariatului CC pentru a-l depune în casa Modoran (unde urma să fie îngropat în pivniță). El a predat acest plic colaboratoarei sale, Ana Solomon, care l-a dus în casa Vijoli, de unde urma să fie ridicat de către Modoran. Aurel Vijoli a refuzat primirea plicului cu documente, deoarece fusese mutat din postul său de la Banca Națională Română și credea că este urmărit de Siguranță. Ana Solomon i-a dus plicul înapoi lui Koffler în casa Wexler și acesta l-a predat lui Paul Wexler, dându-i instrucțiuni să-l ascundă în pod. În seara dinaintea căderii materialului, cu ocazia trierii altor documente de partid în casa Wexler, Remus Koffler i-a spus lui Paul Wexler să păstreze plicul, căci va veni Ana Solomon să-l ridice. A doua zi însă, a venit o

echipă a Siguranței care a găsit plicul cu docu-mente, întrucât Paul Wexler nu-l ascunsese. Că Siguranța a avut informații precise, obținute de la Mircea Biji, arestat în împre-jurimile descrise mai sus, este confirmată și de declarația fostului comisar Ion Taflaru:

„Materialul CC, ca-re era păstrat în casa Wexler a fost dat de către Biji Mircea, fost funcționar la Statistică în în 1943, luna decem-brie, și care se afla în cercetări la Siguranță pentru activitate des-fășurată în cadrul ce-lulei de la Universitate a PCR, al cărui secretar

era, avînd numele conspirativ «Aurel»“.

Koffler și-a reproșat în instanță că vina sa a constat într-o lipsă de vigilență în controlarea măsurilor de asigurare a materialului de arhivă respectiv, fapt pentru care a fost criticat de către Ștefan Foriș și pedepsit pe linie de partid cu sus-pendarea din CC.

În sprijinul contestării acuzației că Remus Koffler ar fi fost agent al Siguranței mai pledează și urmă-toarele mici amănunte, dar foarte importante la stabilirea adevărului, desprinse din documentele consul-tate: 1) fostul comisar Ion Taflaru a susținut în declarațiile sale că identi-ficarea lui Remus Koffler ca activist comunist, ce poartă numele conspi-rativ „Sergiu“, a fost făcută de Siguranță după semnalmentele date de Mircea Biji; 2) organele de sigu-ranță au aflat de schimbările inter-venite, în aprilie 1944, în condu-cerea PCR, abia în august 1944, cu ocazia arestării lui Sami Kendler, ceea ce presupune fără putință de tăgadă că în situația în care Remus Koffler ar fi fost informator, ar fi

înlesnit cunoașterea acestei modi-ficări imediat după producerea ei; 3) fostul comisar Ion Taflaru a formulat declarații ample despre toți informa-torii recrutați și folosiți de Siguranță în problema comunistă, dar nu a făcut nici un fel de referire asupra persoanei lui Remus Koffler; 4) Gheorghe Pintilie, fost ministru adjunct la Ministerul Afacerilor Interne, a declarat că, deși l-a intere-sat și s-a preocupat de găsirea unor probe care să ateste colaborarea lui Remus Koffler cu Siguranța, nu a reușit să stabilească nimic conclu-dent, neexistînd în arhiva fostelor organe de siguranță sau de SSI mate-riale care să demonstreze acest lucru.

Victima manevrelor oculte

În sfârșit, o altă problemă ce ne reține atenția este acuzația potri-vit căreia Remus Koffler ar fi fost agent al serviciilor secrete britanice, postură în care ar fi trimis informații secrete și ar fi acționat în vederea destrămării din interior a partidului comunist.

Documentele existente în dosa-rele de anchetă nu probează nici această acuzație. Ancheta și instanța și-au bazat învinuirea pe unele declarații date de Emil Calmanovici și Jac Berman, foști membri ai Comsiei Centrale Financiare a PCR, implicați și ei în proces, dar obținute după îndelungi presiuni și bătăi, su-gerate de anchetatorii torționari (dar retractate de Calmanovici în in-stanță), și conținînd chiar și așa con-tradicții care le dezvăluie falsitatea.

Reconstituirea faptelor relevă că acțiunea de atragere, în anii războ-iului, ca susținător financiar a lui Alexandru (Alec) Ștefănescu — mare industriaș legat de capitalul englez, om cu vederi anglofile și ori-entări politice antinaziste — și legă-tura operativă de informare bilate-rală, stabilită prin acesta cu Coman-damentul Aliat de la Cairo, nu au avut un caracter de spionaj, ci au

fost realizate de către Comisia Centrală Financiară cu aprobarea conducerii de atunci a PCR. O astfel de acțiune era circumscrisă eforturilor făcute de PCR de a găsi soluții pentru scoaterea țării din războiul antisovietic. Însuși Koffler a fost acela căruia i s-a încredințat misiunea de a stabili relația cu Alexandru Ștefănescu, iar despre evoluția și rezultatul lor el l-a informat cu regularitate pe Ștefan Foriș.

Din alte documente rezultă că, pînă în februarie 1944, Remus Koffler a avut cîteva întâlniri cu Alexandru Ștefănescu, prima în casa lui Paul Wexler (octombrie – noiembrie 1943), a doua la Ștefănescu acasă (ianuarie – februarie 1944) și a treia în casa lui Stroe Minea (sfîrșitul lunii februarie 1944). Și aici, se atestă că întîlnirile au fost făcute din dispoziția Comitetului Central al PCR, iar Remus Koffler nu a participat niciodată singur ci împreună cu Emil Calmanovici, Paul Wexler și Stroe Minea. La aceste întîlniri s-au discutat probleme privind mersul războiului, contextul politic intern și internațional al României în situația înfrîngerii Germaniei, necesitatea intensificării activității Frontului Patriotic Antihitlerist (creat în septembrie 1943) etc.

O altă întîlnire a avut loc în ziua de 11 septembrie 1944, cînd Remus Koffler a participat cu aprobarea conducerii partidului, împreună cu Ion Gheorghe Maurer, alături de alți invitați, la un dejun organizat la Alexandru Ștefănescu acasă. În timpul dejunului, Ștefănescu l-a rugat pe Koffler să treacă a doua zi pe la biroul său, lucru care s-a și întîmplat, ocazie cu care au discutat despre condițiile de armistițiu. În timpul întîlnirii, presa din București a publicat într-o ediție specială textul Convenției de Armistițiu dintre Guvernul Român și Guvernele Națiunilor Unite.

Deci, nimic subversiv, nici un amănunt care să sugereze vreo acți-

une diversionistă contra intereselor partidului comunist. Cu toate acestea, Remus Koffler a căzut victimă, alături de Lucrețiu Pătrășcanu, manevrelor oculte ale conducerii PCR în frunte cu Gheorghiu-Dej. Faptul că reabilitarea sa politică nu s-a făcut concomitent cu cea juridică, în 1968, necesită desigur o explicație.

Ceea ce putem oferi cititorilor, fără a ne aventura pe un teren delicat, este că în cazul lui Remus Koffler documentele de arhivă atestă o cu totul altă imagine despre rapoartele dintre organele de siguranță și activiștii de partid arestați. Pe de o parte, avem de-a face cu cazuri de corupție a unor cadre din Siguranță, prin intermediul cărora activiștii de partid reușeau uneori „să-și corecteze norocul” (expresia aparține chiar lui Remus Koffler în declarația din 16 august 1950). Într-o atare situație, e greu de riscat o concluzie certă potrivit căreia doar comuniștii au tras foloase.

Doar cei posedați de prea multă naivitate pot da sau accepta o astfel de explicație. Pentru organele de siguranță — de oriunde și oricînd în lume — scopul colaborării e unul singur: „serviciu contra serviciu”. Chiar dacă la mijloc se vehiculau sume de bani, lucru ce intră de altfel în obiceiurile oamenilor locurilor (a se citi balcanicilor), regula jocului nu se putea modifica. Pe de altă parte, în activitatea conspirativă e nevoie de multă, chiar foarte multă încredere, în cei cu care se colabo-

rează, iar atunci cînd se petrec inerente devieri de la normalitate se nasc suspiciunile. Numai că regimul comunist a cultivat într-atît de mult suspiciunile — probabil, o grea moștenire din anii ilegalității — încît pînă și un nevinovat dialog pe teme politice purtat cu un străin era taxat drept trădare, cu toate nuanțele de rigoare. Prin urmare, nici „justițiarul” Nicolae Ceaușescu — așa cum singur își crease imaginea în anii 60 – 70 — nu avea curaj să bage mîna în foc pentru Remus Koffler, Pătrășcanu și ceilalți reabilitați. Era

„Numai grație
tovarășului
Gheorghe
Gheorghiu-Dej,
partidul nostru nu
are de reabilitat
pe nimeni
post-mortem”
(Valter Roman,
„Scînteia”, 1961)

și el posedat de suspiciune la fel ca și ceilalți tovarăși din conducerea superioară a partidului, foști ilegaliști sau cu munci de răspundere în primii ani ai edificării „noii orînduirii”. În sens contrar, era dator cu explicații, argumente fundamentate documentar etc. Ori putea să riște publicarea unor astfel de documente fără ca imaginea partidului să nu iasă serios compromisă? Și avem în vedere aici

reversul medaliei: metodele și practicile de anchetă folosite nu de alții, ci de cei crescuți la școala partidului, torționari în toată regula, ce aminteau de un ev mediu revolut. **Soluția reabilitării tacite a fost deci mult mai comodă și fără riscuri. Chestiunea trebuia exploatată doar din punct de vedere politic pentru ca Nicolae Ceaușescu să-și consolideze poziția în fruntea partidului și nimic mai mult. În rest, tăcere.**

Tăcerea e de aur, nu-i așa? ■

Radiografia unei înscenări

„Devierea de dreapta”

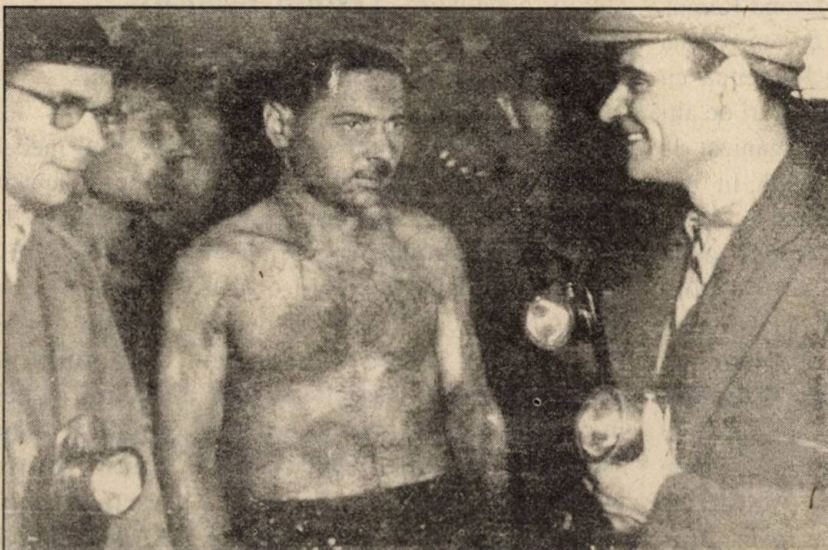
Marius OPREA

La Plenara din 29 februarie - 1 martie 1952, Comitetul Central al PRM a luat hotărîrea instituirii unei Comisii de partid care să „ancheteze activitatea și structura sistemului financiar-bancar”, cu începere din noiembrie 1947. Măsura viza debarcarea din fruntea ministerului de finanțe a lui Vasile Luca. Era primul act din punerea în scenă a celei de-a doua mari bătălii pentru putere în partid; „spionilor și trădătorilor” din „lotul Pătrășcanu” le vor urma „deviaționiștii” Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu. Astfel, în fruntea PRM se instala, cu recomandarea lui Stalin, „o mîină de fier”: cea a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Partidul acuză

Acest prim episod al atacului frontal asupra „troicii” al cărui vîrf îl constituia Ana Pauker nu a decurs fără incidente. La ședința Biroului Politic anterioară Plenarei, tovarăsa Ana, dar mai ales secundul ei, Teohari Georgescu, s-au ridicat deschis în apărarea lui Vasile Luca. Fără succes: după o săptămînă, la 9 martie 1952, raportul Comisiei de partid era gata, denunțînd activitatea unui „număr mare de elemente dușmane și contra-revoluționare, grupe în jurul tov. V. Luca, care au dus o intensă activitate de subminare a regimului de democrație populară și de sabotare a bazei economice a socialismului”. Acuzele concrete au fost aduse la cunoștința conducerii de partid într-o ședință din 13 martie 1952. Ele

constau în favorizarea „elementelor capitaliste de la sate și orașe” prin protecție fiscală și creșterea prețurilor la achiziții de produse agricole, subminarea industrializării prin „frînarea investițiilor” și nerespectarea planurilor de producție, dezorganizarea comerțului socialist de stat în favoarea celui de tip cooperatist și „trădarea secretului de partid în privința reformei bănești”.

Gheorghiu-Dej (dreapta), viitoarea „mîină de fier” a partidului, se întînește cu minerii din Valea Jiului (1947)

De fapt, această „trădare” trebuia plătită înainte de toate. Încă din septembrie 1951, rețeaua informativă a Securității înregistra în țară o serioasă creștere a virulenței atacurilor la adresa guvernului, a comuniștilor și a societăților, ca urmare a zvonurilor tot mai insistente privind o preconizată schimbare a banilor, în limită de sumă. Aceste zvonuri privind naționalizarea economiilor bănești ale populației erau întărite de ordinele și adresele Ministerului Finanțelor și Băncii de Stat a RPR, menite să urgenteze încasările impozitelor și finalizarea bilanțurilor de casă; se promiteau prime „fruntașilor pe ramură”, reprezentînd chiar și 100% din salariu în cazul îndeplinirii rapide a atribuțiilor.

După logica de tip comunist, pentru răspunsul negativ al societății la reforma bănească aveau să ispășească nu cei care o preconizaseră ci aceia care o aplicau. Sînt însă „detaliile tehnice” ale modului în care Dej a pus în scenă monopolizarea puterii. Pentru liderul PMR nu conta prea mult că măsurile transmise în teritoriu de responsabili

finanțelor fuseseră hotărîte în prealabil în cadrul comisiei specializate din Comitetul Central, cu avizul Biroului Politic. Luca trebuia să cadă. Pradă tot mai des crizelor de nervi, cauzate de un vechi sifilis netratat, făcîndu-și tot mai numeroși dușmani în Biroul Politic, Vasile Luca era cel mai vulnerabil. Peste ani, Gheorghe Gheorghiu-Dej avea să-și amintească,

încă revoltat, una din „scenele” lui acestuia: „Era plin de oameni la Luca în birou și el a început să strige către Chivu Stoica că este incapabil, antisovietic și așa mai departe. Era lângă el o scrumieră și Chivu avea tot timpul impresia că o să îi dea cu ea în cap. Apoi, vine la mine Chivu și începe să plîngă, avea ochii roșii, plînsese și pînă atunci. Era demoralizat. Eu eram foarte revoltat, m-am dus la Ana, iar ea s-a luat cu mîinile de cap și a spus: «Ce, a înnebunit!». În cele din urmă, că în finalul cerurilor între copii, cei doi au fost puși de Dej și Ana Pauker să-și dea mîna, dar rămîne evident faptul că Luca nu mai număra prea mulți prieteni în preajmă. Așa că, în finalul Raportului prezentat de

de un cuvînt rostit cu spaimă de orice comunist: „deviere”. După

Chivu Stoica (1908–1976)

„Cum i-a îndepărtat Ceaușescu pe oamenii lui Dej? Pe Chivu Stoica, bunăoară?”

Ni s-a comunicat că s-a sinucis. Nu ne-au fost comunicate și motivele. (...) Nu aveam considerație pentru el. Era un om incult care nu a evoluat de la starea lui inițială de țînichigiu. (...) Se putea ca moartea lui să fi fost «aranjată». În urma ei nu s-a făcut nici o cercetare. Mai tîrziu, am aflat și eu despre zvonurile legate de moartea lui Sălăjan. Fără acordul lui Ceaușescu, atunci, nu se putea cerceta nimic. Ceaușescu devenise șeful partidului, al statului și al armatei”.

(Ion Gheorghe Maurer, în vol. Laviniei Betea, Maurer și lumea de ieri, p. 218)

și împăciuatorismului și demascarea abaterilor lui Vasile Luca și Teohari Georgescu”. Dej nu uita: pentru că îl apăraseră pe Luca și rămăsese fidel Anei Pauker, chiar și după prezentarea concluziilor raportului Comisiei de la finanțe, Teohari Georgescu avea să fie și el sacrificat. Un prim pas era etichetarea lui drept „împăciuatorist”. Dar evoluțiile erau rapide și curînd „abaterea” fusese înlocuită

anchetarea de către Comisia Controlului de Partid, cei doi au fost arestați: Luca la 14 august 1952, iar Georgescu șase luni mai tîrziu. Ana Pauker devenise o pradă ușoară. Fusesse izolată, era urmărită și avea să fie chiar anchetată în stare de arest (pentru o scurtă vreme) de către Securitate. Cu colții smulși și ghearele tăiate, „leoaica” de altădată, legendă vie a mișcării comuniste din

România, devenise peste noapte o pisică bătrînă și bolnavă. Pe care, crud în mărînimia sa, Dej a lăsat-o în libertate ca ea să asiste, cu furie și neputință, la spectacolul puterii lui.

Din cabinetul ministerial, în celulă

În arestul Securității, Vasile Luca și Teohari Georgescu s-au dezmeticit cu greutate. Pînă nu demult „în fruntea bucatelor”, se vedeau dintr-o dată aruncați în temniță și supuși interogatoriilor. Celor îmbrăcați în uniforme Securității nu părea să le pese nici de funcțiile deținute anterior de ei, nici de amenințări și nici de insistența cu care foștii miniștri și membri ai Biroului

Politic cereau să vorbească cu „cineva din conducerea de partid”. Iată ce își amintea, în 25 martie 1968, colonelul de securitate Francisc Butyka, fost șef al anchetei „lotului de la Finanțe”, despre comportamentul lui Vasile Luca în prima perioadă după arestare: „În primele două sau trei luni de zile, eu personal am

efectuat ancheta lui Vasile Luca. De la început, a fost foarte impulsiv. Mereu întreba de ce a fost arestat. De multe ori izbucnea în plîns și înjura”. La rîndul său, Teohari Georgescu solicita frecvent hîrtie și creion, pentru a-i adresa lungi scrisori „tovarășului Ghiță”, în încercarea disperată de a scăpa de urmările „devierii de dreapta”. Înțele-

„Îmi spuneam că, dacă se va schimba regimul în România, voi scrie o istorie a Securității”

Dennis Deletant, profesor la „School of Slavonic and East European Studies”, Universitatea din Londra, în dialog cu Marius Oprea

Dennis Deletant

— De curînd, v-a apărut în Anglia o monografie a Securității, analizată ca o componentă esențială a regimului Ceaușescu. Vă rog să faceți o scurtă prezentare a acestei cărți.

— Cartea debutează cu descrierea modului în care a fost organizată Securitatea la înființare, în august 1948, și cu enumerarea schematică a schimbărilor care au

gînd că fondul acuzațiilor care i se aduc constau în susținerea Anei Pauker și a lui Vasile Luca, fostul ministru de interne se disculpa încă din 15 septembrie 1952, înainte de arestarea sa, arătînd într-o scrisoare către conducerea de partid următoarele: „În timpul ședinței din 13 martie, m-am găsit pe o poziție comună cu Luca și Ana, cerînd să se micșoreze vinovăția lui Luca datorită convingerii că acuzația lui Luca de deviator nu este întemeiată și a influenței pe care Ana și Luca au avut-o asupra mea în decursul timpului. De exemplu, pe atunci Ana îmi tot spunea: nimeni nu este mai breaz, dacă vom controla toate sectoarele de muncă toți va trebui să fie criticați de le va merge fulgii, sau Luca este un tovarăș bun. Toate acestea m-au împiedicat să văd gravitatea faptelor lui Luca“. Dar era prea tîrziu. Disculpările nu serveau la nimic, pentru că soarta „deviaționiștilor“ fusese deja hotărîtă.

Ana Pauker a fost și ea arestată de Securitate, la două zile după Teohari Georgescu, la 20 februarie 1953. Atacată anterior cu vehemență de presa de partid, citată la Praga, în noiembrie 1952, pe lista complicilor sioniști ai lui Slanski — acuzați de a pregăti o conspirație antisovietică mondială — ea avea să cadă pe mîna unui ambițios și experimentat anchetator, Vasile Negrea. Ca și Vasile Luca, ea a negat de la bun început acuzațiile de „deviere de dreapta“ care i s-au adus. Ancheta nu a dus înșă nicăieri. Deși era considerată

inspiratoare a „devierii“, Ana Pauker a fost eliberată după moartea lui Stalin — datorită, se pare, intervenției telefonice a lui Molotov — la exact două luni de la arestare (în 20 aprilie 1953). Scoasă din arestul Securității, ea a fost adusă la cabinetul lui Alexandru Moghioroș, care i-a adus la cunoștință gestul de mărinimie al lui Dej și moartea liderului de la Kremlin. În biroul tapisat cu pluș roșu al lui Moghioroș, Ana a început să plîngă. „Nu plînge“, i-a spus ușor malițios acesta. „Dacă Stalin ar fi trăit, tu erai moartă“.

Scenariul Moscovei, în regia Securității

În 1961, la aproape un deceniu de la încrîncenatele lupte pentru putere din partid, într-un moment în care de mai mulți ani era liderul incontestabil al comuniștilor, Dej își permite luxul de a depăna amintiri în plină ședință a Biroului Politic. Între timp, dușmanii săi au fost definitiv reduși la tăcere. Teohari Georgescu fusese eliberat, în 1955, fără să fie judecat, deși

STRICT SECRET
EX. Nr. 3...

EXTRAS

din cuvîntul tov. Alex. Drăghici la ședința ce a avut loc în ziua de 14 noiembrie 1952, cu directorii regiunilor de securitate și miliție

Conlucrarea cu organele de Partid trebuie să fie principială. Trebuie să fie clar organelor de Securitate că ele se bazează pe principii centrale, că au de dat socoteală numai în fața Ministerului Securității Statului, răspund de munca operativă, de toate ordinele numai în fața Ministerului Securității Statului, nu răspund în fața organelor de Partid din regiune sau raion, ci numai în fața Ministerului Securității Statului, chiar dacă într-un viitor apropiat vom avea unele schimbări, care cred că va însămănța mult mai mult munca noastră, prin aceea că organele noastre de Partid vor ține de regiunile de Partid. Aceasta trebuie să întărească munca, trebuie să ajute la ducerea în mai bune condițiuni a muncii și noi așteptăm totmai o întărire a muncii de Partid și politice, în urma acestei schimbări. Dar nu cuseva elementele acestea oportuniste, lipsite de principii, să-și facă loc în rândurile noastre, să uităm noi de principiile centrale care au la bază executarea legilor, nu cum vrea fiecare regiune, ci executarea legilor și ordinelor așa cum sînt emanate de la Marea Adunare Națională, cum vin de la Guvern.

Dacă sînt anumite ministere care au la bază anumite gospodării locale, cu acestea este altceva. La noi însă organele de

Alexandru Drăghici dixit: „Organele de Securitate nu răspund în fața organelor de Partid...“ (14 noiembrie 1952)

Securitatea descoperise că luase mită, ca ministru de interne, mari sume de bani în valută, aur și bijuterii și că zeci de secretare fuseseră silite să-i accepte avansurile. Era „descompus“, dar docil și deci util, așa că a fost numit director al Combinatului Poligrafic „13 Decembrie“, locul în care lucrase în vremea ilegalității ca zețar. Mai puțin norocos, Vasile Luca a fost, în vara anului 1954, judecat și condamnat. Dej s-a jucat cu el precum pisica cu șoarecele. Deși, conform înțelegerii prealabile cu Iosif Chișinevski, trimis de „tovarășul Ghiță“, Luca a făcut o figură frumoasă la proces, recunoscînd tot și

● în exclusivitate

avut loc în structura acestei instituții pînă în 1989. Încerc, apoi, o analiză a reacției poporului față de Securitate, o analiză a mijloacelor de adaptare la un stat polițienesc, felul cum oamenii au găsit modalitățile de a face față regimului totalitar din „epoca Ceaușescu“ și a modului în care unii s-au împotrivit acestui regim.

— De cînd datează preocupările dumneavoastră pentru studierea istoriei Securității?

— Acest subiect mă preocupă (deși n-am putut multă vreme să „traduc în viață“ această preocupare) de două decenii. Sînt căsătorit cu o romîncă și, tot venind în România, mi-am dat seama că reprezint un interes pentru „anumite organe“, și atunci m-a cuprins un fel de frustrare. Așa că am încercat să aflu de la prieteni romîni cîte ceva despre Securitate, dar informațiile mele au rămas multă vreme la nivelul zvonurilor. Îmi tot spuneam că, dacă vreodată se va schimba regimul din România, primul lucru pe care îl voi face va fi să

turnându-și cenușă în cap în speranța unei sentințe blinde, el a fost condamnat la moarte. Alexandru Voitinovici, șeful completului de judecată, își amintea în 1968: „I-am urmărit figura după ce am dat citire sentinței și figura sa era complet descompusă”. Pedepsa i-a fost totuși comutată după câteva zile, din dispoziția lui Dej, la muncă silnică pe viață. În 1961, era deținut în penitenciarul de la Rîmnici Sărat, unde i se amenajase într-o celulă un mic banc de tîmplărie pentru a-și omorî timpul. Înebunise aproape complet și peste doi ani, la Aiud, un infarct avea să-i fie fatal. Ana Pauker era liberă, dar izolată și atent supravegheată de către securitate. Bolnavă de cancer, avea să moară în 1960.

Cam acesta este deci contextul în care Dej rememorează „devierea de dreapta” din 1952. În tăcerea respectuoasă a colegilor din Biroul Politic, care îl întrerup arareori și numai pentru a-i completa discursul cu argumente noi, liderul comunist arăta: „Cînd s-a făcut cotitura, tovarăși, în legătură cu pezevenchii aceștia? Atunci, cu reforma bănească. Prima întepătură atunci a fost. Au fost demascați în prima ședință. Pe urmă ne-am dus la Moscova, cînd ne spuneau că nu s-a ivit o mîna de fier în România. După ce ne-am întors de la Moscova, noi am organizat plenara”. Deci, în contextul antisemitismului tot mai pronunțat al lui Stalin și al simpatiei sale crescînde pentru Dej, liderul de la București primește undă verde

pentru eliminarea adversarilor săi, în frunte cu Ana Pauker. Dar nu numai atît. Nimic nu s-a petrecut la întîmplare, fiecare pas fiind dirijat și urmărit atent de Kremlin. Procesul „devierii de dreapta” și cel al „lotului Pătrășcanu” se înscriu în tiparele înscenărilor staliniste care au loc în acei ani în toate țările-satelit ale Uniunii Sovietice. Cu deosebirea că victimele acestor procese — Pătrășcanu și Luca — își primesc pedeapsa după moartea lui Stalin. De la Dej, care nu-l putea ierta, pe primul, pentru că era mai inteligent decît el și pe al doilea, că nu i s-a supus.

Totuși, nici această decizie nu a fost luată fără a se solicita acordul Moscovei. Ca emisar al liderului comuniștilor români, Miron Constantinescu a fost trimis la Malenkov iar acesta a găsit că nu are de ce să se împotrivească nici condamnării la moarte a lui Pătrășcanu, și nici judecării lui Vasile Luca. Cu atît mai mult cu cît la instrumentarea acestor procese participaseră, direct și activ, consilierii sovietici din MAI, care aveau „fir direct” cu Moscova. Revenim la deja citata declarație dată de fostul șef al anchetei „lotului Luca”, col. Francisc Butyka: „În acea perioadă, noi am avut consilieri sovietici, care de la început au preluat inițiativa. Și ca regulă, și în alte probleme de pînă atunci nu s-a întreprins nimic fără ajutorul lor. Toate planurile de anchetă, inclusiv întrebările, erau traduse în limba rusă și urmărite de consilieri în desfășurarea lor. Întrebările puse la

începutul anchetei (nu numai în cazul Luca) erau formulate de dînșii”. Colonelul Butyka fusese însărcinat cu conducerea anchetei după ce fusese special delegat de la Comisia Controlului de Partid, unde pînă atunci se ocupase tot de anchetarea „devierii de dreapta”. Era secondat de maiorii Gheorghe Mezei și Teodor Rus, iar legătura cu consilierii sovietici se realiza fie prin generalul Vladimir Mazuru, responsabilul Secției de anchete a Securității, fie direct la cabinetul ministrului de interne, Alexandru Drăghici. Ofițerul de securitate Gheorghe Enoiu, unul dintre cei care au participat de la bun început la constituirea și anchetarea „lotului Luca”, își amintea în 1968 că „în jurul datei de 1 aprilie 1952, am fost chemat, împreună cu alți ofițeri din Secția de anchetare, și ni s-a făcut cunoscut că va trebui să lucrăm într-o problemă specială și să dăm în primire toate lucrările pe care le-am avut atunci. Am fost duși de consilierul sovietic Țiganov la generalul Pintilie Gheorghe, unde era și generalul Mazuru Vladimir”. În acest context, sub atenta îndrumare a sovieticilor, încetul cu încetul, lațul se strîngea în jurul „deviaționiștilor”.

Unul dintre anchetatorii „lotului Luca”, ofițerul de securitate Petre Socol, declara în 24 martie 1968: „Uneori, se aplicau și măsuri de constrîngere fizică, din ordin superior, respectiv al ministrului de interne, sau la cererea consilierilor sovietici de a-i încălzi pe arestați. Cunoscut că

în exclusivitate •

scriu despre această instituție care a dominat vreme de jumătate de secol viața românilor. Abia după decembrie 1989 acest lucru a fost întrucîtva posibil și am putut să caut informații concrete și să capăt acces la unele documente privind activitatea Securității. O fericită întîmplare a făcut ca eu să fiu solicitat să lucrez pe o cale oficială cu autoritățile din țara dumneavoastră; am profitat de acest fapt și pentru a solicita documente privind acțiuni represive ale fostei poliții politice din România. Dintre aceste documente, pe care le-am consultat în

vara anului 1992, cele mai multe se referă însă la perioada 1948 – 1964 și le voi utiliza într-o viitoare monografie despre epoca Dej.

— Cum a fost primită *Ceaușescu and the Securitate* de publicul britanic? În ce măsură există interes pentru cunoașterea represiunii comuniste din România?

— Se manifestă încă un interes deosebit pentru toate instituțiile care au organizat represiunea în blocul

Ceaușescu — la masa tratativelor cu Hrușcirov — în „umbra” lui Dej...

au fost bătuți tov. Aurel Vijoli, Iacob, Craiu și alții”. Unul dintre cei care au suferit astfel de tratamente, Iacob Alexandru, îi declara anchetatorului Anghel Marin: „În cazul în care voi fi grav bătut cu vergeaua de oțel, așa cum mi s-a pus în vedere, voi căuta să mă situez pe poziția de a declara și atunci numai adevărul, iar dacă nu voi putea rezista, voi născoci minciuni”. Un informator introdus în celula lui Iacob nota ulterior: „A spus că el a fost bătut și a avut nopți nedormite. În urma bătăii pe care a primit-o, spune că a declarat lucruri inventate. În această perioadă, când a fost scos la anchetă, a fost lăsat odată în camera de anchetă singur. El a observat pe birou o jumătate de lamă s-a ridicat de la masă, a luat lama și a început să-și taie gâtul, dar nu i-a reușit, deoarece între timp a revenit anchetatorul cu alți ofițeri, care l-au

luat la rost”. Ion Craiu, un alt arestat care a suportat „încălzirea” recomandată de sovietici pentru a produce probele împotriva lui Vasile Luca, declara în 26 mai 1954: „Am fost bătut și ținut 40 de zile și nopți nedormit, fiind astfel forțat să semnez procese verbale ce nu cuprind declarațiile mele”.

Toate acestea s-au desfășurat sub controlul consilierilor sovietici și al ministrului de interne, Alexandru Drăghici, care îi raporta totul lui Dej. Liderul de la București era personal implicat în derularea anchetei Securității: „Absolut toate declarațiile au fost trimise, în două sau trei exemplare, conducerii de partid. Ele au venit înapoi cu observații sau îndrumări din partea tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej. Aceste observații au fost luate de anchetatori «drept literă de evanghelie»” (Francisc Butyka). Astfel, Securitatea, îndrumată atent

de sovietici, smulgea de la cei 29 de arestați din „lotul Luca” și de la cei arestați împreună cu Teohari Georgescu minciună după minciună, adunându-le în „dosarele devierii”, o adevărată „Evanghelie după Dej”.

1968: Cacealmaua

În 18 aprilie 1968, Nicolae Ceaușescu lua cuvântul la ședința secretă a Prezidiului Permanent a CC al PCR care urma să analizeze rezultatele Comisiei de anchetă înstitute în vederea „reabilitării” celor care suferiseră pe nedrept în „epoca Dej”. Cu un aplomb pe care „Iupii bătrâni” ai partidului nu i-l bănuiseră, Ceaușescu a trecut la demolarea predecesorului.

Două propoziții rețin atenția și definesc scopurile discursului său de la tribuna Prezidiului Permanent al CC al PCR. „Pentru noi este mai bine să cunoaștem, dar nu este bine să o spunem public, deși aceasta a fost realitatea”, conchidea Ceaușescu, argumentând că numai câteva dintre concluziile Comisiei trebuie discutate deschis la viitoarea Plenară. Deși cei care cercetaseră abuzurile din anii stalinismului au constatat, de exemplu, că „dosarul Luca” sau învinuirile aduse Anei Pauker de „deviere de dreapta” sînt pure invenții, cei doi nu au fost reabilitați, ca de altfel nici deținuții politici anticomuniști care zăcuseră în închisori în baza unor înscenări sau fără să fie judecați. În schimb, jucînd cartea reabilitării lui Lucrețiu Pătrășcanu, Ceaușescu a făcut tre-

● în exclusivitate

comunist, dar aș spune că între acestea, după KGB, Securitatea se bucură de notorietate. Aceasta, în urma evenimentelor din decembrie 1989, dar și datorită unui sentiment de vinovăție pe care îl încearcă încă multe guverne din Occident, mai ales din țările în care lui Ceaușescu i s-au deschis toate ușile. Din rațiuni comerciale sau pentru că despre șeful statului român se spunea că stă în coasta rușilor, s-a trecut ușor peste aspectele negative ale dictaturii pe care Ceaușescu a instaurat-o în România. S-a putut descoperi care a fost

amplora represiunii abia după 1989 și tocmai de aceea publicul britanic este interesat de subiect, care este încă proaspăt.

— Din materialul pe care l-ați parcurs și care descrie atrocitățile Securității, ce episod îl considerați a fi mai impresionant?

— E destul de greu să răspund la această întrebare. Trebuie să vă puneți în situația mea: sînt englez și n-am trăit niciodată sub un regim totalitar. Am înțeles cîte

cerea de la post-stalinism la național-comunism. În folos personal. Acumulând o mare popularitate datorită sentimentelor antisovietice care predominau chiar și în rândurile membrilor de partid, ca să nu mai vorbim de majoritatea populației, Ceaușescu și-a clădit astfel soclul propriei statui. A doua propoziție suna așa: „Securitatea a fost cal nă răvaș, pe care nimeni n-a știut să-l călărească“. Cel de-al doilea scop al „reabilitărilor“ din '68 era astfel sugerat: îndepărtarea lui Drăghici, dușmanul personal al noului lider de la București, și epurarea Securității de fideliile acestuia și de „fosilele“ staliniste. S-a alcătuit chiar un amplu documentar cu privire la crimele și abuzurile Securității în „epoca Dej“ — firește „Strict Secret“ — iar unele dintre cele mai compromise cadre au fost trecute în rezervă. Drăghici s-a împotrivit cu cerbie și a trecut chiar la amenințări (declarând chiar că „va părăsi țara“), dar fără succes: prin specularea sentimentelor antisovietice, Nicolae Ceaușescu câștigase partida. Nu s-a pus însă nici un moment problema condamnării fostului ministru de interne — ar fi fost „întinate valorile socialismului“. În atenta regie a impetuosului Ceaușescu, Plenara din 22 – 25 aprilie 1968 a decis doar îndepărtarea din toate funcțiile de partid și de stat a lui Drăghici. Ca și predecesorul său, Teohari Georgescu, i se oferă o sinecură umiltoare: ajunge director IAS, în vreme ce locul său în

... și în toată „strălucirea“ conferită de poziția de lider al partidului și al statului

Comitetul Central este luat de un tânăr membru supleant, **Ion Iliescu**, actualul șef al statului.

Întortocheatele căi ale drumului spre puterea absolută în partid, atât cele urmate de către Dej, cât și de Ceaușescu au un element comun: dacă primul s-a folosit de **înscenări** pentru a-și doborî rivalii, cel de-al doilea a utilizat **demolarea** acestor înscenări pentru a-i înlătura pe fideliile predecesorului. Cît despre „sfidarea“ rușilor și „naționalismul“ său, un fragment din cuvîntul lui Ceaușescu la ședința secretă a Prezidiului Permanent al CC, din 18 aprilie, este grăitor: „Eu cunosc din practică, pentru că m-am ocupat de Ministerul de Interne după 1956: consilierii sovietici au condus acest minister, ei au condus anchetele“. Dar, a se

insista asupra acestui aspect, Ceaușescu considera că „nu este bine din punct de vedere politic“. Ca și Dej, noul lider de la București a avut grijă să nu „întindă coarda“ în relațiile cu „tovarășii sovietici“, practicînd un soi de patriotism cu răspundere limitată. Sub privirile îngăduitoare ale Moscovei, tînărul Ceaușescu lichida, în aprilie 1968, rămășițele staliniste din România. Față de anii '50, doar decorul era diferit. Încrîncenarea din vremea „războiului rece“ dispăruse, odată cu cartelele și demascările, iar tinerii ascultau muzica grupului The Beatles. Dar în politică jocul era același. Numai că, dacă bonomia ceferistului Dej îi păcălise multă vreme doar pe români, cacealmau lui Ceaușescu a dus de nas o lume întreagă. ■

în exclusivitate ●

ceva despre necazurile unei astfel de existențe doar pe parcursul vizitelor mele în România, înainte de 1989. Dacă ar fi să aleg un episod, m-aș opri totuși asupra „experimentului Pitești“, care într-adevăr m-a zguduit. Nu doar pe mine. Mulți cercetători din Anglia, chiar cunosători ai gulagului sovietic, au rămas tulburați după ce eu am prezentat acum trei ani într-un articol acest subiect. Fenomenul reeducării și natura torturilor aplicate deținuților fac din experiențele de la penitenciarul Pitești ceva unic în fostul lagăr socialist.

Dennis Delmont
Ceaușescu and
the Securitate
Coercion and Consent in Romania, 1955-1986

„O trăsătură distinctivă a vieții din România lui Ceaușescu era ubicuitatea Securității, cunoscută oficial, în cea mai mare parte a perioadei, ca Departamentul Securității Statului (DSS) din cadrul Ministerului de Interne. Mi-am dat seama de aceasta încă din 1965, de la prima vizită făcută în țară...“

Într-una din zilele lui septembrie 1968, un mic incident tulbura liniștea amiezii într-una din stațiunile de vacanță de pe litoralul românesc al Mării Negre. Totul pornise din fața unei tonete de răcoritoare: un turist bulgar, profitînd de circumstanța atenuantă a unui autocar ce-l aștepta cu motorul pornit, a făcut imprudența de a nesocoti cei cîțiva oameni – printre care doamne și domnișoare – ce așteptau, cu resemnarea placidă a vacanței, să cumpere un Cico. Graba irevențioasă a turistului a fost dublată și de incapacitatea sa de a se explica și scuza într-altă limbă decît bulgara sau rusa – ceea ce, aparent, i-a agravat gafa. Rezultatul: bulgarul era scos din rînd cu forța și, cu el la bord, autocarul pornea repede, în urmă auzindu-se o replică amară: „Așa v-au dresat rușii? Așa ați făcut și la Praga?”. Astfel de episoade nu rămîn în istorie; dar ele ne pot spune ceva despre un popor care, în acea vară, fiind gata să ia armele dacă partidul ar fi cerut-o, avea impresia că si-a regăsit independența și demnitatea.

1968 și cultul lui Ceaușescu

Teoreticianul, Apărătorul, Justițiarul

Adrian CIOROIANU

Cînd a început totul?

Una dintre temele dezbaterii actuale privind geneza și dezvoltarea cultului personalității în cazul lui Ceaușescu este și încercarea de stabilire a momentului dincolo de care acesta încetează să mai fie unul dintre conducătorii PCR pentru a se transforma, treptat, în *singurul* conducător al românilor.

În ultimul deceniu, problema a generat mai multe ipoteze de lucru. Mary Ellen Fischer, autoarea celei mai importante cărți scrise pînă acum despre fostul secretar general al PCR și președinte al României

(*Nicolae Ceaușescu: A Study in Political Leadership*, Boulder, Londra, 1989), aduce argumente în sprijinul considerării anului 1971 ca momentul propriu-zis al startului spre viitoarea mitificare a liderului român. Atunci, în iunie 1971, Ceaușescu face binecunoscutul său periplu asiatic (China, Coreea de Nord, Vietnam, Mongolia) și este fascinat, îndeosebi, de tehnicile chineze de mobilizare și manipulare a mulțimilor și de supraomenescul cult glorificator al lui Kim Ir Sen din Coreea zisă „democratică”. Consecința: „minirevoluția culturală” pe care, odată întors la București,

Ceaușescu o inițiază prin Tezele din iulie.

O altă ipoteză propune anul 1974 și trei sînt evenimentele evocate în sprijinul acesteia: 1) în februarie, încurajarea demisiei, apoi eliberarea din funcția de președinte al Consiliului de Miniștri și, ulterior, pensionarea lui Ion Gheorghe Maurer, artizanul politicii externe române în anii '60, demisie în urma căreia Ceaușescu obține controlul total asupra tuturor actelor și manifestărilor ce vor contura strategiile de ordin extern ale României; 2) în martie, instalarea lui Ceaușescu în postul de președinte al României socialiste

(post creat anume pentru el), cu un ceremonial (din care nu lipsesc eșarfa tricoloră pe piept și sceptrul, ca simboluri ale puterii) mai curînd asemănător unei încoronări regale decît instalării unui demnitar de sorginte marxistă; 3) în noiembrie, Congresul al XI-lea al PCR și mai ales una dintre cuvîntările rostite într-una din zilele acestuia, asupra căreia vom reveni.

Scopul articolului de față este să pună în discuție importanța anului 1968 ca moment de fundamentare a acestui fenomen, fără precedent în istoria noastră, care a fost cultul lui Ceaușescu. În opinia noastră, nici unul dintre evenimentele enumerate mai sus nu pot fi analizate în mod independent, fără o permanentă raportare — din punctul de vedere al evenimentelor și al simbolurilor — la acest 1968, anul menit să semnifice, în deceniile ce vor veni, sursa mereu proaspătă și inepuizabilă a legitimării conducătorului și a național-comunismului românesc. Dintr-un anumit punct de vedere, poate că toată evoluția următoare, de pînă în 1989, a regimului comunist din România își are geneza în răsturnările de situații ale acestui an complex. Anul 1968 este anul a două evenimente excepționale: Plenara CC al PCR, din 22-25 aprilie, și invazia trupelor Pactului de la Varșovia (URSS, Bulgaria, Ungaria, Polonia, RDG) în Cehoslovacia, din 21 august, inclusiv ecourile ei la București. Mai există un al treilea eveniment — vizita lui de Gaulle în România —, poate secundar pentru tema dosarului de față, dar foarte important pentru imaginea pe care liderul român și-o construiește.

Vom vedea, de asemenea, că 1968 stă nu numai sub semnul reabilitărilor, ci va cunoaște și unele anihilări de marcă, expresii ale luptei pentru putere ce se poartă, în partid, între Ceaușescu — și echipa sa — și „baronii” epocii lui Dej.

Dej și „românizarea” comunismului

Drama lui Ceaușescu și, în egală măsură, a comunismului românesc a fost conștientizarea a ceea ce V. Tismăneanu numea undeva „deficitul cronic de legitimitate” națională și istorică a mișcării pe care o întrupau. Dar nu Ceaușescu, ci Dej este primul decis să elimine acest handicap apăsător. Odată acaparate toate pîrghiile de control ale societății și înlăturați toți adversarii politici potențiali din „partidele istorice”, Gheorghiu-Dej începe curățirea în interior a partidului comunist, în numele sarcinii de a transforma acest partid, deasupra căruia umbra Uniunii Sovietice era încă foarte vizibilă, într-un partid național — național nu numai în aspirații, dar și în reprezentanți. Primul pas a fost debarcarea, cu acordul evident al lui Stalin, a *troikăi* Pauker — Luca — Georgescu. Cu abilitatea sa recunoscută, Dej a ascuns în spatele lozincilor privind puritatea ideologică a partidului și propria sa campanie de anihilare a posibilor concurenți din interiorul mișcării — aici cazul cel mai reprezentativ, dar nu singurul, fiind, bineînțeles, Lucrețiu Pătrășcanu, arestat în aprilie 1948 și executat, după un secret și pur formal proces, abia în aprilie 1954 — tocmai pentru a preveni orice posibilă intenție a noului lider de la Kremlin, Hrușciiov, de a extinde destalinizarea și în conducerea de la București.

În contextul divergențelor ce opuneau, la Moscova, pe Molotov și Malenkov lui Hrușciiov, Dej trece la eliminarea altor doi camarazi de partid: fostul responsabil de partid al Agitației și Propagandei, Iosif Chișinevski, și intelectualul „liber-

al” Miron Constantinescu, acesta din urmă perceput de Dej ca unul dintre rivalii săi personali. Epurarea celor doi a fost grăbită (și întrucîtva facilitată) și de faptul că aceștia avuseseră curajul și inabilitatea (crezîndu-se la adăpost, în urma recentelor revelații din raportul secret al lui Hrușciiov la Congresul XX al PCUS din februarie 1956) de a ataca în mod deschis pe Dej în aprilie 1956 (v. „Dosarele istoriei”, nr. 1), pentru toate abuzurile săvîrșite de Securitate, cu permisiunea și deplinul acord al acestuia. Urmarea:

„Băile” de mulțime — specialitatea lui Ceaușescu

În iunie 1957, cei doi sînt eliminați din conducerea de partid iar Gheorghiu-Dej are de acum libertatea de a-și înscrie printre reușitele proprii și unele dintre realizările acestora — să nu uităm, de exemplu, că Miron Constantinescu, în calitate de președinte al Comisiei de Stat a Planificării, este unul dintre cei ce susțin și pledează cauza desființării Sovrom-urilor (el va semna în 1954, din partea română, convenția de dizolvare a acestui mamut economic ce fusese, timp de nouă ani, unul dintre cele mai performante — în sens negativ — instrumente de spoliere a României).

În paralel se conturează în interiorul elitei PMR două grupuri distincte, despărțite — pur formal — pe de o parte prin originea etnică, pe de alta prin felul în care fiecare traversase anii războiului. Există, astfel, grupul constituit din Emil Bodnăraș,

Petre Borilă, Dumitru Coliu, Leonte Răutu și Leontin Sălăjan, alogeni ca origine și, majoritatea, la activ cu mulți ani petrecuți în URSS; celălalt grup, aripa „națională“, era alcătuită de Gheorghiu-Dej, Ceaușescu, Chivu Stoica, Gheorghe Apostol și Alexandru Drăghici, un grup având drept numitor comun și factor de relativă coeziune experiența închisorilor din țară. Dej va menține oarecum în echilibru balanța celor două grupuri, neezitând, cu un pragmatism admirabil, să-i folosească pe cei din grupul alogen și totodată să-i împiedice în a putea controla partidul. În consecință, Coliu este „specialistul“ nedeclarat al relațiilor cu partidul comunist bulgar, Răutu și Borilă (ambii născuți în Basarabia) vor fi membri importanți ai delegației trimise la Moscova în 1960, iar Sălăjan este purtătorul de cuvânt al grupului etnic maghiar din PMR. În ceea ce-l privește pe Bodnăraș, este binecunoscut rolul său de „detonator“ în propunerea făcută lui Hrușciiov de retragere a Armatei Roșii din România. În memoriile sale, Hrușciiov va aminti și motivațiile conducerii de la București; prin-

comunistă înconjurată numai de regimuri „frățești“.

Abilitatea lui Dej a făcut ca depărtarea de Moscova — și consecința sa fericită, apropierea de propriul popor — să nu însemne în nici un caz și reala destalinizare a regimului autohton. Dimpotrivă, aerul de relativă nesupunere i-a sporit, pe plan intern, puterea. Iar aceste gesturi de mai mare sau mai mică importanță, cum au fost deza-cordul manifest al României cu CAER-ul (1962), declarația „de

„Vocea Americii“, PEN-Clubul român este reactivat etc.) —, deci toate aceste gesturi rămân ca o moștenire valoroasă pentru succesorul lui Gheorghiu-Dej.

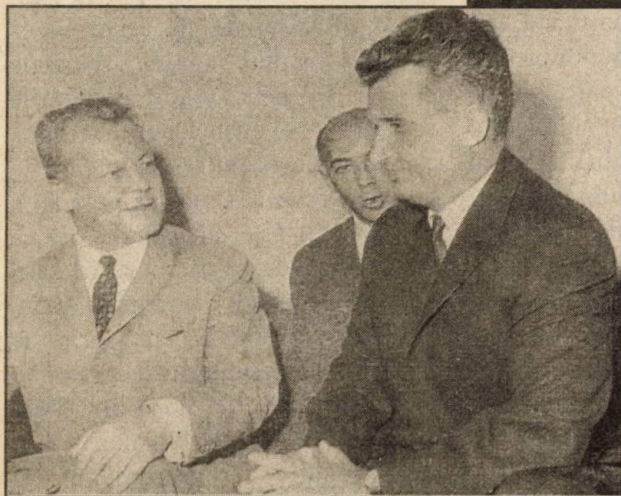
Fetișul conducerii colective

Adică pentru Nicolae Ceaușescu, a cărui alegere nu a fost deloc o surpriză pentru observatorii atenți ai scenei politice românești („Ceaușescu este cel mai probabil succesor“, spunea Ghiță

„Îl durea că nu guvernează un stat mare“

„Ceaușescu suferea tocmai din pricina micimii teritoriului pe care stăpînea. (...) Suferea enorm că România e un stat mic. Aspira, e drept, poporul să crească din punct de vedere demografic, dar asta nu însemna mai mult lucru pentru ambițiile lui. (...) Pe el îl durea că nu guvernează un stat mare, că nu este conducătorul URSS sau SUA, președintele unei superputeri. În forul lui intim nu înceta să se imagineze, cred, lider mondial, păstor al lumii. Se încredințase, nu discuta cît de întemeiat, că-i depășeste pe toți în istețim, în viclenie, în curaj, în forță organizatorică. După cum se știe, a avut frecvente întâlniri cu cei mai puternici oameni politici ai epocii. Ei bine, niciodată n-a stăpînit sentimentul că vreunul îl copleșește“. (...) Nu recunoștea superioritatea nimănui. Trăia senzația că-l domină pe oricare, că este mai puternic, mai abil, mai dotat să conducă. A ne imagina că s-ar fi mulțumit cu un județ cu condiția să fie suveran absolut, înseamnă a-l bagateliza pe Ceaușescu“.

(Dumitru Popescu, *Un fost lider comunist se destăinuie: Am fost și cioplitor de himere*, p. 307)

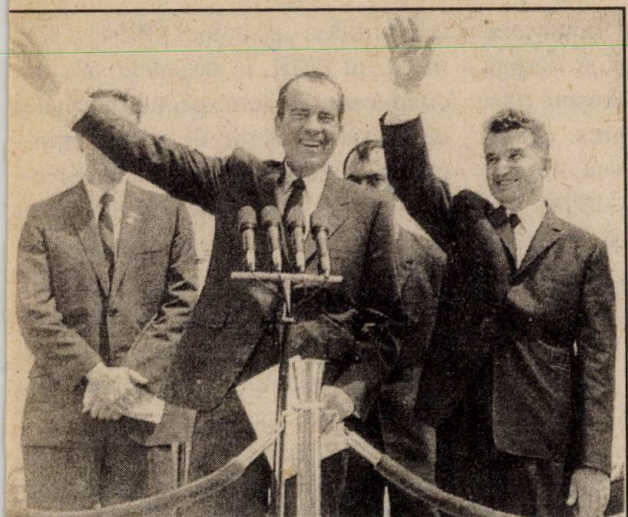
Ceaușescu și Cancelarul german, Willy Brandt

tre ele, se afla și ideea că echipa lui Dej făcea trimiteri la orgoliul ei național, se simțea dator să arate că este capabilă să mențină, singură, lucrurile sub control, cu atît mai mult cu cît România era singura țară

independentă“ (1964), eliberarea deținuților politici (1964) sau reducerea legăturilor culturale și de protocol cu URSS (în '63-'64, limba rusă pierde statutul de limbă obligatorie în școli, Institutul Româno-Sovietic și Muzeul Româno-Rus dispar, „Luna prieteniei româno-sovietice“

devine „Ziua culturii sovietice“, sînt publicate *Studiile despre români* ale lui Marx, lucrare cu evidente accente împotriva colonialismului rusesc, încetează bruiatul pentru stațiile de radio „Europa liberă“ și

Ionescu în clasicul său studiu *Comunismul în România*, scris înaintea morții lui Dej). Principalul atu al noului lider era intuiția foarte exactă a rolului și importanței pe care le are ierarhia în sistemul comunist (prin capacitatea acestuia de a menține unitatea simbolică a partidului printr-o raportare constantă la un centru unic, centru pe care Ceaușescu va face tot posibilul să-l întrupeze). Această intuiție nu era rezultatul exclusiv al inteligenței sale sau al geniului său politic — calități pe care Ceaușescu le-a avut doar în parte — ci era consecința firească a experienței și a rutinei căpătate în anii în care, din 1954, în umbra lui Dej, tînărul Ceaușescu (față de media de vîrstă a elitei PMR) a fost secretar al Comitetului Central însărcinat cu problemele de

Ceaușescu și președintele SUA, Richard M. Nixon

Cadre și de Organizare — altfel spus, cunosătorul cel mai avizat al dosarelor activiștilor de frunte și ale noilor veniți, prilej cum nu se poate mai fericit pentru a-și alcătui propria listă de „clienți“ politici. La data accederii sale în postul lăsat vacant de Dej, Ceaușescu avea patru adversari potențiali: Chivu Stoica, Gheorghe Apostol, Emil Bodnăraș și Alexandru Drăghici, toți patru din „vechea gardă“ a lui Dej și bine înfiți în aparatul de partid. Mai cu seamă ultimul, Drăghici, putea fi oricând o amenințare serioasă (J.F. Brown, în remarcabilul studiu *Romania Today*, publicat în 1969, în „Problems of Communism“, îl numea chiar „rivalul natural“ al lui Nicolae Ceaușescu), cu atât mai mult cu cât el era, din 1952, stăpînul necontestat al forțelor de Securitate. De fapt, un vizibil paralelism marca destinele și carierele politice ale celor doi: foarte apropiați ca vîrstă (Drăghici era chiar mai tînăr cu un an), ambii membri ai Comitetului Central al PMR din 1948, ambii foarte decisi să-și construiască o carieră politică exemplară, ei reprezentau polarizarea clasică existentă în regimurile de tip sovietic și ilustrată de tandemul Hrușciov — Beria, adică birocrăția de partid (Ceaușescu) opusă aparatului forte al Securității (Drăghici). Mai mult: în martie 1965, cînd muribundul Dej îi cere lui I. Gh. Maurer să propună

Biroului Politic ca succesor pe Gheorghe Apostol, singurele două voturi contra au fost cele ale lui Ceaușescu și Drăghici, fiecare sperînd, se pare, că poate obține mai mult în urma dispariției celui ce le fusese mentor. Să mai adăugăm și faptul că cei doi mimau o colegialitate dusă pînă la prietenie, cele două familii vizitîndu-se reciproc, Elena Ceaușescu și Marta Drăghici trecîndu-și, pe rînd, rolul de gazdă primitoare.

În culisele acestor relații cordiale, Ceaușescu manevra cu abilitate eșalonul doi al elitei de partid, legat de el, în virtutea clientelismului politic, prin sistemul complicat al dosarelor de cadre pe care le mînuise. Principiul suprem invocat este cel al conducerii colective. Sub nici o formă, spune el în raportul prezentat Congresului IX al PCR, din iulie 1965, nu trebuie admise violarea sau nesocotirea acestui principiu, pentru că asta ar deschide calea spre erori și decizii arbitrare. În teorie, România este condusă, din august 1965 pînă în decembrie 1967, de un triumvirat: Ceaușescu, Chivu Stoica (președinte al Consiliului de Stat) și Gheorghe Maurer, premier. La rîndu-le, Apostol, Bodnăraș și Bărlădeanu sînt toți trei primi vice-prim-miniștri (o diluare abilă a formulei din 1961–1965, cu Apostol ca unicul prim vice-prim-ministru). În plus, în partid, Ceaușescu are trei cărți în mînă, toate de perspectivă, în măsură să încline în favoarea sa lupta cu „baronii“ lui Dej: Ilie Verdet (fost șef de secție în Direcția Organizare a lui Ceaușescu), Paul Niculescu-Mizil (însărcinat cu sectoarele Agitație – Propagandă și relații cu alte partide) și Virgil Trofin, care preia atât de strategică direcție Organizare și Cadre. Preludiul confruntării cu Drăghici

este consemnat în noiembrie 1965, cînd Comitetul Executiv al CC desemnează o comisie (Gh. Stoica, Vasile Patilineț, Nicolae Guină și Ion Popescu-Puțuri) care să investigheze „cazul“ Pătrășcanu, a cărui moarte va deveni arma răzbunărilor lui Ceaușescu.

Prima atacată va fi veriga slabă a lanțului, Chivu Stoica: în decembrie 1967, Marea Adunare Națională alege noul Consiliu de Stat, cu Ceaușescu președinte — și e deschisă calea ce-l va conduce, ulterior, pe Stoica la sinucidere. Deja Leontin Sălăjan, ministrul Forțelor Armate, murise pe masa de operație a Spitalului „Elias“, unde-l adusese o banală apendicită, în august 1967. La 3 ianuarie 1967, Gheorghe Apostol fusese și el eliberat din funcția de prim-vice-premier, în locul său venind Ilie Verdet; în decembrie, acesta din urmă rămîne singurul prim-vice, iar Apostol dispare în „subsolul“ ierarhiei de partid, primind șefia sindicatelor. Următoarea țintă era Drăghici: prim-vice-prim-ministru și ministru de interne în martie 1965, acesta va fi eliberat din ambele funcții în iulie același an, pentru ca în locul său să vină Ilie Verdet (vice-premier) și Cornel Onescu (ministru de interne), ambii clienți fideli ai lui Ceaușescu. În numele separației puterilor în stat — alt principiu manevrat de Ceaușescu —, Drăghici este silit să se mulțumească, pe linie de partid, cu figurarea în Comitetul Executiv, în Secretariat și în Prezidiu. În decembrie 1967, el mai are pentru un moment iluzia revenirii la vîrf, fiind desemnat ca unul dintre cei șase vice-prim-miniștri subordonați lui Maurer (premier) și lui Verdet (prim-vice-premier). Dar deja era prea tîrziu: compromis în fața tovarășilor de partid prin prestația jalnică pe care o avusese, în 1965, ca șef al primei delegații trimise în Occident după moartea lui Dej (alături de Maxim Berghianu,

Ion Iliescu, Ștefan Andrei și Dumitru Popescu), îndepărtat definitiv de sursa predilectă a puterii sale — Ministerul de Interne —, Drăghici este o pradă ademenitoare: atacul asupra lui primește undă verde.

Reabilitări sau epurări?

Rezultatele comisiei însărcinate cu afacerea Pătrășcanu — și, în extensie, cu dosarul Ștefan Foriș — i-au dat ocazia lui Ceaușescu să lovească puternic în mitul corectitudinii politice a lui Dej și a oamenilor acestuia. Această revizuire a activității predecesorului nu era, evident,

Ceaușescu și secretarul general al PCUS, Leonid I. Brejnev

o noutate în regimurile de tip sovietic; din contră, după dezvăluirile lui Hrușciov privind-l pe Stalin, ea devine aproape o regulă, o tactică prin care toate nereușitele sînt puse pe seama conducătorului defunct, răul fiind exorcizat simbolic prin blamarea acestuia în favoarea evidențierii „purității” celui în viață.

Ipoteza noastră este că nu grija față de memoria lui Pătrășcanu l-a grăbit pe Ceaușescu să convoace plenara din 22-25 aprilie '68. Dumitru Popescu emite ideea —

credibilă — că tocmai acutizarea conflictului cu Drăghici și dorința înlăturării definitive a acestui rival au accelerat desfășurarea evenimentelor (Dumitru Popescu, *Am fost și cioplitor de himere*, 1994). Un detaliu important este și categoria activiștilor invitați la dezbateri: șefii de secții ai Comitetului Central, primii secretari ai comitetelor județene, miniștrii cabinetului Maurer (constituit la 9 decembrie 1967), conducătorii principalelor instituții sau organizații naționale și redactorii șefi ai ziarelor centrale.

La o primă vedere, ordinea de zi era inofensivă: probleme privind învățămîntul, compoziția și coeziunea partidului, rezolvarea sesizărilor oamenilor muncii, pregătirea de luptă și politică a armatei, activitatea internațională a PCR; la o primă vedere numai, pentru că exista acel punct 6, ultimul pe listă, sibilinic intitulat „În legătură cu reabilitarea unor activiști de partid”. În acest ultim punct stă de fapt cheia evenimentului. Stăpîn pe situație și conștient că societatea românească, în ansamblu, era în asentimentul său, Ceaușescu reia unul dintre subiectele sale

favorite de ultimă oră (discutat, vag, și la Plenara CC din iunie 1967), anume „neajunsurile și greșelile din trecut din munca Ministerului Afacerilor Interne”. Pretextul era, în principal, procesul și execuția lui Pătrășcanu — împotriva căruia, spune Ceaușescu, „toate acuzațiile aduse (...) au reprezentat plămuiți grosolane” (subl. n.), dar și afacerea Foriș și dosarul procesului „sabotorilor” de la Canal, din 1952. Condamnarea primului act se va face în numele principiului drag

noului lider: „pe atunci (1954, n.n.), în CC al PMR, în organele sale de conducere, nu se respectau normele democrației interne de partid, principiile conducerii și muncii colective”. Responsabilitatea directă cade asupra a trei personaje: Gheorghiu-Dej, care „a intervenit în mersul anchetei, dînd indicații privitoare la desfășurarea acesteia, făcînd adnotări orientative pe procesele verbale de interogatoriu”, Iosif Chișinevski, interpretul unui „rol nefast”, și Alexandru Drăghici, care „s-a încărcat de o gravă răspundere prezentînd Biroului Politic al CC al PMR concluzii false”, contribuind la inducerea în eroare care a stat la baza procesului. Aceste puncte le va dezvolta Ceaușescu, cu mai mult aplomb, și în întîlnirea cu activul de partid al municipiului București, din 26 aprilie: „oameni ca Drăghici — spune el — încearcă să înșele partidul și poporul”, deși faptele îl acuză ca „organizator și înfăptuitor al acestor crime”, ca unul care „a procedat cu comuniștii așa cum proceda și siguranța burghezo-moșierească”. Nu era uitat nici „Gheorghiu-Dej, care a inițiat și patronat aceste acțiuni” și care — precizează succesorul și fostul său discipol — a distrus, în 1960, o parte din documentele care-i atestau implicarea directă.

Cei supuși reabilitării erau împărțiți în două categorii: prima, o reabilitare post-mortem, cu valențe morale, incluzîndu-i pe Foriș și pe Pătrășcanu, strămutați, din gropile obscure, în hemiciclul Monumentului Eroilor, precum și (semnificativ!) victimele românești ale beției proceselor staliniste din perioada „Marii Terori” din URSS, între 1936 și 1938 — Ecaterina Arbore, Imre Aladar, Marcel Pauker, Al. Dobrogeanu-Gherea, Elek Köblös, Ghiță Moscu etc.; a doua categorie, reabilitarea unor persoane încă în viață, căzute sub blamul partidului în epoca lui Dej — Miron Constantinescu, Aurel Vijoli, Ion

Craiu, Ioan Demeter, Constantin Doncea s.a.

Consecințele Plenarei erau dramatice, în primul rînd pentru Drăghici: plenul hotărăște aneantizarea lui, adică scoaterea din Preziđiul Permanent, din Comitetul Executiv și din Comitetul Central, și, pe linie de stat, radierea lui din guvern, din funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (pe 25 mai). Și, ca și cum nu ar fi fost suficient, deasupra sa mai stătea, ca sabia lui Damocles, și amenințarea posibilității deschiderii unui proces — posibilitate pe care, voalat, Ceaușescu o sugerase.

Amenințarea plană și asupra altoara — Stoica, Bodnăraș și Apostol —, incriminați pentru a fi acceptat fără rezistență „manipularea” făcută de Dej, Chișinevschi și Drăghici. Experți în arta de a cădea în picioare — chiar dacă pe scaune mai mici —, Bodnăraș și Apostol își vor face cu aplomb autocritica: „evident, membrii Biroului Politic care au semnat, printre care mă aflu și eu, poartă răspunderea”, va spune Apostol, acompaniat de Bodnăraș: „a căuta o justificare (exact ceea ce încerca Drăghici, n.n.) este un abis de dispreț, un act reprobabil”. Cei trei acceptă blamul cu resemnare și, drept recompensă, își păstrează pozițiile pe care le aveau, dar de acum devin oameni de paie în mîinile unui Ceaușescu omnipotent.

Peste cîteva luni, în urma Plenarei CC din 16-17 decembrie, Alexandru Bărlădeanu, Petre Borilă și Alexandru Moghioroș — alți trei dintre oamenii lui Dej — se retrag și ei, din motive de sănătate, după cum anunța lumii întregi, ingenuă, o depeșă Agerpres din 18 decembrie 1968.

Astfel cade cortina peste Plenară, lăsîndu-ne libertatea de a ne întreba dacă epurările produse și amenințările lansate nu au fost cumva mai importante decît reabilitările — pentru cei mai mulți dintre

subiecți, inutile — care-i fuseseră pretext.

De la Erou la Idol

Evident, Ceaușescu este principalul beneficiar nu numai al Plenarei din aprilie, dar și al vizitei lui de Gaulle și al înăbușirii „primăverii” de la Praga. Mitul independenței României (imagine pentru care Dej își cheltuisese ultimii ani de viață) devine mitul independentului Ceaușescu.

Charismaticul și legendarul de Gaulle vine la București, în mai 1968, convins fiind că va găsi aici un personaj care-i seamănă — de ce n-ar fi fost dizidența antisovietică a tînrului lider român corespondența

estică a acceselor antiamericane ale generalului, cel care scosese, în martie 1966, Franța din comandamentul integrat al NATO? De ce n-ar fi fost România o Franță a estului comunist, ambele țări nutrirind aceleași rezerve față de politica dictatorială a blocurilor?

Pe 23 august, România lui Ceaușescu revine în forță pe prima pagină a marilor ziare ale lumii prin refuzul său de a cauționa o intervenție sovietică pe care, mai mult, o declară „o mare și gravă greșală”. În relatările de presă nu lipsea menționarea mulțimii adunate, fără convocare, în fața balconului clădirii Comitetului Central, o mulțime entuziasmată de cuvîntarea liberă a

Cele patru faze ale lui Ceaușescu

„Domnia lui Ceaușescu a cunoscut patru faze de metamorfoză și comportare politică: 1965 - 1971; 1971 - 1980; 1980 - 1987; 1987 - 1989.

Prima fază a început cu Congresul al IX-lea al partidului comunist, congresul promisiunilor și deschiderilor, menit a crea imaginea unui lider mai liberal, mai democrat și mai luminat, imagine opusă celei a lui Gheorghiu Dej, ale cărui prestigiu și popularitate îl iritau și torturau pe Ceaușescu. În această încercare, de a-și crea o imagine favorabilă, Ceaușescu era în mod vădit inspirat de deschiderile lui Hrușciiov și, în mod deosebit, de efectul politic pozitiv pe care le-au avut atît în țară, cît și în Occident. La Congresul al IX-lea, Ceaușescu a criticat în termeni foarte duri violarea de către Dej a principiului conducerii colective, susținînd că acest principiu constituie o axiomă fundamentală a partidului și, în consecință, nici o persoană nu trebuie să dețină funcții atît în partid, cît și în stat. (...)

Tot în această primă fază trebuie inclusă decizia Congresului al IX-lea de a se stabili o comisie de investigație pentru a clarifica situația politică a unor activiști de partid, care fuseseră arestați și condamnați cu ani în urmă. Cu această mișcare, Ceaușescu a împușcat doi iepuri dintr-o dată: pe de o parte, era implicit o promisiune de legalitate pe care Dej nu o respectase și, în felul acesta, mai diminuă din umbra uriașului său predecesor, pe de altă parte, prin accentuarea grelei responsabilități a membrilor Biroului Politic în aprobarea procesului Pătrășcanu fără a fi verificate acuzațiile ce i se aduceau, Ceaușescu, deschidea seria loviturilor de maestru prin care va elimina unul după altul pe adversarii săi potențiali, începînd cu Drăghici, șeful aparatului represiv, Bărlădeanu, critic al deciziilor sale economice scelerate, și Maurer, prim-ministru, care încerca, din greu, să încetinească ritmul forțat al industrializării. La al X-lea Congres, din august 1969, numai trei membri ai fostului Birou Politic al lui Dej (Ceaușescu, Maurer și Bodnăraș) făceau parte din Preziđiul Permanent, care a înlocuit Biroul Politic.

(Silviu Brucan, *Generația irosită. Memorii*, București, Ed.Univers & C.Hogaș, 1992, p.141 - 143)

unui conducător care-și dădea maxima probă de curaj imaginabilă pentru un lider comunist, adică înfruntarea cu Moscova. După cum nu lipseau nici semnalările unor mișcări de trupe sovietice la granița cu România, acesta fiind unul dintre motivele pentru care președintele american Lyndon Johnson transmitea Moscovei, pe 30 august, celebrul mesaj „do not unleash the dogs of war“ („nu sloboziți cîinii războiului“).

Fațetele mitului

In aceste condiții, principiul conducerii colective devine cu desăvîrșire caduc. Ceaușescu apare drept centrul necontestat al vieții de partid, iar sprijinirea sa devine, pentru membrii elitei conducătoare, nu numai o sarcină de partid, ci o datorie prin excelență patriotică. Cu acordul tuturor subordonaților săi pe cale ierarhică, Ceaușescu ajunge să reprezinte România, să se substituie acesteia; întregul aparat se plasează instinctiv în spatele său, pentru a demonstra străinătății (sovieticilor, cu precădere) că liderul este sprijinit de un partid cu o coeziune monolitică. „În aceste condiții s-a conturat ceea ce ulterior a fost numit cultul personalității lui Ceaușescu“, spune Dumitru Popescu și, dat fiind că mărturia vine de la un specialist în materie, nu avem motive să nu-l credem.

În cursul lungii sale cariere, Ceaușescu, grație corului său de apologeti, va căpăta mai multe fațete mitice. Trei dintre acestea le datorează cu siguranță anului 1968. Prima dintre ele este **Teoreticianul**: toate articolele și cuvîntările sale, începînd din 1965, devin în frazeologia de partid rodul unei gîndiri dedicate „înnoirii și îmbogățirii tezaurului marxist“. Și nu este tocmai întîmplător că, în 1968, începe tipărirea grandioasei serii de volume conținînd „operele“ sale. A doua ipostază mitică este aceea de **Justițiar**, rol pe care Ceaușescu îl

joacă, la Plenara despre care am vorbit, cu o plăcere, am spune, infantilă. Urmările ne obligă să admitem că Pătrășcanu a fost, de fapt, un pretext; dovadă faptul că interesul pentru el va scădea relativ brusc — ceea ce atestă nu numai inconsecvența lui Ceaușescu, ci și ambiția sa de a nu-și umbri propria prestație politică prin raportarea constantă la un model care nu-i semăna absolut deloc. Frica sa atavică față de intelectuali mai făcea, iată, o victimă și din memoria deja martirizatului Pătrășcanu. Astăzi avem mărturia unor scriitori care, cuprinși de frenezia recuperatorie de la finele deceniului șase, au încercat — dar fără succes — să publice cărți despre Pătrășcanu. În schimb, figura acestuia reușește totuși să pătrundă în literatură (o literatură care avea avantajul de a putea spune lucruri pe care istoria era obligată să le uite) prin diverse producții cu cheie, printre care și piesa de teatru *Puterea și Adevărul* a lui Titus Popovici, din 1973. Ascuns sub numele unui inginer cu o biografie asemănătoare (dar ceva mai norocos, pentru că nu moare în închisoare), Pătrășcanu cel din teatru ne oferă prilejul de-a ne reîntîlni și cu mai vechii săi camarazi, Dej și Drăghici, și ei, bineînțeles, tot sub nume de împrumut. Numai că autorul ne oferă și surpriza — previzibilă — a întîlnirii, în piesă, și cu Ceaușescu — acesta fiind, prin corectitudinea și puritatea lui ideologică și umană, adevăratul erou al piesei; un erou ce nu-și poate refuza plăcerea de a se oferi, pe sine însuși, ca model. Dacă ne reamintim, dealtfel, și *Delirul* lui Marin Preda, în care, într-un capitol fără absolut nici o legătură cu trama, apărea tînărul revoluționar arestat și condus de un jandarm spre casa părinților, devine foarte clar că orice reabilitare, fie că era vorba de Pătrășcanu sau de Ion Antonescu, era de fapt un spectacol menit să glorifice, prin referințe explicate,

conducătorul în viață și pretențiile sale de Justițiar.

În fine, Ceaușescu este și **Apărătorul**, cu marele merit de a reda națiunii o demnitate pusă aproape două decenii sub semnul întrebării. Și pentru că, în imaginarul românesc, apărătorul este Ștefan cel Mare, Ceaușescu devine *alter ego*-ul acestuia. Iar prestația sa din vara lui 1968 va închide modestia între paranteze; și, declară Dumitru Popescu la Congresul al XI-lea al PCR (idee continuată, pe aceeași lungime de undă, de Dan Zamfirescu, în anii '80), există o motivație pentru orice: „Alții i-au avut în trecut pe Iulius Cezar, pe Alexandru Macedon, pe Pericle, pe Cromwell, pe Napoleon, pe Petru cel Mare, pe Lincoln. Noi i-am avut pe Mihai, pe Ștefan, pe Cantemir, pe Brâncoveanu, pe Bălcescu, pe Cuza. (...). Acum îl avem pe Nicolae Ceaușescu! De 10 ani ne este baci (...). Elogiile pe care i le aducem nu sînt inventate. (...) Atunci de ce ne-am reține să le facem?“ Peste 20 de ani, Dumitru Popescu va mărturisi și propriile motivații pentru includerea lui Ceaușescu în acea listă ultraselectă: „Comparația cu Ștefan cel Mare îmi venea chiar de la împrejurările din '68“.

După 1968, Ceaușescu nu va mai fi niciodată liderul care spunea, la întîlnirea cu activul de partid bucureștean din 26 aprilie 1968: „Noi nu avem nevoie de idoli. Noi nu avem nevoie să facem din oameni port-drapel“. Cultul său se va dezvoltă organic, devorîndu-și rivalii, creîndu-se și recreîndu-se în virtutea inerției. Ajutat de o echipă de profesioniști în domeniu, de apatia unui partid a cărui elită se va transforma într-o armată de servanți, Ceaușescu, din **Erou**, devine și **Idol** și port-drapel, pierzîndu-și treptat aura charismatică moștenită din vremea în care părea că poate fi și altfel, și altceva decît un Stalin în miniatură. ■

Dacă ar fi să dăm crezare teoriei marxist-leniniste, suprastructura este determinată, în ultimă instanță, de nivelul existenței sociale, aceasta din urmă concretizată într-o anumită configurație a forțelor de producție.

În realitate, în regimurile comunist-staliniste, politicul, ca element al suprastructurii, generează permanent o anumită stare (stagnantă, de regulă) la nivelul economicului. Nu ne referim la nivelul cantitativ al producției, ci la blocajul general al economiei pe termen lung, la sufoarea liberei inițiative și a pieței, factori unici de progres economic. În plus, politicul exercită o adevărată dictatură și asupra celorlalte compartimente structurale. Acestea, dintre care cel mai important este ideologia, suportă presiunea nivelatoare a politicului, existând unele oscilații și variații ce nu modifică, ci din contră, precizează mai exact conținutul ideologiei neostaliniste (în cazul de față, al celei ceaușiste). Aceasta este schema teoretică generală în care se poate vorbi de reabilitarea politică a lui Lucrețiu Pătrășcanu. Cum stau, însă, lucrurile în istoriografie?

Lucrețiu Pătrășcanu
însorindu-se
la Cabana Diham
(1947)

Cu cărțile pe masă

Politică și istoriografie: Lucrețiu Pătrășcanu

Florin MÜLLER

Situația este similară celei din viața politică. Pătrășcanu a fost reabilitat de regimul Ceaușescu pe plan istoriografic exact tot atât cât în cel politic. De la limbajul polițienesc al lui Mihai Roller, satrapul istoriografiei românești din anii '50, ne-am aștepta la o deschidere, în 1968, care să elucideze o infinitate de aspecte necunoscute ale activității politice și teoretice a lui Lucrețiu Pătrășcanu. După cum însă în aprilie 1968 nu a avut loc nici un fel de reală liberalizare politică a regimului, nici o condamnare explicită a sistemului represiv în totalitatea lui, o destabilizare a pilonilor partidului și statului, tot astfel, pe plan istoriografic, nu a avut loc nici un fel de deschidere de profunzime în ceea ce-l privește pe Lucrețiu Pătrășcanu (situația este mult mai dramatică în cazul lui Ștefan Foriș). Nu s-au realizat lucrări monografice care să arate lupta pentru putere în partid în peri-

oada 1944 – 1965, lucrări despre represiunile staliniste de la sfârșitul deceniului patru (cărora le-au căzut victime numeroși lideri ai PCR), despre poziția exactă a partidului comunist în spectrul politic interbelic.

Dincolo de aceste lipsuri, se poate observa limbajul istoriografic osificat în analiza operelor lui Lucrețiu Pătrășcanu (ele însele pline de reduții marxiste), loviturile politice date de comuniști altor ideologii (în principal, naționaliste: Nae Ionescu, E. Cioran, C. Noica, Lucian Blaga, Nichifor Crainic) în anii '70, sau, din contră, extrapolarea la nivelul întregii conduceri a PCR a liniei naționale a lui Pătrășcanu, precum și excluderea influențelor nefaste din afară (Internaționala a III-a) împotriva oricărei evidențe recunoscute chiar de N. Ceaușescu, și de unii istorici oficiali nemenționați în retrospectiva istoriografică de față. În ceea ce ne privește, am selectat acele fragmente istoriografice

care pot depune o mărturie mai personală despre natura limbajului regimului îngropat în urmă cu aproape șapte ani.

Scurtă antologie (1952 - 1984)

Istoria RPR, manual pentru învățământul mediu, sub redacția acad. Mihail Roller, Ed. de Stat Didactică și Pedagogică, București, 1952, p.725:

„O manifestare a influenței sovietice a constituit-o acțiunea purtătorului ideologiei și intereselor burgheziei românești și al vechii politici de învrăjbire față de naționalități a trădătorului Pătrășcanu. Poziția lui trădătoare a fost demascată și combătută cu hotărîre de partid“.

Hotărîri istorice, în „Analele Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă CC al PCR, nr.2-3, 1968, p. 11:

Cătorva luni - aproape dintr-o lună - a avut durări la inimă, de la 4-12 dimineața la 19. Durările se manifestau ca strângeri la inimă, ca o căldură, ca o arsură. Tensiunea era în acea vreme 14-15.
Trădat. Drăghici și Pătrășcanu - cu un anumit efect limitat, dar limitat.
Durările sub accesi forni, au în ultimul caz, se manifestau ca o arsură, de arsură după efortul fizic (luarea în considerare). Pătrășcanu comprese, rece, puneau un efort, căminând o anumită viteză de îndepărtare rece / durările dispar. Dar imediat ce dau o arsură, arsură în gura și amorse ambele mâini sunt de integritate. Cătorva luni, în ultima tensiune, luată - după un regim alimentar foarte limitat - (în Telman). Tensiunea a fost 12/1, dar crește la un nivel înalt, 12/2. Impresia este că Tensiunea din nou reduse. Simțete că oboseala batele puterilor de arterelor, mai ales în vârfurile de telor.)
Rugaminte: ce eșuri se duc, ce medicamente se ia

Fragment dintr-o scrisoare a lui Pătrășcanu, adresată familiei

„Un fel de dizident «avant la lettre»“

„Mă gîndesc, acum, la Pătrășcanu ca la un fel de dizident prea timpuriu, «avant la lettre». Ceea ce am devenit noi la un moment dat, Pătrășcanu a fost prin '45-'46. Era și un om cult, iar cultura lui putea părea o sfidare pentru ceilalți. Cam așa se și manifesta. El și-a dat seama mai repede de lipsurile sistemului. Nu ale ideologiei, căreia cred că i-a rămas fidel, ci ale sistemului. Mai lansaseră Pătrășcanu și cei din cercul lui — Belu Silber, mare ziarist — zvonul că Dej era țigan. (...) Dej nu putea să-l condamne fără acordul rușilor. Sovieticilor le devenise nesuferit pentru că manifestase o atitudine mai independentă cu ocazia armistițiului“.

(Alexandru Bărlădeanu, în vol. Laviniei Betea, *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Arad, Ed. Ioan Slavici, 1995, p. 299-300)

„Activitatea partidului nu poate fi confundată cu practicile abuzive, cu ilegalitățile săvîrșite de elementele cu o mentalitate străină de spiritul partinic și sub impulsul unor interese care nu au nimic comun cu cele ale partidului și poporului“.

„Dînd aprecierea cuvenită contribuției aduse de organele Securității statului și de alte organe de stat la lupta eroică a poporului, conducerea partidului a dezvăluit totodată linia antipartinică pe care Alexandru Drăghici, încurajat de elemente slugarnice, inculte și descompuse, a introdus-o în activitatea acestor organe, încercînd să le scoată de sub controlul partidului și să le erijeze în organe supreme pe deasupra conducerii de partid și de stat, aducînd astfel grave prejudicii activității diferitelor domenii, inclusiv cel al cercetării științifice“.

Augustin Deac, *Lucrețiu Pătrășcanu, „Un veac de frămîntări sociale 1821 - 1907“*, în „Anale de istorie“, nr.1, 1970, p. 22 (recenzie):

„După 23 August 1944, mereu prezent în publicistica comunistă și

democrată, aproape că nu este problemă importantă a cărei rezolvare se impunea Partidului Comunist Român în noile condiții istorice pe care Lucrețiu Pătrășcanu să nu o abordeze cu competență, de pe poziții combative“.

„Aceste lucrări sînt, totodată, caracterizate printr-un ascuțit spirit critic, pătrunse de combativitate revoluționară, față de teoriile retrograde susținute de ideologii claselor exploatare din România, ca și față de orice încercare de denaturare a teoriei marxist-leniniste“.

Al.Gh.Savu, *Lucrețiu Pătrășcanu, „Curente și tendințe în filozofia românească“*, în „Anale de istorie“, nr. 4, 1971, p. 172-173 (recenzie):

„(...) Dînd răspuns unor probleme ale epocii, pline de tumult și frămîntări revoluționare, în care a fost scrisă, ea a marcat un moment important în dezvoltarea filozofiei românești, în afirmarea marxismului în lupta împotriva concepțiilor idealiste, retrograde“.

„Pătrășcanu exagerează, desigur, proporțiile și consecințele aceluia «mal du siècle» filozofic, ale aceluia sfîrșit de epocă la care se referă cu insistență“.

„Un număr relativ mare de pagini este consacrat, de exemplu, criticii concepțiilor idealiste propagate de Nae Ionescu, care, de la catedra universitară, reușise să dobîndească o anumită reputație și să exercite o

influență nefastă asupra tineretului studios. (...) Este posibil, în schimb, ca cititorul de astăzi să găsească mai puțin justificată tratarea în extenso a unor discipoli anonimi ai lui Nae Ionescu, pe care lucrările de specialitate mai noi de regulă nici nu-i amintesc. Nu trebuie uitat însă că în perioada în care a apărut lucrarea sa, scrierile acestora erau în circulație, iar nocivitatea lor nu putea fi ignorată“.

„Din păcate, punînd accentul pe analiza critică a diferitelor curente și tendințe idealiste predominante în epoca respectivă, autorul nu și-a propus să valorifice filonul materialist, care devenise tot mai fecund între cele două războaie mondiale sub influența mișcării revoluționare (...)“.

Constantin Dropu, *O lucrare inedită a lui Lucrețiu Pătrășcanu privind reforma agrară în România în 1921 și urmările ei*, în „Anale de istorie“, nr. 6, 1973, p. 67:

„În lumina realității istorice, apar cel puțin bizare încercările pe care diverși cercetători ai reformei agrare, cu deosebire de peste hotare, le-au făcut în scopul de a o denigra (...); în chip, magistral el (Pătrășcanu) a aruncat peste bord argumentele a doi cercetători occidentali, L.B. Namier și M. Sering, care susțineau, primul, că reforma agrară ar fi distrus, odată cu moșiile, centrele de înaltă cultură din castelele moșierești, al doilea, că ea ar fi dus la prăbușirea producției agricole și implicit a exportului românesc de cereale. Lucrețiu Pătrășcanu demonstrează, mai întîi, că palatele moșierilor unde arendașii analfabeți și angajați temporar strîngeau bogății imense fără a purta de grijă progresului agriculturii au fost departe de a fi centre de înaltă cultură și apoi că, într-o țară cu un înalt procent de analfabeți, scăderea nivelului cultural nu putea merge mai jos“.

Cuvîntarea lui Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lîngă CC al PCR, din 4 noiembrie 1975, la „Sesiunea științifică consacrată aniversării a 75 de ani de la nașterea lui Lucrețiu Pătrășcanu“; sesiunea a avut loc la Muzeul de Istorie al RSR, sub auspiciile Academiei de Științe Sociale și Politice, Academiei „Ștefan Gheorghiu“, Ministerului Educației și Învățămîntului și Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lîngă CC al PCR; dare de seamă în „Anale de istorie“, nr. 6, 1975, p. 166:

„Partidul comunistilor români s-a aflat în fruntea evenimentelor în marea bătălie antifascistă și antian-tonesciană, tocmai pentru că nu a fost un partid sectar, închistat în dogmele și în directivele altora, ci a ținut seama de situația concretă în care se afla, în care acționa.

Posibilitatea de a realiza o asemenea politică s-a datorat și capacității unor oameni ca Lucrețiu Pătrășcanu (...)“.

Aneta Spiridon, *Lucrețiu Pătrășcanu, Scrieri, articole, cuvîntări (1944 – 1947)*, în „Anale de istorie“, nr. 4, 1984, p. 125 (recenzie):

„Articolele se disting prin concluzie, dar, mai ales, prin renunțare de către autor la unele aprecieri improprii care se întîlnesc în lucrarea *Probleme de bază ale României*, cu privire la caracterul imperialist al economiei.“

„(...) Ne apare lipsită de teme neincluderea în volum a cuvîntării de la Cluj (publicată în «Tribuna nouă», din Cluj, la 11 mai 1946), care reprezintă atît de fidel crezul militantului comunist și fundamentul trainic dat de partidul nostru problemei naționale“.

Dezghețul și crivățul

„A existat în istoria comunismului român o foarte scurtă perioadă de dezinteres oficial pentru istoriografie și modul său de organizare. Ea a coincis cu primii ani de domnie ai lui Ceaușescu, cu politica de relativă liberalizare, descentralizare și destindere internă promovată pînă la începutul anilor '70. (...) Relativa toleranță a făcut ca după 1965, cu excepția unui număr limitat de subiecte rămase tabu, aproape toate de istorie contemporană, istoricii să-și poată alege singuri temele de cercetare și să le poată trata, în lipsa unor indicații oficiale, aproape după pofa inimii și după viziunea proprie. (...) Nimeni nu putea bănuși la începutul anilor '70 că șcurta primăvară a istoriografiei va intra atît de repede din nou în iarnă, și nu din cauza crivățului, ca în 1944, că promițătorul curs început în 1965 se va opri din drum, că istoria va cunoaște din nou o cotitură pe calea ei, atît de întortocheată; în cursul vieții aceleiași generații de istorici, ea a fost chemată din nou la ordine, îndemnată să reintre în rînd și să-și repună pana în slujba unui «front istoric» de care, prea optimistă, se crezuse scăpată“.

Istoricul
Vlad Georgescu
(1937–1988)

(Vlad Georgescu, *Politică și istorie. Cazul comunistilor români, 1944 – 1977*, București, Ed. Humanitas, 1991, p. 58 – 65)

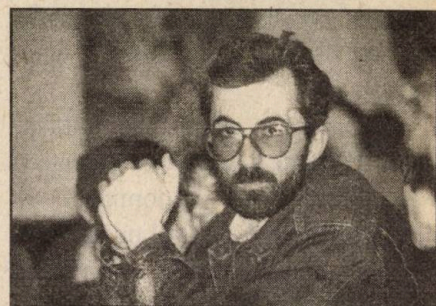
Foamea de a afla

Mircea SUCIU

Așadar, primul pas — de regulă, cel mai greu — l-am făcut. Luna trecută, revista noastră a ieșit în lume și, după felul în care a fost întâmpinată de cititori precum și de colegii de breaslă, se poate spune — fără ipocrită modestie — că a pășit cu dreptul. „Vinovată“ pledoarie *pro domo*? Se prea poate, dar — pentru a-l parafraza pe un celebru prozator român, el însuși pasionat de istoria contemporană — ne bazăm, totuși, pe ceva. Mai precis, pe opiniile exprimate în primele scrisori ale cititorilor din țară sosite la redacție și pe opiniile din articolele de întâmpinare apărute, după lansarea „Dosarelor istoriei“, în prestigioase publicații de la noi. Mania istoricilor este să citeze; drept urmare, să ne fie îngăduită și nouă căderea în „păcat“: „Mă bucur foarte mult de apariția «Dosarelor istoriei», fapt pentru care primiți vă rog sincerele felicitări ale unui ucenic în ale istoriei. Consider această apariție ca pe un act de dreptate față de generațiile de tineri frustrați decenii la rând de o informare obiectivă asupra istoriei noastre“ (**Mircea Ioan Andreican**, din Arad); ● „Găsesc ca binevenită apariția publicației «Dosarele istoriei», care prin articolele sale (...) va duce la clarificare multor probleme pe care regimul trecut le-a ascuns sau le-a prezentat publicului într-o lumină falsă“ (**Dumitru Bădescu**, din București); ● „Peisajul presei s-a îmbogățit: publicul va răsfosi «Dosarele istoriei»“ („**Jurnalul național**“, nr. 975); ● „«Dosarele istoriei» pot fi studiate de oricine“ („**Libertatea**“, nr. 1.914); ● „Eveniment publicistic: «Dosarele istoriei», o revistă necesară“ („**Expres Magazin**“, nr. 30/309; titlu identic și în „**Curierul național**“, din 9 august); ● „S-a deschis procesul intentat trecutului recent“ („**Cronica română**“, nr. 1.083); ● „«Dosarele istoriei» reflectă trecutul“ („**Cotidianul**“, nr. 185/1.533) ș.a.m.d.

Celor amintiți — dar și altora care, în scris sau telefonic, ne-au felicitat și ne-au încurajat — le mulțumim sincer. După cum le mulțumim și le sîntem recunoscători unor jurnaliști de marcă ai audio-vizualului care, din prima clipă, au manifestat interes pentru demersul nostru și ne-au prilejuit, nouă și distinșilor noștri colaboratori, dialogul cu exigentul public ascultător sau telespectator: **Paul Grigoriu** și **Diana Nedelcu** (Radio România-Actualități), **Dan Manolache** (Radio România-Cultural) și **Iosif Sava** (TVR).

Bruma de experiență acumulată odată cu lansarea revistei și cu receptarea primelor ecouri este, pentru noi, un capital pe cît de prețios pe atît de stimulat. Îl vom „investi“ cum se cuvine, străduindu-ne să venim de fiecare dată la întîlnirea cu mărișă, cititorul cu „Dosare ale istoriei“ numai bune „să provoace foame. Să ne înțelegem: foamea de a afla, și mai ales de a căuta“. Formula îi aparține marelui istoric francez Marc Bloch; cuvîntul introductiv al clasicei sale lucrări *Societatea feudală* (din 1939, apărută recent și în tîlmăcire românească, la editura clujeană Dacia) dezvăluie dorința arzătoare a savantului medievist, anume aceea „de a deschide (prin cercetările sale, n.n.) pofta unor cercetători“. Cu gîndul la cititorul român, dornic de a descoperi și a învăța o istorie ce i-a fost prea mult timp ascunsă, nu altceva își dorește și revista noastră. Sperăm că și numărul de față este o dovadă convingătoare. ■

O carte
sau o revistă
de istorie
„trebuie
să provoace foame.
Să ne înțelegem:
foamea de a afla,
și mai ales
de a căuta“.

blicație pusă în slujba cunoașterii nemișcitate a trecutului și destinată a potoli, astfel, setea de istorie a românilor.

Eveniment publicistic

„Dosarele istoriei“

Librăria "Mihail Sadoveanu" din Capitală a găzduit, ieri, lansarea Primului număr al revistei "Dosarele istoriei", publicație lunară editată de "Presa Românească" (societate patronată de cunoscutul publicist Ion Cristoiu). Manifestarea a beneficiat de prezenta auto-

Trebuie rem
lansării au contr
ria-gazdă (cond
mai destoinice s
postului Radio R
torul noii public
gate de Paul Gr

Compania de
Librarii Bucuresti
PRIN
LIBRARIA M. SADOVEANU
PREZINTA

isajul presei

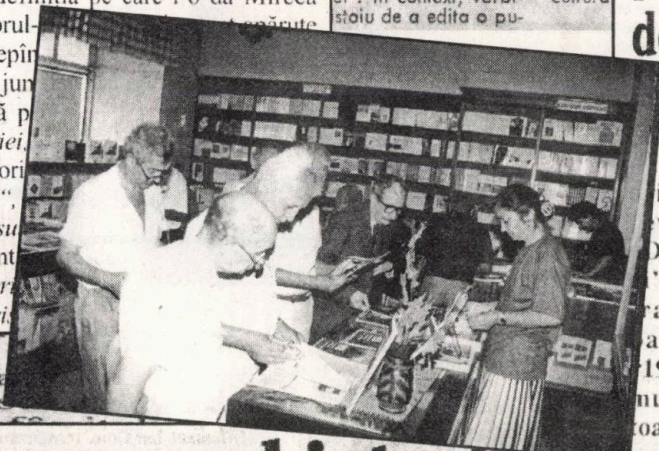
a îmbogătit:

Publicul va răsfoi Dosarele istoriei”

leri, la librăria „Sado-
nu” din București a fost
scutită revista „Dosarele
Istoriei”, în prezența d-nilor
Gheorghe Ciuciu (redactor
șef), Stelian Tănase, scriitor
și politolog, și Florin
Constantiniu, cercetător
științific la Institutul de Istorie
și Arheologie al Academiei
Române.

Mass-Media

DOSARELE ISTORIEI – o revistă lunară, 64 de pagini, scrisă de profesioniști pentru marea public. Este definiția pe care i-o dă Mircea Suciu, redactorul-șef al publicației. Începând din anul 1990 – care timp de jumătate de secol se știe că se cunoaște pe deplin – *Dosarele istoriei* este un jurnal pentru istorici, pentru cei care spun „am citit”, dar și pentru cei care, așa cum demersul lui Florin Constantiniu, arată, este un jurnal public din imperiul informației scrișe.

Dosarele Istoriei pot fi studiate de oricine

La Librăria Mihail Sadoveanu s-a lansat ieri primul număr al revistei lunare Dosarele Istoriei. Subiectul, tratat în 64 de pagini, este 1956: Începutul sfârșitului comunismului și este întors pe toate fețele de Ion Cristoiu (acum director și al acestei reviste), Mircea Suciu (redactor-șef), Mihail E. Ionescu, Luis Ulrich, Ștefan Tăpasea, Leontina Ro-

S-a deschis procesul intentat trecutului recent

Ieri, librăria Sadoveanu a fost gazda lansării primului "Dosarele istoriei", apărută la editura "Presa Române" sufocată de căldură, de lume multă - oameni politici, veri, pași la evenimentele din decembrie 1989, reprezentanți vacarmul și au prezentat n Cristian Popișteanu - red alți colaboratori. De alți istorice nu vor exista n cursul unor

Dosarele Istoriei reflectă trecutul

De ieri, o nouă revistă s-a alăturat publicației "Magazin Istoric" în lupta cu enigmatel trecutului.

politice și cercetări istorice din țară și din străinătate, revista își propune să ridice cortina asupra unor momente din istoria regimurilor totalitare din Europa de Est.

**august 1996, București: lansarea revistei,
prima filă din cronică „Dosarelor istoriei”**

HOTĂRÎREA Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la reabilitarea unor activiști de partid

În cadrul preocupărilor sale generale pentru perfecționarea activității în toate domeniile construcției socialiste, Partidul Comunist Român a luat de-a lungul anilor o serie de măsuri menite să ducă la întărirea legalității, înlăturarea elementelor de subiectivism și arbitrar, a oricărui abuzuri și denaturări în viața politică și social-economică a țării, să asigure dezvoltarea continuă a democrației socialiste.

O deosebită importanță au avut în

motiv întemeiat și dovedit. S-au luat

vitare
însă s
tivate
tivate
rilor
proces

Com
trăscu
urmât

a) C
fi fos

moie
de sp
activ
partid
Partid
contra

list, precum și de sprijinire a lui Anto-
nescu și a războiului antisovietic;
b) Crimă de înaltă trădare; după 23
august 1944, avind calitatea de ministru
al Justiției, ar fi organizat un grup com-
plotist antistatal care, cu ajutorul im-
perialiștilor americano-englezi, prin ser-
vicele lor de spionaj, ar fi desfășurat
o acțiune de răsturnare prin violență a

a avut
sa ac-
le ac-
vinui-
rilejul

u Pă-
comis

că ar
ghezo-
ciului
rat o

rior a
unilor
lupta
peria-

portanță deosebită pentru viața social-
politică a țării erau luate fără o analiză

lui cele mai elementare garanții procesu-
suale. La 14 aprilie s-a pronunțat sen-
tința de condamnare la moarte, iar în
noaptea de 16/17 aprilie 1954 Lucrețiu
Pătrășcanu a fost executat la peniten-
ciarul Jilava.

Atrage atenția că represiunea judiciară
împotriva lui Lucrețiu Pătrășcanu a a-
vut loc tocmai într-o perioadă cînd, după
moartea lui I. V. Stalin și demascarea
lui Beria, în U.R.S.S. și în alte țări so-
cialiste începea să se ia curs spre reabi-

persoane

uzele c
sive is
fă-
altor ac
iază că
al al
a orga
spectau
partid
colec

portanță deosebită pentru viața social-
politică a țării erau luate fără o analiză

Citiți în numărul următor al revistei

DOSARELE
ISTORIEI

**Armata Roșie și consilierii sovietici în România
1944-1964**

● Inamici, aliați, ocupanți

● Abuzurile Comisiei Aliate de Control (Sovietică)

● Sovietizarea României

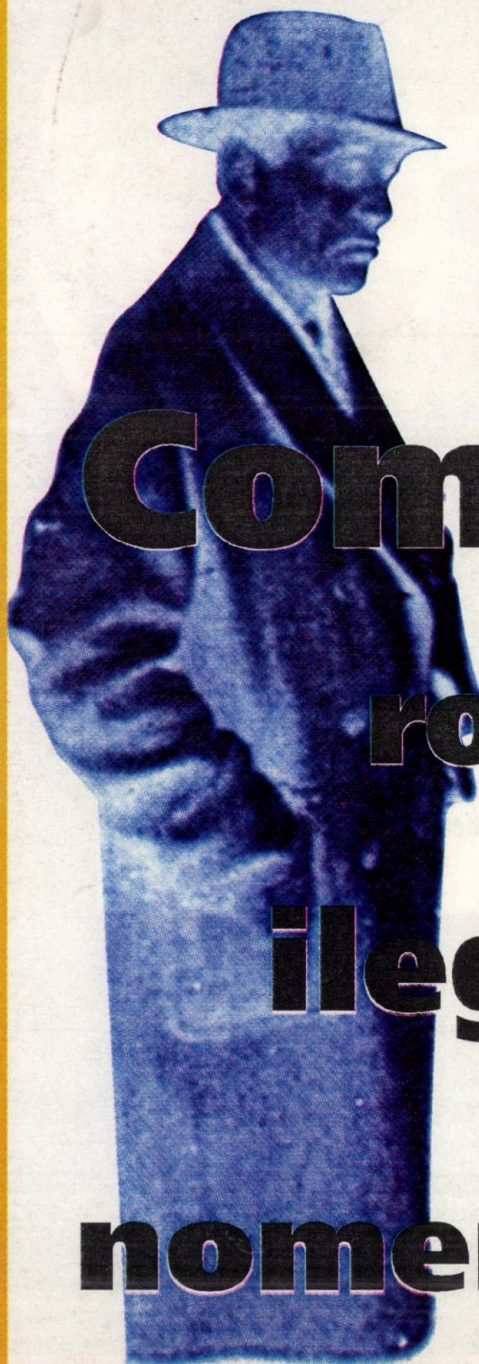
● SOVROM-urile secătuiesc țara

An. I, nr. 4, 1996

DOSARELE

ISTORIEI

Revistă editată de SC Presa Românească

Comuniștii

români

de la

ilegaliști

la

nomenclaturiști

Pe 17 noiembrie 1996, s-a scris o pagină din istoria noastră contemporană

EMIL CONSTANTINESCU - PREȘEDINTE AL ROMÂNIEI

Cu toată dreptatea
Emil Constantinescu

Dragi cetățeni ai României,

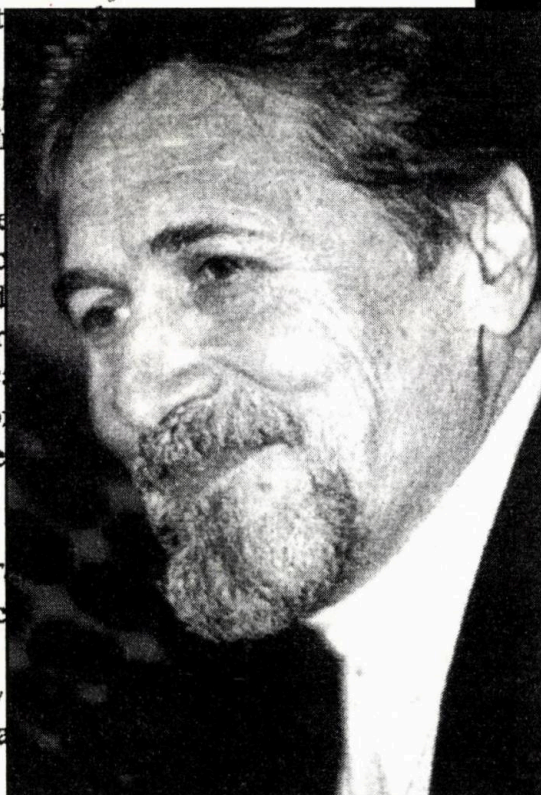
În primul rând, țin să vă mulțumesc tuturor pentru pe 3 noiembrie.

Apoi, vreau să vă mulțumesc tuturor celor care au făcut posibilă schimbarea și care au făcut posibilă victoria în alegerile pentru Democrație Române.

În al treilea rând, vreau să mulțumesc cetățenilor care mi-au acordat încrederea lor în persoana mea să vă reprezint în turul doi al alegerilor prezidențiale. De asemenea, tuturor celor care ați votat pentru mine din opoziția unită care acum mă susțin și pe care eu vă reprezint în turul doi în calitate de candidat unic al forțelor democratice să câștigăm împreună și această competiție pe 3 noiembrie să nu fie zadarnic.

Am trăit șapte ani sub regimul Iliescu. Trecutul acesti șapte ani, bune sau rele, sunt definite de realitate, nefericire, mai mult rele s-au adunat în partea din urmă. Eu vreau să schimbăm cursul vieții noastre. Guvernul trebuie să facă rapid schimbările care se impun numai dacă va avea la președinte care crede în schimbări.

Guvernul CDR-USD va porni toate proiectele ce vor îmbunătăți viața dumneavoastră numai dacă va avea alături un președinte care susține aceste proiecte. Guvernul CDR-USD va realiza reforma și va integra România în structurile euro-atlantice numai dacă va fi lăsat să lucreze.

„Eu cred că România merită o schimbare în bine. Eu știu că noi putem să o asigurăm! Așa să ne ajute Dumnezeu!” — a declarat Emil Constantinescu la conferința de presă din 8 noiembrie 1996, desfășurată la Sala de conferințe a Casei Radio (prilej pentru revista „Dosarele istoriei” de a primi un autograf din partea celui care avea să devină, în urma celui de-al doilea tur de scrutin, președintele țării la acest sfârșit de secol și de mileniu).

Comuniștii români: de la ilegalisti la nomenclaturisti (The Romanian Communists: From Illegalists to Nomenklatura)

Florin CONSTANTINIU

Geneza nomenclaturii
comuniste 2

*The emergence of Communist
nomenklatura*

Mihail E. IONESCU

Comunizarea Europei de Est 8
Communistation of Eastern Europe

Robert LEVY

Banda care a condus România..13
The gang that ruled Romania

Mircea CHIRITOIU

Spovedania unui nomenclaturist
în dizgrație 18
*The confession of a banned nomen-
klaturist*

Adrian POP

Obsesia nomenclaturii: „infor-
matorul Siguranței” 22
*Nomenklatura's obsession: "The
Secret Service's informer"*

Florin ȘPERLEA

Dumitru Petrescu sau drumul
sinuos către nomenclatură 26
*Dumitru Petrescu or the winding way
to nomenklatura*

Alesandru D. DUȚU

Politizarea armatei române 29
Politicizing Romanian Army

Florica DOBRE

De la Ordinul „Mihai Viteazul”
la slujirea nomenclaturii 34
*From the "Mihai Viteazul" Order to
serving for the nomenklatura*

Constantin HLIHOR

„Pentru a învinge, comuniștii și-au
pierdut sufletul” 36
*"In order to win, the communists
have sold their souls"*

Adrian CIOROIANU

Comuniștii și „tovarășii de
drum” 41
*The Communists and their "travel
companions"*

Mircea SUCIU

Laurențiu PANAITE

Nomenclatura PCR
în documente inedite 45
*First issue of documents on
Romanian Communist Party's
nomenklatura*

Redacția mulțumește d-lui Gheorghe Neacsu, de la Biblioteca Academiei Române,
pentru concursul dat la ilustrarea prezentului număr de revistă.

În atenția cititorilor

- Abonamentele se fac la sediul redacției (pentru informații suplimentare, sunați la tel. (01) 650.44.75, Alexandru Constantinescu)
- Costul abonamentelor (4.000 lei/exemplar, plus 100 lei taxe poștale)
 - 3 luni — 12.300 lei
 - 6 luni — 24.600 lei
 - 12 luni — 49.200 lei
- Sumele se depun la BRD, SMB / SC Total Press SRL, cont 40.72.99.61.56.726
- Pentru străinătate:
 - 3 luni — 42 USD / 63 DM
 - 6 luni — 84 USD / 127 DM
 - 12 luni — 168 USD / 255 DM
- Sumele se depun la BRD, SMB / SC Total Press SRL, cont 15.20.79.61.56.726

ELR

DOSARELE ISTORIEI

Director

Ion CRISTOIU

Redactor-șef

Mircea SUCIU

Secretar general de redacție

Marius POTCOVARU

Secretar științific

Laurențiu PANAITE

Consilieri redacționali

Gheorghe BUZATU (Centrul de
Istorie și Civilizație Europeană, Iași),

Radu CIUCEANU (Institutul

National pentru Studiul

Totalitarismului, București),

Mircea CHIRITOIU (Arhivele
Militare ale Statului Major General,
București),

Florin CONSTANTINIU (Institutul
de Istorie „N. Iorga”, București),

Pierre du BOIS (Institutul Universitar
de Înalte Studii Internaționale, Geneva),

Mihail E. IONESCU (Școala

Națională de Științe Politice și

Administrative, București),

Ioan SCURTU (Arhivele Naționale
ale României, București),

Stelian TĂNASE (Facultatea de

Științe Politice și Administrative,
Universitatea București),

Cristian TRONCOTĂ (Institutul
Național de Informații, București)

Publicație lunară editată de

SC Presa Românească

Director

Daniel TOMESCU

Director economic

Ionel VLAD

Director consilier

Iliuță NAGHI

Redacția

Calea Victoriei nr. 133-135,
sc. A, et. 2, sector 1, București 71102

Tel.: (004)(01) 650.47.28

Fax: (004)(01) 650.50.25

Tehnoredactare computerizată

SC Presa Românească

Coperta: Ștefan CIOȘ

Tipar

SC Miron Group SRL, București

Difuzare

Total Press

Reproducerea integrală a articolelor și pre-
luarea ilustrațiilor se fac numai cu acordul
redacției.

Correspondența și articolele propuse spre
publicare (dactilografiate și însoțite de
ilustrații) sînt așteptate pe adresa redacției.

© 1996 Presa Românească

„Unii mai egali decît alții”

Geneza nomenclaturii comuniste

Florin CONSTANTINIU

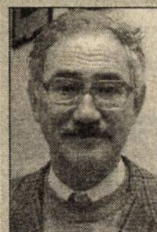
Unul din marile paradoxuri ale așa-zisului „socialism real”, altfel spus, modelul stalinist al socialismului, impus și țărilor-satelit, a fost că, deși ideologia oficială proclama ca obiectiv edificarea comunismului - „o societate fără clase, în care se realizează egalitatea socială deplină a tuturor membrilor societății”, potrivit definiției marxist-leniniste - în realitate, modelul-stalinist al socialismului a creat o nouă clasă, nomenclatura, încărcată de privilegii și ostilă oricărei schimbări ce i-ar fi amenințat poziția și avantajele decurgînd din ea. Cunoscuta lucrare a fostului universitar sovietic Mihail S. Voslenski, *Nomenclatura*, a dezvăluit, pentru prima dată în toată amploarea ei (cartea a apărut în 1972), natura de clasă exploătoare și parazitară, a nomenclaturii, promotoare a statului dictatorial și polițienesc.

Apariția nomenclaturii a fost faza finală a unui proces istoric, ale cărui rădăcini urcă la originile partidului comunist (bolșevic) astfel cum el a fost conceput de Lenin.

Revoluționarii de profesie

În viziunea lui Lenin, proletariatul, din cauza condițiilor precare de existență în societatea capitalistă, nu-și putea asigura acel nivel de cultură în măsură să-i permită asimilarea concepției marxiste și aplicarea ei în lupta politică. Pentru a introduce marxismul în mișcarea muncitorească și pentru a conduce această mișcare era nevoie, după opinia lui Lenin, de **revoluționari de profesie**, altfel spus, de persoane cu o solidă pregătire ideologică și

politică, dedicate în întregime activităților de partid. În cartea sa *Ce-i de făcut?*, apărută în 1902, Lenin a fundamentat teoretic necesitatea existenței revoluționarilor de profesie ca lideri ai viitorului partid de tip nou. În celebrul *Curs scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice*, concepția lui Lenin despre cele două paliere ale partidului este rezumată astfel: „Lenin era de părere că partidul trebuie să fie constituit din două părți: a) dintr-un **cadru restrîns de militanți permanenți cu rol conducător** (subl. ns.), cadrul trebuind să

Născut la București (8.IV.1933), **Florin Constantiniu** este cercetător științific principal la Institutul de Istorie „N. Iorga”.

Absolvent al Facultății de Istorie, Univ. București (1956). Doctor în istorie (1968). Medievalist și contemporaneist. Lucrări recente: *Între Hitler și Stalin* (1994), *Sovietizarea României* (1994, în colab.), *Trecerea Nistrului* (1995, în colab.). Are sub tipar *O istorie sinceră a poporului român*, la Ed. Univers Enciclopedic. Între istoricii noștri de marcă, a fost primul care a salutat și a sprijinit activ apariția revistei „Dosarele istoriei”, în care publică de la nr. 1

cuprindă mai cu seamă revoluționari de profesie, adică militanți liberi de orice alte ocupații, în afara celor ale activității de partid, și care posedă un minimum necesar de cunoștințe teoretice, experiență politică, practică, organizatorică precum și arta de a lupta împotriva poliției țariste, arta de a se feri de urmările poliției, și b) dintr-o rețea largă de organizații periferice de partid, dintr-o mare masă de membri de partid, înconjurați de simpatia și sprijinul a sute de mii de oameni ai muncii”.

În *Ce-i de făcut?* se află, în embrion, justificarea teoretică a existenței viitoarei nomenclaturi. Oricît ar părea de surprinzător, Lenin nu avea încredere în capacitatea proletariatului de a-și crea singur ideologia și programul de luptă

revoluționară. „Istoria tuturor țărilor – scria el – dovedește că, lăsată singură cu forțele sale, clasa muncitoare nu poate elabora decât o conștiință tradeunionistă (sindicală - n.n)”. Era rolul partidului, condus de revoluționarii de profesie, de a călăuzi, în spiritul unei discipline de fier, lupta proletariatului împotriva sistemului capitalist.

Disprețul - căci dispreț era - arătat de Lenin capacității de creație spontană a proletariatului a fost supus unei critici severe de către Roza Luxemburg (care se considera pe sine „unul din cei doi ultimi bărbați și Partidului Social-Democrat din Germania” celălalt fiind... Clara Zetkin!) în lucrarea, apărută în 1904, *Problema organizatorică a social-democrației ruse*: „Să spunem clar: din punct de vedere istoric, erorile comise de o adevărată mișcare revoluționară sînt infinit mai fecunde decât infailibilitatea celui mai deștept Comitet Central”.

În același an, Troțki - pe atunci adversat al bolșevicilor - dădea un avertisment profetic (în cartea *Sarcinile noastre politice*): „Se va vedea că aceste metode (preconizate de Lenin - n.n.) vor duce la substituirea partidului prin organizația de partid, substituirea organizației de partid prin Comitetul Central, și, în sfîrșit, substituirea Comitetului Central printr-un dictator”.

Profeția lui Troțki s-a împlinit: printr-o succesiune de substituirii din rîndurile revoluționarilor de profesie s-a detașat secretarul general - în URSS, *genssek* (forma abreviată) - care a căpătat puteri dictatoriale, în ciuda faptului că mereu a fost invocată „conducerea colectivă”. Oricît de mare a fost puterea deținută de

liderul partidului, el avea nevoie de un **aparat de partid și de stat** care să execute dispozițiile sale. Nivelele de sus ale acestor structuri au constituit nomenclatura.

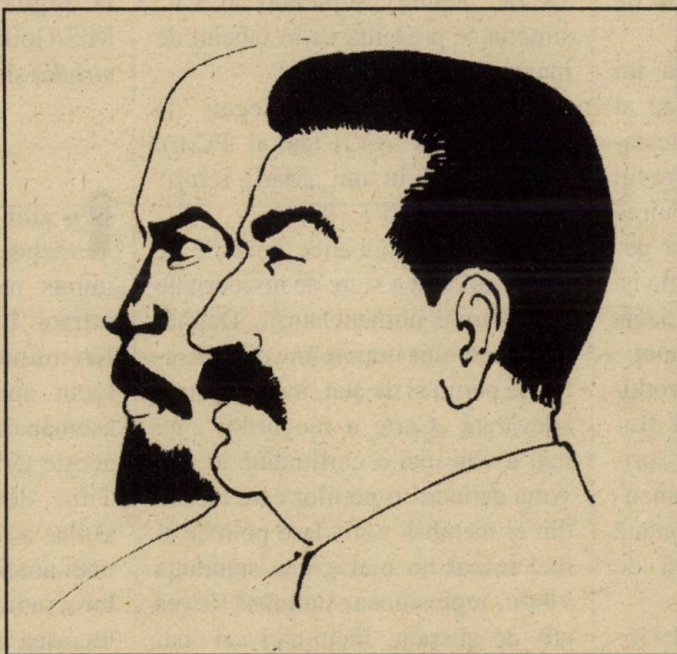
Degenerare birocratică

Este meritul lui Christian Rakovski de a fi formulat conceptul de „degenerare birocratică” a socialismului și de a fi analizat manifestările acestei degenerări în scrisoarea sa din 6 august 1928, adresată lui Grigori B. Valentinov, fostul director al ziarului „Trud”

la 1916, a fost eliberat din închisoarea de la Iași de soldații ruși, cîștigați de ideile revoluționare la 1 mai 1917, și a plecat în Rusia, unde a devenit unul din colaboratorii apropiați ai lui Lenin, care l-a numit conducătorul Ucrainei sovietice. Căzut în dizgrație, după moartea lui Lenin, ca adept al lui Troțki, a fost trimis ca ambasador la Londra (1923-1925) și Paris (1925-1927). Revenit în URSS, a fost arestat și exilat. În 1934, și-a făcut autocritica și a fost numit comisar-adjunct la Sănătate (RSFSR), pentru ca, după declanșarea „Marii Terori” să fie arestat în 1937, condamnat în anul

următor la 20 de ani închisoare și executat la 11 septembrie 1941.

Rakovski a fost unul din revoluționarii de profesie, care a cunoscut din interior regimul sovietic și nomenclatura căreia el i-a dat naștere. Apartenența la nomenclatură nu l-a împiedicat - rară situație! - să recunoască distanța imensă dintre propaganda regimului și realitatea: „Cînd o clasă ia puterea - scria el - o parte din ea devine agentul acestei puteri. Așa apare birocrăția. Într-un stat socialist, unde acumularea capitalistă este interzisă membrilor partidului aflat la putere, diferențierea începe prin a fi funcțională, pentru a deveni apoi socială. Am în vedere aici situația socială a unui comunist care are la dispoziția sa un automobil, un bun apartament, un concediu asigurat, care primește un salariu maxim autorizat de partid; este o poziție care diferă de aceea a unui comunist, care lucrează într-o mină de cărbuni, și primește un salariu de 50 sau 60 ruble pe lună”. Fără a folosi termenul de nomenclatură, Rakovski îi sesizează corect existența: „unele din funcțiile odinioară accesibile întregului partid,

Lenin și Stalin — „părinții” nomenclaturii

(organul sindicatelor din URSS) căzut în dizgrație ca troțkist.

Rakovski, bulgar prin naștere, a devenit apoi cetățean român (părinții săi aveau o moșie în apropiere de Mangalia); după studii în străinătate, a terminat medicina la Montpellier și, întors în România, s-a numărat printre conducătorii Partidului Social-Deocrat, intrînd în conflict cu autoritățile și fiind chiar expulzat în 1905, cînd i s-a retras și cetățenia română. În 1912, printr-o hotărîre judecătorească, el și-a recăpătat cetățenia română. Arestat

la 1916, a fost eliberat din închisoarea de la Iași de soldații ruși, cîștigați de ideile revoluționare la 1 mai 1917, și a plecat în Rusia, unde a devenit unul din colaboratorii apropiați ai lui Lenin, care l-a numit conducătorul Ucrainei sovietice. Căzut în dizgrație, după moartea lui Lenin, ca adept al lui Troțki, a fost trimis ca ambasador la Londra (1923-1925) și Paris (1925-1927). Revenit în URSS, a fost arestat și exilat. În 1934, și-a făcut autocritica și a fost numit comisar-adjunct la Sănătate (RSFSR), pentru ca, după declanșarea „Marii Terori” să fie arestat în 1937, condamnat în anul următor la 20 de ani închisoare și executat la 11 septembrie 1941.

întregii clase (muncitoare - n.n.) au devenit atribute ale puterii, adică prerogativele unui anumit număr de persoane din acest partid și din această clasă“.

Odată cu birocratizarea regimului și cu lupta pentru putere între urmașii lui Lenin, ocuparea anumitor funcții a căpătată însemnătate deosebită. Devenit, în 1922, secretar general al Partidului Comunist (bolșevic) – pe atunci, această funcție nu avea însemnătatea de mai târziu, ci echivala cu viitorul secretar cu probleme organizatorice – Stalin a vegheat la numirea în posturile din aparatul de partid a unor oameni de încredere, formînd un nucleu de nomenclaturişti devotați lui.

Cînd, îndată după moartea lui Lenin, la Congresul al XIII-lea al partidului s-a citit așa-zisul testament al fondatorului regimului sovietic prin care se cerea înlocuirea lui Stalin din postul de secretar general, congresiștii – din care atîția își datorau funcțiile lui Stalin – au decis să ignore cererea liderului defunct.

În lupta sa împotriva lui Troțki-Zinoviev-Kamenev, apoi a lui Buharin-Rîkov-Tomski, Stalin s-a sprijinit pe o însemnată parte a nomenclaturii incipiente, acea denunțată de Rakovski ca fiind atinsă de degenerarea birocratică.

„Marea Teroare“ din anii 1936-1938 a epurat sîngeros eşaloanele aparatului de partid și de stat, Stalin lovind, orbește, chiar și în partizanii săi, dar execuțiile aberante au creat

un climat de spaimă care a paralizat întreaga societate și a făcut din

Cînd, prin politica sa „voluntaristă“ pînă la capriciu, Hrușciiov a

	Membri ai CC	Membri supleanți ai CC
● Sinuciși	2	2
● Executați în urma unui proces	8	6
● Executați fără proces	40	49
● Morți de moarte naturală	2	—
● Supraviețuitori	19	11

Stalin stăpînul absolut al partidului și al țării.

La capătul „Marii Terori“, în 1939, din cei 71 de membri plini și 78 de membri supleanți ai CC, situația se prezenta ca în tabelul de mai sus.

Din cei 1.966 delegați la Congresul al XVII-lea al PC(b), ținut în 1934, în anii „Marii Terori“ au fost executați 1.108.

Mijloacele sălbătice utilizate de Stalin au creat o stare de insecuritate în rîndurile nomenclaturii. Deținătorii funcțiilor importante din aparatul de partid și de stat, înscrși într-o adevărată „Carte a rangurilor“, nu mai aveau nici o certitudine în privința deținerii funcțiilor care făceau din ei membrii noii clase politice și nici măcar nu mai aveau siguranța vieții: represiunea stalinistă lovea atît de aberant, încît nici cei mai devotați slujitori ai dictatorului nu știau, dacă, invitați să petreacă împreună cu el în vila (dacea) de la Kunțevo, nu aveau să se afle a doua zi în închisoare (cazul eminentului economist Nikolai Voznezenski, membru al Biroului Politic și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, executat în 1950).

Unul din principalele motive ale politicii de destalinizare, lansată de N.S.Hrușciiov la Congresul al XX-lea al PCUS, în februarie 1956, a fost de a da membrilor nomenclaturii garanția că se vor bucura în liniște de privilegiile lor.

indispus nomenclatura, ea l-a înlăturat, echipa brejnevistă ce i-a urmat practicînd o politică de stabilitate, devenită apoi stagnare și aflîndu-se la originea crizei a cărei rezolvare M.S.Gorbaciiov a căutat-o în *perestroika* și *glasnost*.

Noua clasă

În anii de după cel de-al doilea război mondial, cînd Stalin a impus modelul sovietic și țărilor intrate în sfera de hegemonie a Kremlinului, nomenclatura și-a făcut apariția – după „chipul și asemănarea“ celei sovietice – și în aceste țări. Fostul colaborator al lui Tito, devenit dizident, Milovan Djilas a fost cel dintîi care a supus unei analize profunde și sistematice birocrăția politică din noul regim în lucrarea lui, devenită celebră, *Noua clasă*, apărută în 1957.

Dacă un Djilas sau un Voslenski au dat analize fundamentale de caracter sociologic și politologic al noii clase sau a nomenclaturii, George Orwell a reconstituit, cu mijloace alegorice, nașterea nomenclaturii în *Ferma animalelor* (1945). Dacă, la început, a fost proclamat principiul „Toate animalele sînt egale“, după ce porcii și-au asigurat dominația asupra celorlalte animale din fermă s-a precizat că unele animale... „sînt mai egale decît altele“. Cînd porcii și-au asigurat o rație mai mare de lapte și mere, unul dintre ei

Lev Troțki — un nomenclaturist, care a sfîrșit asasinat după ce și-a pierdut această calitate

După moartea lui Lenin, al cărui bust e gata să cadă, nomenclaturiștii se luptă pentru succesiune (caricatură din presa occidentală a anilor '20)

a explicat: „Laptele și merele – știința, tovarăși, a dovedit asta – conțin substanțe absolut necesare existenței sănătoase a unui porc. Noi, porcii, lucrăm cu creierul. Întreaga conducere și organizare a acestei ferme depinde de noi. Zi și noapte veghem la bunăstarea voastră. Pentru voi bem noi acel lapte și mâncăm acele mere“.

Acest mod de gândire a existat la comuniști încă înainte de luarea puterii. Fostul ministru al Comerțului Interior (emigrat, apoi, în Canada) Mircea Opreșan relatează că, pe când se afla în lagăr, deținuții comuniști care primeau pachete de la familiile lor erau obligați să le pună la dispoziția conducerii clandestine de partid. Aceasta făcea repartitia între comuniști a alimentelor din pachete, dând o porție mai mare tovarășilor cu funcții înalte întrucât se considera că supraviețuirea lor e mai importantă decât aceea a unui membru de rând.

greu al înapoierii țării numai pentru a-și conserva avantajele. În egoismul și miopia ei, ea a condamnat la faliment sistemul care îi dăduse naștere.

N-aș putea încheia aceste rânduri, fără să amintesc de o constatare făcută în SUA: aflat la Biblioteca Publică din New York și parcurgând, la catalogul tematic, lucrările despre România, am fost surprins să constat că CIA tipărea periodic lista nomenclaturii din țara noastră, de la secretarul general al partidului până la directorii de editură și redactorii șefi de ziare și reviste, înscriind, în dreptul numelui fiecăruia, data la care apăruse prima și ultima dată în această funcție...

*

Ca o exemplificare, în plan românesc, a celor discutate mai înainte redăm, în cele ce urmează – integral și pentru prima oară –,

Ajunși la putere, comuniștii intrați în nomenclatură și-au creat magazine speciale, cantine speciale, case de odihnă speciale. În flagrantă contradicție cu retorica oficială, ei s-au închis în privilegiile lor, rupându-se și izolându-se de „poporul muncitor“, proclamat, totuși, suveran. Preocupată să permanentizeze situația sa privilegiată, nomenclatura a privit cu ostilitate orice încercări de reformare a sistemului. Ea a fost dispusă să plătească prețul

un document revelator, descoperit în fosta Arhivă a CC al PCR de către colegul nostru de breaslă, *Mircea Chiritoiu* (cărui a îi mulțumim pentru materialul pus la dispoziție). Lista, datată 15 februarie 1966, purta girul Comitetului Executiv al CC al PCR, care – se specifică în adresa de însoțire – „a aprobat propunerile cu privire la îmbunătățirea nomenclaturii de funcțiuni a Comitetului Central al PCR“.

NOMENCLATURA CC AL PCR

„I. 1. Președintele, vicepreședintele, secretarul și membrii Consiliului de Stat; 2. Președintele și vicepreședintele Marii Adunări Naționale; 3. Președintele, prim-vicepreședintele și vicepreședintele Consiliului de Miniștri; 4. Miniștrii, membrii ai guvernului; 5. Președinții: Comitetul de Stat al Planificării, Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, Consiliul Superior al Agriculturii, Consiliul Național al cercetării Științifice și Comitetului pentru radiodifuziune și televiziune; 6. Președinții Comitetelor de Stat de pe lângă Consiliul de Miniștri; 7. Procurorul general al RS România; 8. Președintele Tribunalului Suprem; 9. Președintele Academiei RS România; 10. Guvernatorul Băncii Naționale a RS România. 11. Șefii misiunilor diplomatice ale RS România în străinătate; 12. Șeful Marelui Stat Major al Forțelor Armate; 13. Secretarul Consiliului Politic Superior al Forțelor Armate; 13. Secretarul Consiliului Politic Superior al Forțelor Armate; 14. Președintele și vicepreședintele Colegiului Central de Partid; 15. Șefii Direcțiilor și Secțiilor CC al PCR; 16. Primii secretari ai Comitetelor regionale PCR și al Comitetului Orășenesc PCR București; 17. Redactorii șefi al ziarului «Scînteia» și al revistei «Lupta de

clasă»; 18. Directorul Institutului de Istorie a Partidului; 19. Rectorul Școlii Superioare de Partid «Ștefan Gheorghiu»; 20. Președinții: CCS, CNF, UCFS, UCECOM, CENTROCOOP și Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole; 21. Primul secretar al CC al UTC; 22. Președintele Uniunii Scriitorilor;

II. 1. Secretarii Marii Adunări Naționale; 2. Membrii Colegiului Central de Partid; 3. Primii adjuncți, adjuncții șefilor de secții, șefii de sectoare și instructorii teritoriali ai CC al PCR din cadrul secției «Grupul de instructori al CC al PCR»; 4. Secretarii și membrii birourilor Comitetelor regionale PCR și ai Comitetului orașenesc PCR București; 5. Rectorii adjuncți de la Școala Superioară de Partid «Ștefan Gheorghiu»; 6. Directorii adjuncți de la Institutul de Istorie a Partidului; 7. Directorul Muzeului de Istorie a Partidului; 8. Redactorii șefi adjuncți și membrii colegiilor de redacție ai ziarului «Scînteia» și ai revistei «Lupta de clasă»; 9. Reprezentantul PCR la redacția revistei «Probleme ale Păcii și Socialismului»; 10. Președinții Comitetelor executive ale sfaturilor populare regionale și ai orașelor București și Constanța; 11. Vicepreședinții, secretarii și ceilalți membri ai Prezidiului CCS, secretarii și membrii Biroului CC al UTC, vicepreședintele și secretarele CNF, președintele, vicepreședinții și secretarul Comitetului Executiv al UASR; 12. Vicepreședinții UCFS, CENTROCOOP, UCECOM și al Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole; 13. Președinții și vicepreședinții CC al Crucii Roșii, CNAP, CFDA, ARLUS și Comitetul organizatoric al veteranilor din războiul antifascist; 14. Reprezentanții organizațiilor de masă la diferite organizații internaționale; 15. Primii adjuncți, adjuncții miniștrilor; 16. Secretarii generali de la ministere și alte instituții cen-

trale; 17. Secretarul general al Consiliului de Miniștri; 18. Primvicepreședinții și vicepreședinții Comitetului de Stat al Planificării, Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, Consiliului Superior al Agriculturii, Comitetului pentru radiodifuziune și televiziune și ai Comitetelor de Stat de pe lângă Consiliul de Miniștri; 19. Vicepreședinții Băncii Naționale a RSR, președintele Băncii de Investiții și al CEC; 20. Președintele Camerei de Comerț; 21. Președintele, vicepreședinții și secretarul IRRCS; 22. Vicepreședinții, primul secretar, membrii titulari și membrii corepondenți ai Academiei RS Română; 23. Biroul Executiv al Consiliului Național al Cercetării Științifice; 24. Primul arbitru de stat; 25. Locțiitorii procurorului general și vicepreședinții Tribunalului Suprem; 26. Secretarul Comisiei Guvernamentale de Colaborare Economică și Tehnic-Științifică; 27. Directorii generali ai Direcțiilor Generale subordonate Consiliului de Miniștri; 28. Secretarii, secretarii adjuncți și membrii birourilor de la Consiliul politic superior al Forțelor Armate și Consiliul politic al trupelor MAI; 29. Secretarii consiliilor politice de la armate, CAAT, CTGr. și CMM; 30. Comandanții de armate, ai Comandamentelor apărării antiaeriene a teritoriului, Marinei militare, Artileriei și ai Trupelor chimice, de geniu, de grăniceri și de transmisiuni din cadrul Forțelor Armate; 31. Șeful Direcției generale a înzestrării, șeful Direcției pregătirii de luptă, șeful Spatelui Forțelor Armate; 32. Șeful Academiei militare; 33. Șeful direcției generale de informații MAI și locțiitorii săi, șeful Direcției Generale a Miliției; 34. Șefii direcțiilor operative din cadrul MAI, ai Direcțiilor Regionale de Securitate și șeful Direcției Miliției Capitalei; 35. Atașatii militari și reprezentanții permanenți, la

Comandamentul Forțelor Armate Unite; 36. Consilierii oficiilor diplomatice și șefii Agențiilor economice ale RSR în străinătate; 37. Redactorii șefi ai următoarelor publicații centrale: «România Liberă», «Scînteia Tineretului», «Munca», «Elöre», «Neuer Weg», «Contemporanul», «Viața Economică» și «Lumea»; 38. Președinții uniunilor de creatori ai Asociațiilor profesionale și științifice;

III. 1. Șefii cabinetelor secretarilor CC al PCR; adjuncții șefilor de sectoare, șefii serviciilor; instructorii teritoriali ai CCP și ai Secției de propagandă și Agitație; instructorii secțiilor CC al PCR și ceilalți lucrători de muncă politică din aparatul CC al PCR; 2. Primii secretari și secretarii II ai comitetelor raionale și orașenești de partid și ai comitetelor de partid asimilate în drepturi cu comitetele raionale de partid (numai pentru drept de a semna și elibera documente de partid); 3. Secretarul științific și șefii de sectoare de la Institutul de Istorie a Partidului; 4. Directorii adjuncți ai Muzeului de Istorie a PCR; 5. Directorul general al Studioului cinematografic «București»; 6. Corespondenții în străinătate ai ziarului «Scînteia», «Agerpres» și ai Radioteleviziunii; 7. Redactorii șefi ai publicațiilor: «Munca de partid», «Viața Românească», «Luceafărul», «Gazeta Literară» «Flacăra», «Agricultura Socialistă», «Sportul popular», «Femeia», «Săteanca», «Viața Studențească». «Ifjumunkas», «Scînteia Pionierului» și ai publicațiilor pentru străinătate; 8. Redactorii șefi ai redacțiilor pentru emisiuni politice interne și externe, emisiuni culturale, pentru copii și tineret, de la radio și de la televiziune; 9. Redactorii șefi ai revistelor de cultură regionale și directorii studiourilor regionale de radio; 10. Redactorii șefi ai ziarelor regionale; 11. Membrii Consiliului Politic

„Sfînta sfîntelor” a nomenclaturii române: Biroul Politic (aici, în 1961, primind oaspeți de peste hotare)

Superior al Forțelor Armate și ai Consiliului politic al trupelor AAI (exclusiv secretarii, secretarii adjuncți și membrii birourilor); 12. Secretarii consiliilor politice de la direcțiile centrale (similare), mari unități, unități, comisariate militare regionale; 13. Secretarii comitetelor de partid de la Academia militară și școlile militare de ofițeri și subofițeri din cadrul MFA; 14. Șefii de direcții de la Consiliul politic superior al Forțelor Armate; 15. Locuitorii șefului M StM și șefii de direcții din M StM; 16. Șefii direcțiilor Învățămîntului militar, Cercetări științifice, Construcții și cazarea trupelor, Financiară și control; 17. Șefii de state majore de la Armate, CAAT, CMM, CAFA, CT Gr, CT Trs, CT Ch, CT Ge; 18. Locuitorii comandanților de la armate, CAAT, CTGr, CMM; 19. Comandanții de divizii, brigăzi și șefii școlilor militare de ofițeri și subofițeri de la MFA și MAI; 20. Atașatii militari adjuncți; 21. Redactorul șef al ziarului «Apărarea Patriei»; 22. Șefii direcțiilor generale a Penitenciarelor și a Arhivelor Statului; 23. Șefii Direcțiilor regionale de miliție; 24. Locuitorii

comandantului Trupelor MAI și șefii direcțiilor de armă (Pompieri, ALA, Trupe pază și securitate); 25. Locuitorii directorului general al miliției și șefii de direcții din DGM; 26. Judecătorii Tribunalului Suprem; 27. Procurorii șefi de regiune și al Orașului București; 28. Președinții Tribunalelor și al orașului București; 29. Președintele Tribunalului de regiune militară; 30. Directorii generali adjuncți, ai Direcției Centrale de Statistică, ai Direcției Generale a Răcruțării și Repartizării Forțelor de Muncă, ai Direcției Generale a Rezervoarelor de Stat, ai «Agerpres» și ai Direcției generale a Presei și Tipăriturilor; 31. Vicepreședinții Camerei de Comerț a RSR, ai Băncii de Investigații și CEC; 32. Directorii direcțiilor de personal de la Consiliul de Miniștri, ministere și instituții centrale; 33. Locuitorul primului arbitru de stat.

Lista funcțiilor aflate în evidența secțiilor CC al PCR

1. Activiștii nesalariați ai comisiilor din cadrul secțiilor CC al PCR; 2. Șefii de secții și șefii sectoarelor carnet de partid și probleme

statutare de la comitetele regionale de partid; 3. Președinții colegiilor de partid regionale și al orașului București; 4. Președinții comisiilor de revizie regionale ale PCR și ale organizațiilor de masă centrale; 5. Directorii școlilor de partid de un an și directorii cabinetelor regionale de partid; 6. Șefii de catedre de la Școala Superioară de Partid «Ștefan Gheorghiu»; 7. Secretarii ai comitetelor orașenești de partid de subordonare raională; 8. Șefii sectoarelor carnet de partid și probleme statutare de la comitetele raionale și orașenești de partid; 9. Secretarii comitetelor de partid și ministere, instituții centrale, din marile întreprinderi, șantiere și centre universitare; 10. Președinții, vicepreședinții și secretarii comitetelor uniunilor pe ramuri ale sindicatelor și șefii de secții de la CS, CC al UTC, UCFS; 11. Vicepreședinții și secretarii organizațiilor de masă regionale; 12. Vicepreședinții și secretarii comitetelor executive ale sfaturilor populare regionale și președinții comitetelor executive ale sfaturilor populare raionale și orașenești; 13. Președinții consiliilor din cadrul CSCA, președinții și secretarii

comitetelor regionale de cultură și artă; 14. Directori generali, directori generali adjuncți, directori, consilieri și asimilații acestora de la Consiliul de Miniștri, ministere și alte instituții centrale; 15. Șeful Corpului de control al ministerului; 16. Directorii generali și directorii întreprinderilor de comerț exterior; 17. Directorii trusturilor GAS, ai institutelor de cercetări agricole și ai stațiunilor experimentale; 18. Președinții consiliilor agricole regionale, ai uniunilor regionale ale cooperativelor agricole de producție, URCM și URCC; 19. Directorii institutelor de cercetări și proiectări; 20. Directorii generali din marile întreprinderi, combinate și șantiere; 21. Președinții filialelor Academiei RSR, ai secțiilor științifice, directorii centrelor de cercetări științifice, directori ai bazelor de cercetări științifice ale Academiei RS România; 22. Rectorii și prorectorii universităților și institutelor de învățământ superior, decanii și șefii catedrelor de științe sociale din

învățământul superior; 23. Redactorii șefi ai diferitelor ziare, publicații științifice și literare și directorii unor edituri; 24. Directorii teatrelor și filarmonicilor de stat; 25. Vicepreședinții și secretarii uniunilor de creatori și ai asociațiilor profesionale și științifice; 26. Directorul studioului de filme documentare și jurnale «Al. Sahia»; 27. Adjuncții șefilor de direcție de la Consiliul politic superior al Forțelor Armate; 28. Locțiitorii șefilor de direcții din MStM, locțiitorii șefului Direcției generale a înzestrării și șefii de direcții din DGI, locțiitorii șefului direcției pregătirii de luptă, ai șefului Comandamentului Spatelui Forțelor Armate și șefii de direcții din cadrul acestuia, locțiitorii șefului Direcției cadrelor Forțelor Armate; 29. Secretarii adjuncții al Consiliilor politice de la Armate, comandamente de arme (similare); 31. Redactorii șefi ai revistelor «Viața Militară» și «Munca politică în Forțele Armate»; 32. Șefii de state majore din direcțiile de armă -

CT MAI; 33. Comandanții batalioanelor independente de securitate; 34. Locțiitorii șefilor direcțiilor operative din aparatul central MAI și ai direcțiilor regionale de securitate; 35. Șefii serviciilor operative independente din aparatul central MAI; 36. Șefii direcțiilor neoperative (spate, financiar, tehnic-operativ); 37. Redactorii șefi ai gazetei «În Slujba Patriei» și revistei «Pentru Patrie»; 38. Șefii de secții din Consiliul politic al trupelor MAI; 39. Șefii direcțiilor din Ministerul Justiției și Procuratura Generală; 40. Membrii Comitetului Executiv al Asociației Juriștilor; 41. Redactorul șef al revistei „Justiția Nouă”; 42. Secretarul general al Asociației Internaționale de Studii Sud-est Europene; 43. Secretarii ambasadelor și ai agențiilor economice ale RS România din străinătate; 44. Atașatii cu muncă diplomatică și delegații întreprinderilor de comerț exterior de pe lângă agențiile economice“.

„Sera” moscovită în care a crescut nomenclatura

Comunizarea Europei de Est

Mihail E. IONESCU

Prima țară atinsă de Armata Roșie în înaintare pe frontul de est al celui de-al doilea război mondial a fost România (sfârșitul lunii martie 1944). Au urmat, în același an, Polonia (iulie), Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria (septembrie), Cehoslovacia (decembrie). Acest avans, impresionant din punct de vedere militar, nu a întârziat să îngrijoreze Occidentul (mai ales Anglia, preocupată de balanța de putere pe continent). Un reflex al acestei îngrijorări l-a constituit nefastul „acord de procentaj” din octombrie 1944, un tîrg încheiat între premierul britanic, W. Churchill, și stăpînul Kremlinului, I.V. Stalin, comunicat ulterior și președintelui SUA, F.D. Roosevelt. Potrivit acestui acord – consemnat pe o simplă bucată de hîrtie, pe care Churchill a menționat procentele de influență care revin fiecărei mari puteri, „bifat” de Stalin – Occidentul urma să dețină

90 la sută interese în Grecia, iar URSS un procentaj similar în România, Moscova adjudecând 75 la sută din Bulgaria, iar Ungaria și Iugoslavia fiind împărțite „frățește”. Ulterior rafinate în conciliabule diplomatice (în fapt, spre folosul Moscovei), aceste procente au consacrat o sferă de influență, în termeni tradiționali, pentru URSS în Europa de Est.

Dar a fost oare accesarea Occidentului la această sferă de influență sovietică în Europa de est sinonimă cu un accept tacit al comunizării ei? Și o altă întrebare fundamentală: Moscova a intenționat de la bun început (de la intrarea Armatei Roșii în aceste state) să procedeze la comunizare?

Căderea „cortinei de fier”

După încheierea „acordului de procentaj” din octombrie 1944, cei „trei mari” au avut și alte întâlniri, devenite istorice, care pot lămurii dacă și când Occidentul a acceptat în mod tacit comunizarea statelor din estul Europei ocupate de Armata Roșie. O primă „lumină” este aruncată de celebra întâlnire din Crimeea, de la Ialta (februarie

1945), în cursul căreia crucială a fost dezbateră „problemei poloneze”. Stalin a arătat, în mod clar, cu această ocazie, că nu acceptă în Polonia decât un „guvern prieten” Uniunii Sovietice. Dar, conform documentației existente, pentru el un astfel de guvern nu însemna neapărat o conducere exclusiv comunistă de vreme ce, la presiunea liderilor occidentali, a acceptat includerea în cabinetul polonez a unor politicieni „burghezi”. Desigur, această „concesie” a Moscovei nu excludea comunizarea ulterioară a Poloniei, dar cel puțin pentru occidentali (în speță, pentru SUA) ea crea aparența evitării unui astfel de fenomen. Mai ales că, la întâlnirea de la Ialta, Stalin semnase celebra declarație privind popoarele eliberate de sub ocupația fascistă, care stipula organizarea de alegeri libere în țările Europei de Est și instalarea unor conduceri politici reprezentative la cîrma lor.

Instalarea guvernului Petru Groza în România, în martie 1945, a fost pentru Occident un semn indiscutabil al hotărîrii Moscovei de a instala în țările de la vestul imediat al URSS „guverne prietene”, așadar comunizate, înainte de organizarea și desfășurarea unor alegeri generale în aceste state. Din reacția avută de SUA și Anglia față de conducerile politice din România (și Bulgaria, unde fusese instalată o echipă tip Groza) în 1945 se desprinde, din nou, faptul că Occidentul nu consimțea la comunizarea estului Europei. De la Washington și Londra s-a cerut Moscovei asigurarea unei reprezentativități (precare, e drept, în final) a guvernelor român și bulgar înainte de a le recunoaște diplomatic. Această cerere a fost acceptată de Moscova (conferința miniștrilor

Născut la Ploiești (14.I.1948), **Mihail E. Ionescu** a absolvit Facultatea de Istorie, Univ. București (1970). Doctor în istorie (1983).

Istoric militar, specializat în problemele celui de-al doilea război mondial, ale relațiilor internaționale din anii Războiului rece și ale epocii postcomuniste. Profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Lucrări recente: *După hegemonie. Patru scenarii de securitate pentru Europa de Est în anii '90* (Buc., 1993), *O istorie trăită. Relațiile internaționale, 1990-1995* (Buc., 1996). Colaborează, de la primul număr, la „Dosarele istoriei”.

de externe ai SUA, URSS și Angliei, în decembrie 1945) și a determinat, în pofida îndoielilor președintelui american H.Truman privind înțelepciunea acestui pas, recunoașterea diplomatică a celor două regimuri din România și Bulgaria înainte de semnarea tratatelor de pace cu aceste state.

Deja însă, în prima parte a anului 1946, Occidentul a început să realizeze că primejdia comunizării Europei de Est a devenit iminentă. La 5 martie 1946, Winston Churchill, liderul Partidului Conservator, coducătorul de război incontestabil al Imperiului britanic, a rostit un ful-

Molotov, A. Harriman și Stalin (de la stînga), la Conferința de la Ialta (februarie 1945)

minant discurs la Fulton (Missouri, SUA) în care a condamnat expansionismul comunist. O „cortină de fier” — a spus politicianul britanic — s-a lăsat deja „de la Stettin, la Marea Baltică, pînă la Triest, la Marea Adriatică”. Formula „cortina de fier”, utilizată atunci prima dată, va desemna divizarea Europei și a lumii în perioada Războiului rece.

În același timp, de la Moscova este expediată la Washington, de către un tânăr diplomat aflat la post la ambasada americană (George F. Kennan), ceea ce istoria va consemna sub numele de „telegrama cea lungă”. Conținutul acestei depeșe diplomatice, care a zguduit planificarea politicii externe americane, va fi ulterior dezvoltat de către autor într-un articol devenit celebru (publicat, în iulie 1947, în revista „Foreign Affairs” sub titlul „Sursele comportamentului sovietic”, semnat „X”).

Tânărul diplomat american observa că, pentru acțiunea Moscovei în plan intern și internațional, conceptul fundamental, diriguitor este „an antagonismul dintre capitalism și socialism”, așadar că „scopurile lumii capitaliste sînt contrare regimului sovietic și deci intereselor popoarelor pe care acesta le controlează”. Revărsarea comunismului — arăta G. Kennan — trebuia să fie întîmpinată de către SUA printr-o „îndiguire pe termen lung, răbdător, fermă și vigilentă a tendințelor expansioniste rusești”. Așadar, nicidecum o acțiune de anihilare a acestei revărsări acolo unde deja avusese loc, ci una de preîntîmpinare a extinderii ei dincolo de perimetrul ocupat. Ceea ce echivala cu o recunoaștere (și o legitimare) a comunizării Europei de Est ocupate de forțele militare sovietice la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial.

Indiguirea revărsării comuniste, intervenite așadar sub forma instalării regimurilor comuniste pure în țările Europei de Est ocupate de

armatele sovietice, consemnează și procesul de conturare definitivă a sferei de influență a URSS pe bătrînul continent. Ceea ce avea să devină cuvîntul de ordine al Războiului rece — „îndiguirea” — însemna ridicarea zidului protector acolo unde comunismul se afla deja fizic (armata sovietică și/sau

**Președintele SUA,
Harry S. Truman (1945-1948)**

partide comuniste cu rol guvernamental) și preîntîmpinarea străpunerii acestuia. Sfera de influență sovietică era, în acest fel, delimitată cu exactitate, „acordul de procentaj” (în sensul minimelor procente concesionate Occidentului în Europa de Est) fiind o amintire istorică. „Cortina de fier” cădea acum, în 1947-1948, și nicidecum în 1944 („acordul de procentaj”) sau în 1945 (întîlnirile celor „trei mari” de la Ialta și Potsdam). Occidentul nu a acceptat tacit comunizarea Europei de Est decît odată cu conturarea definitivă a sferei de influență a URSS în această regiune continentală și adoptarea politicii pasive de îndiguire a oricărei încercări de lărgire a ei.

Moscova: între cooperare și confruntare

Către sfîrșitul ultimului război mondial, într-o convorbire cu liderul comunist iugoslav Milovan Djilas, conducătorul de la Kremlin, I.V. Stalin, a spus: „Acest război nu

se aseamăna cu cele din trecut; cine ocupă un teritoriu, acela, de asemenea, impune aici propriul lui sistem social. Fiecare impune propriul său sistem pînă unde ajunge propria sa armată. Nu poate fi altminteri”.

Cuvintele lui Stalin păreau să anunțe o rapidă comunizare a Europei de Est și Centrale. Evidența istorică arată însă, în actuala etapă a documentației accesibile, că lucrurile au avut o desfășurare mai puțin rectilinie, că departe de a fi un proces accelerat și întins uniform pe tot „frontul”, el a cunoscut oscilații semnificative. Mai mult, chiar atunci cînd comunizarea părea a fi învins definitiv, Moscova era gata să renunțe la perpetuarea unui astfel de regim în propria sferă de influență.

Un „inventar” al instalării comunismului în statele Europei de Est determină constatarea că regimul comunist pur a fost instituit în primele doi ani după războiul mondial în Iugoslavia și Albania (unde avusese loc o amplă mișcare de rezistență antigermană condusă, în principal, de comuniști); în celelalte cinci state est-europene, la putere se aflau coaliții în care comuniștii aveau un rol important, chiar decisiv în unele cazuri, dar nicidecum exclusiv. Din a doua jumătate a anului 1947, cu deosebire, și în aceste cinci state se va întrona accelerat un regim comunist exclusiv.

Observația de mai sus a atras atenția de mai multă vreme istoricilor. Potrivit unui analist al evenimentelor (Charles Gati), Stalin a urmărit o comunizare în „trepte” a Europei de Est: Bulgaria, Polonia, România și Germania de Est trebuiau să devină rapid comuniste, în timp ce Iugoslavia, Austria, Ungaria, Cehoslovacia și Finlanda aveau să atingă gradual comunizarea. Că Stalin nu a vizualizat o bruscă și uniformă comunizare a Europei de Est devine plauzibil atunci cînd se observă clasificarea făcută de unul dintre cei mai apropiați colaboratori

ai lui Stalin, anume A. Jdanov, în septembrie 1947, țărilor din acest spațiu: Iugoslavia, Polonia, Cehoslovacia și Albania erau numite „noi democrații”, în timp ce Bulgaria, România, Ungaria și Finlanda erau plasate într-o categorie deosebită de prima (nenumită însă).

Oricum, ceea ce pare evident este că Moscova a oscilat în privința comunizării totale a estului Europei. Desigur, ea a urmărit să-și asigure „guverne prietene” în țările din acest spațiu (considerat o „centură de securitate” necesară), dar acest lucru nu însemna neapărat transformarea lor în „state comuniste”, așadar sovietizate din punct de vedere politic, economic și social-ideologic. De altminteri, oscilația înregistrată la Moscova în ce privește decizia comunizării totale a Europei de Est se justifica în chiar datele obiective ale epocii. Uniunea Sovietică avea disperată nevoie de sprijin extern, occidental, pentru a se reface după incalculabilele distrugerii suferite în război. Era oare ea în măsură să-și asume, în același timp, misiunea extrem de costisitoare a comunizării estului Europei și, în acest fel, ostilizând Occidentul, să-și refuze sprijinul acestuia pentru reconstrucția postbelică? Răspunsul la această întrebare, cel puțin pentru Stalin, un politician extrem de realist, trebuie că a fost negativ. Povara extinderii comunismului în această regiune continentală, așadar a transformării din temelii a infrastructurilor ei economico-politice și social-culturale, trebuie că a fost apreciată de către Stalin drept strivitoare pentru o țară secătuită.

Atunci, de ce a recurs Moscova la soluția... ilocică?

Se pare că Moscova și-a lăsat deschise, după război, două opțiuni alternative pentru atitudinea sa față de sfera proprie de influență în Europa de Est. Ambele porneau de la premisa de neocolit pentru Kremlin că statele de aici trebuia să ma-

nifeste un comportament prietenesc față de URSS, să nu amenințe cu nici un chip interesele de securitate ale acesteia.

Prima dintre aceste opțiuni întrevedea aplicarea în Europa de Est a ceea ce mai târziu a devenit cunoscut sub numele de **finlandizare** (după modelul reprezentat în timpul Războiului rece de situația Finlandei în raport cu URSS). Statele în cauză din Europa de Est, situate în ceea ce Moscova aprecia a fi propria ei „centură de securitate”, urmau să-și păstreze alcătuirile fundamentale interne, așadar renunțându-se la comunizarea respectivelor societăți. Guvernele acestor state datorau însă „prietenie” URSS și, mai mult, un tratat lega Moscova de fiecare dintre ele, stipulând un „drept de control” al acesteia asupra politicii externe a partenerului. Acest „drept de control” consta în veto-ul pe care Moscova putea să-l opună oricărei alianțe externe a statului finlandizat.

Avantajele finlandizării propriiei centuri de securitate erau evidente pentru URSS. Evitând recurgerea la comunizarea completă a țărilor din acest spațiu, Moscova menținea deschisă calea cooperării cu Occidentul, fiind astfel cumpărată bunăvoința lui. De asemenea, uriașa povară economică pe care ar fi implicat-o comunizarea acestui spațiu era evitată. Iar rolul – crescut și protejat de

„Leul britanic” victorios: premierul Winston S. Churchill

prezența Armatei Roșii și de subsidiile materiale și moral-politice ale URSS – care avea să revină partidelor comuniste din aceste țări era o garanție suficientă a orientării lor prietenești față de marea putere de la Est. Desigur, finlandizarea presupunea și un risc major, cu atât mai palpabil cu cât regiunea est-europeană experimentase pentru aproape 200 de ani expansionismul rusesc. Anume, ca orientarea anti-Moscova a acestor țări să devină covârșitoare și să oblige URSS la intervenții militare și costisitoare.

Cea de a doua opțiune asumată de Moscova se traducea într-o comunizare completă a acestor state. Avantajele aplicării ei nu erau deloc de neglijat. Întâi de toate era asigurat un control desăvârșit asupra Europei de Est, exercitat prin structuri imperiale special croite (partide comuniste, armate sovietizate, politici politice, economii dependente etc.). De asemenea, era consemnat un câștig ideologic al URSS, care abandona „titlul” de „singura țară a socialismului” și evidenția astfel triumful propriei ideologii în lume. Dar aplicarea acestei opțiuni însemna indubitabil asumarea riscului major al purtării uriașei poveri presupuse de transformarea și menținerea estului Europei după „propriul chip” (nu în ultimul rând, menținerea unor armate de ocupație). Povară care, indiferent cum amortizată, ducea ineluctabil la fenomenul cunoscut în politologia anglo-saxonă sub numele de „over extension”, ceea ce desemnează depășirea de către o mare putere a propriilor capacități în efortul de expansiune. Rezultatul acestui fenomen nu este decât unul singur, mai devreme sau mai târziu: prăbușirea marii puteri în cauză. Opțiunea comunizării totale avea și un alt „ingredient” negativ: ostilizarea Occidentului, confruntarea deschisă cu acesta.

Moscova a ținut aceste două opțiuni permanente în „lucru“ după sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Alegerea a făcut-o în 1947, în urma unei serii de evenimente în care conceptul de „îndiguire“ avansat de către Occident în arena internațională a jucat rolul esențial.

Stalin pierde partida

Liderul de la Kremlin a încercat să joace cu dibăcie cărțile pe care le-a avut în mână. Pe de o parte, el a încercat să demonstreze Occidentului că URSS nu este atât de slăbită economic pe cât era în realitate și că sprijinul economic al acestuia nu este indispensabil. În acest sens, Stalin nu s-a sfiit să „joace“ pe varianta comunizării totale a estului Europei, emițând astfel semnalul că nu se teme de o confruntare cu Occidentul (care, nu trebuie uitat, avea monopolul bombei atomice). Partidele au „cucerit“ poziții predominante, dar încă nu exclusive, în alegerile „libere“ desfășurate, în 1946, în România de exemplu. În alte state ale zonei, la conducere se aflau coaliții de forțe politice, precum în Ungaria și Cehoslovacia.

Pe de altă parte, Kremlinul a evidențiat că nu exclude un „tîrg“ în ceea ce privește regimurile politice din aceste state (așadar, varianta finlandizării) cu condiția unei recompense pe măsură.

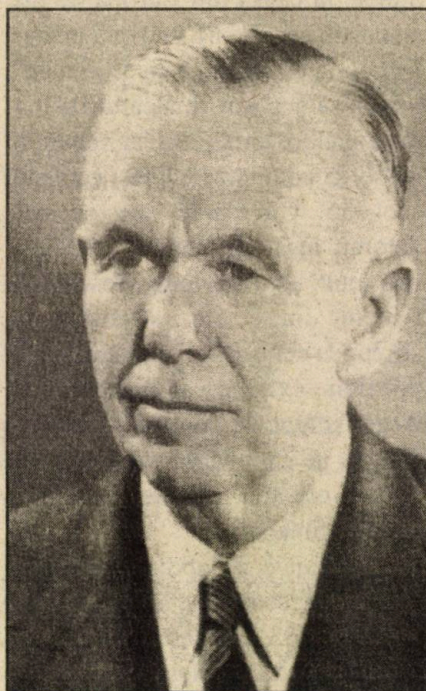
Pentru ca „jocul“ practicat de el să aibă credibilitate, Stalin nu a dezmințit defel speculațiile privind o eventuală înaintare sovietică din centrul Europei spre țărmul Atlanticului (ceea ce, în condițiile monopolului atomic american, ar fi fost o utopie sinucigașă) și a „apăsă“ linia sa expansionistă către Mediterana, amestecîndu-se în Grecia și Turcia.

Cum a răspuns Occidentul acestui joc inițiat de Kremlin?

Replica occidentală (americană) a avut două fațete, care s-au completat reciproc pentru a concretiza

conceptul îndiguirii. Ele au purtat numele de „doctrina Truman“ și „planul Marshall“ și au consemnat fermitatea fără precedent a Occidentului la jocul pe „două tablouri“ al Kremlinului.

În fața subversiunii rusești în Grecia și a cererilor teritoriale pe care Moscova le-a adresat Turciei, în iarna anilor 1946-1947 Londra a informat Washingtonul că nu mai

George S. Marshall (1880–1959), inițiatorul Planului omonim, deținător al Premiului Nobel pentru pace (1953)

are resurse pentru a sprijini cele două state. În dezbaterile, din 27 februarie 1947, de la Casa Albă privind răspunsul SUA la solicitarea britanică, asistentul secretarului de stat, Dean Acheson, a relevat convingător motivația geopolitică a îndiguirii: „Doar două mari puteri au rămas pe planetă (...) SUA și Uniunea Sovietică. Am ajuns într-o situație care își găsește asemănarea doar în antichitate. O asemenea polarizare a puterii nu a mai existat pe pământ de cînd se înfruntau Roma și Cartagina (...) Pentru SUA, luarea de măsuri pentru a sprijini statele amenințate de agresiunea

sovietică ori de suversiunea comunistă (...) înseamnă asigurarea securității Statelor Unite, înseamnă asigurarea libertății înseși“. La 12 martie 1947, președintele american, Harry Truman, a anunțat doctrina, care îi va purta numele, referitoare la ajutorul furnizat Greciei și Turciei ca parte a unei lupte la eșalon global împotriva comunismului. „Doctrina Truman“ releva că politica SUA este direcționată de voința de a „sprijini popoarele libere care rezistă subjugării lor urmărite de către minorități înarmate ori de către presiuni externe“.

„Planul Marshall“ a fost anunțat de către secretarul de stat american, George Marshall, la 5 iunie 1947. Substanța lui o constituia angajarea resurselor materiale americane în Europa pentru înlăturarea condițiilor economice și sociale precare, un fundal favorizat pentru extinderea comunismului, și deopotrivă pentru întărirea instituțiilor democratice. „Planul Marshall“ a fost oferit nu doar Europei de Vest, ci și celei de Est: „orice guvern care are voința de a întreprinde reconstrucția, va avea cooperarea deplină a guvernului SUA“.

Ambele acțiuni ale SUA evidențiau faptul că Occidentul alesese politica blocării expansionismului ideologic și de mare putere al URSS și că nu era dispus la nici un „tîrg“ cu Stalin. În fața acestei atitudini tranșante, Stalin a încercat să-și reconsidere jocul făcut pînă atunci. El a făcut deschis propuneri de negociere într-o convorbire pe care a avut-o cu secretarul de stat american, Marshall, în aprilie 1947. Stăpînul Kremlinului a arătat interlocutorului său că un compromis este posibil între cele două părți „asupra tuturor chestiunilor principale“, iar pentru acest lucru „este nevoie de răbdare și a nu deveni pesimiști“. La 28 aprilie 1947, într-o alocuțiune radio, George Marshall a respins propunerea lui Stalin. A

urmat anunțul „planul Marshall“ și respingerea acestuia de către URSS și statele din sfera de influență a Moscovei la cererea expresă a acesteia.

Opțiunea comunizării totale a statelor-satelit a fost demarată accelerat. Documentele de arhivă probează că, de la sfârșitul verii – începutul toamnei anului 1947, Secția de politică externă a CC al PCUS au început să fie elaborate directive pentru statele Europei de Est privind „dezvoltarea lor socialistă“. Ele au

inclus atât pregătirea preluării puterii politice totale în aceste țări (eliminarea coaliției politice din Ungaria și Cehoslovacia, anihilarea oricăror elemente „burgheze“ în toate aceste state etc.) și denunțarea „deviaționismului“ practicat de Tito în Iugoslavia. Modelul sovietic era, așadar, singura alternativă permisă statelor din sfera de influență a Moscovei. În 1947 și 1948, în toate aceste țări adoptarea modelului sovietic a devenit politica oficială a Kremlinului. Au luat astfel naștere

„democrațiile populare“ și Războiul rece a intrat în faza lui cea mai acută.

Maestrul al *Realpolitik*-ului, așa cum a vădit-o cu deosebire în cursul celui de al doilea război mondial, Stalin își subestimase adversarul și pierduse „jocul“ politic angajat cu acesta pe seama Europei de Est. Lui i-a rămas ca unică alternativă confruntarea și aceasta avea să pecetluiească chiar soarta propriului său imperiu, prăbușit patru decenii mai târziu. ■

O abordare psihologică a nomenclaturii comuniste

Banda care a condus România

Robert LEVY

Potrivit unei relatări - care ar putea fi apocrifă -, când la Moscova a sosit o delegație a PCR (în ianuarie 1945), Stalin, primindu-i pe români, i-a întrebat: „Câți membri are partidul vostru? 50.000, 10.000, 5.000?“. Luați prin surprindere, oaspeții au păstrat o tăcere încurcată. Și pe bună dreptate: așa cum Ana Pauker a dezvăluit, în iunie 1945, PCR nu avea mai mult de 700 de membri atunci când trupele sovietice au ocupat România, în septembrie 1944. Acești aproximativ 700 de „ilegaliști“ aveau să fie cei care s-au înscăunat în posturile de conducere ale ierarhiei de partid și tot ei, împreună cu consilierii sovietici, aveau să elaboreze linia partidului și să-l conducă în lupta pentru subjugarea totală a țării. Lipsiți complet de experiență politică și profesională (cei mai mulți), ei au fost călăuziți nu de judecăți raționale și metode empirice ci, pur și simplu, de stări emoționale. În cele ce urmează, formulăm câteva observații privind psihologia pe cât de specifică, pe atât de complexă a acestui mic grup de comuniști - o adevărată bandă - care a condus România.

Venind „tare din urmă“ între cercetătorii americani specializați în istoria contemporană a României, **Robert Levy** (n. 1.I.1957, la

Los Angeles, California) a absolvit, în 1993, prestigioasa Universitate din orașul natal. Din 1990, face temeinice investigații în arhivele și bibliotecile din România, pregătind teza de doctorat „Biografia politică a Anei Pauker“, care va fi încheiată în anul viitor. Lucrări recente: „Did Ana Pauker Prevent a Rajk Trial in Romania?“ (în „East European Politics and Societies“, febr. 1995), „The Right Deviation of Ana Pauker“ (în „Communist and Post-Communist Studies“, iunie 1995), „Power Struggles in the Romanian Communist Party Leadership During the Period of the Formation of the Groza Regime“ (în vol. 6 martie 1945. Începuturile comunizării României, Buc., 1995).

„Călăuză pentru acțiune“

După primul război mondial, leninismul s-a impus ca o forță explozivă în mișcarea socialistă. Un mare număr de socialiști au aderat la partidul bolșevic după Revoluția din octombrie, astfel încât acesta a atins o dimensiune fără precedent. Mulți socialiști, care refuzaseră disprețuitor să-l urmeze pe Lenin în timpul războiului, erau acum nerăbdători să bată la ușa lui, adesea fără a ști nimic despre programul politic căruia doreau să i se alăture. Erau adesea idealiști, tineri lipsiți de experiență, dornici de activitate și disprețuindu-i pe veterani înclinați mai degrabă spre reflecție decât spre acțiune. Acești noi recruți erau atrași, mai ales, către bolșevici datorită prestigiului dobândit de aceștia, ca unii ce realizaseră singura revoluție încununată de succes de până atunci. Numai că acești tineri erau mai degrabă animați de stări emotive. Ideologicul, în viziunea lor, juca un rol secundar. Bolșevismul era pentru mulți dintre ei răspunsul la disperarea, la chinurile și la nihilismul provocate de război; bolșevicii le ofereau o soluție atotcuprinzătoare, intens căutată, o veritabilă scurtătură spre revoluție. Bolșevismul era călăuza pentru acțiune, ideea că lumea poate fi nu numai înțeleasă ci și schimbată prin acțiune și această utopie a captivat imaginația unui mare număr de intelectuali ruși, traumatizați după război. O dovedesc amintirile fostului comunist polonez, Alexander Wat: „Aveam în fața noastră o prăpastie (...), ceea ce a fost un motiv de bucurie spirituală deoarece tocmai aici putea fi construit ceva nou, o mare necunoscută (...). Marea speranță a noastră era că, din aceste ruine, putea fi făcut ceva nou; aces-

ta era drumul pe care-l doream și acesta a fascinat, desigur, imaginația intelectualilor“. Din această perspectivă, o situație similară se va întâlni și la sfârșitul celui de-al doilea război mondial.

De fapt, așa cum a remarcat scriitorul fost comunist Manes Sperber, catastrofa primului război mondial și criza capitalismului au lăsat pe mulți intelectuali „la fel de convinși că numai o revoluție poate elibera imediat lumea de sărăcie, oprimare, umilință și război (...). Chiar și cei mai sceptici dintre noi, au găsit o certitudine, singura certitudine care nu părea a fi în primejdie de a fi clătinată“. În mijlocul unei astfel de

Ana Pauker și Gheorghiu-Dej sau „partida moscovită“ și „partida națională“ (octombrie 1945)

certitudini exaltate, Sperber adaugă că puțini au observat o profundă contradicție: „Noi vedeam totul în termenii a ceea ce trebuia să se întâmple în mod absolut, dar care nu s-ar fi întâmplat dacă noi nu aveam să realizăm aceasta“. În același timp, ei credeau că pot realiza inevitabilul în cadrul unei organizații specifice: de aici, indignarea lor față de nedreptățile capitalismului; credința lor în revoluția care avea să vină și care urma să lichideze aceste nedreptăți a fost transferată spre partidul comunist (bolșevic). În felul acesta, partidul a moștenit poleiala de infailibilitate care a fost atribuită și noii ordini, a cărei instaurare era iminentă din punct de vedere istoric. „Partidul – declara Lev

Troțki – are, în ultima analiză, întotdeauna dreptate, pentru că partidul este singurul instrument istoric dat proletariatului pentru soluționarea problemelor sale fundamentale“. Altfel spus, singurul instrument de realizare a doritei și inevitabilei revoluții.

„Gîndirea bolșevică – în opinia lui Victor Serge – este întemeiată pe posedarea adevărului. Partidul este depozitarul adevărului (...).“ Sau, așa cum recunoștea cu tristețe fostul comunist ceh Eduard Goldstucker: „Eram convinși că partidul lui Lenin nu poate greși și nu poate spune ceva care nu este adevărat“. Convingerea a generat o contradicție dra-

matică: tinerii și înflăcărații radicali, deveniți comuniști din nevoia de a crea, au sfârșit prin a se supune, de bunăvoie, centralizării sufocante care i-a redus la neputință. Zeificîndu-i pînă la absurd pe conducătorii sovietici, ei s-au obișnuit repede să-și sacrifice adevăratele lor simțăminte și dreapta lor judecată voinței inflexibile a liderilor din Kremlin. „Ne aflăm în fața unui paradox

bizar al timpurilor moderne – notează fostul comunist american Benjamin Gitlow: comuniștii, materialişti și marxiști, cu o răspicată concepție ateistă despre lume, adoptă o atitudine profund religioasă față de o organizație omenească, vremelnică. Pentru comunist, partidul este Dumnezeu și, ca atare, adorat fanatic“.

Disidență și rezistență

Tendința de supunere completă față de voința sovieticilor nu a fost, totuși, imediată și au existat în PCR, în anii '20, situații de disidență și de rezistență. Dinamica sufocantă din aparatul ilegal al partidului i-a determinat, în cele din urmă,

pe ilegaliștii din România la o supunere completă. Această dinamică a fost înfățișată de Arthur Koestler, care s-a alăturat Partidului Comunist German în 1931: „Prietenii în partid nășteau suspiciuni politice. Lozincile partidului puneau accentul pe o difuză și impersonală «solidaritate a clasei muncitoare», în loc de o prietenie individuală, și substituiau «loialitatea față de partid» loialității față de prieteni. Loialitatea față de partid însemna, desigur, obediența necondiționată, repudierea prietenilor care deviaseră de la linia

partidului sau care, din anumite motive, ajunseseră sub suspiciune. Aproape inconștient, am învățat să-mi supraveghez pașii, cuvintele și gândurile. Am învățat că orice spuneam în celula de partid sau în particular rămânea înregistrat și putea, într-o zi, să fie folosit împotriva mea. Am învățat că relațiile mele din celulă nu puteau fi călăuzite de încredere ci de «vigilență revoluționară», că a comunica orice remarcă eretică era o datorie, că a nu face asta era o crimă împotriva partidului și că a simți repulsie față de acest cod era semnul unei prejudecăți sentimentale mic burgheze (...). Am învățat că regulile decenței, loialității și corectitudinii nu erau reguli absolute ci doar proiecții efemere ale societății burgheze stăpânită de concurență”.

Nu era suficient ca un disident să fie exclus din rîndurile partidului; trebuia, întotdeauna, să fie etichetat ca agent informator sau trădător pentru a-i zdrobi credibilitatea și a pune capăt oricărei influențe pe care criticile sale puteau să le aibă asupra altora. Acuzațiile și bănuielile deveniseră într-atît de dese, încît o

Sus: Chivu Stoica și Teohari Georgescu, la mitingul de pe Stadionul ANEF (24 sept. 1944)

Jos: Coloane de demonstranți îndreptîndu-se spre Stadionul ANEF

axiomă a vieții ilegale de partid din România a fost că aproape fiecare membru fusese, într-un timp sau altul, acuzat de a fi inamic. Cum remarcă Goldstucker: „A exprima o îndoială sau chiar a asculta o îndoială însemna, pentru noi, o dovadă că erai de partea inamicului”.

La urma urmei, era vorba de o armată bine disciplinată a unor conspiratori scoși în afara legii, pentru care întregul mediu înconjurător apărea ca ostil și, probabil, simțămîntul era și mai puternic pentru cei aflați în închisoare. În perioada interbelică, nu exista nici o îndoială că alăturarea la partidul comunist însemna pericolul de a ajunge la închisoare. Reacțiile ilegaliștilor români față de ceea ce ei experimentau acolo, ca și față de interogatoriile Siguranței au fost variate. Ștefan Foriș, de exemplu, secretar general al partidului la sfîrșitul anilor '30 și în timpul războiului (avea să fie asasinat de „tovarășii” săi, în 1946), a părăsit închisoarea total zguduit din punct de vedere psihic. Sorin Toma (membru al CC între 1946 – 1960) a fost, în 1936 sau 1937, martorul acestui avatar:

„Eram membru al redacției «Scînteii» ilegale (...). (Foriș, n.n.) era secretar general și noi doream anumite indicații despre ceea ce trebuia să scriem, așa că (...) ne-am întîlnit cu el. Eram cu (Leonte, n.n.) Răutu și cu alți cîțiva. Foriș stătea și nu spunea nici un cuvînt. Pur și simplu, stătea. După un sfert de oră, am deschis gura să întreb ceva și Răutu mi-a făcut semn să stau liniștit. După o jumătate de oră încă nu vorbea. În cele din urmă, a vorbit (...). Răutu mi-a spus: «De ce-ai deschis gura? Dacă îl întrebi ceva nu-ți spune nimic» (...). Se afla într-o profundă stare de depresiune”.

Poate că cea mai comună reacție era o aspră față de suferința altora și o sete de răzbunare. Faptul că Alexandru Drăghici (așa cum ne-a declarat Alexandru Șiperco) avea doar 19 ani cînd a fost întemnițat și că a petrecut apoi un deceniu după gratii, explică probabil modul său de a acționa de mai tîrziu. Milovan Djilas a spus odată: „Reglementarea răfuieiilor este pasiunea cea mai puternică din viață. Inima omului nu găsește pace și plăcere decît făcînd rău pentru rău”. Această „puternică pasiune” este evidențiată de desfășurarea unei ședințe a activului PCR, din martie 1945, unde a luat cuvîntul Vasile Luca. El a spus: „Trebuie date instrucții (*sic!*) pentru arestare imediată a legionarilor. Trebuie desființate aceste comisii de triere, care au salvat majoritatea legionarilor. Iar arestații trebuiesc

băgați în lagăre și după aceea avem timp să facem trierea în 1-2 luni. Dar, în momentul de față, când ei trec la atentate, nu mai poți face deosebiri chiar cu muncitorii și țărani. Pentru că elemente banditești ei le recrutează tocmai din (sic!) țărani și muncitori. Trebuie arestați și trimiși în lagăr cu pază puternică, ca să muncească acolo, pînă se va stabili cine merge la închisoare și cine rămîne mai departe în lagăr. Nu se mai poate tolera mai departe nici o zi, fără pericol. Arestați, fie că au sau nu au cazier, dacă sînt legionari. Îi băgăm în lagăr și apoi vedem ce facem cu ei. Și mai bine să arestăm 10 nevinovați, decît să scăpăm un bandit. Pînă acum, s-a făcut totul pentru a-i scăpa, acum vom face totul ca să nu

Vasile Luca „tună și fulgeră” împotriva „bandiților”

scape. (...) Aruncarea epurațiilor pe stradă înseamnă să îngroșăm rîndurile coloanei a 5-a, să îngroșăm rîndurile celor care sabotează și pregătesc crime împotriva elementelor democratice. Toți cei epurați trebuie adunați și băgați în lagăr, puși la muncă obștească. Și apoi vom vedea cine se poate reabilita.”

„Teohari lucrează prea încet”

Merită să fie relevată atitudinea comuniștilor ilegaliști în raport cu cea a aliaților lor,

social-democrații, în această problemă, așa cum reiese din citatul de mai jos, desprins dintr-o stenogramă a Frontului Unic Muncitoresc, tot din 1945.

„Dej: Noi, la CFR, știi cum îi epurăm? Nu ne uităm la cei ce sînt acum, dacă au fost legionari. Noi am dat dispoziție în toată țara: tot ce a fost legionar, tot ce a avut o muncă de oarecare răspundere în legiune, tot ce a acționat în poliția legionară, a schingiuit, a jefuit, a furat...”

Iordăchescu: Dar fapte...

Dej: Ce fapte? Există vreun legionar care n-a jefuit, care...

Rădăceanu: Sînt unii.

Dej: Ia-i tu în brațe, eu nu-i iau...

Ionescu: Păi, ce mi-l recomanzi mie?

Dej: Păi, vezi, recomandă un social-democrat, așa cum atunci cînd dăm de un social-democrat, fost legionar, îl băgăm în lagăr.

Rădăceanu: Asta nu se poate, tovarășe Gheorghiu-Dej. Trebuie respectată o anumită linie din punct de vedere politic.

Dej: Noi lucrăm repede. Dacă avem un legionar, îl bă-

găm în lagăr și pe urmă vedem. Că este *upist*, sau social-democrat, sau comunist, nu ne privește.

Rădăceanu: Dar de ce băgați în lagăr oameni nevinovați?

Iordăchescu: Să luăm și noi oamenii și să-i băgăm în lagăr.

Dej: Mă rog, dacă a fost legionar.

Rădăceanu: Dar cine să constate aceasta?

Dej: Pe bază de mărturii... Voi trebuie să înțelegeți un lucru: că în ce privește acțiunea de stîrpire a resturilor legionare, a elementelor reacționare, nu poate fi nici un fel de împăciuire.

Rădăceanu: Dinainte de acord.

Pătrășcanu: Bine, bine, de acord. Dar să vedem rezultatele.

Dej: Cei care au trăit ani de zile sub stăpînirea criminală a legionarilor, aceia trebuie să înțeleagă că trebuie dusă lupta pătimaș. Trebuie ca clasa muncitoare să aibă o ură fierbinte împotriva acestora. Și ei caută să se ascundă – ieri în partidul național-țărănesc și azi în partidul social-democrat.

Rădăceanu: Aci este un punct cu care nu putem fi de acord.

Pătrășcanu: Nu spunem că toți cei care vin la social-democrați sînt legionari, dar există tendința (...)

Dej: Păi, o să trăgăm o chestiune cu care sîntem în pericol în fața Convenției de Armistițiu, numai pentru nu avem dovezi suficiente? Și noi nu putem limita atribuțiile Ministerului de Interne. Acum, epurația nu se mai face cum se făcea înainte. Eu am 10.000 de epurați la minister și listele acestea le trec Ministerului de Interne, care îi bagă în lagăr. Eu nu am nevoie de legionari la Ministerul Comunicațiilor.

Rădăceanu: Atîta vreme cît există acest principiu de colaborare între noi, și sînt sigur că va exista totdeauna, nu trebuie să mergem la acte care ne dăunează și în opinia publică.

Dej: Să spunem că, despre cutare, vin doi muncitori să spună: că, uite, cutare a purtat cămașa verde.

Iordăchescu: Dar aceasta se poate face din ranchiuni personale.

Rădăceanu: Și atunci, sînt multe denunțuri și...

Dej: Știm noi să deosebim ura personală.

Pauker: **Și dacă noi îi facem vreun reproș tovarășului Teohari (Georgescu, n.n.), este că lucrează prea încet. Pentru că nu se poate că în România să nu fie pînă acum 50 mii legionari arestați“.**

A existat totuși un fundament ideologic pentru atitudinea comu-

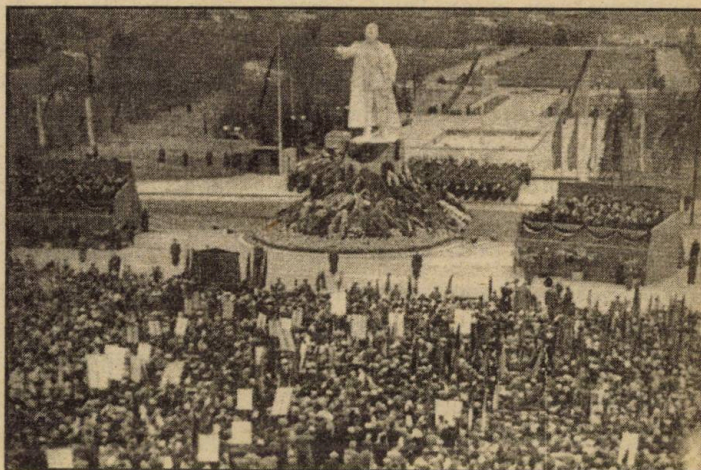
niștilor față de soarta adversarilor lor și el a existat cu mult înainte ca Stalin să fi luat controlul mișcării. „Sub conducerea lui Lenin – scrie renumitul sovietolog Adam Ulam –, membrii de partid au fost instruiți că lucruri precum moralitatea personală (...), integritatea, onestitatea, loialitatea, prietenia personală, erau în fapt prejudecăți burgheze“. Să ne amintim și de cele susținute de Lenin: „**Noi respingem orice moralitate care provine din idei supra-naturale sau din idei ce transcend concepțiile de clasă. În opinia noastră, moralitatea se identifică pe de-a-ntregul cu interesele războiului de clasă**“. De aici a decurs doctrina ce a servit la consolidarea furiei existențiale a comuniștilor și dorința lor de răzbunare; odată dobândită, puterea absolută le-a permis să-și manifeste amintitele simțăminte fără nici o constrângere. Iată, bunăoară, ce declara Teohari Georgescu în fața comisiei de anchetă a partidului, după epurarea sa, în mai 1952: „De la 6 martie 1945 pînă la 26 mai 1952(...), peste 100.000 de bandiți au fost arestați și condamnați pentru că au uneltit împotriva regimului nostru (...). Întreg aparatul de opresiune al burgheziei, Siguranța, Serviciul Special de Informații (...), a fost arestat. De asemenea, au fost arestate toate elemente legionare – identificate – care au avut funcții de răspundere; fostele conduceri centrale și județene ale partidelor burgheze; fostele state majore al secțiilor militare național-țărăniști; foști miniștri, prefecți, senatori, deputați din 1920–1944; elemente legate în trecut cu serviciile de spionaj ale țărilor imperialiste; conducători ai satelor dușmanoase regimului, precum și alte categorii și elemente cu trecut dușmănos“.

Comunismul – o Fata Morgana

Ar trebui subliniat totuși că, de obicei, comuniștii au trecut prin stări de deziluzie, demoralizatoare, din cauza unor aspecte ale situației din URSS, veritabile „crize recurente“, cum le descrie Koestler, „comparabile cu perioadele de ispită și îndoială în cazul credincioșilor religioși (...) Cunosce una sau mai multe astfel de crize în viața aproape fiecărui tovarăș care mi-a fost apropiat“. Și totuși, în cele din urmă, puțini au fost cei care au „dezertat“. Se poate ca ei să se fi revoltat din cauza degenerării care avea loc sub Stalin. Nu-i mai puțin adevărat că, în schimb, degenerarea capitalismului în timpul Marii Depresiuni (1929–1933), și ascensiunea fascismului și a nazismului i-a revoltat și mai mult. Mulți au ajuns să interpreteze victoria sovietelor, în cel de-al doilea război mondial, ca o consecință a represiunii staliniste și cădeau pradă iluziei romantice că această victorie va duce negreșit la o liberalizare a comunismului. Această credință utopică includea speranța că li se va permite să acționeze în țările lor altfel decît sovietele „fuseseră forțate să o facă“ într-a lor – o iluzie care s-a evaporat odată cu excluderea lui Tito din Cominform (1948). De atunci, factorii determinanți au fost frica, cinismul, tentația puterii și luxul și, în ultimă instanță, incapacitatea celor mai mulți de a o rupe, în plan psihologic, cu comunismul. Așa cum a notat Wat, „co-

munismul a dovedit că este incredibil de greu să te desparți de tinerețe, cînd această tinerețe a avut ceva înălțător, cînd ea a fost o perioadă de generozitate“. Astfel, chiar după căderea ei în dizgrație, chiar atunci cînd în sînul familiei recunoștea ce monstru a fost Stalin, Ana Pauker a refuzat statornic să vorbească de rău conducerea de partid din România față de membrii familiei ei, în parte din cauză că se temea că, procedînd astfel, și-ar îndepărta familia de comunism. Această atitudine amintește de o situație similară, evocată de A. Soljenițin: „Iată ce fel de oameni erau ei: Elisaveta Tsvetkova, care ispășea o condamnare pe termen lung în închisoarea din Kazan, a primit o scrisoare de la fiica ei, în vîrstă de 15 ani: «Mamă, spune-mi, scrie-mi – ești vinovată sau nu? Sper că nu ești vinovată, pentru că atunci nu voi putea intra în Komsomol și nu-i pot ierta din cauza ta. Dar, dacă ești vinovată, eu nu-ți voi mai scrie și te voi urî». Mama a fost cuprinsă de remușcări (...). Cum ar fi putut fiica ei trăi în afara Komsomolului? Cum ar fi putut ea să urască puterea sovietică? Mai bine să mă urască pe mine. Și ea a scris: «Sînt vinovată... Întră în Komsomol!»“.

Astfel de simțăminte a avut și această bandă de ilegaliști care a condus România. Tragicele urmări sînt bine cunoscute. ■

Martie 1953: mitingul de doliu organizat, în București, la moartea „tătucului“ (în fața Parcului Stalin, azi Herăstrău)

Lucrețiu Pătrășcanu sub asaltul „criticilor tovarășești”

Spovedania unui nomenclaturist în dizgrație

Mircea CHIRIȚOIU

În ciuda faptului că despre Lucrețiu Pătrășcanu s-a scris destul de mult în ultima vreme (inclusiv în revista noastră; vezi nr.2), există încă numeroase aspecte privind viața și activitatea acestui lider comunist român care își așteaptă deplina lămurire. Clarificările, ca în atâtea alte cazuri similare, vor veni, neîndoios, din investigarea sistematică a surselor de arhivă. O probează și documentul (inedit pînă în acest moment) pe care-l publicăm în cele ce urmează. În fapt, este vorba de „Răspunsul lui L.Pătrășcanu la criticile făcute de tov.Teohari și Rangheț, referitor la activitatea lui”, document datat 28 martie 1948 și provenit din fosta Arhivă a CC al PCR.

17 luni de anchetă

Această „autocritică” a lui Lucrețiu Pătrășcanu a avut loc imediat după Congresul de unificare a PCR și PSDR (21–23 februarie 1948), cînd cunoscutul și popularul lider comunist a fost, pur și simplu, înlăturat din conducerea partidului nou creat. După aceea, Pătrășcanu avea să fie reținut și cercetat, inițial de o comisie de partid, apoi de o comisie a SSI și, în final, de un „complet de judecată”.

Documentul poate fi citit și ca o adevărată „spovedanie” a unui important lider al PCR căzut în dizgrația tovarășilor (de fapt, competitorilor) din conducerea superioară a partidului. Pătrășcanu răspunde criticilor formulate de Teohari Georgescu și Iosif Rangheț în timpul congresului, aceștia, la unison, cerîndu-i imperios să-și „revizuiască” și să-și „supună unui examen auto-

critic activitatea sa partinică din ultimii patru ani (1944–1948)”. Nebănuind, probabil, grozăvia pe care i-o rezerva viitorul, Pătrășcanu, cum se vede din document, exagerează în mod surprinzător gravitatea unor „lipsuri” din propria-i activitate. Ulterior, cînd în urma unei dispoziții personale a lui Gheorghiu-Dej ca el să fie arestat (28 aprilie 1948), reținut într-o casă a partidului și supus unei anchete de partid (care avea să dureze 17 luni încheiate), Pătrășcanu a realizat capcana în care căzuse și cu largul său concurs. Avea să fie însă prea tîrziu. O comisie formată din Teohari Georgescu, Iosif Rangheț și Alexandru Drăghici, condusă în mod nemijlocit de Gheorghiu-Dej (care a participat personal la unele etape ale anchetei), s-a folosit din plin de declarațiile „autocritice” ale lui Pătrășcanu pentru a-l determina pe acesta să admită că este „un duș-

Născut la 7.XI. 1952, în com. Crasna, jud. Gorj, **Mircea Chirițoiu** este documentarist la Arhivele Militare ale Statului Major General al Armatei. Absolvent al Facultății de Istorie-Filosofie, Universitatea București (1988). S-a specializat în istoria comunismului din România și a Războiului rece. Investighează neobosit principalele fonduri arhivistice din țară referitoare la perioadele amintite. Publică constant în principalele reviste de istorie de la noi. Lucrări recente: „Considerații privind rezistența organelor militare ale statului român față de ocuparea țării de către Armata Roșie, 23 august 1944 - 6 martie 1945” (în vol. 6 *martie 1945. Începuturile comunizării României*, 1995, în colab.), „Caruselul crimelor și liderii comuniști români” (în „Dosarele istoriei”, nr. 2), „România în umbra Kremlinului” (ibidem, nr. 3). Are în pregătire un volum de documente privind retragerea armatei sovietice din România (în colab.) și alte două despre România și începuturile Războiului rece.

man al partidului”, „un fost agent al Siguranței” și „un spion în slujba imperialismului”. Altfel spus, să „recunoască” că a lucrat pentru „răsturnarea regimului de democrație populară” (citește: comunist) din România.

Exponent al ideologiei burgheze

Manuscrisele celor patru volume pe care le-am tipărit – însumînd peste 1200 de pagini – și tratînd unele probleme economice, istorice, politice, și filosofice referitoare la România – le-am predat în prealabil Secției de educație politică a CC. În afară de *Problemele de bază*, pe care le-am scos înainte de a fi primit un răspuns, toate celelalte au fost tipărite cu asentimentul Secției de educație politică. Pentru ultimul volum, *Curente filozofice* am și copia referatului întocmit de tov. Gulian. Acest volum a fost și singurul recenzat în «Scînteia» – o recenzie pozitivă.

Nici unul din volumele tipărite de mine nu au fost criticate de vreun for autorizat de partid și nu s-a formulat acuzația că ele ar reflecta o ideologie burgheză.

Două din aceste volume au fost recenzate în organe sovietice: *Sub trei dictaturi* în «Timpuri Noi» și *Un veac de frământări sociale* în organul Institutului de Istorie de pe lângă Academia de Științe din URSS, «Probleme de istorie» nr. 12 (decembrie) 1947. Amîndouă recenziile sînt pozitive (...).

În recenzia asupra *Un veac de frământări sociale*, recenzentul subliniază o greșeală, privind deosebirea pe care o fac între feudalitate și iobăgie.

Punctul meu de vedere, așa cum l-am expus în această chestiune, este în adevăr greșit. Dar greșeala nu se datorește unei influențe ideologice burgheze, ci faptului că în 1942 nu am avut la îndemînă decît material sovietic vechi asupra acestei chestiuni (articolul lui S. Dubrovski apărut în „Agrar – probleme”, nr. 2) și n-am cunoscut dicuția ulterioară din istoriografia sovietică.

În privința *Problemelor de bază*, epuizîndu-se ultima ediție apărută în Editura de Stat, tov. Ioșca (Iosif Chișinevski, n.n.) mi-a comunicat, acum două luni, că editura partidului este gata să scoată o nouă ediție cu anumite completări, necesitate de evoluția economiei noastre în ultimul timp.

În afară de aceste volume, am ținut cîteva conferințe științifice, unele apărute în broșuri, în editura partidului (le alătur), altele în organe controlate de Partid.

Niciodată și sub nici o formă nu mi s-a atras atenția sau nu s-a afirmat că în ce am scris sau tipărit – în volume sau broșuri – aș fi reflectat, sub un aspect sau altul, ideologia burgheză.

Este posibil însă ca o citire atentă și critică a celor scrise de mine să ducă la stabilirea unor lipsuri,

marxist de Economie Politică la noi în țară – pentru o mai deplină siguranță și un control științific mai riguros, am rugat pe tov. Gheorghiu-Dej – într-o discuție pe care am avut-o asupra acestei chestiuni – să însărcineze pe tov. (Barbu, n.n.) Zaharescu și (Pavel, n.n.) Chirtoacă, ca împreună cu mine, să revadă notele stenografice. Ceea ce s-a și făcut. În afară de unele formulări și unele completări, cursul n-a necesitat nici o schimbare de fond – cei doi tov. fiind de acord cu conținutul lui marxist.

Rupt de mase

Nevoiă de a păstra un permanent contact cu masa partidului și prin aceasta cu masele, m-a determinat în repetate rînduri să cer, pe lângă munca în minister, muncă de partid.

De cîte ori am primit sarcini care îmi dădeau puțința unui asemenea contact (pildă: în 1945, școala de cadre la Ploiești), am căutat să le aduc la îndeplinire.

A fost o greșeală din partea mea că după ce s-au terminat primele cursuri la Ploiești, n-am insistat și persistat în cererea mea să mi se dea și altă muncă în cadrul organizației de Prahova – unde se simțea nevoia de cadre.

În campania electorală din Arad (noiembrie, 1946, n.n.), am căutat să dau întregii munci politice un caracter de masă. După alegeri, în timp de un an, am fost de patru ori în județ, unde nu m-am mulțumit să țin doar întruniri publice ci am convocat consfătuiri care să-mi permită o cît mai strînsă legătură cu masele muncitorești și țărănești de acolo. Caracterul de masă pe care l-am dat campaniei electorale, ca și felul de prelucrare, pe această cale, a liniei partidului nos-

Lucrețiu Pătrășcanu (primul din stînga) înainte de „dizgrație“

greșite formulări sau chiar greșeli. (Aș fi fost foarte recunoscător dacă tovarășii de răspundere ar fi făcut această lectură și mi-ar fi indicat ceea ce necesită o prelucrare sau anumite îndreptări. Dar conținutul ideologic a celor scrise și publicate de mine a urmat linia învățăturilor marxist-leniniste, învățături pe care o viață întreagă m-am străduit să mi le însușesc și să le aplic.

b) În privința cursului meu de la Facultate – primul curs universitar

tru – a fost subliniată ca o muncă pozitivă, atât de tovarășii din Secretariat, cât și de tovarășii răspunzători din conducerea județenei Arad.

În pregătirea reformei justiției, am mers pe aceeași cale. Personal, am fost în trei județe din Moldova – unde, în consfătuiri muncitorești și țărănești, am discutat principiile reformei, căutând și pe această cale a-i da un conținut adaptat cât mai bine nevoilor maselor. Contactul direct cu masele muncitorești și țărănești în pregătirea reformei justiției a contribuit la îmbunătățirea conținutului reformei.

b) Din punct de vedere al vieții personale, a condițiilor mele de viață, am rămas la aceeași existență modestă ca și înainte de 1944.

Cu toate acestea, recunosc că nu am insistat cu mai multă tenacitate în cererea de a mi se da muncă de partid. Lipsa unei asemenea munci, care să mă lege și mai strâns cu masele, am resimțit-o și ea probabil s-a reflectat în activitatea mea. Dar trebuie să adaug că nici din partea Secretariatului nu am simțit o încurajare să persist în cererea mea.

Înstrăinat de linia partidului

În activitatea desfășurată de mine după 23 august 1944 în diferite domenii – pe linia Min. de Justiție, publicistică, muncă de agitație și propagandă, conferințe, cuvântări la întruniri, la Facultate, am fost mereu preocupat de grija de a aplica cât mai just linia politică și ideologică a partidului și am avut credința că nu m-am îndepărtat, în toată această activitate, de direcțiunile BP (Biroului Politic, n.n.). Totuși, la o recapitulare a acestei munci, la un examen mai atent, îmi dau seama de unele slăbiciuni și, în consecință, de unele abateri.

Astfel, în munca mea la minister n-am dovedit destulă fermitate în epurarea magistraturii, socotind că

prin mijloace de convingere voi putea apropia o parte din acest corp, care nu putea fi înlocuit ușor și în scurtă vreme.

În această direcție, nu am apelat suficient la ajutorul partidului. Acestui fapt se datorește și lipsa de vigilență față de unele elemente cu care am colaborat. Astfel de elemente au fost cei trei secretari generali: Tr. Borșteanu, care s-a dovedit șovăielnic și nesigur, Poulopol, care a luat atitudini reacționare, Ion David, care, deși conștiincios, s-a lăsat influențat de legăturile lui personale, N.Betea, care deși a fost de un real folos în alegerile din Arad, până la urmă s-a dovedit a fi menținut legăturile cu (Sabin, n.n.) Manuilă, lucru de care nu mi-am dat seama decât în ultimul moment.

În ultimul an, am făcut totuși o cotitură în munca mea la minister. Astfel, pe de o parte, am numit în toate posturile de conducere numai tovarăși de partid verificați (menținuți și de tov. Bunaciu) și, pe de altă parte, am pregătit și realizat reforma justiției, care a dus printre altele și la o masivă epurare a magistraturii.

Am dat un sprijin efectiv pentru întărirea organizației de partid din minister. Contactul cu aparatul partidului și în special cu Secția Cadrelor – sporadic mai înainte – l-am întărit, cu mari foloase pentru muncă, în deosebi în aplicarea reformei. Totuși, și în aplicarea reformei am făcut greșeala de a menține în magistratură, numai pe motivul unei bune pregătiri profesionale, unele elemente care nu erau încadrate politicește.

Datorită acestor slăbiciuni, unele sarcini puse justiției – ca, de pildă, lupta împotriva speculei și sabotajului, unele procese ale criminalilor de război, aplicarea legilor antirasiale – nu au fost aduse la îndeplinire cu destulă fermitate.

De altfel, în expunerea făcută la BP – în legătură cu activitatea mea

de la minister – autocritica mea a fost acceptată.

În ce privește activitatea mea publică, o abatere gravă o constituie unele pasaje din cuvântarea ținută la Cluj, în iunie 1946.

Astfel, afirmația că Transilvania, după 1918 și până în 1938, a progresat sub stăpânirea românească, a însemnat un certificat de bună purtare dat partidelor istorice pentru felul în care au guvernat în trecut, iar unele afirmații relative la raporturile între poporul român și poporul maghiar – care trăiește între granițele României – puteau fi interpretate cu sens șovin. Faptul că după această cuvântare, și după expunerea tov. Gheorghiu-Dej, deși se hotărâse de către BP să fac o autocritică publică, n-am pus în practică această hotărâre, a agravat prima mea greșală, de care mi-am dat seama mai târziu, când am crezut totuși că ches-tiunea își pierduse din actualitate.

În discutarea problemelor economice, amintesc aici cuvântarea mea la Conferința PCR, din oct. 1945. Ridicându-mă împotriva controlului prețurilor – așa cum se practica atunci – am susținut că o aseme-

Iosif Ranghet, la microfonul unei manifestări publice organizată de PCR (1946)

nea politică economică a încurajat doar bursa neagră și capitalul comercial speculativ, în dauna producției. Am cerut limitarea controlului prețurilor numai la anumite bunuri – deci libera circulație pentru celelalte – cu întărirea însă a supravegherii producției și o crescută fiscalitate asupra capitalului industrial, care urma să beneficieze – în parte – de asemenea măsuri. Ridicarea acestor chestiuni, sub această formă, în împrejurările concrete de la sfârșitul anului 1945 a constituit o greșală.

Numai după un an și ceva, după venirea tov. Gheorghiu-Dej în fruntea Economiei Naționale, s-a putut pași – cu succes – la revizuirea politicii economice de pînă atunci, limitîndu-se controlul prețurilor și dirijarea lor și punerea întregului accent asupra producției printr-o serie de măsuri premergătoare stabilizării.

Punctul de vedere apărut de mine în Conferința partidului nostru nu a fost admis. Odată însă rezoluția votată, eu nu am susținut sub nici o formă – nici în scris, nici în vorbă – cele expuse de mine în punct. Mai mult, trimis după cîteva zile să vorbesc la Brașov, în planul campaniei de popularizare a hotărîrilor Conferinței (octombrie 1945, n.n.), m-am situat fără nici o rezervă în cadrul celor hotărîte. (...)

Cu ocazia discutării stabilizării – după reforma din 15 aug. 1947 – am luat cuvîntul de două ori în BP.

Impresionat de un început de depreciere a noii noastre monede, și de oarece fenomene inflaționiste (e vorba de situația din luna septembrie 1947) am făcut unele propuneri – care după discuție mi-am dat seama că erau nejuste și că plecau de la greșita considerare a stabilizării numai ca o măsură financiară. Astfel, am propus să se absoarbă o parte din emisiune, care nu corespundea nici unei mărimi a producției și nici unei crescute circulații de

Chivu Stoica (stînga) și Gh. Apostol, la mitingul de pe stadionul ANEF (24 sept. 1944)

mărfuri – prin cumpărare la prețul urcat al aurului (moneda ajunsese la 5-6 mii lei). Dacă această propunere ar fi fost acceptată, s-ar fi încurajat din nou specula asupra monedei, fără ca să se atingă scopul urmărit: apărarea stabilizării. Posibilitatea unui echilibru pe piața monetară printr-o fermă politică financiară și masiva impunere a capitalului, nu mi-a părut atunci, cu destulă claritate, ca o soluție de moment.

Și aici trebuie să subliniez că în afara BP nu mi-am exprimat niciodată punctul de vedere, căci în urma discuției din BP l-am socotit greșit. La 12 oct. 1947, cîteva zile după ce discuția în BP se încheisese, am făcut un larg expozeu la Arad sub titlul «Problemele politice și economice actuale», în care am apărut cu toată puterea stabilizarea în întregul ei conținut, dat prin măsurile juste și cu vizibile rezultate de tov. Gheorghiu-Dej. (Fragmente din cuvîntarea de la Arad au apărut în «Scînteia», din 16.X.1947).

Analizînd activitatea din ultimii ani, m-am oprit la aceste slăbiciuni și greșite atitudini, socotindu-le ca cele mai însemnate. Voi fi deosebit de mulțumit dacă în discuția care va

urma asupra activității mele, tovarășii mei vor supune criticii și alte manifestări pe care le-am avut pentru ca astfel această discuție să dea pentru partidul nostru, pentru conducerea lui, cît și pentru mine personal maximumul de folosire. (...)

Stare de nemulțumire

Starea mea de nemulțumire n-a putut fi utilizată de dușmanii noștri?

La această întrebare, astfel formulată de un tov. din BP, țin să precizez următoarele:

Am reconstituit conversațiile mele cu unii dintre acei cu care colaborasem înainte de 23 august 1944 – și atunci, și pe urmă, dușmanii noștri.

La începutul anului 1945, N.Pascu (Penescu, n.n.) a încercat – dat fiindcă pentru el «eram pus pe linia moartă în PC» – să mă invite la o colaborare cu PNT. I-am răspuns în așa chip încît i-a trecut pofta și atunci și mai târziu să repete încercarea.

Cînd în urma unei discuții cu tov. Susaikov, în septembrie 1945, am voit să aflu unele amănunte în legătură cu manevrele din jurul regelui, am provocat o discuție cu Pogoneanu. Discuția a mers pe un ton și cu un asemenea conținut încît de atunci pînă la arestarea lui nici o nouă întrevvedere și nici o nouă discuție nu a mai avut loc.

Despre această discuție care, de fapt, nu a dat rezultatul așteptat, am înștiințat-o chiar pe tov. Ana (Pauker, n.n.)

În vara anului 1946, Pogoneanu a încercat să facă o intervenție pe lîngă mine, ca să vorbesc cu Bodnăraș – cu care vorbise și el – pentru plecarea în străinătate a soției lui Niculescu-Buzești. Bineînțeles că am refuzat să fac această intervenție.

După întoarcerea mea de la Paris, a venit în audiență Vișoianu, în legătură cu procesul din Berna. N-am discutat cu el nici o chestiune politică. Era complet demoralizat și singura lui preocupare era să nu fie arestat. (Și această audiență am comunicat-o tov. Ana și tov. Teohari – Georgescu, n.n.).

Din rîndurile partidului, după Conferința din oct. 1945, doi tov. am avut impresia că au căutat să ia legătură cu mine, în situația mea de «nemulțumit»: tov. Doncea și Gh. Soica. Cum nu știam ce voiesc, i-am primit pe amîndoi, dar refuzînd și cu unul și cu celălalt să discut probleme de partid. Ulterior, am făcut imposibilă o nouă vizită și a tov.

Doncea și a tov. Stoica. (De altfel, cele de mai sus le-am anunțat la timp tov. Ghiță – Gheorghiu-Dej, n.n. – și tov. Ana).

Deci, timidele încercări de a utiliza momentele mele de nemulțumiri personale le-am respins net și categoric. După cum am respins chiar numai aparența unei munci fracționiste. (...)»

Teohari Georgescu — un tovarăș devenit incomod

Obsesia nomenclaturii: „informatorul Siguranței”

Adrian POP

Pe parcursul celor două decenii de activitate ilegală a partidului (1924-1944), militanții și activiștii PCR s-au aflat permanent sub supravegherea comisarilor și agenților specializați ai Siguranței. Aproape de fiecare dată cînd operau arestări de comuniști, șefii Siguranței le propuneau acestora să devină informatori ai instituției pe care o slujeau. Cîți dintre militanții comuniști arestați vor fi primit și cîți vor fi refuzat să devină informatorii Siguranței și cîți din prima categorie se vor fi angajat, formal, față de Siguranța doar pentru a sluji și mai bine interesele mișcării comuniste și muncitorești — este încă greu de apreciat. Iar aceasta pentru că, pe de o parte, regula conspirativității cerea ca un militant comunist care era informator plătit al Siguranței, odată arestat de către altcineva decît legătura sa din cadrul instituției, să nu-și desconspire în fața acestuia legăturile cu Siguranța. Iar, pe de altă parte, pentru că acuzele și suspiciunile de a fi activat ca informator al Siguranței s-au constituit în adevărate obsesii folosite de liderii PCR în lupta pentru putere, ori de cîte ori încercau să se debaraseze de un tovarăș devenit incomod.

Așa s-a procedat, de pildă, în instrumentarea procesului „devierii de dreapta” pusă în sarcina trio-ului Luca-Georgescu-Pauker. Dacă în cazul lui Luca, spre deosebire de multe alte capete de acuzare, ce s-au dovedit a fi nefondate, *aceea de a fi avut angajamente față de Siguranță este reală*, încă neconcluzive rămîn acuzele și suspiciunile similare formulate la adresa lui Teohari Georgescu, cel care, la 6 martie 1945, a devenit ministru de interne.

Ideea că Teohari Georgescu a fost informatorul Siguranței în ilegalitate a fost acreditată de Securitate după căderea acestuia în dizgrația partidului, în mai 1952. Securitatea s-a folosit în acest sens de depozițiile unui șir întreg de „martori”, între care foști polițiști, militanți ai mișcării comuniste și muncitorești și, nu în ultimul rînd, de declarațiile co-inculpatului Vasile Luca.

La confruntarea Luca-Georgescu, desfășurată la sfîrșitul lunii decembrie 1953, Vasile Luca, asupra căruia se exercitaseră presiuni puternice și era deja dispus la „mărturisiri complete”, declara a fi participat, în

tomana anului 1939, la o ședință în trei cu Teohari Georgescu și comisarul-șef al brigăzii a III-a a Siguranței (care se ocupa cu urmărirea activității mișcării muncitorești), Nicolae Turcu, desfășurată în locuința fratelui lui Teohari Georgescu, Vasile Georgescu. Cu acel prilej, Nicolae Turcu le-ar fi cerut celor doi să-l ajute să descopere tipografia ilegală a CC a PCR și să informeze Siguranța asupra evoluțiilor din cadrul mișcării comuniste și muncitorești, promițându-li-se în schimb o retribuție lunară (aproape 8.000 de lei de persoană). Potrivit afirmațiilor lui Luca, acesta s-ar fi angajat să furnizeze „Siguranței documente și material editat de partid“, în timp ce Teohari Georgescu s-ar fi angajat să contribuie „la descoperirea tipografiei și să dea date despre cadrele ilegale din conducerea organizației din București a partidului“ (ASRI, Fond „P“, dosar 40.009, vol.2, f.9). Teohari Georgescu a negat aceste afirmații, arătând că întâlnirea din casa fratelui s-a desfășurat fără participarea sa, la ea luînd parte Luca și alte două persoane necunoscute lui. Pe Turcu l-ar fi cunoscut pentru

întîia oară cu prilejul arestării din 1943, cînd a refuzat propunerea acestuia de a deveni informatorul Siguranței. Iar singura legătură din 1939 cu tipografia ilegală a CC ar fi fost cea din toamna acelui an cînd, la cererea expresă a secretarului general de atunci al partidului, Ștefan Foriș, a repartizat tipografiei un lucrător tipograf de încredere (*ibidem*, f.20). Respingerea de către T. Georgescu a afirmațiilor lui Luca este lipsită de orice echivoc: „Nu am fost agent provocator al Siguranței. Nu am săvîrșit crime împotriva partidului și nu am fapte pe care să le fi ascuns față de partid. Nu am cunoștință despre activitatea de fost agent provocator al lui Vasile Luca. În nici o împrejurare Vasile Luca nu mi-a vorbit despre așa ceva“ (*ibidem*, f.6).

„Piese“ tari la dosarul incriminator al Securității privind legăturile lui T.Georgescu cu Siguranța le-au constituit declarațiile lui Nicolae Turcu. La confruntarea la care acesta din urmă a fost supus, la 8 iunie 1955, cu T. Georgescu, fostul comisar-șef de Siguranță declara: „Eu cunoșteam de la fostul agent Antonescu Prafcu, faptul că Georgescu Teohari este informatorul lui Vintilă Ionescu.

De asemenea, prin anul 1936, mergînd în birou la Vintilă Ionescu cu raportul informativ, am văzut pe biroul său două note informative care cuprindeau informații cu privire la mișcarea muncitorească. Eu, după ce le-am citit, i-am spus lui Vintilă Ionescu «că sînt informații bune», la care mi-a răspuns că le are de la Georgescu Teohari, care este informatorul său.

În anul 1934 și 1935, cînd l-am cercetat pe Georgescu Teohari, eu nu am cunoscut despre faptul că Georgescu Teohari este informatorul lui Vintilă Ionescu, deoarece în

Născut la 1.II.1958, la București, **Adrian Pop** este lector asociat la Facultatea de Științe Politice și Administrative, Universitatea București. Absolvent al Facultății de Istorie-Filosofie, Universitatea din Cluj-Napoca (1982). Doctorand în istorie, specializat în istoria contemporană a României. Realizator de emisiuni dedicate istoriei comunismului din Europa de Est, la TELE 7abc. Lucrări recente: *Sub povara graniței imperiale* (1993, în colab.), *Soviet Union in Eastern Europe, 1945-1989* (1994, în colab.), *Sovietizarea României* (1994, în colab.), „Mișcările protestatare ale studențimii din Timișoara și București“ (nr. 1) și „Managementul ocupației militare sovietice în România“ (nr. 3) – ultimele două în „Dosarele istoriei“.

acest caz eu nici nu-i mai puneam să devină informator.

Mai tîrziu, după ce am aflat că Georgescu Teohari este informatorul lui Vintilă Ionescu, mî-am explicat de ce m-a refuzat pe mine atunci cînd i-am făcut propunerea de a fi informatorul meu“ (*ibidem*, dosar 40.009, vol.4, f.164).

Și de această dată, replica lui T. Georgescu este lipsită de orice echivoc: „Cele ce declară Turcu Nicolae, nu numai că nu corespund adevărului, dar este o provocare vădită făcută împotriva mea, fără să-mi dau seama de scopul cu care a făcut aceasta (...).

Dacă aș fi fost informatorul lui Vintilă Ionescu, ce m-ar fi împiedicat ca în anul 1934, cînd Turcu Nicolae mi-a propus să-i fiu informator, să-i fi făcut acestuia confiența că lucrez cu Vintilă Ionescu spre a scăpa de ancheta dură și de ce trebuia ca aceasta să o fac în anii 1946 și 1950 cînd puteam lua și alte

Teohari Georgescu, în 1945

măsuri ca acest lucru să nu se cunoască dacă ar fi existat" (*ibidem*).

Autodemascare ridicolă

La numai o lună de la această declarație tranșantă de respingere a acuzației de a fi fost informatorul Siguranței, T.Georgescu dă însă o alta (6 iulie 1955), ale cărei precizări faptice incriminau o anumită colaborare cu organele Siguranței: „După 23 August 1944, am ascuns partidului fapte grave din trecutul meu și anume, purtarea trădătoare pe care am avut-o la Siguranța Ploiești cu ocazia arestării mele din anul 1935, când am recunoscut pe Cosmici Eftimie, cu toate că acesta nu m-a recunoscut pe mine la confruntarea ce a avut loc între noi.

Pe baza declarației mele și a faptului că l-am recunoscut, Cosmici Eftimie a putut fi trimis în justiție și condamnat.

De asemenea, am vorbit la Siguranță despre faptul că am fost trimis la Ploiești de un prieten ca să iau legătura cu un muncitor de la rafinăria «Vega» pentru a-i da îndrumări în

legătură cu felul cum trebuie să se organizeze și să-și apere interesele lor, recunoscând în felul acesta în fața Siguranței faptul că făceam parte și lucram pe linia mișcării muncitorești.

La sfârșitul-anului 1951, ca urmare a poziției mele necinstite de ascundere în fața partidului, faptă gravă pe care o săvârșeam în anul 1935, am rupt declarația dată de mine la Siguranță în 1935, care se găsea în dosarul de cercetări încheiat la Siguranța Ploiești.

Am ascuns, de asemenea, în fața partidului după 23 August 1944 declarația verbală pe care eu am dat-o la anchetă cu ocazia arestării din anul 1933, declarație verbală pe care am făcut-o comisarului care m-a cercetat în clădirea administrației tipografiei «Cartea Românească». Cu această ocazie, la confruntarea ce s-a făcut între mine și lucrătorul Filip, în fapt am recunoscut verbal în fața comisarului că am împrăștiat manifeste în întreprindere, prin aceea că la întrebările comisarului

punând-o în pericol de a fi arestată" (*ibidem*, f.250–251).

Modalitatea de autodemascare la care apelează T. Georgescu în această declarație, făcută parcă la comandă, după dicteu, într-o manieră neobișnuit de fluentă, după tipicul proceselor bolșevice din anii treizeci, indică, mai degrabă decât rostirea adevărului, o cedare a fostului ministru de interne la presiunile anchetatorilor săi securiști, interesați de a demonstra dacă nu teza inițială a unui Teohari Georgescu — agent plătit al Siguranței, cel puțin aceea a unui ilegalist comunist deosebit de cooperant cu amintita instituție.

Faptul că amintitele eforturi frizează uneori ridicolul, nu fac decât să întărească această teză. Pe această coordonată se înscrie, de pildă, următorul fragment din depozitia-mărturisire a lui T. Georgescu: „În anul 1934, cu ocazia arestării mele de către Siguranța Generală, am avut o purtare nedemnă deoarece am primit de la Turcu Nicolae, care mă ancheta, cafea și țigări. Aceasta s-a petrecut în timp ce Turcu Nicolae mi-a făcut propuneri să intru în slujba

Siguranței" (*ibidem*).

Peste ani, rolurile anchetator-anchetat se vor inversa. Întrevederea Teohari Georgescu – Nicolae Turcu, derulată în seara zilei de 15 iulie 1950, așa cum apare ea descrisă de către Turcu în depozitia dată Securității la 15 iunie 1955, prin epicul său *sui generis* se învecinează cu literatura:

„La 15 iulie 1950, pe când mă aflam în arestul MAI, seara pe la orele 22.00, am fost luat de către un plutonier și condus în cabinetul lui Georgescu Teohari.

2

Sedința Secretariatului C.C.
din 24. X. 1945

Sed. 6.6.
Nr. 3046

22/24.8.1945

Prezenti: Tov. Ana Pauker

- Gheorghiu-Dej
- Vasile Luca
- Teohari Georgescu
- Miron Constantinescu

Se discută problema alegerilor.

Tov. Vasile Luca: este de părere că nu se pot amâna prea mult alegerile. Vor fi greuți până la noua recoltă. Deoarece trebuie dusă o muncă de lămurire a maselor, căci după o explicație justă a cauzelor greutăților, se vede o schimbare în starea de spirit a maselor.

Acum sunt unele îmbunătățiri ale situației, prin realizarea și sosirea în țară a celor stabilite în acord cu U.R.S.S. Trebuie însă să luăm o serie de măsuri de organizare în problema fiscală, a aprovizionării, a bumbacului. /Nici până azi bumbacul n'a ajuns la țărani/ Lucrând bine în această direcție, vom câștiga simpatii.

Propun să facem alegerile în Februarie sau Martie și să facem o serie de îmbunătățiri economice simțitoare. Rezultatul alegerilor depinde de munca noastră foarte serioasă.

Tov. Ana Pauker: Tov. Teohari să convoace pentru Joi sau Vineri P.S.U., unde să discute această problemă.

Tov. Vasile Luca: propune să fie chemați și tov. Titel Petrescu, și oameni de cea mai mare răspundere ai P.S.U.

Tov. Gheorghiu-Dej: cere permisiunea Biroului Politic să stea de vorbă

Dactilograma ședinței Secretariatului CC al PCR, din 24 oct. 1945, pag. 1

am răspuns că așa cum sînt eu acuzat poate fi acuzat și lucrătorul Filip, care fusese cu mine în atelier, însă deoarece acesta denunțase fusese scos din cauză, deci rămăsesem numai eu cel care puteam să împrăști manifestele (...). Cu ocazia arestării mele din aprilie 1941, am dat o declarație scrisă la Siguranță în care am arătat că în anul 1940 am locuit la fratele meu și a un simpatizant al mișcării, declarînd numele și adresa lui (lucruri ce nu mi le reamintesc acum), desconfirînd în fața Siguranței această persoană și

Fiind introdus în cabinet, Georgescu Teohari, care se afla singur, s-a sculat în picioare, a dat mâna cu mine și m-a pofțit să iau loc pe un fotoliu ce se afla în dreapta.

În acel timp, eu nu vedeam bine și nu am știut la cine sînt și am salutat spunînd: «Să trăiți, d-le inspector general», iar după un scurt schimb de cuvinte, recunoscîndu-i vocea, am spus: «Sînteți dl. ministru Teohari», la care a răspuns «da, eu sînt», iar eu am spus «să trăiți, d-le ministru».

După aceea, mi-a oferit o țigară pe care mi-a aprins-o și observînd că nu văd unde să pun scrumul, m-a întrebat «ce, d-le Turcu, nu vezi?», la care i-am explicat că mi-a slăbit vederea, nu am ochelarii cu mine și că sînt și bolnav.

Georgescu Teohari a răspuns «că am să am eu grijă de d-ta».

După această discuție, m-a întrebat ce face Vintilă Ionescu. Eu am răspuns că Vintilă Ionescu este mort, la care Georgescu Teohari s-a exprimat «Cum se poate asta, a pierdut Siguranța un om de valoare».

Apoi m-a întrebat dacă Vintilă Ionescu mi-a vorbit ceva despre d-lui la care i-am răspuns că nu mi-a vorbit nimic.

În discuții, Georgescu Teohari s-a exprimat «neîndoielnic, d-le Turcu, d-ta ți-ai făcut datoria», la care eu am răspuns «atunci pentru ce mai sînt arestat», la care Georgescu Teohari a răspuns «să am răbdare, că se va termina și asta».

Apoi m-a întrebat de ce sînt îmbrăcat în salopetă, la care i-am răspuns că hainele mele sînt degradate și nu am cu ce să mă mai îmbrac. La auzul acestor cuvinte spuse de mine, Georgescu Teohari a notat ceva într-un bloc-notes.

După 3 zile, am primit un costum de haine, iar doctorul a început să se ocupe mai îndeaproape de mine.

Tot cu această ocazie, Georgescu Teohari m-a întrebat dacă am avut

ca informator o anumită persoană, al cărui nume nu mi l-a spus, la care i-am răspuns că i-am făcut propunerea, însă m-a refuzat.

La terminarea discuțiilor, Georgescu Teohari mi-a recomandat «să nu vorbești la nimeni despre această audiență».

Mi-a dat cîteva țigări, a dat mâna cu mine și am plecat spre ușa pe care am intrat unde mă așteaptă plutonierul care m-a adus, care m-a luat și dus înapoi în arest». (*ibidem.*, f.160).

Misterioasa „persoană cu munca de răspundere“, despre care T. Georgescu îl întrebase pe N. Turcu dacă a fost sau nu informatorul lui, nu era altul decît Grigore Preoteasa, arestat în 1935 de Turcu, într-un lot mai mare de studenți. Acțiunea de verificare la sursă a acceptării sau non-acceptării propunerii de a deveni informator al Siguranței fusese provocată de însuși Grigore Preoteasa care, într-un acces de frămîntări interioare, se confesase Anei Pauker în sensul că nu-și mai amintește dacă, în 1935, a acceptat sau nu propunerea lui Turcu.

O adevărată obsesie

Episodul rămîne semnificativ dintr-un dublu punct de vedere. Pe de o parte, el mărturisește, o dată în plus, această adevărată obsesie a comunistului ilegalist – informator al Siguranței. Pe de altă parte, este evident că dacă Grigore Preoteasa ar fi avut realmente legături cu Siguranța, el nu ar fi fost cîtuși de puțin îndemnat să-și mărturisească dubiile în legătură cu aceasta față de personajul-cheie din conducerea partidului, care la acea dată era Ana

Pauker. Or, împrejurarea că o face, denotă faptul că acceptarea formală a propunerii de a deveni informatorul Siguranței era o practică relativ răspîndită între ilegalistii comunisti căzuți în mîinile amintitei instituții. Acceptarea conjuncturală a unei atare propuneri nu era urmată întotdeauna și de traducerea sa în viață. Desigur însă că în ochii partidului, pentru „o persoană cu munca de răspundere“ chiar și o atare acceptare formală putea însemna un serios vot de blam. Înclinăm să credem că în cazul lui Gr. Preoteasa, acesta deși se știa „curat“, nu-și amintea pur și simplu dacă în 1935 își luase sau nu un astfel de angajament formal față de Siguranță, sensul frămîntărilor sale de conștiință, mărturisite conducerii PCR, fiind acela al unei manifestări de loialitate superioară față de partid.

În ceea ce-l privește pe Teohari Georgescu, deși anumite episoade ale trecutului său de ilegalist comunist rămîn încă confuze, nimic din ceea ce Securitatea a furnizat ca argumente și probe nu demonstrează faptul că a fost, într-adevăr, informatorul Siguranței. ■

CONSILIUL DE STAT

AL

REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

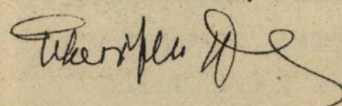
D E C R E T

PRIVIND STABILIREA UNEI PENSII PENTRU GEORGESCU TEOHARI.

Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne d e c r e t e a z ă :

Art.unic.- Cu începere de la 1 mai 1963, se stabilește pentru Georgescu Teohari domiciliat în București, str.Sandu Aldea nr.60, raionul 30 decembrie, o pensie de 2.500 lei lunar.-

PREȘEDINTELE
CONSILIULUI DE STAT,

Teohari Georgescu a fost pensionat, totuși, cu o sumă frumoasă pentru acei ani...

De la Atelierele CFR la Comitetul Politic Executiv

Dumitru Petrescu sau drumul sinuos către nomenclatură

Florin ȘPERLEA

Dumitru Petrescu (1906-1969) este unul dintre liderii comuniști a cărui biografie a fost mai puțin cercetată, „grație”, întrucâtva, poziției sale relativ modeste în ierarhia PCR, dar și divergențelor dintre acesta și Gheorghe Gheorghiu-Dej, care au condus la marginalizarea sa (1955). Totuși, lui i-a revenit un rol important, în perioada 1945-1948, în ceea ce în epocă s-a denumit procesul de „democratizare” a armatei sau, altfel spus, de sovietizare a acesteia. În fapt, un proces mai amplu de epurare a vechii elite ofițerești, coroborat cu aservirea completă a armatei partidului comunist, devenit unic din 1948.

Născut în București, în 1906, Dumitru Petrescu își va petrece copilăria între ceferiști, într-un cartier muncitoresc. La numai 12 ani, intră la Atelierele CFR, pentru ca în 1924 să devină membru al PC(d)R, an în care acest partid avea să intre în ilegalitate. În 1933, în timpul acțiunilor greviste de la Atelierele CFR „Grivița”, determinate în principal de hotărîrea Consiliului de Miniștri de a trece la aplicarea celei de-a treia „curbe de sacrificiu”, ceea ce însemna o reducere a salariilor și pensiilor cu încă 10-12%, Dumitru Petrescu este deja secretar al Consiliului Sindical București. Ca urmare a implicării sale în acțiunile ceferiștilor din februarie 1933, este arestat și condamnat inițial la muncă silnică pe viață. Biografia sa oficială, confectionată după 1948, în spiritul propagandei comuniste, îl prezintă ca pe un erou legendar al muncitorimii române, căci Dumitru Petrescu „transformă boxa într-o tribună de acuzare împotriva guvernului țîlhăresc manist, împotriva regimului monarho-reacționar care ducea țara spre fascism, sacrificînd independența națională”. Întemnițat la Jilava, Văcărești și Craiova va reuși să evadeze în anii celui de-al doilea război mondial și astfel se va regăsi alături de alți comuniști refugiați în URSS, cutreierînd lagărele de prizonieri români într-un scop precis: necesitatea de a-i convinge pe aceștia să lupte alături de Armata Roșie pentru înlăturarea, se spunea, a regimului „fascist antonescian”. În

GENERALUL D. PETRESCU

INSPECTOR GENERAL AL ARMATEI PT. EDUCAȚIE

fond, constituirea unei divizii de voluntari din prizonierii de război români nu ar fi reprezentat o noutate pentru că, în virtutea unui plan mai vast conceput de Moscova, între 1924-1943 fuseseră deja create, pe teritoriul URSS, după modelul Armatei Roșii, o divizie poloneză și una cehoslovacă care luptau deja alături de sovietici.

Șef al Aparatului Politic

Se cunosc circumstanțele în care a fost creată Divizia „Tudor Vladimirescu”, mai ales datorită literaturii memorialistice publicată după 1989. În fruntea acestei divizii a fost numit lt.col. Nicolae Cambrea, iar ca șef de stat major lt.col. Iacob Teclu. Acesta, împreună cu mr. Dumitru Petrescu și col. Mihai Maltopol, printre alții, „asiguraseră apariția ziarului prizonierilor români, „Graiul liber” (apropiat ca denumire de „Graiul nou”, ziarul Direcției Politice de Front a Armatei Roșii). Prin ordin de zi nr.17, din 1 decembrie 1943, s-a înființat, în cadrul diviziei, Secția de educație și cultură, încre-

dințată mr. Dumitru Petrescu. La 4 februarie 1944, patriarhul Rusiei a hirotonisit trei preoți dintre prizonierii români cu studii teologice, iar la 29 martie, printr-un ordin al Marelui Stat Major sovietic, s-a dispus plecarea diviziei pe front la dispoziția Frontului 2 Ucrainean. A doua zi, după ce au fost sfințite drapelele de luptă, iar preoții au dezlegat trupa de vechiul jurământ către rege, 12.000 de ostași au depus jurământul de credință.

Activitatea comunistului Dumitru Petrescu fusese de bună seamă apreciată de vreme ce, la 12 aprilie 1945 (acum cu gradul de colonel), este numit comandant secund politic la nou înființata Divizie de voluntari români „Horia, Cloșca și Crișan”. În „Programul muncii de educație și cultură al diviziei” (elaborat de Dumitru Petrescu pentru perioada aprilie–iunie 1945) se arăta: „Scopul pentru care s-a creat acest nou serviciu a fost că s-a putut dovedi că roadele date de acest serviciu atât la Armata Roșie și mai cu seamă la Divizia 1 de voluntari «Tudor Vladimirescu» au fost din cele mai satisfăcătoare”.

Dumitru Petrescu (aici cu gradul de colonel), în 1945

Prin Legea 320, din 26 aprilie 1945, conform art.1, a fost reintegrată în armata română „o parte din voluntarii români, ofițeri, subofițeri, maiștri și submaiștri militari, precum și gradele inferioare”. Aceștia au constituit nucleul aparatului politic de educație, fiind trimiși pe front la unitățile Armatelor 1 și 4, la sfârșitul lunii mai 1945, sub comanda g-ralului Victor Precup, apropiat comunistilor din anii detenției de la Doftana (1934-1940). El fusese condamnat la 10 ani de reclusiune și degradat ca urmare a faptului că, nemulțumit pentru felul în care Carol al II-lea îi apreciasse rolul în actul restaurației, organizase în 1934 un complot, cu ocazia sărbătorilor de Paști, căruia urma să-i cadă victimă însuși regele. La 12 aprilie 1945, regele Mihai I îl va avansa la gradul de general de brigadă.

„Democratizarea” armatei

Așa-zisa democratizare a armatei române, în esență, viza două aspecte fundamentale: „democratizarea”, ca o modalitate de eliminare a elitei militare românești, și „democratizarea”, ca proces de politizare a armatei române, instrumentul principal fiind aparatul politic. Până la capătul războiului, reducerile practicate s-au datorat preocupării permanente a Armatei Roșii de a-și ști spatele asigurat, pentru că prezența în România a unor efective mari putea răsturna situația frontului (așa cum fusese interpretat cazul g-ralului Gheorghe Avramescu) sau să se opună imixtiunilor sovietice. Epurarea nu era însă suficientă. Ceea ce mai rămăsese trebuia supus unui ample proces de politizare (de reeducare, în fond) pentru ca armata română, un „cuib de reacționari”, să nu mai poată acționa astfel decât „în

Născut în București (23.VIII.1970), **Florin Șperlea** a absolvit Facultatea de Istorie, Universitatea București (1996). Este ofițer în cadrul M.Ap.N. Ca istoric, se preocupă de epoca contemporană a României, publicând până în prezent studii și articole în principalele publicații de specialitate. Lucrare recentă: „Clerul militar în primii ani ai comunizării României” (în vol. *Armata și Biserica*, Buc., 1996).

slujba poporului”, burghezia „reacționară” fiind lipsită de un principal instrument al unei ipotetice mișcări naționale de rezistență, de o mare amploare.

Ce însemna, însă, „democratizarea” armatei în opinia responsabililor politici și militari de îndeplinirea acestuia? Primul ministru Petru Groza, într-o cuvîntare din aprilie 1945, arăta că „una din sarcinile mari ale poporului român și ale guvernului actual este democratizarea armatei. Nimeni să nu mai sape prăpastia între popor și armată”. El susținea că „la bază avem principiul unei noi concepții, unei noi discipline și unei noi ierarhii”, parodiind arta militară ca „izvorită din unitatea de interese dintre conducere și popor”. Și pentru că „marii strategii, comandanți de oștiri au fost recrutați în majoritate din poporul de jos”, Petru Groza avertiza că vor fi promovate în posturile de conducere „elementele sănătoase și democratice, care se disting atât prin iubire față de popor, cât și prin cunoșterea artei militare”. De asemenea, într-un ordin emis de Ministerul de Război, cu puțină vreme înaintea alegerilor din noiembrie 1946, se sublinia că democratizarea armatei presupune, în principal, „încadrarea ei în concepția

democrației de astăzi și solidarizarea ei cu actualul regim democratic care este călăuzit de această concepție“. Era reiterată și necesitatea „educației politico-sociale“ a întregului personal din armată.

Aparatul Politic se extinde

Creat la 8 mai 1945, prin ordinul general nr. 29, Aparatul Politic, intitulat Direcția Superioară a Culturii, Educației și Propagandei, depindea direct de Ministerul de Război, în fruntea acestuia fiind numit g-ralul Victor Precup. Extins la scara întregii armate, prin ordinul general nr. 113, din 2 octombrie 1945, sub denumirea Inspectoratul General al Armatei pentru Educație, Cultură și Propagandă (ECP), el devenea egal în privința atribuțiilor și a importanței cu marile comandamente ale armatei. Prin instrucțiunile 21.127, din 2 octombrie 1945, ordinele, programele de activitate, precum și toate dispozițiunile date de Inspectorat erau obligatorii și se îndeplineau atât de organele ECP, cât și de către comandanți, având autoritatea ordinelor emise de Ministerul de Război. Comandanții secunzi (cum se numeau locțiitorii politici ai comandanților de unități) se subordonau pe linie ECP numai Inspectoratului. Ingerința și controlul politic exercitate de PCR în armată erau astfel depline. De altfel, Emil Bodnăraș, în cadrul ședinței Biroului Politic, din 25 septembrie 1945, arăta că: „Secția militară de pe lângă partidul nostru are rolul de a îndruma întreaga activitate de partid în această direcție, îndeosebi în cadrul activ al armatei, folosind ca element de legătură permanentă între armată și partid, elementul educator, Inspectoratul Educației și Culturii, care a căpătat acum o dezvoltare mai mare“. Emil Bodnăraș preciza cu aceeași ocazie și suma alocată de

la buget pentru Aparatul Politic: un miliard și jumătate de lei. „Este, într-adevăr, o sumă impresionantă, dar este necesară“, conchidea Bodnăraș.

Chiar dacă din punct de vedere ierarhic, ca subinspector general pentru ECP, col. Dumitru Petrescu îi revenea o poziție secundă, după g-ralul Victor Precup, se poate aprecia că acesta era „eminența cenușie“ a Aparatului Politic. De altfel, în 1946, g-ral Precup va fi înlocuit cu g-ralul Dumitru Dămăceanu, o mișcare abilă de „cosmetizare“ la vîrf a Aparatului Politic, știut fiind faptul că Dămăceanu era apropiat cercurilor Palatului Regal. Dumitru Petrescu întocmea instrucțiunile necesare funcționării aparatului politic, programele de activitate obligatorii la nivelul întregii armate în care erau precizate temele pentru conferințe, convorbiri, gazete de perete și cunoștințele necesare militarilor incorporați cărora li se explica ce este BPD, ARLUS și din cine este compus guvernul Groza și, nu în ultimul rînd, realiza un control

Afiș, din campania electorală a anului 1946, destinat ostașilor

deplin asupra tipăririi și difuzării oricărui material sau carte, avizării articolelor și interviurilor publicate în cea mai importantă gazetă a Ministerului de Război, „Glasul Armatei“, al cărei director era. Spre exemplu, în ordinul circular nr. 7.490, din ianuarie 1946, col. Dumitru Petrescu avertiza organele ECP că „sînt direct răspunzătoare de conținutul bibliotecilor din unitățile lor (care fuseseră atent epurate – n.n.). Se reamintește ordinul nr. 7.211 prin care personalul ECP este direct răspunzător de toate publicațiile care circulă sau se află în unități“. Înaintea alegerilor din 1946, în instrucțiunile referitoare la desfășurarea campaniei electorale în unități, col. Dumitru Petrescu arăta că „se va vorbi trupe și ofițerilor înainte, dîndu-li-se indicații în ceea ce privește ținuta și atitudinea politică (subl.ns.)“, iar organelor ECP li se interzicea să aibă legături directe cu partidele politice în mod separat, ci numai cu BPD. Oricărui reprezentant al vreunui partid politic democratic îi era, în aceste condiții, interzis accesul în unitățile militare.

La 6 august 1947, prin Înaltul decret Regal nr. 1.629, generalul de brigadă Dumitru Petrescu devenea Inspector General al Armatei pentru ECP. În fine, Aparatul Politic al armatei încăpea de drept în mîna celui care mai bine de doi ani coordonase procesul de politizare a armatei române...

Victimă a „cultului personalității“

Cariera lui Dumitru Petrescu urmează, după 1948, o linie ascendentă. În fond, el era unul dintre vechii tovarăși de drum cu o biografie ce-și găsea puternice rădăcini în anii ilegalității PCR. Pentru o vreme, în 1948, Dumitru Petrescu se va afla în fruntea nou createi Direcții Superioare Politice a Armatei (DSPA), care devenise aparat de

partid în unități și comandamente, ca secție a CC al PMR. Ales membru supleant al CC al PMR, în urma Congresului I al PMR, din 21–23 februarie 1948, acestuia i s-a încredințat, la 9 martie 1952, Ministerul de Finanțe, ca urmare a destituirii lui Vasile Luca, acuzat de a fi desfășurat o intensă activitate împotriva clasei muncitoare și de subminarea economiei naționale. La Plenara CC al PMR din decembrie 1950, care a adoptat primul plan cincinal, Dumitru Petrescu devine membru plin al CC al PMR, poziție pe care o va deține până în decembrie 1955 când, cu prilejul Congresului al II-lea al PMR, în condițiile noilor modificări în componența organelor conducătoare ale partidului, își pierde locul, după ce în toamna aceluiași an fu-

sese înlăturat și din fruntea Ministerului de Finanțe.

Explicația marginalizării lui Dumitru Petrescu rezidă în aceea că, în condițiile edificării de către Dej a cultului propriei personalități, după ce ieșise învingător în 1952 în confruntarea cu „grupul exterior“, reprezentat de Ana Pauker și Vasile Luca, biografia ceferistului Dumitru Petrescu, căruia îi revenise un rol principal în luptele din februarie 1933, încurca în mod vădit pretențiile exclusiviste ale liderului comunist român de a fi singurul beneficiar al omagiilor cuvenite pentru organizarea și conducerea acțiunilor greviste ale muncitorilor ceferiști de la Atelierele „Grivița“.

Ceaușescu beneficia, astfel, de un interesant precedent prin ati-

tudinea lui Dej; biografia sa oficială, concepută după 1965, se va dovedi la fel de nepăsătoare față de adevărul istoric.

Prin abila și interesata sa politică a reabilitărilor, Nicolae Ceaușescu va reda lui Dumitru Petrescu, ca unui nedreptățit al „domniei“ lui Dej, pozițiile pierdute în fruntea partidului. Devenit membru supleant al CC al PCR în 1965, Dumitru Petrescu va pătrunde în ultimul an al vieții (1969) în Comitetul Politic Executiv și în Prezidiul Permanent al CC al PCR. O compensație tardivă, care nu venea decât să slujească consolidării poziției lui Nicolae Ceaușescu în cadrul partidului și, mai grav, edificării unui nou cult al personalității. ■

Un „avanpost“ al luptei nomenclaturii pentru puterea absolută

Politizarea armatei române

Alesandru D. DUȚU

În cadrul amplei acțiuni de cucerire a puterii politice, declanșată la scurt timp după intrarea în guvernul instituit la 23 august 1944, comuniștii români au acordat o importanță deosebită politizării armatei române. Activitatea s-a dovedit a fi de la început extrem de complexă și dificilă datorită inexistenței unor preocupări și tradiții în acest sens și rezistenței opuse de cadrele armatei, în special de cele cu funcții și grade superioare, care au ripostat cu vehemență sau au adoptat o atitudine rezervată, în funcție de personalitatea și demnitatea fiecăruia.

Rolul diviziilor de voluntari

Procesul a urmat mai multe etape, caracteristice evoluției generale a evenimentelor politice interne și internaționale. În prima etapă,

1945–1947, până la cucerirea deplinei puteri politice în stat, comuniștii au acționat în armată, în mod camuflat, prin intermediul Aparatului pentru educația, cultură și propagandă (ECP), introdus în oștire în mai 1945 și încadrat, inițial, cu

cadre ale diviziilor de voluntari „Tudor Vladimirescu“ și Horia, Cloșca și Crișan“, constituit, pe teritoriul Uniunii Sovietice, din prizonieri români, în octombrie 1943, respectiv în aprilie 1945.

Organizat după model sovietic, Aparatul politic fusese experimentat în cadrul Diviziei „Tudor Vladimirescu“, unde avusese următoarea încadrare principală: mr. Ștefan Iordanov – locțiitor politic al marii unități, mr. Dumitru Petrescu – șeful Secției pentru educație și cultură, cpt. Mihai Burcă – locțiitor politic al Regimentului 1 infanterie, cpt. Dumitru Coliu – locțiitor politic al Regimentului 2 infanterie, cpt. Gheorghe Stoica – locțiitor politic al Regimentului 3 infanterie, cpt. Petre Borilă – locțiitor politic al Regimentului 1 artilerie, Sergiu Sevcenko —

loctiitor politic al Divizionului de artilerie antitanc, Alexandru Paraschiv – loctiitor politic al Companiei cercetare, Ștefan Rab – loctiitor politic al Companiei transmisiuni. Majoritatea erau comuniști români cărora li se acordaseră grade militare, Dumitru Petrescu și Gheorghe Stoica făcând parte, împreună cu Ana Pauker și cu reprezentanți ai prizonierilor, din prezidiul Conferinței de la Krasnogorsk, din 3–4 septembrie 1943, unde s-au stabilit o serie de măsuri pentru „îmbunătățirea activității antifasciste” în lagărele de prizonieri și s-a ales o Comisie provizorie de lucru pentru a propune formele și mijloacele de acțiune.

Dacă inițial referirile la misiunile Diviziei „Tudor Vladimirescu” abundau în fraze frumoase, prin care se făcea apel la sentimentele patriotice ale prizonierilor, la necesitatea luptei împotriva regimului antoneșcian și a Germaniei, a luptei pentru

Jurământul depus de militarii Diviziei „Tudor Vladimirescu” (30 martie 1944)

„Jur poporului meu robit de nemți să lupt pentru libertate și propășirea lui.

Jur să-mi îndeplinesc fără șovăire îndatoririle mele de ostaș în tabără, pe câmpul de luptă, oricând și oriunde, să mă supun ordinelor comandantilor mei și să păstrez secretul militar.

Jur să lupt pentru o prietenie trainică între Uniunea Sovietică, care mi-a dat putința să lupt cu arma în mână pentru distrugerea dușmanului comun: Germania hitleristă.

Jur să păstrez cu sfințenie frăția de arme cu Armata Roșie.

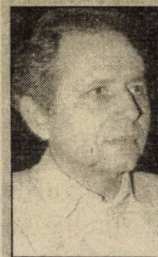
Jur să lupt pînă la ultima picătură de sînge contra nemților fasciști, care mi-au tîrît țara în războiul lor nelegiuit.

Așa să-mi ajute Dumnezeu!”

eliberarea părții de nord-vest a României ocupată de Ungaria în 1940, destul de repede au început să apară și alte precizări, relevantă fiind în acest sens cea făcută de g-ralul Petrov, la 4 februarie 1944, care a afirmat că existau două posibilități: „întrebuințarea ei ca mare unitate operativă pe front și ca unitate de menținere a ordinii în țară”. Nu a precizat însă care ordine trebuia menținută, cine avea să o stabilească și în numele cui trebuia păstrată.

Treptat-treptat, o pondere din ce în ce mai importantă au început să o capete activitățile de propagandă. Cu propagandiști proprii, dar și cu „specialiști” trimiși de Moscova, care vegheau mereu și atent la tot ce se întîmpla în divizie și la modul în care pandurii se lămurau asupra viitoarelor misiuni ale marii unități. Unul dintre primii emisari ai Moscovei a fost „domnul Manole”. În acțiunea lor, propagandiștii erau „ajutați” prin numeroase „apeluri” trimise de alți prizonieri din lagăre, care exprimau „salutul lor frătesc” și cereau să se șteargă cu armamentul primit „pata rușinoasă a trecutului, provocată de trădătorul Antonescu”, să se alunge „aceste lipitori din țară” și să se judece – așa cum cereau, la 2 martie 1944, prizonierii din lagărul 190 – „împreună cu poporul clica trădătoare a lui Antonescu”. Exact așa cum avea să se întîmple peste doi ani! Într-un mod extraordinar de intuitiv, „prizonierii” Lagărului 27 vedeau în pandurii Diviziei „Tudor Vladimirescu” „sîmburele sănătos al armatei române de mîine, aripa ocrotitoare a tuturor ce în viață au avut parte numai de chinuri și lacrimi”.

Pentru ca activitatea să se desfășoare în condiții cît mai bune și mai rapid și pentru a nu mai exista nelămuriri, la 8 martie 1944, la divizie a sosit și g-ralul Kolalenko însoțit de „un grup de români civili în frunte cu doamna Ana Pauker (Mata, Manole și maior Luca)”, care

Cercetător la Institutul de Studii Operativ-Strategice și Istorie Militară, **Al. D. Duțu** s-a născut (10.VII.1948) în com. Scăpău, jud. Mehedinți. Absol-

vent al Facultății de Istorie, Univ. București (1973). Doctor în știință militară, specialitatea istorie militară. Specialist în istoria participării României la cel de-al doilea război mondial. Lucrări recente: *Ostași, vă ordon: Treceți Prutul!* (în colab., 1993); *România în război. 1941-1945. Un destin în istorie* (în colab., 1995), *Armata română în al doilea război mondial. Eliberarea Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei* (în colab., vol. I, Buc. 1996).

la 14 martie, cu puține zile înainte ca Armata Roșie să pătrundă pe teritoriul României, a precizat cu claritate: „Notați bine, domnilor ofițeri! Armata Roșie este foarte aproape de granița României, pe alocuri distanța este de abia 60–80 km. În consecință, locul dumneavoastră este acolo și nu aici”.

Înaltul comandament sovietic preconizase introducerea în luptă a diviziei pe teritoriul național, ceea ce însemna confruntarea cu marile unități române din țară. În acest scop, la 29 martie 1944, în conformitate cu ordinul Comandamentului Suprem Sovietic și cu Directiva Statului Major General al Armatei Roșii, nr.292.743, divizia „Tudor Vladimirescu” a fost subordonată Frontului 2 ucrainean. În aceeași zi, au sosit de la Moscova g-ralii Melnikov și Kovalenko, care au hotărît ca jurământul să fie depus a doua zi, la 30 martie. La 31 martie, primul eșalon al diviziei a început deplasarea spre front, debarcînd, la 23 aprilie, la Vapniarka, unde a sărbătorit ziua de 1 mai, după intonarea

Divizia „Tudor Vladimirescu“ intră în București (sept. 1944)

imnului URSS și a imnului pandurilor.

Stabilizarea situației de pe front și amânarea noii ofensive sovietice au făcut ca divizia să nu mai intre pentru moment în luptă. Profitând de situația militară calmă, cadrele politice ale marii unități și comuniștii care acționau în emigrație au continuat activitatea de propagandă, inclusiv pe teritoriul românesc ocupat de sovietici din nord-estul țării. Între ei s-a aflat și Ana Pauker, Mihai Malțopol și mr. Vasile Luca, reveniți în divizie la 9 mai.

O situație delicată

După declanșarea marii ofensive sovietice de pe frontul Iași-Chișinău, g-ralul R. I. Malinovski, comandantul Frontului 2 ucrainean, a ordonat, la 21 august 1944, ca divizia să intre în orașul Iași. Trecerea României de partea Națiunilor Unite, la 23 august, a rezolvat o situație extrem de delicată în care divizia „Tudor Vladimirescu“ se putea înfrunta direct cu marile unități române aflate și fișia sa de acțiune. În noua situație politico-militară, g-ralul Burenin, sosit, la 28 august 1944, la podul de la Sculeni, a transmis ordinul generalului Malinovski ca divizia să nu mai intre în luptă și să continue marșul spre București, punându-i-se la dispoziție 150 de mașini. În ace-

lași timp însă, tot din dispoziția Moscovei, peste 100.000 de militari români aflați în repliere, în condițiile dramatice, spre sud au fost dezarmați de comandamentele și trupele sovietice și duși în captivitate.

Sosit în apropiere de București, la 30 august, eșalonul înaintat al diviziei a intrat în Capitală a doua zi. Imediat, maiorul Dumitru Petrescu, șeful Secției de educație și cultură al diviziei, și alți activiști din marea unitate au luat legătura cu conducerea partidului comunist, iar grupuri de militari au vizitat Apărarea Patriotică.

În contextul în care trecerea României de partea Națiunilor Unite se realizase fără vreo înțelegere cu autoritățile de la Moscova și în care ordinea în țară era menținută cu fermitate de noul guvern român, Divizia „Tudor Vladimirescu“, încadrată în armata sovietică, a fost trimisă pe front, luptând eroic la sud de Sfântul Gheorghe și de Oradea pe teritoriul României, la sud de Debrețin și în Munții Matra în Ungaria, în Munții Javorina și pe râul Hron în Slovacia. Pentru modul în care s-a comportat la sud de Debrețin a fost citată prin ordin de zi de Comandamentul Suprem sovietic, I.V.Stalin hotărând, la 20 noiembrie 1944, ca în viitor denumirea marii unități să fie „Divizia 1 infanterie voluntari români Tudor Vladimirescu – Debrețin“.

Dacă din punctul de vedere al luptelor la care a participat divizia nu li se poate imputa nimic, ea îndeplinindu-și misiunile pe câmpul de luptă, după 23 august 1944, la fel ca și marile unități ale armatei române, pandurii luptând și jefindu-

se pentru același ideal ca și ceilalți militari români, din punct de vedere politic ea a devenit, după impunerea de către sovietici, la 6 martie 1945, a guvernului prezidat de dr. Petru Groza, principalul sprijin militar intern al guvernului prosovietic în acțiunea de consolidare a puterii.

După ce a fost trecută, la 20 martie 1945, în rezerva Frontului 2 ucrainean, a fost scoasă definitiv din operații, la începutul lunii aprilie, și deplasată rapid spre țară, cu trenul, cu mult timp înaintea armatei române operative, care a revenit din Podișul Boemiei pe jos, ultimele unități intrând în garnizoanele de pace abia la începutul lunii septembrie 1945.

Întinerită și revigorată de loturi succesive de voluntari trimiși din țară la începutul anului 1945 (peste 1000 de persoane), precum și cu aproape 200 de ofițeri proveniți dintre prizonierii români din URSS, Divizia „Tudor Vladimirescu“ a captat atenția principală a noilor autorități române.

La scurt timp după 6 martie 1945, în urma „intervenției guvernului român“ și „prin înalta încunoștiințare dată de comandantul suprem al Armatei Roșii, domnul mareșal I.V.Stalin“, pe teritoriul Uniunii Sovietice, la Kotovsk, a fost înființată, la 12 aprilie 1945, a doua divizie de voluntari români, comandată de g-ralul Mihail Lascăr — cel decorat de Hitler în noiembrie 1942, în Cotelul Donului, cu „Crucea de Fier“ germană — care la 15 iulie 1945, când a pășit pe teritoriul național a primit denumirea de „Horia, Cloșca și Crișan“. Pe lângă divizie, în funcția de consilier sovietic a fost numit col. Novikov Stepanovici cu misiunea de a „ajuta la cunoașterea armamentului, precum și la pregătirea de război a voluntarilor în scopul însușirii experienței de război a Armatei Roșii“. În funcția de locțiitor al comandantului pentru educație și cultură a fost

numit lt.col.Dumitru Petrescu (cel care îndeplinise aceeași misiune și în cadrul Diviziei „Tudor Vladimirescu”), iar în funcția de șef al Secției educație și cultură, mr.Valter Roman.

De această dată misiunea diviziei a fost exprimată clar și concis, g-ralul Mihail Lascăr precizând, de la început, în ordinul de constituire al marii unități: „Divizia Tudor Vladimirescu-Debrețin, împreună cu a noastră și cu cele mai bune elemente din restul unităților românești formează sîmburele noii armate democratice românești — reazem de temelie a regimului democratic”. Noul context politic permitea aceiași general să facă cunoscut cu alt prilej: „Divizia noastră trebuie să fie model care să servească la organizarea întregii armate române pentru a clădi o armată nouă cu un spirit nou, Armata democratică română” și să ceară: „Luați ca exemplu Armata Roșie”.

Înființarea Aparatului Politic

La scurt timp după impunerea guvernului dr.Petru Groza, din efectivele Diviziei „Tudor Vladimirescu-Debrețin” au fost selecționați aproape 1000 de ofițeri, subofițeri și trupă, care sub conducerea lui Dumitru Petrescu, s-a deplasat la București, fiind primiți în Gara de Nord de Gheorghe Gheorghiu-Dej, și instruiți în cazarma „Mihai Viteazul” de activiști ai PCR și de reprezentanți ai guvernului, între care dr. Petru Groza, Lucrețiu Pătrășcanu etc. La 26 aprilie, după o instruire corespunzătoare, „lotul 1.000” — pregătit pentru a deveni nucleul de bază al „aparaturii politice” — a fost încadrat în armata română, iar „politrucii” avansați în grad și decorați. La festivitate a participat regele Mihai I, reprezentanți ai guvernului, ai armatei române și armatei sovietice etc. La începutul

lunii mai, 986 dintre ei au fost trimiși la marile unități operative române de pe front, unde au încadrat funcțiile nou înființate de ajutori ai comandanților pentru munca de educație, cultură și propagandă.

În scurt timp, în țară, la 8 mai, s-a creat și cadrul organizatoric corespunzător prin înființarea Direcției Superioare pentru Cultură, Educație și Propagandă (devenită, la scurt timp, Direcția Superioară pentru Educație, Cultură și Propagandă - ECP) în subordinea nemijlocită a ministrului de război (nu a ministerului), g-ralul Constantin Vasiliu-Rășcanu, „omul” partidului comunist. Chiar dacă din motive politice aparatul politic din armată nu a fost revendicat deschis de comuniști pentru a nu da posibilitatea și celorlalte partide politice să intervină, el a fost înființat de partidul comunist pentru a avea la dispoziție instrumentul necesar transpunerii în armată a propriei politici.

A urmat apoi integrarea celor două divizii de voluntari în armata

română, la 15 august 1945, prin Decretul-Lege nr. 2.625, semnat de regele Mihai I. Acțiunea în sine putea constitui un fapt normal, poate, pentru cei ce luptaseră și se jertfiseră pe front, în cadrul Diviziei „Tudor Vladimirescu-Debrețin”. Nefirescul a ieșit însă în mod clar în evidență în cazul Diviziei „Horia Cloșca și Crișan”, care nu luptase pe front nici o oră, mai ales în contextul în care încă din octombrie 1944 mulți generali români activi începuseră să fie arestați și acuzați de dezastrul țării și al oștirii și în care la scurt timp după 6 martie 1945 au fost trecuți în rezervă sau în retragere 46 de generali și 208 ofițeri superiori (182 colonei). Nefirescul a constat și în faptul că integrarea celor două divizii de voluntari în armata română se producea la scurt timp după ce Comisia Aliată de Control (sovietică) impusese, în iulie 1945, desființarea mai multor divizii române, care se remarcaseră în operațiile militare abia încheiate. Asemenea măsuri, care aveau să fie continuate în perioada următoare, declanșau în realitate procesul de destructurare al cadrului organizatoric al armatei române, de schimbare a conducerii sale prin înlăturarea comandanților care aveau alte concepții față de evoluția viitoare a armatei și a țării decât noile autorități instalate de sovietici la 6 martie 1945.

Răceală și neîncredere

Fără îndoială, modificări de structură, mentalitate și nu numai trebuiau să se producă în armata română în noile condiții politice și strategice, în contextul terminării războiului și a trecerii oștirii la cadrul de pace. De acest lucru era convins și Marele Stat Major, organul de concepție și de conducere al oștirii, care dorea ca armata să fie racordată la noile rea-

Generalul TECLU IACOB

Generalul TECLU IACOB s-a născut în 1899 în București dintr-o familie de moșteni gospodari. După școala primară, urmează liceul militar, pe care-l termină în 1916. Intrând voluntar împotriva coteropitelor Neați, pleacă în Moldova. În vârstă de 18 ani.

Șeful de Stat Major al Diviziei „Tudor Vladimirescu”

lități social - politice, însă pe criterii și principii cu adevărat democratice și de competență profesională, fără a implica organismul militar în politică. Pe aceste coordonate, g-ralul Mihail Racoviță, ministrul de Război în guvernul instituit la 23 august 1944, preciza că „De când a luat ființă armata română ofițerii și oștirea nu s-au amestecat în chestiuni politice” și reamintea militarilor, prin ordinul general nr.59 din 28 august 1944, că le este interzis „a lua parte la orice manifestare a partidelor politice în timpul serviciului sub arme”, că singura ierarhie și disciplină era cea militară, în caz contrar cei implicați în activități politice urmînd a fi judecați de Curtea Marțială.

Situația avea să se schimbe treptat, după 6 martie 1945, chiar dacă, în mod oficial, la 24 august 1945, dr. Petru Groza declara în Consiliul de Miniștri că armata „nu face politică”. Primul ministru își permitea să ceară acest lucru – firesc, de altfel – deoarece între timp, „după experiența Armatei Roșii”, așa cum declarase deja g-ralul Constantin Vasiliu-Rășcanu, ministrul de Război, în compunerea armatei fusese introdus aparatul politic – sub denumirea de Aparat pentru Educație, Cultură și Propagandă –, în esența lui un aparat al partidului comunist pînă la constituirea oficială a organizațiilor de partid în unități și comandamente, în 1948.

În octombrie 1945, în procesul de „reorganizare a armatei”, adică „pînă s-o aveam în mînă”, cum se preciza în Ședința Resortului Militar al CC al PCR din 7 iulie 1945, Aparatul Politic a fost extins și în cadrul marilor unități care nu participaseră pe front, Inspectoratul General pentru Educație, Cultură și Propagandă, condus de g-ralul Victor

Precup, fiind delegat să conducă întreaga activitate, ordinele sale fiind obligatorii pentru toți comandanții și șefii militari. Avînd dreptul exclusiv de a edita cărți, ziare și reviste, Inspectoratul a intervenit în întreaga activitate a unităților, inclusiv la întocmirea programelor de instrucție, a propunerilor de avansare, de decorare sau de scoatere a cadrelor din armată. Treptat, majoritatea lucrătorilor politici au devenit membri de partid, Dumitru Petrescu, subinspector ECP, care lucra sub directă îndrumare a CC al PCR, precizînd, în iulie 1947, că „Funcția de ecepist pentru membrii de partid se consideră muncă de partid”. În afara

Propaganda de partid în acțiune: ofițeri „studiind” opera lui Gheorghiu-Dej la ora de „pregătire politică”

celor 1000 de cadre provenite din cele două divizii de voluntari constituite pe teritoriul Uniunii Sovietice, lucrătorii politici au fost formați în școlile speciale de la Breaza și Sinaia, numărul lor complerîndu-se cu activiști politici civili activați treptat în oștire.

Neavînd tradiție în armata română, Aparatul ECP a fost primit „cu răceală și neîncredere” de majoritatea ofițerilor Armatei 1, așa cum raporta la 1 iunie 1945 mr. Aurel Ardeleanu, șeful serviciului ECP. În prima zi, g-ralul Vasile Atanasiu, comandantul armatei, a amenințat cu demisia, declarînd apoi că va lucra numai prin șeful de

stat major. În scurt timp, a acceptat însă să discute, atrăgînd atenția că „educația trebuie impregnată de spirit național și de suflet românesc”. La Aramata 4, g-ralul Nicolae Dăscălescu a fost mai intransigent, devenit o primă victimă a mașinațiunilor lucrătorilor ECP. După ce a raportat, la 28 mai 1945, regelui Mihai I, că în lipsa sa g-ralul Victor Precup ordonase ca ajutorii pentru ECP sosiți pe front „să facă politică în armată”, distinsul comandant a fost înlocuit de la comanda trupelor pe care le dusesese la victorie. Cu amărăciune, el raporta regelui la 1 iunie 1945: „Aceasta este recompensa a 40 de ani de

muncă devotată pînă la sacrificiul vieții în folosul Patriei”.

Chiar și în acele momente de presiune psihologică, inițial, apoi de teama epurării și a lipirii de libertate, corpul de comandă al armatei române nu a devenit „o mare mută”, care să accepte fără replică noile realități, dar tragice. Înșiși lucrătorii ECP recunoșteau aceasta.

Din analiza făcută în

toamna anului 1945 de mr. Vasile Cutoiu, șeful Serviciului ECP de la Armata 4, rezulta că ofițerii erau împărțiți în trei categorii: „o mică parte sînt fătîș susținători ai guvernului de concentrare democratică în frunte cu dr. Petru Groza; o altă parte sînt indiferenți (50%), iar restul sînt total contrari guvernului”.

Dacă în 1945 ofițerii fuseseră destul de combativi față de orientarea impusă de Aparatul ECP, numeroasele presiuni exercitate asupra lor, și instituirea în 1946 a cadrului disponibil, care echivala practic cu îndepărtarea din armată, i-au făcut să devină mai reținuți în a-și exprima convingerile mai ales

în preajma alegerilor din noiembrie 1946, când conducerea armatei și Aparatul ECP au făcut deschis politica Blocului Partidelor Democratice, dominat de comuniști. În 1947, trecerea a peste 5000 de ofițeri din cadrul disponibil în retragere, majoritatea având gradul de la maior în sus, dificultățile materiale și noua politică de cadre care dădea prioritate elementelor muncitorești, a

schimbat radical raportul de forțe, sinteza informativă din decembrie 1947 referitoare la ecoul produs în armată prin numirea lui Emil Bodnăraș, cadru de conducere al PCR, în fruntea armatei, referindu-se deja la „masa elementelor izolate din armată”, de „anumite grupuri reacționare care încearcă să polarizeze în jurul lor elemente per-

iferice”, care continuau, totuși, să se manifeste.

La scurt timp după cucerirea întregii puteri politice în stat de către PCR, procesul de politizare și de ideologizare a armatei avea să intre într-o nouă etapă, munca politică de partid desfășurându-se pe față, în unitățile militare, și fără nici o reținere. ■

Mărire și decădere: g-ral Constantin Vasiliu-Rășcanu

De la Ordinul „Mihai Viteazul” la slujirea nomenclaturii

Florica DOBRE

La scurt timp după 23 august 1944, generalul Constantin Vasiliu-Rășcanu - fostul comandant al Diviziei 1 munte române pe frontul din Crimeea, decorat în 1942 cu Ordinul „Mihai Viteazul”, cea mai înaltă distincție militară română, pentru contribuția avută la cucerirea orașului, portului și fortului Balaklava, poziție fortificată

cel care îi considerase pe comuniștii

ruși, la 8 iunie 1942, în ordinul de zi nr. 22 R, „dușmanii de moarte ai neamului românesc”, devenea el însuși, în pofida prevederilor regulamentare (fiind militar activ), membru al Partidului Comunist Român. El a primit carnetul cu nr.121 în fața lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile Luca și Emil Bodnăraș. La 6 martie 1945, a fost numit ministru de Război în guvernul dr. Petru Groza, impus de sovietici, aplicând, în mod camuflat, politica partidului în armată, într-o perioadă în care mulți dintre foștii săi camarazi de arme erau judecați, condamnați și aruncați în închisoare.

sovietică pe căile de acces spre Sevastopol -,

Ordinul „Mihai Viteazul” cl. I, din timpul celui de-al doilea război mondial

Peste ani, în 1962, când intrase în dizgrația celor pe care îi servise multă vreme, generalul (r) Constantin Vasiliu-Rășcanu rememora astfel activitatea pe care o desfășurase în anii 1945-1947: „Din luna mai 1944, când am luat strâns contact cu reprezentanții partidului comunist pentru pregătirea actului de la 23 august 1944, am fost un credincios colaborator și executant al directivelor ce mi se dădeau. Conștient de riscurile mari și pericolele la care mă expuneam lucrând alături de reprezentanții partidului comunist, urmăriți de organele siguranței și eu însumi fiind bănuțit și pus sub supravegherea organelor Siguranței, nu m-am dat în lături de la acțiunile de pregătire a insurecției armate. (...) Tot importantă a fost și activitatea mea de propagandist în folosul partidului comunist, în septembrie, octombrie și noiembrie 1944, printre ofițerii și trupa Corpului 5 teritorial. La 25 octombrie 1944, la adunarea ofițerilor comandamentului, am criticat aspru atitudinea partidelor zise istorice (liberal și țărănesc) în înfăptuirea actului de la 23 august și am evidențiat meritul capital al partidului comunist în înfăptuirea acestui măreț act. Această acțiune a mea a făcut ca Maniu să ia o atitudine contra mea și să silească pe fostul rege să nu iscălească decretul de numirea mea ca ministru de Război în al doilea guvern Sănătescu și nici în postul de șef al Marelui Stat Major al armatei, taxându-mă drept comunist care însă nu a putut decât să mă ridice în fața poporului muncitor.

Am participat activ la constituirea ARLUS-ului, fiind ales președinte al secției „armată” și vice-președinte în comitetul de conducere. Prin conferințe ținute la București, Ploiești, Buzău, Rm. Sărat, Focșani, Tîrgoviște, Pitești am contribuit la acțiunea de propagandă pentru prietenia româno-sovietică.

Cît privește acțiunea și rolul meu la răsturnarea guvernului Rădescu cred că nu am fost mai puțin lipsit de riscul unei eventuale arestări și condamnări. Cu o zi înainte de publicarea manifestului semnat de mine și de câțiva generali și colonei, toți semnarii, afară de doi generali, mi-au cerut să amîn publicarea manifestului că ei sînt de acord cu publicarea lui imediat. M-am dus la tovarășul Emil Bodnăraș și l-am rugat să dea la publicare manifestul, însă semnat numai de mine, căci parte din semnatori nu vor publicarea lui imediat. Tov. Emil Bodnăraș a luat manifestul și mi-a spus că știe el ce face și a doua zi a apărut în ziare așa cum i-a fost predat de mine. Imediat după apariția manifestului în ziare și luarea de măsuri represive din partea guvernului Rădescu contra semnatarilor, toți acei care au iscălit acel manifest, afară de generalul Popescu Constantin și Bardan Ștefan, mi-au telefonat că i-am nenorocit, de ce am semnat manifestul. Eu nu m-am plîns nimănui și la ordinul ministrului de război de a preda comanda Corpului 5 teritorial generalului Cernescu am refuzat să execut acest ordin și am cerut ministrului de război să aplice prevederile legii fără de care nu mă supun. La procesul ce mi s-a intentat chiar a doua zi, m-am transformat din acuzat în acuzator al guvernului Rădescu, ceea ce a făcut ca generalul Negulescu, ministru de război de atunci, să-și dea demisia, care a fost urmată a doua zi de a-ntregului guvern Rădescu”.

„Am fost complet la dispoziția partidului”

Generalul continuă astfel: „Activitatea mea din timpul când am fost ministru de război și când am fost complet la dispoziția partidului, executînd întocmai toate dispozițiunile luate de partid este cred cunoscută și mare parte din ea

Istoric la Arhiva Statului Major General al Armatei, **Florica Dobrescu** (n. 29.VII.1950, com. Gherghița, jud. Prahova) a absolvit Facultatea de Istorie, Univ. București (1993). S-a specializat în istoria militară contemporană a României. Lucrări recente: *Șefii Marelui Stat Major român. Destine la răscruce, 1944-1945* (în colab., Buc., 1995), *Eroi români pe frontul de Răsărit* (în colab., Buc., 1995).

a fost semnalată de ziarele ce apăreau în București în anii 1945 și 1946.”

Printre „multiplele realizări” pe care le-a mai înfăptuit în acea perioadă, g-ralul (r) Constantin Vasiliu-Rășcanu mai amintea: „Opera de democratizare a armatei, conform directivelor date mie de partidul comunist, și introducerea aparatului politic în unitățile și serviciile armatei. Această măsură mi-a adus atunci o critică aspră din partea unora din comandanții de mari unități, cerîndu-mi să desființez aparatul politic. Unii din acești foști comandanți de mari unități au avut o atitudine veninoasă față de mine la adunarea din ziua de 17 ianuarie 1962. Prin decretarea înființării Direcției politice superioare a armatei s-a statuat introducerea aparatului și învățaturii politice în armată.

● Cooptarea Diviziei Tudor Vladimirescu printre marile unități ale armatei. Propunerea la decorare și decorarea ofițerilor, subofițerilor și soldaților Diviziei Tudor Vladimirescu. Măsură similară am luat și pentru Divizia Horia, Cloșca și Crișan. (...)

● Curățirea rîndurilor armatei de elementele reacționare și trecerea în cadrul disponibil a surplusului de ofițeri peste prevederile tratatului de pace.

● Activitatea mea în timpul campaniei electorale din anul 1946 prin cuvântări ținute fie alături de dr. Petru Groza, la Baia Mare, Satu Mare, Cluj, Dej, fie singur, la Craiova, Turnu Severin, Calafat, Băilești, Tîrgu Jiu, Pitești, București, precum și la mitingul din Piața Universității, alături de tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej (mărturie — ziarele din Capitală, din 1946).

● Activitatea mea ca deputat în Marea Adunare Națională a fost dusă, de asemeni, în spiritul și după directivele partidului comunist.

După ieșirea mea din cadrele active ale armatei (1 februarie 1948), am fost președinte al consiliului de administrație a societății «Sovromtransport», unde am desfășurat de asemenea o activitate conform directivelor date de partid și pe linia prieteniei româno-sovietice, fiind în cele mai bune relații cu personalul sovietic, contribuind continuu la consolidarea regimului”.

Percheziție și sancțiune

Si totuși, Vasiliu-Rășcanu a mai și „greșit” față de partid, căci la 2 septembrie 1961 organele abilitate au făcut o percheziție la domiciliul său, ridicându-i numeroasele caiete de însemnări și memorii (inclusiv un revolver, calibru 6,5 mm, despre care „nu mai știa” că-l are în casă), iar la 17 ianuarie 1962 a fost sancționat, în urma unei ședințe desfășurată la Casa Centrală a Armatei, ridicându-i-se pensia de merit și unele „favoruri morale și avantaje materiale”.

Făcându-și autocritica și cerînd ridicarea sancțiunilor respective, generalul cerea clemență prin memoriul din 10 noiembrie 1962, precizînd: „Sînt vinovat că în criticile și aprecierile mele din memoriile pur interne, fără nici o exteriorizare sau conlucrare cu cineva, eu n-am ținut cont de ansamblul problemei ce criticam, nu am ținut cont de toate

circumstanțele politice, economice, financiare prin care a trecut țara noastră și de angrenajul specific perioadelor revoluționare. În acest mod, judecata mea a greșit, către mine însumi, căci mi-a otrăvit sufletul și am rămas bolnav în interiorul meu, în casa mea.

Am criticat fapte comise de oameni, oameni obișnuiți și nicidecum idei și oameni care deja sînt urcați pe pedestalul nemuririi, ale căror idei și învățături inundă astăzi de lumină și binefacere întreaga omenire.

Cele scrise în caietele mele nu au influențat cu nimic și nu au dăunat mersul triumfal al socialismului și activitatea creatoare a regimului nostru. Ele nu au influențat pe nimeni, căci nu erau cunoscute, erau ca și inexistente. Nu m-au influențat nici chiar pe mine, căci activitatea mea în exterior a fost cea dreaptă, debarasat complet de gândurile mele scrise ca și cînd nici nu le-aș fi scris”.

România – un paradis al nomenclaturii

„Pentru a învinge, comuniștii și-au pierdut sufletul”

Constantin HLIHOR

După demiterea și arestarea guvernului Ion Antonescu, autorii actului de la 23 august 1944 – oameni politici, demnitari și militari – erau încrezători și optimiști în privința viitorului României. La scurt timp însă, ocuparea țării de către Armata Roșie și impunerea de către Moscova a unui regim

Gheorghe Mihail, în tinerețe

comunist totalitar de inspirație sovietică avea să zdruncine și să marcheze profund conștiința unora dintre cei ce au plănuit și înfăptuit lovitura de stat. Un exemplu relevant este acela al generalului de armată Gheorghe Mihail, „omul cheie” al derulării evenimentelor politico-militare din spațiul românesc după ieșirea țării din orbita Axei.

O carieră exemplară

Născut la Brăila, la 13 martie 1887, în familia unui ofițer, Gheorghe Mihail și-a urmat tatăl în carieră. A parcurs întreaga ierarhie militară, ajungând în cele mai înalte funcții politice și militare: Șeful Secției II Informații din Marele Stat Major, în perioada octombrie 1933 – decembrie 1934; Șef al Casei Militare Regale (noiembrie 1937 – ianuarie 1938); ministru subsecretar de stat la Ministerul Apărării Naționale în guvernele prezidate de patriarhul Miron Cristea, Armand Călinescu și Constantin Argetoianu (1938); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri în cabinetul Ion Giurgutu (4 iulie – 4 septembrie 1940), șef al Marelui Stat Major român în tragică vară a anului 1940.

În după amiaza zilei de 23 august 1944, a fost numit șef al Marelui Stat Major și delegat de regele Mihai I la comanda supremă a armatei. Într-o situație dificilă, conturată de reacția Germaniei față de ieșirea României din coaliția Axei și de lipsa unei convenții de armistițiu care să reglementeze raporturile cu Uniunea Sovietică, generalul Mihail a fost artizanul victoriilor armatei române din confruntarea cu forțele Wehrmachtului. Comportamentul abuziv al Armatei Roșii în România l-a determinat să-și prezinte demisia din fruntea M.St.M. român, la 12 octombrie 1944. La 20 ianuarie 1948, a fost arestat și înțemnițat la Pitești. Ulterior, fără să fie judecat, a fost trimis în coloniile de muncă până în 1953. În 1954, judecat în procesul intentat fostului prim-ministru Ion Giurgutu, pentru „activitate intensă contra clasei muncitoare“, a fost condamnat la 12 ani detenție riguroasă. S-a stins din viață în 1982, la Sinaia, fiind înmormântat la Cimitirul Militar din București.

Prezentăm cititorilor, în premieră, fragmente din însemnările generalului de armată Gheorghe

Mihail așternute pe hîrtie în perioada ascensiunii comuniștilor la putere. Intenția autorului, după modul cum au fost redactate însemnările sale, arată că acestea nu erau destinate publicității. Manuscrisul a fost confiscat de organele de anchetă în ianuarie 1948. Aprecierile și comentariile din aceste însemnări ale unui veritabil militar de carieră denotă exacta înțelegere a sensului evoluției vieții social-politice din România, dar și a impactului pe care l-au avut asupra societății românești ascensiunea comuniștilor pe scena politică a țării.

Retragere, nu dezertare

Retragerea mea nu e o dezertare. Am demisionat din funcțiunea de șef al Marelui Stat Major căci nu voiam a săruta picioarele Rusiei, nu voiam a lua parte, a fi părtaş la umilirea oștirii mele și deci a țării mele; mai bine pentru mine a depune această demnitate. O clătinare a mea, o incertitudine a atitudinii mele, ar fi avut ca rezultat pierderea prestigiului meu în fața oștirii și în acest caz aș fi fost copleșit de blam, de umilință.

În aceste condiții, n-aș mai fi putut fi în capul unei oștiri care se umilește pînă a săruta picioarele acestor mari barbari, care întîrzie tot ce este libertate și civilizație în lume. Cînd au aflat că președintele Consiliului de Miniștri (*C. Sănătescu, n.n.*) a hotărît cedarea în fața rușilor, primul meu gest a fost de a depune această demnitate plină de (...) (*indescifrabil, n.n.*), pe care numai aveam cîtuși de puțin satisfacția de a o păstra atîta timp cît oștirea trebuia să rămînă în poziția, în care se găsește azi“.

Născut la 3.V.1955, **Constantin Hlihor** a absolvit Facultatea de Istorie, Univ. București (1984). Doctor în istorie (1994). Profesor la Academia de Înalte Studii Militare și profesor-asociat la Facultatea de Istorie. Specialist recunoscut în istoria participării României la ultima conflagrație mondială, a publicat numeroase studii și cărți pe această temă. Lucrări recente: *1940. Drama românilor dintre Prut și Nistru* (în colab., Buc., 1992), *Complot împotriva României, 1939-1947* (în colab., Buc., 1994), *Armata Roșie în România. Adversar, aliat, ocupant, 1940-1948* (vol. I, Buc., 1996), „Armata Roșie în România“ (în „Dosarele istoriei“, nr. 3).

Greșelile se plătesc cu dobîndă compusă

Prinципиul revoluționar: că ești răspunzător de actele tale politice cu persoana ta și cu bunurile tale, este de o elementară justiție. Nimeni nu e silit a fi ministru, parlamentar, de a milita într-un partid, de a lăuda sau apăra cu condeiu anumite metode, anumite concesi, anumite abdicări. Dar națiunea înșelată, sau rău sfătuită sau rău condusă are datoria de a cere acelora, care au solicitat sau care și-au arogat dreptul de a conduce, motivele conduitei lor.

Ea are datoria de a-i face să plătească, ca exemplu, răul ce l-am făcut. *Răspunderea guvernanților e o necesitate de salvare publică. Românii care au ajutat, prin acțiunea lor, pe ruși de a deveni stăpîni în țării noastre, trebuie șterși din viața publică.* Căci nu trebuie să uităm acest lucru: România mutilată, sărăcită își va trăi mult timp zilele sub semnul acestei catastrofe la care au adus-o guvernele care s-au

perindat la cîrma țării de la 23 august 1944. Vom vedea încă mult timp pe oamenii noștri politici marcați de această cădere a noastră încît cea mai mare parte a lor vor pierde și amintirea vrednică de laudă a acțiunii noastre militare. Nu trebuie a se uita că greșelile se plătesc cu dobîndă compusă“.

Istoria unei țări trece prin toate probele

În această epocă istorică, s-au întîmplat fenomene pentru care nu găsesc decît la o anume distanță o legătură. Această legătură îndepărtată, adesea ușor recunoscută – trebuie urmărită. Și aici e greutatea. Căci în această epocă sînt rîuri subterane ale evoluției istorice ale acestei epoci. Din fragmente aproape informe de gînduri și aspecte formale, din adîncurile divinatoare ale propriului suflet, trebuie să refacem ideal cîrsul rîului ascuns, să aruncăm pod peste prăpăstii între două proeminente bine definite.

Istoria unei țări trece prin toate probele; și totul servește la dezvoltarea unei națiuni: chiar și duelurile și rușinea. Sigur sînt că înapoi nu vom mai merge; nu-s departe de a prefera criza de azi, cu inconveniențele și durerile sale, compoziției fericite a părinților noștri, care credeau că perfecțiunea a fost atinsă. Progresul este fiul lui Dumnezeu, iar nu al acestor satisfacții fariseice. Grandoarea Israelului nu stă în judecatorii săi și nici în regii săi, ci în răbufnelile profeților săi.

Noi facem următoarea constatare: în al doilea război mondial, ca și în primul război mondial, au rezistat probei războiului numai țările cu tradiție democratică. În primul război mondial, țări ca Germania, Austria (*Austro-Ungaria, n.n.*), Rusia au căzut fiind țări autocrate. În al doilea război mondial, Germa-

nia (pentru a doua oară), Italia, Japonia, România, Ungaria, țări cu regim dictatorial, au căzut, rezistînd probei războiului tot numai țările cu tradiție democratică. *Probabil că în curînd și Rusia, țară dictatorială, iar nu democratică cum îi place să se intituleze, va cădea, ea neputînd rezista contra firii lucrurilor.*

Toate aceste țări, enumerate mai sus, cu regim dictatorial, cu suverani convinși de dreptul lor divin, cu proprietari feudali, au trebuit să plătească, mai ales în război, faptul de a fi crezut și urmat prea mult timp și prea mult un om care n-a voit în jurul lui decît executanți așa ca Wilhelm II, Franz Joseph, Hitler, Mussolini, împăratul Hirohito, Antonescu, Horthy, Stalin. Efectul acestor regimuri forte care invocă (...) (*indescifrabil, n.n.*) pentru a salva țara, este coborîrea caracterului moral al cetățenilor. Răul a fost prevăzut de omul genial, care gonit de la putere, i-a fost mai ușor a vedea clar. Vorbind studenților din Jena, în 1892, Bismarck declara: „*că opinia publică trebuie a se arăta mai* (...) (*indescifrabil, n.n.*), *iar parlamentul mai tare și mai liber*“.

Dura experiență a istoriei este mai elocventă decît o serie întreagă de generalități filosofice. Acestor dictatori nu le era permis a voi ce voiau. Căci pe pămîntul nostru disparent în Univers sînt aceleași legi ca și în nemărginitul Cosmos și nimic nu părăsește calea armonioasă fixată de Rațiunea Supremă, nimic nu iese din orbita fixată de Destin fără ca infinitele perioade ale lumilor să-și urmeze calea lor de echilibru și împăcarea universală, să nu

prindă în efluxiile lor de forță pe cel rătăcit și să-l culeagă de pe drumul lui absurd, unindu-l cu vreuna din ele. În devenirea universală, abnorm și absurd nu există pentru că acesta e Chaos, e urîtenie, și Universul e Cosmos, adică frumusețe“.

Dezordine totală, distrugere totală

O mîină de mediocrități ambițioase și meschine, o mîină de reptile conduc poporul și poporul suportă sacrificiul oribil al ducerii la tăietor a tot ce sufletul nostru contemporan avea mai nobil, fără ca praful și cenușa să se fi ales de acele mediocrități (...) (*indescifrabil, n.n.*)

Forțele pe care revoluția comunistă le-a deslănțuit au fost incalculabile: dezordine totală, distrugere

Regele Mihai I și A. I. Vișinski, „nașul“ guvernului Groza (1945)

totală. Cîteodată, s-a părut că roci solide au fost scoase la suprafață în mijlocul valurilor tulburi, care acopereau țara întreagă; dar repede îți dădeai seama că nu era vorba decît de o grămadă de noroi, a cărei soliditate nu era decît aparență; un nou val venea care mătura totul ca și castelele de nispi, pe care copiii le clădesc pe plajă.

Această drojdie populară, secretă, misterioasă, primejdioasă, gata de a sacrifica țara oricînd, trebuie măturată. A doua zi după venirea la

guvern a comuniștilor, oficiul de la biserica «Sf. Iosif» oferea meditației noastre această pildă din Evanghelie: «În acest timp, Isus zise discipolilor săi: „Păziți-vă de falșii profeți care vin spre voi acoperiți cu piei de animale, dar care înăuntru sînt lupi (...); îi veți cunoaște după spusele lor: Culege cineva struguri și smochine din spini; orice pom bun are fructe bune și orice pom rău are fructe rele. Un pom bun nu poate avea fructe rele, nici un pom rău nu poate avea fructe bune. Orice pom care nu are fructe bune va fi tăiat și aruncat în foc; Deci, după fructele lor îi veți recunoaște“».

Dej și Bodnăraș (primii doi din dreapta), la o ceremonie militară

Falșii profeți (comuniștii) sînt aceia, care, cu promisiuni de fericire materială, ne-au adus în prăpastie. I-am putut recunoaște după fructele lor excrecabile. Vom ști a tăia și arunca în foc copacii răi? Oare a sunat ora de a arunca în foc pomii răi și a proteja pe aceia care, au fructe bune și care rău întrebuițați, pier?

Un om care ar fi adormit la 6 martie 1945 și s-ar fi sculat la 1 septembrie 1947 ar fi crezut că vede nu România ci un «cadavru al României». Cadavru însă va învia. (...) (*indescifrabil, n.n.*).

Prin concepția acestor mediocrități, reprezentanța populară a fost murdărită; autoritatea degradată. Guvernul comunist n-a avut rol aici de călăuză (...) (*indescifrabil, n.n.*). Încet, a antrenat țara într-o coborîre vertiginoasă în prăpastie. Casandrele noastre n-au fost ascultate, decît

pe ruinele Troiei. Comuniștii au plecat de la o politică socială care n-a făcut altceva decît a dezlănțuit apetiturile muncitorilor, n-au oferit nici o ușurare a vieții acestora.

Această operă de dezagregare începută, la 6 martie 1945, a dus la închinarea Țării Românești către Rusia. Vă înspăimîntați azi năpîrcilor în fața operei voastre. Agitațiile,

manifestațiile au ruinat munca. Țara Românească a fost pusă în inferioritate prin micșorarea efortului și căutarea vieții ușoare. Condițiile muncitorilor n-au fost ameliorate, în schimb autoritatea a fost ruinată. Lașitatea și sărăcia intelectuală a guvernului de la 6 martie 1945 a precipitat degringolada, ruinînd cele două suporturi ale

oricărei vieți sociale: *munca și autoritatea*. Lupta de clasă a fost dezlănțuită în loc ca între clasele muncitoare și clasele diriguitoare — reunite într-o ierarhie, în care meritul și valoarea morală să permită urcarea treptelor sociale —, să domnească această omenie frățească. A exalta pasiunile rele și urile este (...) un exercițiu ușor și abuziv al puterii comuniste. Regimul comunist, acest regim patologic, nu ne lasă decît amărăciunile în inimă. El omoară spiritul mai sigur ca toata drogurile. Regimul comunist ne inundă cu tot felul de lozinci sterpe. Nu este acesta regimul suflat din larg sau aerul pur al munților. Nu este acesta regimul care să ne înalțe, care să ne smulgă din grijile și egoismul nostru, cînd el ne împrășcă cu lozinci de nebuni de dezaxați. Trebuie arsă toată literatura comunistă, pe care regimul comunist a adorat-o, și să

ne aplecăm asupra sufeltelor mărețe care ne vor învăța a ne înălța. Comuniștii au uitat că omul este partea fundamentală pe pămînt, că acest om trebuie considerat în raport cu viața, că omul fără conștiință nu poate fi decît un animal superior. Conștiința nu poate fi (...) (*indescifrabil, n.n.*) fără noțiunea de bine și rău, fără posibilitatea de a alege între amîndouă. Noi datorăm înaintașilor noștri un capitol de aristocrație morală minunată.

Muncitorimii i s-a făcut promisiuni: marea și sarea, pămîntul cu totul, și acum trebuie a se mulțumi numai cu pliscurile de rață. Sub acest regim, s-a bătut recordul crizei economice și recordul micșorării acțiunii noastre militare. Niciodată falimentele n-au fost mai numeroase; niciodată ruinele n-au fost mai numeroase, niciodată n-au fost mai adînci; niciodată nu s-a produs mai puțin; niciodată nu s-au văzut în porturile noastre vapoare atît de puține (nimic); nici atît de multe vagoane ruginite pe liniile de gară. Banul, deficitul balanței noastre comerciale așa de scăzut, debitorii așa de nenorociți, leul așa de jos, tineretul mai neliniștit, statul mai sărac, viitorul mai întunecat, deznacionalizat mai mult.

Se pare că România nu mai este românească. Nimic nu e mai periculos decît confuzia generală (...) (*indescifrabil, n.n.*) a cuprins întregul popor, pentru care viața devine dură. Încet, încet sub influența propagandei adverse sub (...) (*indescifrabil, n.n.*) timpului un mare putregai acoperă fața țării noastre. Pentru soliditatea, omogenitatea edificiului <este necesar> ca aceste influențe dușmane care alunecă prin cele mai mici fisuri, pe care le lărgesc <să fie înlăturate> ca și acești români, propagandiști benevoli, care după ce au luat cuvîntul de ordine de la ruși vin să facă jocul lor înăuntru casei noastre.

În loc de a se gândi românește și numai românește, noi am gândit rusește: în loc ca toate partidele — țărănesc, liberal, socialist, comunist etc., să dea lumii spectacolul unei națiuni unite în aceeași voință de rezistență, dînd prin aceasta dovada credința în destinul ei, noi gîndim rusește. Pentru a aduce puțină apă la moara lor, comuniștii distrug digul de rezistență, la picioarele căreia noi trăim. Ei nu voiau a admite că astfel riscăm cu toții a fi înecați, orbi, comuniștii nu văd că valul rusesc îi va îneca și pe ei. Surzi, ei n-auz vocile celor vii și apelul celor morți, culcați în număr nesfîrșit la umbra micilor cruci, care le strigă: «Salvați pacea română».

Poporul român, în această epocă de teroare comunistă, este asemenea unei turme de oi, care după o lungă inerție încearcă să fugă în direcția în care îl împing cîinii”.

„Revoluția“ de la 6 martie 1945

Revoluția de la 6 martie 1945 nu este altceva decît o inducere în eroare a poporului. Această revoluție este străină de dispoziția și adevăratei mentalități a poporului, ea n-a fost decît un foc de paie, decît o manifestație a acestei pleiade de incapacități necunoscute ce a guvernat România și care a dus-o la catastrofă.

Această faimoasă revoluție română n-a reflectat deloc expresia voinței poporului român, care judecă în mod sănătos persoanele, sensurile și evenimentele în plinitudinea facultăților intelectuale și cu bun simț și care vor sfîrși mai devreme sau mai tîrziu prin a prevala.

Criza din 6 martie 1945 e ieșită din tendințele revoluționare care manifestau în mod deschis, sprijinindu-se pe baionetele rusești în lupta pentru putere. Ei simt că ora de pescuit în apă tulbure a sunat pentru ei. În privința acestei situații

amenințătoare create, două căi erau pentru a trece criza: sau a aplica măsuri forte, destinate guvernului R<omâniei>, la nevoie proclamînd dictatura, ceea ce a încercat în primul moment Regele M<ihai> sau a

tranzacționa pentru a împăca și capra și varza. Se credea astfel a se putea opri sprijinul revoluționar prin instituirea unui guvern în care toate partidele să fie reprezentate (inclusiv Maniu și Brătianu), ceea ce ar fi fost conform situației interne și externe (de pe front).

Regele M<ihai> trebuia a se opune prin toate mijloacele și cu toată forța ca o bandă de provocatori de dezordine să vie și să terorizeze țara prin cereri inoportune, în momentul cînd România gîfîind se apăra contra unei lumi de dușmani și cînd numai singură prin unirea tuturor forțelor ar fi putut-o salva. În acest moment, se refuză de a da guvernul numai celor patru partide, dacă nu intră Maniu și Brătianu în guvern, iată care trebuie să fie gestul, care să se facă atunci pentru binele țării. Acest gest ar fi fost de incomparabilă măreție, prin vigoarea sa, prin oportunitatea sa, prin noblețea sa.

Partea viguroasă a gestului nimeni nu o contesta! Partea oportună constă în aceea că acordul poporului (participarea cea mai largă în direcția (...)) (*indescifrabil, n.n.*) publice își asumă răspunderea noilor datorii. Nobil pentru că sacrificiile făcute ar fi fost zadarnice dacă guvernul n-ar fi luat hotărîrea de a capitula în fața exigențelor unui grup incompetent și rău intenționat.

În mijlocul mizeriei actuale, aveau nevoie de unirea internă,

„Revoluționarii“ de la 6 martie 1945: Groza, Dej, Bodnăraș (de la stînga la dreapta)

unirea tuturor românilor pe baza iubirii de țară conducînd la unitate națională, prin redeșteptarea conștiinței. Trebuia a se lăsa de-o parte reproșurile ce aveau drept scop a atribui responsabilitățile. Ce importă, în definitiv, a ști cine a spart paharele și la ce bun eterna ceartă în jurul cioburilor de acum înainte neutilizabile? Ceea ce avem nevoie acum e de a privi viitorul. Asupra chestiunii responsabilităților, ceea ce avem mai bun de făcut toți e de a ne supune unui examen de conștiință minuțioasă și de a pronunța *peceavi* al nostru. Nici unul din noi nu e fără păcate: iată adevărul. Români, uniți-vă fără a vă preocupa de antecedente și numai prin acest singur mijloc vă veți putea face tari și respectați în lume. România zace de mai bine de 3 ani sub condițiile tratatului de pace (*se referă la Convenția de Armistițiu, n.n.*). În acest timp, ea și-a risipit forțele ei în lupte intestinale aștiate de acești instigatori naționali ai internaționalismului care fac poporul să creadă că ei sînt capabili să transforme lumea într-un Paradis. Nu ascultați acești amăgitori și risipitori de energie națională. *Domnia lor a durat deja prea mult. Trebuie să înceteze!*

Poporul român, cu condiția de a renunța la meschinele certuri intestinale și a se elibera de sterilul materialism acestor ani, va putea, unit, în răbdarea sfîntă a țării istovite, să rupă lanțurile de îndată ce va avea

voința fermă. Nu fac apel la violență, nici la arme. La spiritul român, căci din spirit decurge acțiunea care crează destinele și fără el unealta neînsuflețită e sortită nepuținței. În această idee stă cheia destinului nostru; dacă vom ști să ne revenim, în fine, vom merge înainte, trecînd toate obstacolele ce ne stau în cale.

Pentru a învinge, la 6 martie 1945, comuniștii și-au pierdut suflul. Comuniștii au voit să învingă, să învingă cu orice preț pentru a avea puterea și aurul. Pentru aceste (puterea și aurul) merită ca individul să fie anihilat. Acești șefi comuniști spun: «De acum înainte, indivizii nu

mai sînt decît un matricol. Veți fi cultivați ca aceste arbori fructiferi pe care-i dirigezi și-i fortezi. Nu veți avea dreptul decît la cîteva ramuri a căror formă și direcție vă va fi strict impusă. Corpul nu vă aparține; gîndul vostru, sufletul vostru v-ar fi ceea ce va place șefilor voștri să fie. Viața nu vă aparține. Nu aveți dreptul a avea vreun secret. Veți fi observați, spionați. Dacă nu sînteți destul de supuși, veți fi trimiși în cîmpuri de concentrare, la închisoare, la moarte. Oricît de sus ați fi puși în ierarhie, dacă trebuie veți fi omorîți ca un cîine, împreună cu soțiile voastre». Un singur lucru contează: conducerea comunistă. Pentru a

realiza triumful comunist, se va sacrifica nu numai libertatea indivizilor, ci toți indivizii, care trebuie.

Relațiile comuniștilor români cu rușii <sînt> șansele de a face din R<omânia> un nou paradis sovietic. Noi cetățenii luptători pe front, riscăm cel puțin tot atît cît și muncitorii din fabrici și totuși nu facem atît tapaj relativ la solda noastră, care nu s-a mărit, nici pentru securitatea noastră.

Răsturnările sociale fac totdeauna ca spuma să se urce la suprafață și România vede azi cea mai mare răsturnare socială din istoria ei". ■

Intelectualii și nomenclatura de partid – tipologia compromisului

Comuniștii și „tovarășii de drum”

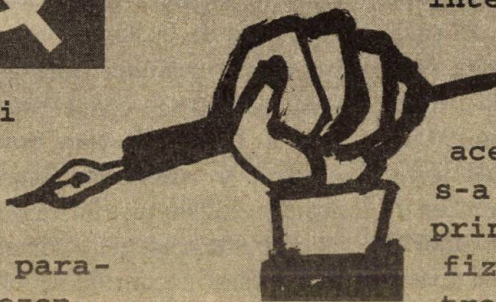
Adrian CIOROIANU

Ca o constantă în întreaga sa istorie legală, Partidul Comunist din România, indiferent de titlurile sub care a evoluat într-un moment istoric sau în altul (adică PMR sau PCR) a păstrat aceeași atitudine rezervat-circumspectă față de intelectuali; cei amatori de metafore ar spune că mariajul dintre cei doi – partid și intelectual – a avut scurte și repede uitate perioade de fericire. Este, aceasta, o situație normală și paradoxală în același timp: paradoxală, pentru că utopia prezentată drept ideologie a partidului

și comunismului în ansamblu, ca sistem politic, au fost creații ale travaliului intelectual (ne-o dovedesc, argumentat, multe studii azi cunoscute); normală totuși, pentru că sistemul, odată (bine) înrădăcinat în țările din jumătatea estică a continentului european, a propus un cod de valori incomparabil cu necesitățile primare ale vieții

intelectuale, adică libertatea de gîndire și de expresie. Din această dilemă nu s-a ieșit decît prin dispariția fizică a uneia dintre părți.

O perspectivă globală

În cazul concret al României, o lectură „printre rînduri“ a datelor oficiale furnizate circuitului public de către Departamentul Cadre – Organizare al PMR-PCR cu prilejul diverselor evenimente ale vieții de partid (plenare, congrese etc.) ne oferă, dacă nu răspunsul brut, cel puțin una din cheile de acces spre rezolvarea dilemei enunțate. Vom vedea, de exemplu, că: 1) numărul intelectualilor crește invers proporțional cu numărul țăranilor în partid; în 1955, raportul era, în procente, net superior țăranimii – 41 la 12, iar în 1987 situația era inversată: 20,5 intelectuali față de 15,5 țărani; 2) în ansamblu, ponderea intelectualilor în partid, de regulă, se află sub o pătrime din numărul total al membrilor (cu două excepții: în decembrie 1973, intelectualii reprezintă 27 de procente dintr-un total de 2.386.819 membri, iar în noiembrie 1979 – 29 de procente din cei 2.930.000 de membri; dincolo de aceste date, perioada cea mai fastă este cea cuprinsă între martie 1968 și martie 1973 când, grație „independenței“ afișate de Ceaușescu, intelectualii ajung să reprezinte 23% din efectivele partidului, procentaj-record absolut pînă atunci; 3) în fine, în ultima decadă a comunismului românesc, începînd cu 1981, numărul intelectualilor descrește constant (20,5 procente la finele lui 1987), semn al epuizării atracției oferite de către partid și al conștientizării crizei sistemului. Adevărul istoric (nu mai mult decît cel posibil) ne obligă la trei precizări: 1) în timpul primului deceniu al istoriei comuniste a României, între 1945 și 1955, statisticile oficiale de partid nu oferă date, în termeni procentuali, despre prezența intelectualilor în partid; 2) venirea la putere a tînărului N.Ceaușescu coincide cu un salt spectaculos al ponderii intelectua-

lilor, de la 9 procente, în decembrie 1964, la 22 de procente, în decembrie 1965 (mai mult decît o dublare într-un an de zile!) în condițiile în care numărul total de membri PCR crește foarte puțin (la aceleași date, 1.377.847, respectiv 1.518.000); 3) în accepția partidului, termenul de „intelectual“ reprezintă pe cel care a obținut, în instituții ale învățămîntului de partid sau nu, o diplomă de studii superioare – o definiție care este, involuntar, la originea multor neînțelegeri și controversate terminologice în România de azi.

Comunistul prin vocație: P.Constantinescu-Iași

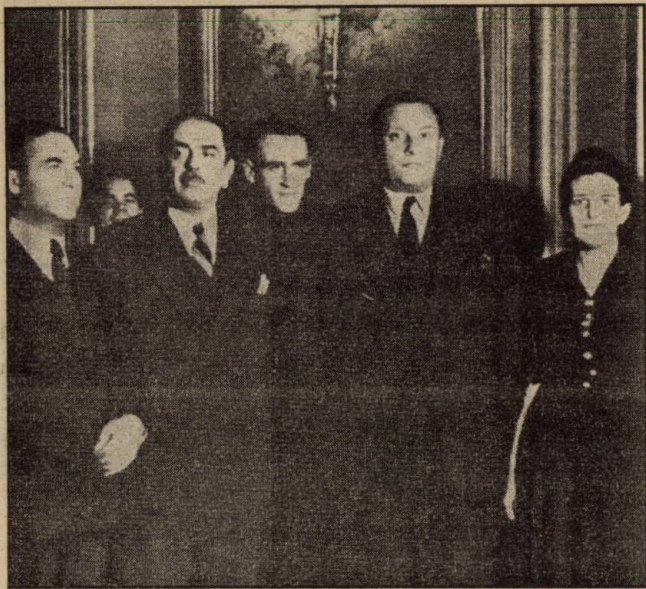
Scopul nostru aici este o punere în discuție a poziției adoptate de intelectualitatea românească în anii imediat următori lui 1944. Neavînd – și nedorindu-și – un caracter polemic, această încercare nu și propune aprecieri de nuanță morală sau etică, ci doar facilitarea înțelegerii unui fenomen, în opinia noastră foarte interesant: exploatarea, în interes propriu, de către partidul comunist a unei bune părți din elita culturală și științifică românească. Atitudinea acesteia este cu atît mai interesantă cu cît este mai dificil de apreciat măsura în care, din toamna anului 1944, societatea românească în ansamblul ei (putea) avea o imagine relativ clară a ceea ce o așteaptă. Într-un studiu prezentat cu prilejul unei sesiuni a Centrului de Istorie a Imaginarului din Facultatea de Istorie a Universității București, sesiunea transpusă în volumul *Miturile comunismului românesc* (editor: Lucian Boia), am încercat o clasificare, imperfectă poate și oricum restrictivă (ca orice încercare de acest gen), a intelectualilor a căror convertire se va transforma în pagini de istorie. Propunem acolo patru categorii: a) comu-

Adrian Cioroianu (n. 1967, București) a absolvit Facultatea de Istorie, Univ. București (1993), unde astăzi funcționează ca asistent universitar. Specializat în istoria contemporană a României. Intensă activitate publicistică în revistele de specialitate și în presa independentă. Lucrări recente: „Lumina vine de la Răsărit“ (în vol. *Miturile comunismului românesc*, Buc., 1995), „Teoreticianul, Apărătorul, Justițiarul“ (în „Dosarele istoriei“, nr. 2).

niștii prin vocație, b) simpatizanții social-democrați, c) cei animați de teamă și d) neangajații. Bineînțeles, prin cei incluși în ele, aceste categorii nu pot fi foarte precis delimitate; după cum personajele se intersectează, la fel și destinele lor.

Pentru prima categorie, Petre Constantinescu-Iași poate fi un exemplu foarte potrivit. Profesor de istorie la Huși (n. 25 nov. 1892), mai apoi, după un doctorat *magna cum laude* în arta bizantină, profesor titular la Catedra de istoria artelor a Facultății de Teologie din Chișinău, Constantinescu-Iași (membru fondator al PCR) are activitatea tipică a unui intelectual comunist al anilor '30: articole, congrese, percheziții, arestări. În 1932, ca membru al Comitetului Executiv al Internaționalei Muncitorilor din Învățămînt, este reprezentantul acesteia la Congresul împotriva Războiului de la Amsterdam, locul de întîlnire al „democraților antifasciști“ de pe continent. Familiarizat pe deplin cu statutul de ilegalist, tot în 1932 înființa la Chișinău clandestina secție română a organizației „Amicii URSS“ – o rețea europeană de admiratori ai Sovietelor, inițiată în 1927 de către Henri Barbusse și Clara Zetkin. În anul următor, Constantinescu-Iași devine președintele Comitetului

P. Constantinescu-Iași și Simion Stoilov (primii doi din stînga) la un dineu oferit de Asociația „Prietenii Spaniei republicane”, București, iulie 1947

Antifascist Român și reprezentant în Comitetul Internațional Antifascist. Normalizarea relativă, în ianuarie 1934, a relațiilor dintre România și URSS nu va împiedica însă arestarea sa din noiembrie acel an și procesul din anul următor. Solidaritatea internaționaliștilor nu se dezmințe: de la Paris, Romain Rolland trimite proteste energice pentru Tătărescu și Titulescu; secția franceză a „Amicilor URSS” protestează deasemenea, prin vocea lui André Malraux; în fine, tot la Paris, cel de-al VIII-lea Congres al Internaționalei Muncitorilor din Învățământ își desfășoară lucrările, în august '35, avînd deasupra podiumului portretul camaradului român. După august '44, Constantinescu-Iași va fi răsplătit pe măsură: președinte al Sindicatului Învățămîntului Superior din București, apoi ministru al Propagandei în guvernul Groza. Stagiul de la Facultatea de Teologie din Chișinău i-a prins probabil bine în noua funcție de ministru al Cultelor, din ianuarie 1953, în primul guvern Gheorghiu-Dej. În calitate de membru al secției a V-a (istorie) al reorganizatei Academiei RPR, în septembrie 1955 el reprezintă România la Congresul

Internațional de Științe Istorice de la Roma. Ca om politic, Constantinescu-Iași ajunge vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale; ca academician (dar oare cît se puteau separa cele două calități?) va fi vicepreședinte al Prezidiului Academiei RPR; nici una dintre calități nu-l va împiedica însă pe Nicolae Ceaușescu să-i vorbească tovarășește, cu

„tu”, în timp ce-i va înmîna medalia „Victoria Socialismului”; era în 1972, cînd Constantinescu-Iași împlinea 80 de ani, iar Ceaușescu avea 54.

Simpatizantul: C.I. Parhon

Pentru cea de-a doua categorie, cea a intelectualilor cu simpatii de stînga săriți în barca în plin avînt a comuniștilor după 1944, Constantin I. Parhon este un exemplu tipic, unul dintre cele mai clare cazuri, în istoria noastră contemporană, de contopire a savantului cu omul politic. Viitorul prim președinte al Marii Adunări Naționale s-a născut la 28 octombrie 1974, la Cîmpulung Muscel, ca fiu al învățătorului Ioan Parhon, din Cetatea de Baltă, și a Mariei, fostă Bauer, fiica unui legător de cărți din București. Primele contacte cu mișcarea socialistă le stabilește în liceu, drept care lecturile adolescenței cedează teren în fața lecturilor din clasicii marxismului: „lucrarea care avea să însemne evenimentul intelectual al vieții mele a fost Manifestul Partidului Comunist (...). Lectura textului fondatorilor socialismului științific

a fost incomparabil mai puternică decît ceea ce citisem pînă atunci” – va spune mai tîrziu savantul. Parhon publică sporadic prin ziarele socialiste, semnînd cu pseudonimul **Cipar**; în schimb, activitatea profesională dă rezultate mult mai vizibile: doctor în medicină în 1900, profesor la Universitatea din Iași (1912) și director al spitalului Socola (1917), fondator și președinte al „Societății Române de Neurologie, Psihiatrie și Psihologie”, membru corespondent al Academiei din 1928 (titular va fi din 1939), profesor la Medicina din București, din 1933. Între aceste date, fiica sa, Constanța Parhon-Ștefănescu, într-o monografie pe care i-o dedică în 1982, plasează și intrarea în PCR în 1921, adică de la înființare – detaliu asupra căruia ne exprimăm rezerva. În 1940, profesorul este pensionat pentru limită de vîrstă (nu sînt excluse motive politice), dar în timpul războiului va reuși performanța de a împăca extremele, menținînd legături și cu proscrisii politici comuniști, pentru care contribuie la „Ajutorul Roșu”, dar și cu nemții, fiind președinte al consiliului de administrație al reprezentanței la București și concernului german de medicamente Merck – episod neamintit în cartea fiicei sale, dar prezent în memoriile profesorului clujean Nicolae Mărgineanu (*Amfiteatre și închisori*, 1992). 23 august '44 îl găsește în vila de la Sinaia, vilă în care se va naște, în octombrie 1944, și ideea înființării ARLUS, asociația de prietenie cu URSS de mare faimă în deceniul următor, căreia profesorul îi va fi președinte. După alungarea regelui, C.I. Parhon este președintele Marii Adunări Naționale, din decembrie 1947 pînă în iunie 1952, cînd este eliberat din funcție la cerere. În 1948, este numit președinte al nou înființatei Academii a RPR; în semn de prețuire și recunoștiință pentru efortul pus la temelia vremurilor

noi, guvernul Groza îi acordă pe viață, din 1945, Catedra de endocrinologie a Facultății de Medicină din București. Stima nețărmurită, dar și o beție de cuvinte născută din exaltarea sau oportunismul (sau ambele) unora dintre discipolii săi – precum Sandu Lieblich – produc acest suprealist portret literar (publicat în ianuarie 1945) ce ar putea figura în orice culegere de apologie politică românească: „Capul profesorului, asemenea unei sculpturi de Rodin, freamătă de gânduri. Toți mușchii obrazului se mișcă. Ochii sînt adînci (...)”; „veșnic activ, mereu la lucru, niciodată obosit – Și bun (...) și discret. (...) Soarele a răsărit – de la răsărit! (...) De aceea profesorul Parhon luptă și este în fruntea luptătorilor pentru mai bine. El știe că răul se datorește claselor conducătoare (...). El cunoaște antagonismul forțelor sociale; una conservatoare, reacționară, cealaltă progresistă, revoluționară, și el crede și luptă pentru abrogarea profitorilor, pentru dis-

Fulgerarea gîndului înlăcrimat îl face mai energic în muncă alături de Uniunea Sovietică, statul reprezintă întreaga civilizație și imensa aclamație a secolelor“.

Neangajare și vulnerabilitate: George Enescu

Prototipul prin excelență al intelectualului neangajat – și prin aceasta mult mai vulnerabil la insistențele comuniștilor – îl reprezintă o altă încarnare a geniului, George Enescu. Desigur că celebritatea sa neîndoielnică îl pune la adăpost de orice posibilă interpretare – și oricum, partidul comunist încă nu își putea permite să-și amintească și să facă un caz din concertele pe care marele maestru le dăduse din toată Europa, inclusiv în Germania hitleristă. Deocamdată, el este integrat listei de onoare a ARLUS, ca președinte al subsecției muzică. În februarie 1945, Enescu – alături de

Februarie 1948: Al. Rosetti (în centru) venit în întâmpinarea lui Marcel Prenant

scopul impunerii unui nou guvern dorit de comuniști – ceea ce va reuși Vișinski la începutul lui martie. La 30 martie, este și el unul dintre participanții la „Sărbătoarea artei sovietice”, prilej pentru presa comunistă de a publica o fotografie ce va face o lungă carieră: Enescu, fiul spiritual de altădată al reginei Elisabeta, parcă absent, cu capul aplecat peste o vioară imaginară, alături de două artiste sovietice – Kozolupova și Barsova – și de, evident, mereu veselul Groza, proaspăt uns premier. În mai, Enescu apare pe lista prezidiului Congresului I al ARLUS (desfășurat în sala Camerei Deputaților de lângă Patriarhie), în cinstea căruia va și dirija, pe 21 mai, un concert extraordinar la Ateneul Român. Guvernul Uniunii Sovietice nu va pierde ocazia și-l va invita pe maestru, în aprilie 1946, la Moscova. Acolo va fi așteptat, printre alții, și de ambasadorul român Iorgu Iordan, prilej pentru acesta de a constata profunđa inocență a maestrului în ale politicii (*Memorii*, vol. III, 1979).

Octombrie 1952: deschiderea sesiunii științifice a Academiei RPR

trugerea autocrației. De aceea este în fruntea tuturor (...). Profesorul Parhon s-a pronunțat demult. Astăzi își continuă drumul după ce a suportat, demn, toate ofensele și torturile morale, toate amenințările și atacurile (...). Profesorul Parhon are marea satisfacție să trăiască noul ev pe care omenirea îl deschide (...).

Sadoveanu, Parhon, Al. Rosetti, Tr. Săvulescu ș.a. – face parte din delegația „fruntașilor intelectualității” care vin în audiență la premierul Rădescu cerîndu-i „sprijinul guvernului pentru refacerea Teatrului Național și a Operei Române” – în realitate una din ultimele încercări de discreditare a lui Rădescu, în

În loc de concluzii

Pe liste de candidați pentru alegerile din 19 noiembrie 1946 ale Blocului Partidelor Democratice (PCR, PSD, Frontul Plugarilor, Partidul Național-Popular, gruparea liberală a lui Tătărescu și gruparea

țărănistă a lui A. Alexandrescu), alături de Dej, Ceaușescu, Chivu Stoica, Bodnăraș *et comp.* apăreau, printre alții, C.I. Parhon, Sadoveanu, Enescu, Gala Galaction, G. Călinescu, M. Ralea, Tr. Săvulescu; convertirea lor (din orbire, teamă, oportunism) era menită a oferi regimului o „legitimată” pe care doar astfel de nume o puteau da.

Peste doi ani, în deschiderea primei sesiuni a noii și epuratei politic Academii a RPR, secretarul general, profesorul Gh. Nicolau, dădea citire rezoluției în șase puncte ce se dorea a fi esența programului înaltului for. Lecturarea ei astăzi pare a fi tulburarea unei răni neînchise: mulțumiri

Pactizînd cu regimul comunist, M. Sadoveanu a dus-o boiereste pînă la moarte

Prezidiului RPR, mărturisiri de recunoștință pentru PMR și conducerea lui, sprijin declarat „justei politici” a guvernului și, mai ales, „politicii externe (...)”, bazate în primul rînd pe legătura de prietenie cu URSS“. Printre semnatarii rezoluției – Parhon, D. Danielopolu, Șt.G. Nicolau, G. Călinescu, I. Iordan, Al. Rosetti, M. Sadoveanu, G. Galaction, S. Sanielevici, C. Moisil, Tr. Săvulescu, D. Pompeiu, S. Stoilov, G. Spacu, N. Profiri, E. Carafoli, A. Myller, E. Petrovici.

Intellectualii își făcuseră datoria. Partidul nu va întîrzia să-i scoată din prim-planul scenei, retrăgîndu-i în umbra plină de cei „liberi” să tacă și să se teamă. ■

Din tainele arhivelor comunismului românesc

Nomenclatura PCR în documente inedite

Mircea SUCIU

Laurențiu PANAITE

Date fiind atît profilul revistei, cît și numărul de pagini fatalmente limitat al fiecărui fascicol, ar fi fost practic imposibil să abordăm, aici și acum, întreaga gamă de probleme privitoare la ceea ce s-ar putea numi metamorfozarea liderilor comuniști români, în mai puțin de patru ani (august 1944 – februarie 1948), din ilegaliști în nomenclaturişti. Procesul a fost, evident, mult mai complex decît lasă să se înțeleagă informațiile și interpretările reunite în articolele numărului de față al „Dosarelor istoriei”, care, totuși, sperăm să fie un imbold convingător pentru viitoare și necesare cercetări de adîncime ale acestei importante dimensiuni a comunismului românesc. Cercetări care, abia dacă mai este necesar s-o spunem, vor trebui să valorifice imensul material documentar provenit din fostele arhive ale instanțelor de conducere a PCR. Fără punerea în circuitul științific a acestor documente (operațiune care, în ciuda promulgării în acest an a Legii Arhivelor Naționale, întîmpină încă destule și inexplicabile dificultăți), orice discuție asupra naturii reale a regimului totalitar comunist din România rămîne goală de conținut sau, și mai grav, contribuie la perpetuarea imaginii incomplete și deformate a unei perioade de patru decenii din istoria noastră contemporană.

În acest spirit, ne încumetăm în cele ce urmează să înfățișăm cititorilor noștri, dornici de a lua contact, fie și mijlocit, cu sursele primare de informații (ținute, zeci de ani, departe de ochii opiniei publice) cîteva documente din Arhiva CC al PCR, unele redactate integral, altele – din lipsă de spațiu – fragmentar. După știința noastră, ele vād acum pentru prima oară lumina tiparului.

1. O problemă (încă) obscură: efectivele numerice ale PCR

Analiza nomenclaturii comuniste din România nu poate fi disociată de chestiunea, încă extrem de obscură și aprig controversată între istorici, privind efectivele numerice ale PCR. Pînă în 1989, inaccesibilitatea arhivelor de partid, asociată cu jena (explicabilă!) a conducerii lui superioare de a dezvălui constituția scheletică de pînă la acapararea puterii în stat de către comuniști a făcut din numărul real al membrilor una dintre „petele albe” ale istoriei PCR. Deocamdată, singurul cercetător care a urmărit o prezentare sistematică a efectivelor PCR, din ilegalitate și pînă după 23 august 1944, este americanul (!) Robert R. King, în a sa *A History of the Romanian Communist Party* (Stanford, Hoover Institution Press, 1980), dar el însuși a fost nevoit, pentru perioada anterioară lui august '44, să folosească date nesigure. istoricul citat evaluează la aproape o mie numărul membrilor de partid înainte de lovitura de stat din august 1944, apoi utilizează o serie de cifre din care se desprinde creșterea, aproape explozivă, a efectivelor PCR pe măsură ce acesta s-a apropiat de putere, a luat-o și, apoi, și-a consolidat controlul absolut asupra țării. Potrivit datelor lui R.R. King, în februarie 1945, PCR număra 35.000 de membri, pentru că în martie același an să-și dubleze efectivele iar în vara lui '45 să ajungă la peste 100.000 de membrii.

Mersul ascendent al efectivelor PCR confirmă cele spuse de Ana Pauker lui Rică Georgescu, în toamna lui 1944, cînd acesta își exprima îndoiala că PCR va lua puterea: „Cu un partid de numai 800 de membri?”, a exclamat el, primind următoarea replică: „Da, cu un

partid de 800 de membri, care — în timp ce Armata Roșie se întronează în România — va crește cu mii și zeci de mii!”.

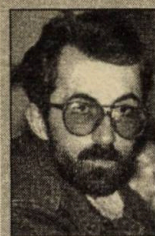
„Dosarele istoriei” publică, în premieră, o evidență a evoluției numerice a PCR întocmită, la cererea conducerii superioare de partid, în iunie 1974, probabil în vederea redactării documentelor Congresului al XI-lea (desfășurat între 25–28 noiembrie 1974). În Raportul prezentat cu acel prilej, Nicolae Ceaușescu, secretarul general, se „lăuda” cu aproape 2.480.000 de membri PCR, „cu peste 500.000 mai mult decît la Congresul al IX-lea” (1969).

NOTĂ PRIVIND NUMĂRUL MEMBRILOR DE PARTID ȘI AI ORGANIZAȚIILOR DE MASĂ ÎN PREAJMA ȘI ÎN TIMPUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

„1. În iunie 1940, în Partidul Comunist Român erau înscrși 4.210 membri. Dintre aceștia, cca 1.200 membri de partid se aflau concentrați în armată (Arhiva CC al PCR, fond 1/1940, Unitatea de păstrare 68).

În raportul prezentat de Iosif Rangheț la ședința cu activul central din 25–27 aprilie 1945 se arată că înainte de 23 August 1944, partidul avea în toată țara mai puțin de 1.000 membri de partid, inclusiv tovarășii din închisori și lagăre (Arhiva Comitetului Executiv al CC al PCR).

În octombrie 1944, partidul avea circa 5.000 membri, în februarie 1945 avea 15.000, pînă în aprilie 1945 numărul acestora ajungînd la 55.000; la Conferința Națională din octombrie 1945 partidul avea peste 200.000 membri cuprinși în 7.400 organizații de bază; în decurs de o lună — de la Conferința Națională pînă în noiembrie 1945 — efectivul

Născut la Arad, la 4.VII.1952, **Mircea Suciu** a absolvit Facultatea de Istorie, Univ. București (1976). Activitate de muzeograf, redactor la Editura Academiei și cercetător științific la Institutul de Istorie „N. Iorga”. Din 1990, ziarist la „Națiunea”, „Expres Magazin”, „Evenimentul Zilei”, „Libertatea” și „Privirea”. În vara lui 1996, sub conducerea lui **Ion Cristoiu**, înființează „Dosarele istoriei”, revistă al cărei redactor-șef este.

Laurențiu Pa-
naite s-a născut la Odobești, jud. Vrancea, la 7.VI.1972. Urmînd o tradiție paternă, este pasionat de studiul și cercetarea istoriei. Debutază în presă în 1995, publicînd articole din domeniul amintit în „Romanian Civilisation” (Iași), „Sfera Politicii” și „Știință și Tehnică”. Secretar științific la „Dosarele istoriei”.

partidului a crescut cu 50%, ajungînd la 300.000 membri (Arhiva Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R.)

2. În anul 1937, Partidul Social Democrat cuprindea un număr de 6.976 membri (ziarul «Libertatea» anul IV, nr. 939, din 8 octombrie 1947, p.4).

3. Din datele statistice existente la Secția Organizatorică și Cadre, rezultă că pînă în prezent s-a recunoscut stagiul dinainte de 23 August 1944 unui număr de 5.237 membri. În acest număr nu sînt cuprinși membrii de partid care au decedat sau au părăsit definitiv țara înainte de 1965.

4. În anul 1934, Uniunea Tineretului Comunist cuprindea 1.500

– 1.600 membri (Arhiva CC al PCR fond 3, unitatea de păstrare 927).

În aprilie 1945, UTC avea 62.925 membri (Raportul la ședința cu activul central din 25–27 aprilie 1945 — Arhiva Comitetului Executiv al CC al PCR).

5. În 1938 sidnicatele afiliate la C.G.M. cuprindeau 80.000 membr. (Raportul Secretariatului PSD către Internaționala Socialistă pe 1938, în L'oeuvre Federation Syndicale Internationale 1936–1938, Congresul de la Zürich 1939, Paris 1939, pag.13).

6. În anii 1935–1936, Ajutorul Roșu (Apărarea Patriotică din 1940) avea un activ de aproximativ 5.000 de membri, care activau în condiții de ilegalitate. (Arhiva CC al PCR fond. nr.1, dos.156, invent.8, ff. 27–33). În aprilie 1939, numai organizația Ajutorul Roșu din Cluj avea 1.000 de membri (Arhiva CC al PCR, fond.nr. 1, dos.nr.166, inv.8, ff. 17–22).

În august 1945, «Apărarea Patriotică» număra circa 300.000 de membri (Primul Congres liber al Apărării Patriotice, Ed. Apărării Patriotice, București – 1945, p.73).

7. În septembrie 1933, Frontul Plugarilor cuprindea 60.000 membri (Gh. Micle *Răscoala pământului*

pag.106); în iunie 1945, acesta cuprindea 877.112 membri (Primul Congres general al Frontului Plugarilor, p.196).

8. În iunie 1940, Uniunea oamenilor muncii maghiari din România cuprindea — după numărul abonaților la gazeta «Cuvântul maghiar ardelean» — 4.900 membri.

9. În noiembrie 1944, Uniunea Patrioților avea 18.031 membri, din care 7.831 în București și 10.200 în provincie. (Raport privind activitatea Uniunii Patriotice de la 23 August până în noiembrie 1944 — Arhiva Comitetului Executiv al CC al PCR)

10. Din 9.467 fișe de evidență a persoanelor care au declarat că au avut legătură cu mișcarea revoluționară, fișe întocmite în anii 1951–1952, de Sectorul de Cadre al CC al PCR, rezultă că în 1940 un număr de 5.917 persoane, iar în 1944 un număr de 5.636 au avut legătură cu Partidul Comunist, cu Uniunea Tineretului Comunist, cu Ajutorul Roșu (Apărarea Patriotică), precum și cu alte organizații de masă organizate și conduse de PCR. În numărul celor de mai sus nu sînt cuprinși cei care au decedat în anii 1944–1952, precum și cei cu situația de partid neclarificată, care

nu au fost înregistrați în nici o organizație, cei ce au pierdut legătura cu organizațiile respective. (Arhiva CC al PCR, fond 95, dos. nr. 122.275 la 122.375).

11. În anii 1940–1944, un număr de 10.566 persoane au fost cercetate și judecate pentru activitate antifascistă. Dintre acestea, 303 au fost condamnate la moarte, 72 fiind executate, iar alte 22 asasinate de organele represive în timpul anchetei; 277 au fost condamnate la muncă silnică pe viață, 5.185 condamnate între 15 și 25 de ani, iar 4.830 pînă la 15 ani. În afara condamnărilor de mai sus, 5.463 persoane au fost internate în lagăre de concentrare. (Arhiva CC al PCR, dosarul nr.238)“.

*

NOTA CU NUMĂRUL MEMBRILOR DE PARTID ȘI AI ORGANIZAȚIILOR DE MASĂ ȘI OBȘTEȘTI LA 31 IULIE 1945

„PCR.....	152.432
Confederația Generală	
a Muncii.....	853.052
UTC	46.146
Tineretul Progresist	94.007
Uniunea Femeilor Antifasciste	
din România	23.187
Frontul Plugarilor	986.199
Apărarea Patriotică	181.044
Uniunea Patriotică	61.043
Uniunea Populară	
Maghiară	406.936
Organizația Sportului	
Popular	55.673
ARLUS.....	74.948
Cooperație.....	417.012
USIC	16.074

(Tabel nr. 2, Centralizator pe țară — Arhiva Comitetului Executiv al CC al PCR, nr.188/1945)“.

Februarie 1948: Gheorghiu-Dej (în centru) și Nicolae Ceaușescu (în stînga lui) la Congresul de constituire a PMR

2. „Creșterea rapidă a avut și urmări negative“

După Congresul de unificare a PCR și PSD (21–23 februarie 1948, București), comuniștilor li s-au alăturat automat, în cadrul noului partid (PMR), social-democrații. Sub pretextul ascuțirii luptei de clasă și, pe cale de consecință, a necesității manifestării unei vigilențe sporite, la 21 noiembrie 1948, Biroul Politic al PMR a hotărât să înceapă verificarea membrilor de partid, acțiune care, în realitate, a constituit o veritabilă epurare a social-democraților (cu precădere, dar și a altor elemente, provenite din cele mai neașteptate orizonturi politice, inclusiv foștii legionari) indezirabili. Redăm câteva fragmente semnificative din „Directivele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român privitoare la verificarea membrilor de partid“ (document de 11 pagini dactilografiate, înregistrat sub nr. 69/1948).

„(...) 1. În cei 4 ani ce s-au scurs de la eliberarea României de sub jugul fascist de către armata statului sovietic socialist, Partidul nostru, dintr-un partid mic numeric, a crescut într-un Partid, numărând în prezent peste un milion de membri. Această creștere rapidă a întărit baza de masă a Partidului nostru și influența sa în sînul clasei muncitoare, a țărănimii muncitoare și a intelectualității progresiste. Dar pe de altă parte această creștere rapidă a avut și urmări negative. În multe cazuri creșterea cantitativă a Partidului a mers în detrimentul creșterii calitative. De foarte multe ori primirea

în Partid s-a făcut pe baza simplei completări a unui formular de adeziune, călcînd principiile partidului și directivele sale în chestiunea primirii în Partid. Unii tovarăși prea zeloși, urmărind succese ușoare în așa zisa „bătălie a adeziunilor“ au început să recruteze aderenți pe străzi sau din casă în casă. În anumite instituții diverși șefi administrativi, folosind poziția lor, au impus subalternilor lor completarea formularelor de adeziune. În felul acesta a fost posibil ca în organizațiile de partid să pătrundă elemente străine de clasa muncitoare, elemente mic-burgeze, străine de spiritul partidului nostru, oameni neverificați, carieriști, iar într-o serie de cazuri dușmani ai Partidului, ai clasei muncitoare și ai Republicii

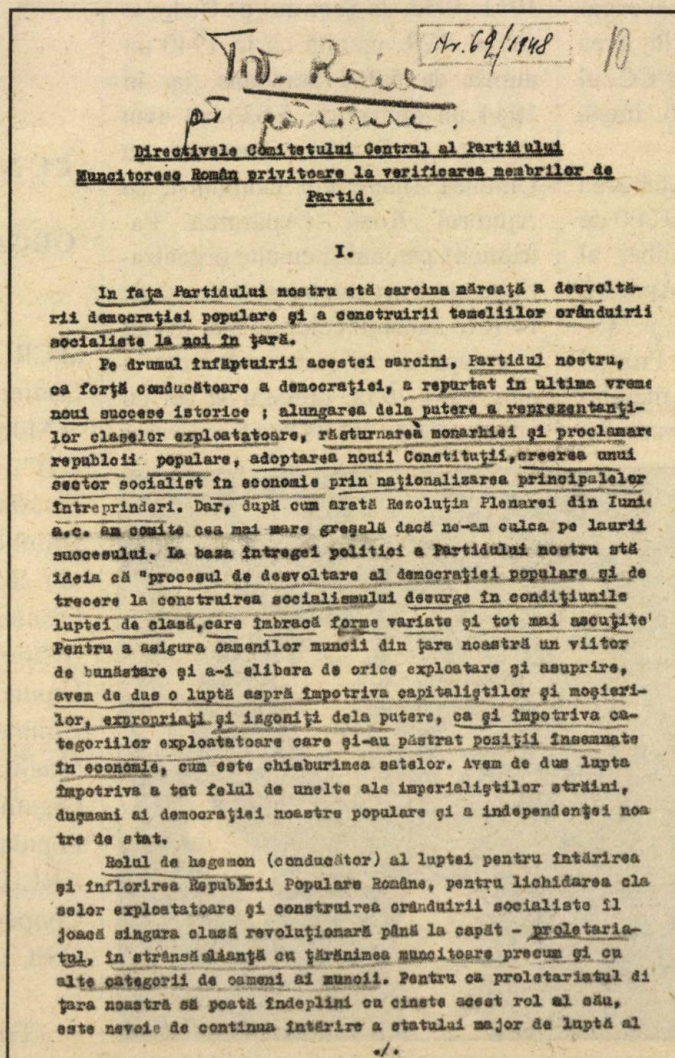
Populare Române, ca legionari, maniști etc.

2. Dacă în Partidul Comunist Român, cu toate eforturile depuse de CC al PCR au reușit să pătrundă unele elemente străine, apoi în PSD situația era mult mai serioasă. În fostul PSD, lipsit de principiile organizatorice ale partidului marxist-leninist și de un caracter protector de clasă, fără o activitate obligatorie a membrilor săi, datorită liberalismului practicat în privința înscrierilor în partid și datorită activității trădătoare a elementelor de dreapta, au pătruns cu ușurință elemente exploatare, legionare, maniste, hitleriste, szalasiste, — afaceriști, agenți ai reacțiunii și ai imperialiștilor străini.

3. În urmă tuturor acestor împrejurări și datorită slăbirii vigilenței de clasă a organizațiilor de partid, au putut pătrunde elemente dușmane.

Cît de departe merge această lipsă de vigilență se poate vedea, de exemplu, din cazul criminalului de război Stoica Nicolae, fost grefier la Curtea Marțială din Chișinău în anii 1941–43, care a luat parte la executarea a sute de cetățeni pașnici și ofițeri sovietici, primit în partid și chiar devenit membru al Comitetului Județean Timiș-Torontal. La Tîrnava Mare milotiu Petre, fost legionar activ a ajuns responsabil al secției de cadre a Comitetului Județean.

4. Strecurate în partid, elementele dușmane, sub masca de membri ai partidului, uneltesc împotriva partidului și a regimu-

Prima pagină a „Directivelor CC al PMR...“ (doc. 2)

lui democratic. Astfel, în județul Năsăud elementele legionare pătrund în partid au pregătit acțiuni teroriste, ajungând să folosească sediul UTM drept depozit de materiale. Odată ajunși într-o funcție de partid, elementele dușmane caută să destrame dinlăuntru organizațiile de partid, atrăgând în partid și punând în diferite posturi alte elemente dușmănoase. Dușmanii, pătrunși în organizațiile de partid, caută să antreneze pe membri de partid lipsiți de pregătire politică și vigilență de clasă în acțiuni dăunătoare cu caracter provocator (greva de la ITA-Arad, precum și alte acțiuni anarhice de la unele întreprinderi; excесе huliganice antisemite la Pașcani ș.a.m.d.). Ei caută să introducă în activitatea de partid metode străine de ideologia și morala partidului împrumutate din practica banditească a organizațiilor fasciste. Astfel elemente dușmane poporului muncitor, pătrunse în partid, organizează bătăi și acte huliganice, ca la Tîrgoviște etc.

În unele locuri (Județeană Brăila, Severin) elemente dușmănoase în scop de compromitere a partidului și de subminare a organizațiilor sale au atras pe anumiți membri de partid în chefură și desfrâu, aducându-i la descompunere morală.

Într-o serie de organizații ale partidului de la țară au pătruns elemente exploatare chiburești, ceea ce duce la înstrăinarea acestor organizații de spiritul luptei de clasă și la izolarea lor de masa țărănimii muncitoare.

În organizațiile de partid ale instituțiilor de stat și particulare s-au strecurat carieriști, dornici să utilizeze calitatea de membru pentru a parveni, afaceriști care practică traficul de influență și șperțurile.

Sînt cazuri cînd unii activiști de partid, birocratizați și ruți de masă s-au lăsat infectați de carierismul elementelor străine pătrunse în partid, începînd să pună ambițiile și

interesele lor personale deasupra intereselor partidului și ale poporului muncitor.

5. Totodată, după cum constată Plenara din iunie, „unele organizații uită de prezența în organizațiile PMR a unor elemente mic-burghize care au adus cu ele balastul influențelor burghize și al tendințelor oportuniste”.

După unificare, procentul membrilor de partid proveniți din mica burghezie a crescut în dauna elementului muncitoresc. Partidul nu uită că elementele mic-burghize cad cu ușurință sub influențe dușmane și devin adeseori propagatori ai acestei influențe în rîndurile clasei muncitoare.

Iată ce spune tov. Stalin despre asemenea elemente intrate în Partid:

«Toate aceste grupe mic-burghize, pătrund într-un fel sau altul în Partid, introducînd acolo spiritul de ăovăială, de oportunism, spiritul de descompunere și neîncredere. Ele sînt acelea care mai ales formează izvorul desagregării și al distrugerii Partidului dinăuntru. A lupta împotriva imperialismului avînd în spate asemenea „aliați”, înseamnă a ajunge în situația oamenilor aflați între două focuri; între focul din fața frontului și focul din spatele frontului. De aceea, lupta necruțătoare contra acestor elemente, izgonirea lor din Partid, este condiția prealabilă a luptei victorioase împotriva imperialismului».

6. Exemplele mai sus arătate, confirmă constatarea Plenarei din iunie că nu toate organizațiile de partid au însușit și îndeplinit indicațiile Congresului Partidului nostru și anume că „elemente străine de clasa muncitoare, strecurate în rîndurile noastre, elemente care au activat în mișcarea legionară diverși afaceriști și carieriști, oameni cu o atitudine necorespunzătoare moralei proletare, nu au ce căuta în partid. Curățirea rîndurilor partidului de elemente dușmănoase, străine,

necinstite, nu poate decît să-i întărească prestigiul în ochii poporului și să-i cimenteze și mai mult rîndurile”. (Raportul Politic General al tov. Gh.Gheorghiu-Dej la Congresul PMR).

Conformîndu-se hotărîrii Congresului PMR și a Plenarei Comitetului Central din iunie și inspirîndu-se din învățătura lui Lenin și Stalin, care au arătat în repetate rînduri că partidul se întărește curățindu-se de elementele străine, dușmănoase și oportuniste, Comitetul central a decis să procedeze la verificarea tuturor membrilor Partidului muncitoresc Român, în vederea întăririi partidului prin eliminarea din rîndurile lui a elementelor dușmănoase sau străine de ideologia partidului, de spiritul și de morala lui. (...)

În cadrul verificării membrilor Partidului Muncitoresc Român vor fi excluse elementele dușmănoase partidului, clasei muncitoare și democrației populare, după cum urmează:

1. Elementele capitaliste-exploatare de la orașe și de la sate. (Micii meseriași care participă efectiv în producție nu intră în aceste prevederi).

2. Toți legionarii, cuziști, hitleriști, șzalaiști sau orice alte elemente fasciste, reacționare, antonesciene, maniști, titeliști, brătieniști etc.

3. Toți acei care au trădat partidul și mișcarea muncitorească.

4. Elementele șovine, rasiste, sau antisovietice, elemente oportuniste, căzute sub influența dușmanului de clasă, care, cu tot ajutorul politic dat de partid, se ridică împotriva liniei de luptă neîmpăcată contra dușmanului de clasă, în domeniul politic, economic sau ideologic (cazul lui Pătrășcanu ne oferă o pildă a unui astfel de oportunism care duce pînă la urmă în brațele dușmanului de clasă). De asemenea nu pot rămîne membri ai partidului acei ce fac

parte din organizațiile burghezo-naționaliste (sioniste etc.).

5. Elementele din aparatul de partid și de stat, care, profitând de funcționarea pe care o ocupă, nesocotind interesul RPR, urmăresc interese personale; afaceriști strecurăți în rândurile partidului, oameni care au o comportare necinstită la locul lor de producție, în întreprinderi și instituții, săvârșind furturi, risipind materialele, degradând utilajul, oameni ce calcă morala de partid, compromițând partidul în ochii maselor muncitoare“.

3. Valter Roman se autopropune... la avansare

„București, 25.III.1947 / Dragă Tovarășa Ana / Vreau să-ți aduc la cunoștință că nici până astăzi n-am fost chemat de tov.Teohari. Am impresia — și scuza-mă că-ți acest lucru —, că prin venirea tov.Teohari în fruntea resortului militar, ca singura măsură luată, lucrurile nu prea se vor schimba datorită, în primul rând, diverselor și complexelor preocupări ale tov.Teohari, care, în consecință, nu va putea dedica destul timp problemelor Armatei.

În vederea ameliorării stării de fapt *propun cooptarea mea în colectivul resortului militar al CC* (subl. n.n.), având în vedere că sînt unul care a comandat un Regiment de Artilerie («Ana Pauker») încă în timpul războiului din Spania; că am anumite cunoștințe militare de ordin teoretic; că în calitatea mea de Director Superior de Educație (deci care se ocupă propriu-zis și direct cu educația politică în

Armată) am reușit să cunosc oarecum această Instituție și ținînd seama în special de faptul că în afară de tov. Petrescu sînt singurul vechi membru de partid în Armată, care, în afară de aceasta, a trecut și prin școala vieții sovietice și a lucrat la Komintern.

În acest fel, tov.Petrescu ar fi obligat să ducă o muncă colectivă atît în cadrul resortului militar cît și, și mai ales, la Inspectoratul ECP, fapt ce ar rezolva

București:25-3-1947.

Draga Tovarășa Ana.

Vreau să-ți aduc la cunoștință, că nici până astăzi n-am fost chemat de tov. Teohari. Am impresia — și scuza-mă că spun acest lucru —, că prin venirea tov. Teohari în fruntea resortului militar, ca singura măsură luată, lucrurile nu prea se vor schimba datorită, în primul rând, diverselor și complexelor preocupări ale tov. Teohari, care, în consecință, nu va putea dedica destul timp problemelor Armatei.

În vederea ameliorării stărilor de fapt propun cooptarea mea în colectivul resortului militar al G.C. avînd în vedere, că sînt unul care a comandat un Regiment de Artilerie/«Ana Pauker»/ încă în timpul războiului din Spania; că am anumite cunoștințe militare de ordin teoretic; că în calitatea mea de Director Superior de Educație/deci care se ocupa propriu zis și direct cu educația politică în Armată/ am reușit să ~~am~~ cunosc această Instituție și ținînd seama în special de faptul, că afara de tov.Petrescu sînt singurul vechi membru de partid în Armată, care, în afara de aceasta, a trecut și prin școala vieții sovietice și a lucrat la Komintern.

În acest fel tov.Petrescu ar fi obligat să ducă o muncă colectivă atît în cadrul resortului militar cît și, și mai ales la Inspectoratul E.C.P., fapt ce ar rezolva multe probleme și ar evita multe batai de cap.

Crede-mă, dragă t. Ana, că în expunerea acestei propuneri n-am fost condus de nici un sentiment de ordin personal ci am avut în vedere exclusiv reușita muncii noastre în cadrele Armatei, unde m-am pus și pe mine și unde vreau să-mi fac datoria în mod conștient.

Lasînd propunerea complet la aprecierea Ta te salut cu mult drag,

Valter

Scrisoarea lui Valter Roman către Ana Pauker (doc. 3)

CONSILIUL DE STAT AL REPUBLICII POPULARE ROMINE

DECRET

PENTRU CONFERIREA "ORDINULUI MUNCII" CLASA I
TOVARĂȘULUI VALTER ROMAN

Pentru activitate îndelungată în mișcarea muncitorească și merite în opera de construire a socialismului, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la naștere,

Consiliul de Stat al Republicii Populare Romine
decretează:

Art.unic. Se conferă "Ordinul Muncii" clasa I
tovarășului Valter Roman.

PREȘEDINTELE
CONSILIULUI DE STAT,

Phanariu

București, 9 OCTOMBRIE 1963
Nr. 644-

La împlinirea vârstei de 50 de ani, lui Valter Roman i se conferă „Ordinul Muncii“ cl. I (9 octombrie 1963) prin decret semnat de Gheorghiu-Dej

multe probleme și ar evita multe batai de cap.

Crede-mă, dragă t. Ana, că în expunerea acestei propuneri n-am fost condus de nici un sentiment de ordin personal ci am avut în vedere exclusiv reușita muncii noastre în cadrele Armatei, unde m-am pus și pe mine și unde vreau să-mi fac datoria în mod conștient.

Lăsînd propunerea complet la aprecierea Ta, te salut cu mult drag,

Valter“.

4. Nomenclaturii despre ei înșiși

Un document interesant (provenit de la Secția Relații Externe a CC al PMR și înregistrat, sub nr.152/24 ianuarie 1956, la Direcția Treburilor CC al PMR) ne îngăduie să percepem cum se confecționau

biografiile oficiale ale conducătorilor de la eșalonul superior al partidului și care era, prin urmare, imaginea despre ei înșiși pe care aceștia o doreau public acreditată. Notele biografice pe care le reproducem erau destinate — menționează adresa de însoțire — „oficiilor diplomatice ale RPR pentru satisfacerea cererilor editurilor sau altor instituții din țările capitaliste” care „publică enciclopedii și dicționare biografice”.

„CHISINEVSCHI IOSIF (născut în 1905), fruntaș al Partidului Muncitoresc Român, membru în Biroul Politic al CC și secretar al CC al PMR.

S-a născut în familia unui muncitor. La vârsta de 13 ani, a intrat în câmpul muncii. În anul 1924, C.I. a intrat în Uniunea Tineretului Comunist și în Sindicatele Unitare, unde a luptat pentru drepturile economice și politice ale clasei muncitoare. În 1928, a fost primit în rândurile Partidului Comunist din România, iar în anul următor a devenit revoluționar de profesie. În 1930, C.I. a fost arestat și condamnat la 2 ani și 6 luni închisoare. Și-a executat pedeapsa în închisorile Galați și Doftana. Eliberat în 1932, C.I. și-a continuat activitatea de partid, la București. În 1933, C.I. a condus munca Comitetului Regional Iași al PCR. În 1934, C.I. a fost membru în comitetul organizației PCR din București și în Consiliul Central al Sindicatelor Unitare. În 1938, a fost ales membru al CC al PCR, iar în 1939 membru al secretariatului provizoriu al CC al PCR. Pentru activitatea sa revoluționară, în iunie 1941 C.I. a fost arestat și condamnat la 25 ani muncă silnică. Din închisorile Doftana și Caransebeș, C.I. a continuat lupta sa revoluționară, alături de ceilalți conducători ai partidului, pentru scoaterea României din războiul

antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

După eliminarea României de sub jugul fascist, C.I. a muncit la mobilizarea și organizarea maselor pentru refacerea țării și instaurarea unui guvern democratic. Conferința Națională a PCR din octombrie 1945 l-a ales membru în CC. Congresul I al Partidului Muncitoresc Român (1948) l-a ales membru în CC, în Biroul politic al CC și secretar al CC al PMR. În această calitate, C.I. a contribuit la răspândirea ideologiei marxist-leniniste, la educarea maselor muncitoare în spiritul patriotismului socialist și al internaționalismului proletar.

Din luna martie 1950, a îndeplinit și funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, iar din august 1954 până în octombrie 1955 a îndeplinit funcția de prim vicepreședinte al consiliului de miniștri al R.P.R.

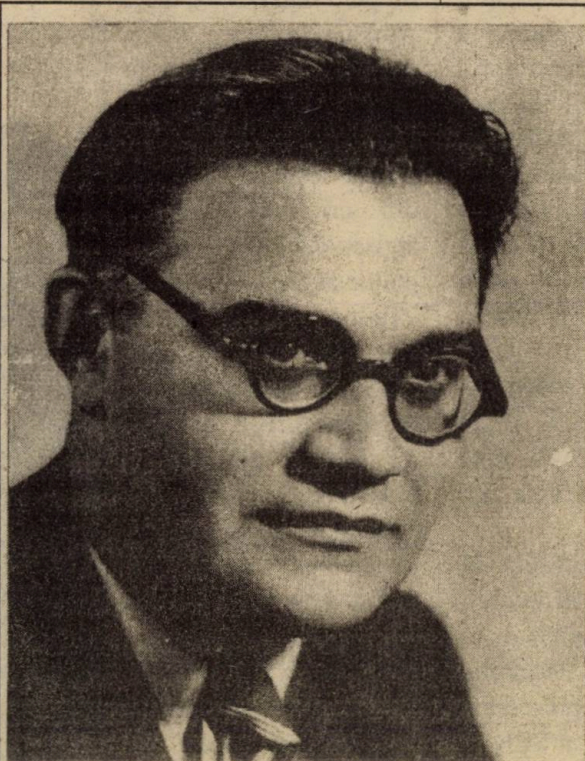
În alegerile din 1946, masele populare l-au ales deputat în

Parlament, iar la alegerile din 1948 și 1952 deputat în Marea Adunare Națională a RPR.

Congresul II al PMR, din decembrie 1955, l-a ales membru al CC, al Biroului Politic și secretar al CC al PMR. Pentru meritele sale deosebite față de interesele clasei muncitoare și ale poporului român, lui C.I. i s-a oferit titlul de «Erou al muncii socialiste».

CONSTANTINESCU MIRON (născut în 1917), conducător al Partidului Muncitoresc Român, membru în Biroul Politic al CC al PMR și prim vicepreședinte al Consiliului de miniștri al RPR.

S-a născut în familia unui profesor universitar, cunoscut geolog. În anii 1934–1935, a urmat cursurile Facultății de Filosofie a Universității din București. Încă de pe băncile liceului C.M. a intrat în Uniunea Tineretului Comunist, iar în 1936 a devenit membru al PCR și a activat în rândurile Frontului Democrat Studentesc. În 1938, C.M. devine revoluționar de profe-

MIRON CONSTANTINESCU
Membru în Biroul Politic al C. C. al Partidului Muncitoresc Român
Secretar General al Comisiei de Redresare Economică

Miron Constantinescu, pe o carte poștală din anii '50. Imaginea ne-a fost pusă la dispoziție — fapt pentru care îi mulțumim — de dna Dia Panaitescu, pensionară din Timișoara, cititoare ferventă a revistei „Dosarele istoriei” de la primul număr

sie, iar în anii 1939–1940, activează ca membru al CC al UTC. În 1940, partidul îi încredințează sarcina organizării activității de partid și tineret în regiunea Galați. Urmărit de organele Siguranței, C.M. e arestat în ianuarie 1941 și condamnat pentru activitatea sa revoluționară la 10 ani muncă silnică. În închisoarea Caransebeș, C.M. a activat alături de ceilalți fruntași ai partidului, pînă la eliberarea țării. După eliberare, C.M. lucrează ca activist al CC al PCR și ca director al organului central al PCR «Scînteia». Conferința Națională a PCR, din octombrie 1945, l-a ales membru în CC și în Biroul Politic al CC. Între 1945 și 1947, C.M. a fost șeful secției organizatorice a CC al PCR. În 1947, a fost numit secretar general al Comsiei de redresare economică și stabilizare monetară. La Congresul I al Partidului Muncitoresc Român (1948), a fost ales membru în CC și în Biroul Politic al CC. După Congres, a fost numit ministru al minelor și petrolului, iar în 1949 a fost numit președinte al Comitetului de stat al planificării, organizînd planificarea întregii economii naționale a RPR în scopul construirii bazei economice a socialismului. În 1955, a fost numit prim vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al RPR. În 1946, C.M. a fost ales deputat în parlament, iar în 1948 și 1952, deputat în Marea Adunare Națională a RPR. Congresul II al PMR (1955) l-a ales ca membru în CC și în Biroul politic al CC al PMR. Este decorat cu mai multe ordine ale RPR.

BORILĂ PETRE (născut în 1906), conducător al clasei muncitoare din România, membru în Biroul Politic al CC al Partidului Muncitoresc Român, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al RPR.

S-a născut într-o familie de muncitori. S-a calificat ca electro-mecanic. În anul 1922, intră în

Uniunea Tineretului Comunist, unde activează pînă în 1924 cînd e primit în PCR. Odată cu intrarea în ilegalitate a partidului, B.P. devine revoluționar de profesie, lucrînd în cadrul Comitetului Regional Dobrogea al PCR și în Organizația revoluționară dobrogeană (DRO), organizație de masă condusă de PCR. În anul 1931, B.P. devine membru al Comitetului regional Dobrogea al PCR și membru al Comitetului Central al Organizației revoluționare dobrogene. În acești ani, B.P. este trimis de partid în Germania, Austria, Cehoslovacia, Bulgaria, cu sarcini de legătură cu partidele comuniste frățești. Pentru activitatea sa revoluționară, B.P. era urmărit îndeaproape de organele represive de stat din România și alte țări. În 1927, a fost arestat o lună la Sofia și 3 luni la Kosice. În 1937, B.P. a luptat contra cotropitorilor fasciști în Brigada internațională din Spania. În august 1938, îndeplinește în emigrație (în URSS) sarcinile trasate de partid. În anul 1943, în timpul ofensivei rapide a Armatei Sovietice, B.P. a fost trimis de partid în spatele frontului bielorus și ucrainean unde a luptat pentru ieșirea României din criminalul război antisovietic. Ca locțiitor politic al Diviziei române «Tudor Vladimirescu» (formată pe teritoriul URSS din foști prizonieri de război), B.P. a luptat pe frontul antihitlerist pînă la capitularea armatelor fasciste. După întoarcerea sa de pe front, B.P. a activat în aparatul CC al PMR. Congresul I al Partidului Muncitoresc Român (1948) l-a ales pe B.P. membru în CC iar apoi membru în Biroul Politic al CC al PMR. În 1949–1950, B.P. a ocupat

funcția de locțiitor al ministrului forțelor armate. În 1950–51, B.P. a fost ministru al construcțiilor, iar în 1951 președinte al Comisiei Controlului de Stat. În 1953, partidul i-a încredințat conducerea Ministerului industriei alimentare, iar în 1954 a fost numit vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al RPR. În 1955, B.P. a fost numit prim vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al RPR.

În alegerile din 1948 și 1952, B.P. a fost ales deputat în Marea Adunare Națională a RPR. Congresul II al PMR (1955) l-a ales ca membru în CC și în Biroul Politic al CC al PMR. Pentru îndelungata sa activitate revoluționară, B.P. a fost decorat cu ordine ale RPR.

CEAUȘESCU NICOLAE (născut în 1918), conducător al clasei muncitoare din România, membru în Biroul Politic și secretar al CC al PMR.

Ș-a născut într-o familie de țărani mijlocași din regiunea Pitești.

Nicolae Ceausescu, în 1968

29 august 1944: Gheorghe Apostol și alți tovarăși de detenție proaspăt eliberați din lagărul de la Târgu Jiu

La 11 ani, C.N. a intrat în câmpul muncii, lucrând la diferite ateliere de încălțăminte din București. În 1932, intră în mișcarea muncitorească. În 1933, este arestat și cercetat de organele Siguranței burghezo-moșierești pentru participare la grevele și demonstrațiile lucrătorilor cizmari. În același an devine membru al UTC, iar în 1934 activist al Uniunii Tineretului Comunist. Pentru activitatea sa revoluționară în rîndurile tineretului, în 1934 C.N. e arestat de trei ori. În fața călăilor Siguranței, C.N. a avut o atitudine demnă de revoluționar. În 1936, a fost arestat din nou și condamnat la 2 ani și 6 luni închisoare, pedeapsă pe care a executat-o în închisorile Brașov și Doftana. În același an, este primit în rîndurile PCR. În 1938, s-a eliberat din închisoare și continuă activitatea sa politică ca membru în CC al UTC și activist al organizației PCR din București. În 1939, Tribunalul Militar din București îl condamnă din nou, în lipsă, la 3 ani închisoare. Urmărit de

organele siguranței C.N. a fost arestat în 1940 și trimis la închisorile Jilava și Caransebeș pentru executarea pedepsei. În 1943, termenul pedepsei expiră, dar fiind considerat ca element periculos pentru statul burghezo-moșieresc, în loc de a fi eliberat, C.N. este trimis în lagărul de la Tg. Jiu, unde rămîne pînă la răsturnarea dictaturii fasciste din România.

După eliberarea României, C.N. a îndeplinit funcția de secretar al CC al UTC. Conferința națională a PCR din octombrie 1945 l-a ales pe C.N. membru supleant în CC al PCR. Apoi, partidul i-a încredințat funcția de secretar al Comitetului regional PCR Constanța, apoi al Comitetului regional PCR Craiova. Congresul I al Partidului Muncitoresc Român (1948) l-a ales pe C.N. membru în CC. După Congres, lui C.N. i s-a încredințat funcția de locțiitor al ministrului agriculturii. Între 1950 și 1954, C.N. a fost locțiitor al ministrului forțelor armate. În 1954, a fost ales secretar al CC al PMR.

Congresul II al PMR l-a ales membru în CC, membru în Biroul Politic al CC și secretar al CC al PMR. La acest Congres, C.N. a prezentat raportul asupra modificărilor în Statutul PMR.

În alegerile din 1948 și 1952, poporul muncitor l-a ales deputat în Marea Adunare Națională a RPR. Pentru meritele sale deosebite în activitatea de întărire a partidului și a statului democrat-popular, lui C.N. i s-au conferit ordine ale RPR.

APOSTOL GHEORGHE (născut în 1913), conducător al clasei muncitoare și al Partidului muncitoresc Român, membru în biroul Politic al CC al PMR și președinte al Consiliului Central al Sindicatelor din RPR.

S-a născut într-o familie de țărani muncitori din regiunea Galați. În 1927, a urmat școala CFR Între 1931 și 1936, a lucrat la atelierele CFR Galați. Începînd din 1932, A.G. a participat la lupta clasei muncitoare. În 1934 a fost primit în rîndurile Partidului Comunist din

România. Ca membru al comitetului Sindical CFR și ca delegat la Congresul de la Brașov al sindicatelor CFR A.G. a fost un apărător dîrz al intereselor muncitorimii ceferiste și a luptat pentru introducerea liniei partidului în activitatea sindicatelor. În același timp, A.G. a activat și în organizația de masă revoluționară «Blocul pentru apărarea libertăților democratice» din Galați, unde a fost ales președinte al secției de tineret.

A.G. a fost de mai multe ori arestat iar în februarie 1937, Consiliul de război din Galați l-a condamnat la 3 ani închisoare. În închisorile Galați și Doftana, A.G. a continuat activitatea sa revoluționară alături de ceilalți fruntași ai partidului din închisori.

În 1940, eliberîndu-se din închisoare, A.G. și-a continuat activitatea, însă după o lună a fost din nou arestat și internat în lagărele Miercurea Ciuc, Caracal și Tîrgu Jiu, de unde pe baza planului întocmit de partid a evadat în preajma eliberării țării de către Armata Sovietică, în scopul organizării maselor populare pentru doborîrea dictaturii fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

După eliberarea României, A.G. a activat pentru organizarea oamenilor muncii în sindicate. În 1945, la Congresul sindicatelor din România, A.G. a fost ales secretar, apoi președintele Confederației Generale a Muncii. La Conferința națională a PCR din octombrie 1945, A.G. a fost ales membru al CC, iar la Congresul I al Partidului Muncitoresc Român (1948) a fost ales membru în CC și în Biroul politic al CC. În această calitate, A.G. a activat intens la mobilizarea sindicatelor pentru refacerea țării de pe urma distrugerilor provocate de război și pentru îndeplinirea marilor sarcini istorice trasate de partid: industrializarea socialistă a țării,

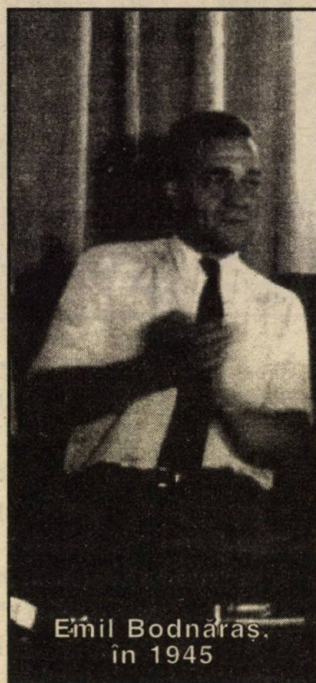
socializarea agriculturii, revoluția culturală. Din noiembrie 1953 pînă în aprilie 1954, A.G. a îndeplinit funcția de ministru al agriculturii, iar apoi pînă în octombrie 1955 a îndeplinit funcția de prim-secretar al CC al PMR. Din octombrie 1955, A.G. activează ca președinte al Consiliului Central al Sindicatelor din RPR.

La alegerile din 1946, A.G. a fost ales deputat în parlament, iar la alegerile din 1948 și 1952 deputat în Marea Adunare Națională a RPR. Congresul II al P.M.R. (decembrie 1955) l-a reales ca membru al CC și al Biroului Politic al CC. Pentru activitatea sa revoluționară și meritele sale deosebite față de clasa muncitoare A.G. a fost decorat cu mai multe ordine ale RPR.

BODNĂRAȘ EMIL (născut în 1904), conducător al clasei muncitoare din România, membru în biroul politic al CC al PMR și vicepreședinte al consiliului de Miniștri.

S-a născut în familia unui mic funcționar. După absolvirea liceului, a urmat cursurile Facultății de Drept a Universității din Iași. În anul 1925, a intrat ca elev al școlii militare de artilerie din Timișoara, iar în 1927 a fost promovat sublocotenent de artilerie. În 1929, a devenit elev-ofițer al Școlii speciale de artilerie, pe care a absolvit-o în 1931, fiind avansat la gradul de locotenent. Încă de pe băncile universității, B.E. a fost un simpatizant al mișcării muncitorești, iar ca ofițer al armatei române a urît rolul mîrșav pe care guvernele burghezo-moșierești îl atribuiau armatei de a înăbuși în sânge mișcarea muncitorească. În

anul 1934, a fost arestat și condamnat la 10 ani muncă silnică pentru participarea la lupta contra regimului burghezo-moșieresc. Ca deținut politic în închisorile Aiud, Doftana, Caransebeș, B.E. a luptat alături de comuniști împotriva regimului de exterminare din închisori și împotriva fascizării țării. În anul 1940, în închisoare fiind, B.E. a fost primit în rîndurile PCR. În 1942, eliberîndu-se din închisoare, B.E. își continuă activitatea în ilegalitate, participînd la lupta pentru curățirea rîndurilor partidului de agenții dușmani strecurați în conducerea sa. În aprilie 1944, B.E. a fost numit în conducerea provizorie a PCR, încredințîndu-i-se conducerea secției militare a partidului și apoi conducerea formațiunilor de luptă patriotice. În august 1944, B.E. a comandat forțele de luptă patriotice în acțiunea de arestare a guvernului fascist Antonescu și de întoarcere a armelor împotriva Germaniei hitleriste. În guvernul

Emil Bodnăraș.
în 1945

democratic instaurat în martie 1945, B.E. a îndeplinit funcția de secretar general, apoi de subsecretar de stat al președinției Consiliului de miniștri. Conferința Națională a PCR din octombrie 1945 l-a ales membru al CC și al Biroului politic al CC. La 30 decembrie 1947, odată cu doborîrea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române, lui B.E. i s-a încredințat funcția de ministru al forțelor armate ale RPR. În cadrele actice ale armatei, B.E. are gradul de general de armată.

La Congresul I al Partidului Muncitoresc Român (1948), B.E. a fost ales membru în CC și în Biroul politic al CC. În 1954 a fost numit

1670

INALTULUI PREZIDIU AL MAREI ADUNARI NAZIONALE
A
REPUBLICII POPULARE ROMANE

Avem onoare a supune Inaltei aprobări și semnături a INALTULUI PREZIDIU AL MAREI ADUNARI NAZIONALE A REPUBLICII POPULARE ROMANE alăturatul Decret, prin care se propune rechemarea în pozițiunea de activitate, pe data de 30 Decembrie 1948; a Maiorului de rezervă Bodnăraș Emil.

Totodată, în conformitate cu Legea Nr. 69/1948, se propune înălțarea la gradul de General Colonel, pe data de 30 Decembrie 1948, a Maiorului Bodnăraș Emil.

Cu profund respect
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINISTRI

PRIM VICEPREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE MINISTRI

VICEPREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE MINISTRI

**Guvernul
Groza solicită
aprobarea
(stînga) iar
Prezidiul MAN
al RPR
decretează
(dreapta)
reactivarea
rezervistului
E. Bodnăraș
și, în aceeași
zi, înălțarea în
grad de la
maior direct la
g-ral col. (29
decembrie
1948)**

PREZIDIUL MAREI ADUNARI NAZIONALE
A
REPUBLICII POPULARE ROMANE

Având în vedere raportul Domnului Prim Ministru Președintele Consiliului de Miniștri cu Nr. 17289/1948

Având în vedere Legea Nr. 69/1948 ;

DECRETAM :

ART. I. - Se recheamă în pozițiunea de activitate, pe data de 30 Decembrie 1948, Maiorul de rezervă Bodnăraș Emil.

ART. II. - Maiorul Bodnăraș Emil se înalță la gradul de General Colonel, pe data de 30 Decembrie 1948.

ART. III. - Domnul Președinte al Consiliului de Miniștri se însărcinează cu aducerea la îndeplinire a prezentului Decret.

Dat în București, la 29 Decembrie 1948.

PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINISTRI

PRIM VICEPREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE MINISTRI

VICEPREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE MINISTRI

vicepreședinte, iar în 1955 prim vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al RPR. Congresul II al PMR (1955) l-a reales membru în Biroul politic al CC B.E. a fost deputat în parlament din 1946, iar în 1948 și 1952 a fost ales deputat în Marea Adunare Națională a RPR. Pentru meritele sale deosebite față de clasa muncitoare și poporul român, lui B.E. i s-au conferit ordine ale RPR.

DRĂGHICI ALEXANDRU (născut în 1913), conducător la clasei muncitoare din România, membru în Biroul Politic al CC al Partidului Muncitoresc Român și ministru al Afacerilor Interne al RPR.

S-a născut într-o familie de muncitori agricoli din regiunea Ploiești. În anul 1928, a intrat ca ucenic la Atelierele CFR din orașul Buzău. În anul 1931, a fost transferat la atelierele CFR. București unde lucrează pînă în 1935 ca lăcătuș mecanic. În anul 1931, intră în mișcarea muncitorească, participînd la acțiunile revoluționare ale muncito-

rilor ceferiști. În anul 1934, a devenit un conducător al tineretului comunist de la atelierele CFR București și în același an a fost primit în rîndurile PCR. Ca membru de partid, D.A. a continuat activitatea sa în rîndurile tineretului muncitor de la căile ferate. Organele Siguranței burghezo-moșierești, urmărind activitatea revoluționară a lui D.A., l-au arestat în 1935. După un an de detențiune preventivă, D.A. a fost implicat în procesul de la Craiova al antifasciștilor unde a fost condamnat la 9 ani închisoare, pe care i-a executat în închisorile din Jilava, Doftana, Caransebeș și în lagărul de la Tg.Jiu. În anii petrecuți în temnițele

burgheziei, D.A. a luptat, alături de ceilalți deținuți comuniști, pentru obținerea de regim politic și păstrarea legăturilor cu comuniștii din afara închisorii.

După eliberarea României de sub jugul fascist, D.A. a lucrat ca activist al CC al PCR. Conferința națională a PCR din octombrie 1945 l-a ales membru supleant în CC al PCR iar Congresul I al Partidului Muncitoresc Român (1948) l-a ales membru al CC al PMR. D.A. a îndeplinit

Alexandru Drăghici
(în uniformă),
„umbra” lui
Gheorghiu-Dej

funcția de secretar al organizației P.M.R. din București până în 1950. În 1951, a fost numit ministru adjunct, iar în 1952 ministru al afacerilor interne. Plenara CC al PMR din septembrie 1954 l-a ales membru supleant în Biroul politic al CC al PMR iar Congresul II al PMR (1955) l-a ales membru în Biroul Politic al CC al PMR.

În alegerile din 1948 D.A. a fost ales deputat în parlament, iar pentru cele două legislaturi (1948 și 1953) a fost ales deputat în Marea Adunare Națională a RPR. În cadrele de conducere ale armatei, D.A. are gradul de general-colonel. Pentru activitatea sa rodnică, D.A. a fost decorat cu ordine ale RPR.

MOGYOROS ALEXANDRU (născut în 1911), conducător al clasei muncitoare și al Partidului Muncitoresc Român, membru în Biroul Politic al CC al PMR și prim vicepreședinte al Consiliului de miniștri al RPR.

S-a născut într-o familie de țărani muncitori din regiunea Oradea. La vârsta de 14 ani, se califică într-un atelier de lăcătușerie. În anul 1929, e primit în organizația

UTC din Brașov și în același an e primit în rândurile PCR. Între 1929 și 1931, a lucrat ca lăcătuș la diferite întreprinderi din Brașov și a activat ca membru în comitetele locale UTC și PCR din Brașov. Fiind urmărit de autoritățile burghezo-moșierești, își mută activitatea în orașul Salonta. În 1932, devine membru în CC al UTC unde a deopuș o intensă activitate de educare comunistă a tineretului.

Îndeplinind sarcini de legătură cu partidele comuniste frățești, M.A. este arestat în 1934 de autoritățile cehoslovace în orașul Kosice. După revenirea sa în România, semnalat fiind de autoritățile cehoslovace, a fost arestat la București în iulie 1935. Implicat în procesul antifasciștilor de la Craiova, M.A. a fost condamnat la 9 ani și 11 luni închisoare. Alături de ceilalți fruntași ai partidului care se aflau în închisori, M.A. a luptat pentru transformarea închisorilor în școli de educație comunistă, pentru doborârea odiosului regim burghezo-moșieresc.

La 23 August 1944, când dictatura fascistă din România a fost doborâtă, M.A. a fost eliberat din închisoarea Caransebeș. Primește din partea partidului însărcinarea de a reorganiza munca de partid în regiunea Mureș. Conferința națională a PCR din octombrie 1945 l-a ales membru în CC al PCR. La Congresul I al Partidului Muncitoresc Român (1948) a fost ales membru al Biroului Politic al CC și secretar al CC al PMR. M.A. a depus o activitate intensă pentru întărirea organizatorică a Partidului, pentru unificarea clasei muncitoare și întărirea rolului ei de hegemon. La alegerile din anii 1948 și 1952, M.A. a fost ales deputat apoi membru în prezidiul Marii Adunări Naționale a

RPR. În anul 1954, a fost numit vicepreședinte apoi prim vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al RPR. Congresul II al PMR (decembrie 1955) l-a reales ca membru în CC și în Biroul Politic al CC al PMR.

Pentru activitatea sa în slujba poporului muncitoresc, M.A. a fost decorat cu ordine ale RPR.

PÎRVULESCU CONSTAN-TIN (născut în 1895), fruntaș al PMR, vechi militant al mișcării muncitorești din România, membru al Biroului Politic al CC al PMR, președintele Comisiei Controlului de partid a CC al PMR, președintele Marii Adunări Naționale a RPR.

Născut într-o familie de țărani muncitori din regiunea Pitești. În anii 1911-1914, învață meseria de ajustor la Atelierele centrale comunale din București. În 1918-1919, sub influența ideilor Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, P.C. se înrolează ca voluntar în batalioanele românești și apoi în regimentul internațional al Armatei Roșii, în cadrul căruia a luptat până în 1921. În anul 1919, este primit în rândurile PC. În 1929, devine membru al CC al PCR. P.C. a îndeplinit pe rând funcțiile de secretar al Comitetele regionale de partid din Basarabia, Transilvania, Ploiești și Dobrogea. În 1930, a fost membru al secretariatului provizoriu al CC al PCR. Între 1931-1935, îndeplinind sarcini de legătură cu partidele comuniste frățești, a fost arestat de mai multe ori în Cehoslovacia. În 1934, a fost condamnat, în lipsă, la 10 ani închisoare. În 1935, P.C. a fost ales membru în Biroul Politic al CC al PCR. În 1936, e condamnat la 3 ani închisoare pe care-i execută în închisorile Jilava și Doftana. În 1939, se eliberează și continuă lupta în adâncă ilegalitate împotriva fascizării țării și a cotropirii hitleriste. P.C. a fost membru al conducerii provizorii a partidului, alcătuită în aprilie 1944, a participat la organi-

Alexandru Moghioros. (Ne folosim de ocazie pentru a ne cere scuze cititorilor noștri: fotografia a apărut în nr. 2 al „Dosarelor istoriei”, p. 40, cu indicația eronată „Alexandru Drăghici”)

zarea și conducerea luptei partidului pentru dobândirea dictaturii fasciste. La Conferința națională a PCR din octombrie 1945, P.C. a fost ales membru în CC al PCR și președinte al Comisiei controlului de partid a CC al PCR. La Congresul I al Partidului Muncitoresc Român (1948), P.C. a fost ales membru în CC și apoi în Biroul Politic al CC al PMR iar la Congresul II (1955) a fost reales membru în CC și în Biroul Politic al CC al PMR. Din anul 1945, P.C. îndeplinește fără întrerupere funcția de președinte al Comisiei Controlului de Partid. În anul 1946, P.C. a fost ales deputat în parlament iar în anii 1948 și 1952 deputat în Marea Adunare Națională a RPR. În 1953, P.C. a fost ales președinte al Marii Adunări Naționale a RPR.

Pentru merite excepționale în îndelungata sa activitate revoluționară, în 1955 lui P.C. i s-a conferit înaltul titlu de «Erou al muncii socialiste».

5. Nomenclatura: funcții, subvenții, indemnizații

Redactat la 31 ianuarie 1966, tabelul de mai jos este, conform unei însemnări de mână, o „Anexă” la comunicarea făcută de Direcția Treburilor cu nr.20.730/II, din 25.XII.1965”. Tot acolo citim că documentul era considerat la data respectivă „Strict secret”. Lesne de înțeles de ce.

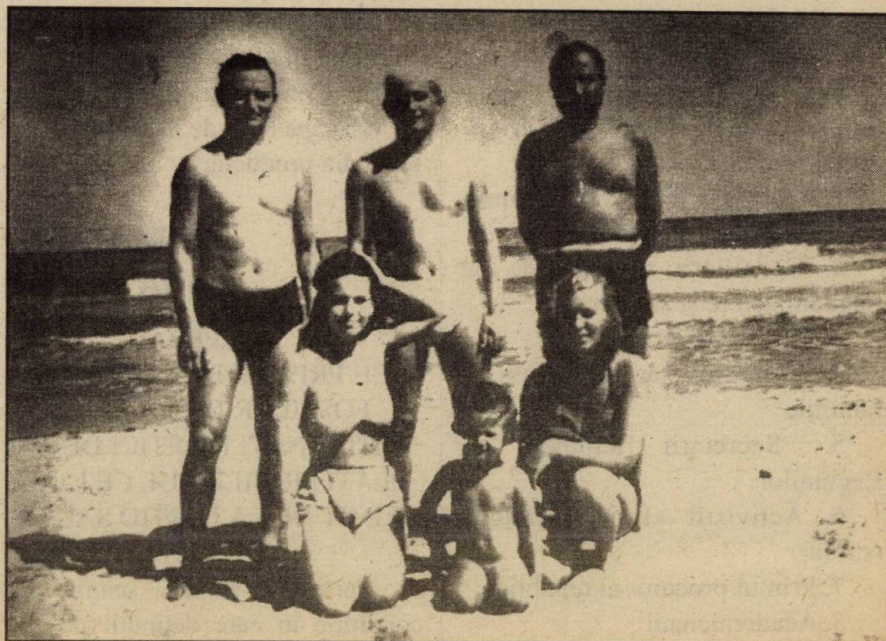
NOMENCLATURA FUNCTIILOR DIN APARATUL DE PARTID ȘI AL ORGANIZAȚIILOR SUBVENȚIONATE DE PARTID CĂRORA LI SE VOR ACORDA INDEMNIZAȚII LUNARE.

„1. Președintele Colegiului Central de Partid 6.000 (lei, n.n)

Iosif Rangheț în ținută de iarnă (ianuarie 1945) – sus – și... de vară (primul din stînga, pozînd pe plaja din stațiunea „Vasile Roaită”, Eforie Sud de astăzi) – jos

2. Președintele Comisiei Centrale de Revizie 6.000
3. Șef secție, șeful Direcției Treburilor, șeful grupului de instructori teritoriali (Organizatoric) din aparatul CC al PCR 6.000
4. Vicepreședintele Colegiului Central de Partid, prim adjunct al șefului de secție, prim adjunct al șefului Direcției Treburilor, din aparatul CC al PCR 700
5. Membru al Colegiului Central de Partid, adjunct al șefului Direcției Treburilor, adjunct al șefului de secție, adjunct al șefului grupului de instructori teritoriali cu probleme organizatorice, șeful grupului de instructori pentru controlul muncii în rîndul naționalităților conlocuitoare, consultant de specialitate, șef cabinet I, din aparatul CC al PCR 2.400
6. Șeful Arhivei CC al PCR 2.400
- 7.Reprezentantul PCR. în Colegiul de redacție al revistei «Probleme ale Păcii și Socialismului» 3.000
8. Directorul Institutului de Istorie a partidului 3.700
9. Prim adjunct al Directorului Institutului de Istorie a partidului 1.500

10. Director adjunct — Institutul de Istorie a partidului 700
11. Secretar științific, redactor șef «Anale» 500
12. ...Director coordonator muzee 1.500
13. Director adjunct științific muzee. 500
14. Prim secretar regional.....4.000
15. Rectorul Școlii Superioare de Partid «Ștefan Gheorghiu» 2.400
16. Redactorul șef al ziarului «Scînteia» 6.000
17. Prim adjunct al redactorului șef al ziarului «Scînteia». 3.800
18. Adjunct al redactorului șef al ziarului «Scînteia»...3.000
19. Secretar general de redacție la ziarul «Scînteia» 2.300
20. Redactor șef la «Lupta de clasă».....3.700
21. Primul Secretar al CC al UTC.....2.400
22. Președinta consiliului Național al Femeilor.....2.400*.

6. „Grija față de om», adică grija față de nomenclatură

PE CINE DESERVEȘTE SPITALUL «ELIAS»

„În urma deschiderii Sanatoriului Otopeni, la Spitalul «Elias» rămîn:

1. Aparatul CC al PMR cu familia (cadre politice și tehnice)
2. Consilierii sovietici de pe lângă ministere și sovromuri
3. Miniștri adjuncti
4. Primii secretari de regiuni cu familiile
5. Secretarii adjuncti ai Regiunilor
6. Activiștii «Pace Trainică» (străini)
7. Primul procuror al republicii
8. Academicienii

29 august 1944: foști deținuți politici eliberați din lagărul de la Tg. Jiu

9. Director Soc. de Radiodifuziune
10. Membrii CC ai UTM care sînt scoși din producție și activează numai pe linie de UTM
11. Personalul didactic al universităților «Jdanov» și «Ștefan Gheorghiu» cu familiile lor
12. Personalul didactic al școlilor de Partid
13. Salariații Institutului de Istorie al Partidului
14. Președintele și vicepreședintele Societății pentru răspîndirea științei și culturii
15. Institutul de relații culturale cu străinătatea (conform unei liste stabilite)
16. Membrii FIAP-ului pe bază de carnet FIAP, cu familia
17. Conducerea Organizațiilor de Masă, pe bază de listă, numai cei scoși din producție“.

7. Mobilier de la partid

REFERAT CU PRIVIRE LA SCUTIREA FOȘTILOR DEȚINUȚI ȘI INTERNAȚI POLITICI DE A PLĂTI MOBILIERUL CE L-AU PRIMIT DE LA PARTID SAU DE LA STAT

„Partidul, ținînd seama de condițiile în care deținuții politici

s-au eliberat din închisori și lagăre, le-a venit în ajutor, acordîndu-le locuințe mobilate sau numai mobilier.

Locuințe mobilate și mobilier s-a dat și de către organele de stat.

Mobilierul pe care foștii deținuți și internați politici l-au primit a fost în parte uzat iar între timp i s-a făcut reparații, modificări și îmbunătățiri.

Acest ajutor acordat de partid, figurează astăzi în inventarul partidului ca o datorie a foștilor deținuți politici.

Propunem ca foștii deținuți și internați politici să fie scutiți de plata mobilierului ce l-au primit din partea partidului sau a statului.

Ministerul de Finanțe să fie însărcinat să întocmească HCM cu privire la scutirea de plată a foștilor deținuți și internați politici pentru mobilierul primit de la stat, iar Secția Gospodăriei de Partid să rezolve situația cu privire la mobilierul dat de partid.

În magazia Secției Gospodăriei de Partid a CC al PMR se mai găsește mobilier, uzat, vechi și deperechiat, ce nu poate fi folosit la mobilarea sediilor, a centrelor de odihnă sau a caselor de oaspeți.

Întrucît acest mobilier ocupă un spațiu însemnat în magazinele partidului și constituie un balast în bilanțul partidului, propunem ca el

să fie distribuit, cu plata în rate, lucrătorilor de partid care au mai mare nevoie de mobilier.

Mobilierul să fie repartizat de Secția Gospodăriei de Partid prin Întreprinderea de Construcții și Reparații, care va putea să facă reparațiile și modificările necesare/ss. V. Posteuca, 3 decembrie 1954”.

8. Partidul stabilește stagiul de partid

„H. 121/FS

Tov. N. Goldberger / Vă comunicăm în copie hotărârea Biroului Politic CC al PMR No. 121 FS, din 22 martie 1954, cu privire la fixarea stagiului de partid a tov. E. Bodnăraș: «Comitetul Central al PMR stabilește stagiul de partid al tov. Emil Bodnăraș din noiembrie 1940»“.

Emil Bodnăraș, în uniformă de general, la o aplicație tactică a armatei (1955)

9. Partidul anulează sancțiunile de partid

„H. 122/154 FS

Tov. C. Pîrvulescu, N.

Goldberger / Vă comunicăm în copie hotărârea Biroului Politic al CC PMR, No. 122 FS, din 23 martie 1954, cu privire la anularea unor sancțiuni date tov. I. Chișinevschi: «Comitetul Central al PMR anulează sancțiunile care au fost date în închisoare tovarășului Iosif Chișinevschi de elementele trădătoare ca Marius; pentru atitudinea lui justă față de provocatorul Panchevici, și hotărăște ștergerea acestor sancțiuni din documentele de partid»“.

grupa de muncă în care este încadrat salariatul.

La 22 iulie 1955 a apărut Decretul nr.326 privind acordarea de pensii de stat luptătorilor pentru înfăptuirea și consolidarea regimu-

1951: La împlinirea vârstei de 50 de ani, Gheorghe-Dej este decorat de C. I. Parhon, președintele Prezidiului MAN

10. Nomenclatura la pensie: o bătrînețe asigurată

„Către Comitetul Regional de partid (...)

Vă comunicăm materialul «Cu privire la reglementarea pensiilor lucrătorilor de partid», aprobat în ședința Secretariatului CC al PMR din 28 mai 1956:

“Problema pensiilor este reglementată în RPR prin decizia nr. 4/1953 a Consiliului Central al Sindicatelor, aprobată prin HCM nr. 4.156/1953.

Quantumul pensiei ce se poate acorda în baza acestei decizii variază între 150-720 lei, în funcție de vechimea în câmpul muncii și de

lui de democrație populară, precum și urmașilor lor.

În baza acestui Decret se acordă pensii de bătrînețe și de invaliditate, care variază între 300-2.000 lei, luptătorilor din ilegalitate pentru înfăptuirea și consolidarea regimului de democrație populară, precum și persoanelor care în timpul ilegalității au sprijinit în mod efectiv și consecvent lupta pentru înfăptuirea regimului de democrație populară.

În Buletinul Oficial nr.10, din 23 martie 1956, a apărut Decretul nr.117, din 6 martie 1956 privitor la reglementarea modului de acordare a pensiilor personale.

În baza acestui Decret, se pot acorda pensii de bătrînețe și de invaliditate, care variază între 500-2.000 lei lunar, persoanelor care au merite deosebite în domeniul activității

economice, științifice, culturale, artistice și militare, precum și în orice altă activitate profesională sau obștească.

Pensionarea lucrătorilor de partid, care au activitate ilegală, este reglementată prin Decretul nr. 326/1955.

Sînt însă lucrători de partid care, deși nu au activitate ilegală, au dovedit, după 23 august 1944, fapte de eroism în muncă și luptă, pentru făurirea regimului de democrație populară, au căzut victime ale dușmanului de clasă, au devenit incapabili de muncă în urma eforturilor făcute timp îndelungat în munca de partid.

Acești lucrători de partid pot fi propuși spre pensionare în baza Decretului nr. 117/1956, fiind considerați ca avînd merite deosebite în activitatea profesională și obștească.

Ceilalți lucrători de partid, în caz de pensionare, pot fi pensionați în baza Deciziei nr. 4/1953 a Consiliului Central al Sindicatelor.

Pentru pensionarea lucrătorilor de partid, în baza Decretului nr. 117/1956, se stabilesc următoarele:

1. Secțiile CC al PMR, birourile comitetelor regionale de partid și conducerile instituțiilor centrale de partid, să analizeze în ședințe, fiecare caz, propus spre pensionare, în baza Decretului 117/1956 și numai după ce s-a stabilit că cel pus în discuție întrunește criteriile prevăzute în prezentul material, să se întocmească dosarul de pensionare, care se va înainta Secției Gospodăriei de Partid a CC al PMR, pentru a fi susținut în fața comisiei guvernamentale pentru stabilirea de pensii personale.

2. Ca delegat în comisia pentru stabilirea pensiilor personale, pentru cazurile de pensionare a lucrătorilor de partid, se numește tov. Naș (*Nasch, n.n.*) Leon, iar ca supleant tov. Arsene Stan" (Direcția Treburilor CC al PMR, 8 iunie 1956)".

11. Funeraliile unui nomenclaturist

PLANUL DE DESFĂȘURARE A FUNERALIILOR TOVARĂȘULUI A.TOMA

„1. Se va forma o comisie de organizare a funeraliilor, compusă din:

Acad. M. Sadoveanu, vicepreședinte al Academiei RPR, Președintele Uniunii Scriitorilor din RPR.

Acad. N. Profiri – vicepreședinte al Academiei RPR.

Acad. Șt. Vencov

Acad. N. Gh. Lupu

M. Beniuc – secretar al Uniunii Scriitorilor din RPR.

E. Frunză – secretar al Uniunii Scriitorilor din RPR.

Nestor Ignat – publicist.

2. În presa din 17 august a.c., vor apărea:

Înștiințări din partea Consiliului de Miniștri al RPR și al CC al PMR., Prezidiului Academiei RPR și Uniunii Scriitorilor din RPR, precum și un necrolog iscălit de membrii Prezidiului Academiei RPR, scriitori și publiciști fruntași.

De asemenea, se va publica hotărîrea Consiliului de Miniștri al RPR, privind acordarea unei pensii *viagere văduvei* (*subl. n.n.*) acad. A. Toma.

3. Corpul tov. A. Toma va fi depus marți, 17 august a.c., ora 10 dimineata, în sala de ședințe a Academiei RPR. Se vor organiza gărzi de onoare, ultima gardă de onoare va fi formată din membrii Prezidiului Academiei RPR, membrii conducerii Uniunii Scriitorilor, scriitori și publiciști de frunte.

La ora 12, va avea loc în sala de ședințe a Academiei RPR adunarea de doliu, unde vor lua cuvîntul acad. Petre Constantinescu-Iași, din partea Prezidiului Academiei RPR; Mihai Beniuc, din partea Uniunii Scriitorilor din RPR; acad. E. Petrovici din partea Secției știința

limbii, literatură și arte a Academiei RPR.

4. La ora 13,30, va avea loc incinerarea.

La crematoriu vor lua cuvîntul: tov. Ilie Murgulescu, ministrul Învățămîntului (tov. Constanța Crăciun – ministrul Culturii)

tov. Camil Petrescu (în caz de absență, Eugen Jebeleanu)

tov. Dan Deșliu.

5. Vor depune coroane de flori:

- Consiliul de Miniștri al RPR și CC al PMR.

- Prezidiul Academiei RPR.

- Uniunea Scriitorilor din RPR.

- Secția de Știință a limbii, literatură și artă a Academiei RPR.

- Comitetul Regional PMR și Comitetul Executiv al Sfatului Popular București.

- Editura de Stat de Literatură și Artă (ESPLA)

- Institutul de literatură și critică literară «M. Eminescu»

- Comitetul de luptă pentru pace

- Comitetul de conducere al Palatului Pionierilor

- Uniunea Sindicatelor din învățămînt

- Cenaclul A. Toma – Bacău.

6. În ziua de 18 august a.c., presa va publica o informație cu privire la funeralii.

7. În orașul Ploiești, unde A. Toma a funcționat aproape 30 de ani ca profesor de liceu, școala medie nr. (*loc liber, n.n.*) va purta numele «A. Toma».

8. Str. Lînăriei din București să capete denumirea de str. A. Toma.

(Obs.: În apropierea ei imediată, se află casa unde a locuit mulți ani A. Toma și unde se redacta «Scînteia» ilegală (1934-39)". (Direcția Treburilor CC al PMR, nr. 1.054/18 august 1954; pe prima pagină, o însemnare de mîna: „Secretariatul este de acord / L<eonte> Răutu").

Gheorghe-Dej joacă „mîna“ la o nuntă oltenească (1955)

12. Ingratitudinea „fiilor“ nomenclaturiști

Conform unei opinii avizate, destinul politic al lui **Gheorghe Cristescu**, primul secretar general al PCR (1922 – 1924), „reflectă, la scară redusă, drama pe care o trăiesc partidele socialiste și social-democratice din România în raport cu PCR-ul, Cominternul și ocupația rusească (1944–1958)“ (Florian Tănăsescu, în „Arhivele totalitarismului“, an.I, nr.1, 1993, p.185). Drama personală rezultă și din documentul alăturat, o scrisoare, din 11 noiembrie 1968, adresată de Gh.Cristescu (domiciliat la acea dată în str.Năsturel Herescu, nr.9, sectorul 4, București) prietenul său Văetuș Oprea, din com.Contești, jud. Teleorman. Originalul a fost predat „conducerii superioare de partid“ (cum specifică o notă de însoțire) de către fiul celui căruia i-a fost adresată scrisoarea. Îl reproducem ca atare, respectînd întru totul grafia și stilul emitentului, ambele dădătoare de seamă asupra nivelului de instrucție al lui „Ghiță“ Cristescu – „Plăpumarul“.

„11 Noiembrie 1968 București/
Stimate tovarășe Oprea, am primit scrisoarea care mîai trimes și unde de 20 de ani te interesezi am afla adresa.

Dragă tovarășe dacă te duciai la poliția din capitală îți dădea adresa mia numai decât fără teamă că te oprește. Eu sunt bine dar în acest timp de 20 ani de când te interesai de mine multe am mai suferit. Am fost închis de tovarăși comuniști care le sînt tatăl lor spiritual (subl. n.n.), la canal Dunărea-Maria Neagră 3 ani, am dus o viață de iad. Am fost rău bătut că mau desfigurat miau rupt dinți din gură un locotinent anume Murgu, cu altă ocazi tot la canal, mau bătut în prezența a 600 oameni arestați, au dat drumu unui câine Lupu polițist. Cât un vițel, ma trântit jos și un plutunier mia dat cu o geantă în cap că mia spart timpanu de la urechia stîngă că sunt surd. Am fost de 12 ori băgat în pușcărie sub boierime și o singură dată am fost rău bătut la 13 Decembrie 1918 când au împușcat 102 muncitori (sic!, n.n). În cellante dați nu am fost torturat, dar sub copii mei spirituali, că eu am făcut partidu comunist, după ce am vorbit cu Lenin la Moscova când mam dus la Congres internațional din 1920 și 1923 a doua oară. Am vorbit multe

cu tovarășiu Lenin și mam înțeles cu el bine, dar după ce sa înbolnăvit a venit Stalin care și cu el mam înțeles în 1920, dar în 1923 începuse să deraeze, că azi în toată lumia comunistă îl acuză că a fost un călău. Lau acuzat Ruși în congresu al 22 că a omorât mii de bolșevici, daia ia luat osemintele de lângă Lenin că a fost un criminal fără pereiche în istoria omeniri, *așia cum a fost la noi în țară Deji care a omorât mii de socialiști, comuniști și democrați fii ai poporului Român în perioada 1950–1954 (subl. n.n.).*

Tu tovarășe Oprea mă găsești acasă în fie care zi de la 10 dimineața până la ora 2. Când vii în zile de lucru mă găsești. Duminica nu mă găsești. În chestia pensii trebuie să discutăm să vedem ce activitate ai pe care o cere ei.

Am făcut 10 greve de foame și una de 27 zile la Jilava. Prima grevă în țară eu am făcuto în 1918, apoi cele lante de 8 zile 16–13 zile iar una de 4 zil asta prima.

Vă doresc multă sănătate cu toată familia, Ghiță Cristescu“.

Gheorghe Cristescu (1882–1973) a fost ales secretar general al PCR la Congresul al II-lea (octombrie 1922, Ploiești); intrat în conflict cu partizanii liniei impuse de Comintern, nu mai este reales în funcție la următorul congres al partidului (august–septembrie 1924, Viena), iar în 1926 a fost exclus din PCR și din Biroul Executiv al Internaționalei Comuniste. Pînă în august 1944, îl găsim la conducerea propriului și pasagerului Partid Socialist (din 1927), apoi lider al Partidului Socialist Unitar, iar din 1938, ca fruntaș al PSDR, partid în care va avea, după august '44, o prezență ștearsă. „Este arestat pentru prima dată de regimul comunist în 1944, internat la închisoarea din Pitești, apoi

transferat la București, în arestul Ministerului de Interne. Este eliberat după o jumătate de an. În 1950, este din nou arestat și «transferat» la Canal. La începutul anului 1954 este eliberat. După reabilitarea sa politică, în 1965, refuză reprimirea în PCR, dar acceptă retrocedarea locuinței și a atelierului de către autoritățile comuniste. Se stinge din viață, la București, la 29 nov. 1973, corpul neînsuflețit fiind depus la monumentul din Parcul «Libertății» (F.Tănăsescu, op.cit., p.187).

11
Am fost rău bătut ca mamea
defigurat, mian rupt din te
din gura un locotinent anume
Murge, cu alta ocazi tot la
Canal, mame bătut în preze-
nta a 600 oameni arestați, am
dat drumu mamei caine Lupu

11 Noiembrie 1968 București

Stimate tovarășe opria, am
primit scrisoarea care miori
trimes și unele de 20 de ani te
înteresezi am afla adresa.

Praga tovarășe dacă te die-
câi la poliția din capitală îți da-
dea adresa mamei mele.

fără teamă că te oprește. Eu sunt
bine dar în acest timp de 20 ani
de când te interesai de mine
multe am mai suferit. Am
fost închi de tovarășe comuniste
care le sânt totu lor spiritual
la canal omărea - Maria Veagra
3 ani, am dus o viață de iad -

Vitel, ma trântit
tunier mima dat
cop că mima spart
urechia stăgă
am fost de 19 ori
ie sub hoerime
tă am fost rău
1918 când
muncitori. În cel
fost torturat, dar

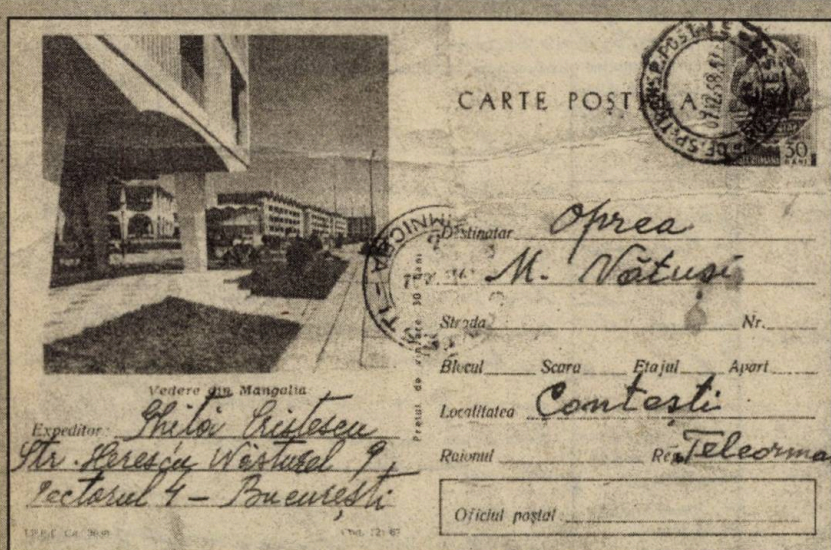

Gheorghe
Cristescu

III
 Iule copii mei spirituali,
 eu am făcut
 st. după ce am
 la Moscova că
 Congres internațional
 1923 a doua
 multe cu to
 mam intele
 după ce sa în
 Stalin care si
 les în 1920, a
 se să deranje
 lumina comun
 post un călăr
 Rusi în Cong

4
 pereche în istoria omenirii, așa
 cum a fost la noi în țară de fi
 care a omorât mii de socialisti,
 Comunisti și democrați fii ai poporului
 lui Român în perioada 1950-1954
 Tu tovarășe apria mă găsești
 acasă în fie care zi de la 10 dimi
 neata până la ora 2. Când vii
 în zile de lucru mă găsești. Sâmbă
 nica nu mă găsești. În chestia pensii
 trebuie să discutăm să vedem ce
 activități ai pe care o cere ei.
 Am făcut 10 greve de foamete
 și una de 27 zile la filava. Pri
 zărea mea în țară eu am făcut-o

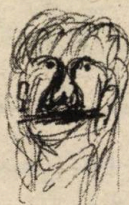
ele lunte de 8 zile 16-17
 e 4 zil asta prima.
 multa sănătate cu
 Ghiță Cristescu

„Familia Oprea Vătuși / Cu
 venirea Crăciunului care sim
 bolizează nașterea Fiului Omului,
 Isus Cristos, care a biciuit strașnic
 tirania din vremea lui; cum și

«Anul Nou» 1969, doresc să ne aducă pacea universală în omenire. / Ghiță Cristescu confirmați
 primirea“ (carte poștală expedită de Gheorghe Cristescu, în decembrie 1968, prietenului său Văetuș
 Oprea, același căruia îi trimisese, cu o lună înainte, scrisoarea reprodusă mai sus).

13. Fața neștiută a unui nomenclaturist notoriu: Nicolae Ceaușescu desenator!

Surprinzătoare prin evidentul lor infantilism, „desenele” alăturate (executate, în carioca sau creion, pe file de bloc-notes – cele din dreapta și din mijloc –, respectiv pe o coală de hîrtie independentă) au fost descoperite printre însemnările personale (din care reproducem cîteva facsimile) ale lui N. Ceaușescu. Publicate acum în premieră absolută, ele pot constitui un inedit material de studiu pentru psihologi și psihiatri. Rezultatul va fi, poate, un „portret” al lui Ceaușescu mult mai apropiat de original. Oricum, cine s-ar fi gîndit că în timpul nesfîrșitelor sedințe, conferințe și congrese din perioada 1974-1989 (de cînd, după toate probabilitățile, datează aceste schițe), atotputernicul secretar general al partidului și președinte al țării se lăsa muncit, din cînd în cînd, de „talent”? Și cine oare este personajul feminin al cărui profil pare a-l fi obsedat pe desenatorul de ocazie?

- 1) Doru - Buc.
- 2) Simion - Buzău
- 3) Silviu - Hargh.
- 4) Sandor - Sursil
- 5) Tekocor - Timisoara
- 6) Comandant - Brasov
- 7) Fotis - Sibiu
- 8) Sandor - Cluj
- 9) Gheorghe - Iasi
- 10) Ion - Constanta
- 11) Pap - Bucuresti

29
Schița a lui Ceaușescu este
un portret al lui Ceaușescu
pe care l-a făcut el însuși
pe timpul sedințelor și al
conferințelor. Este un portret
care nu este deloc realist, dar
care este foarte interesant.

Schița a lui Ceaușescu este
un portret al lui Ceaușescu
pe care l-a făcut el însuși
pe timpul sedințelor și al
conferințelor. Este un portret
care nu este deloc realist, dar
care este foarte interesant.

Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU
Secretar General al Partidului Comunist Român

Vă prezint propunerile Ministerului
de Externe privind planul de muncă
pe care îl realizăm în
conducerea cu țara.

Vinse un se pierde
tutur se transformă
Ni mic un tridun să
se pierde și se pierde
tutur muncă și
ce neștie să fie neștie
reștie, neștie reștie
și neștie.

Ne tridun să se pierde
muncă și se pierde
muncă și se pierde
muncă și se pierde

Schița a lui Ceaușescu
oare se pierde în
muncă și se pierde
muncă și se pierde
muncă și se pierde
muncă și se pierde
muncă și se pierde
muncă și se pierde

N. Ceaușescu

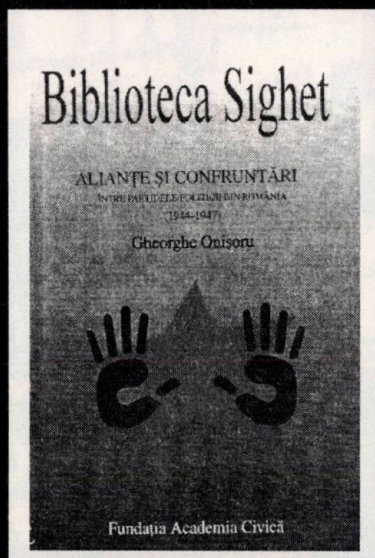
15 Iulie 1988

Noi apariții editoriale

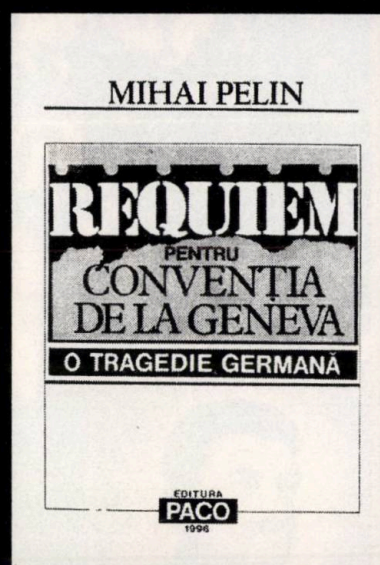
(cărți intrate în biblioteca revistei „Dosarele Istoriei“)

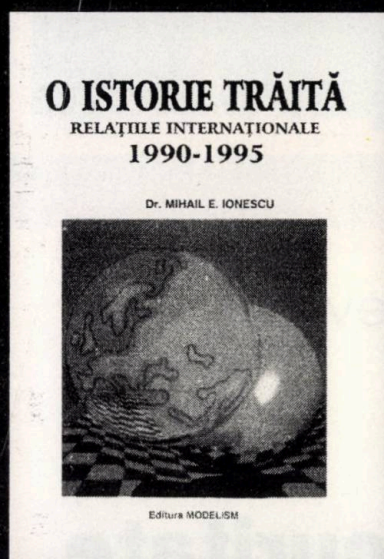
Gheorghe Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, București, Ed. Univers Enciclopedic, 1996, 393 p.

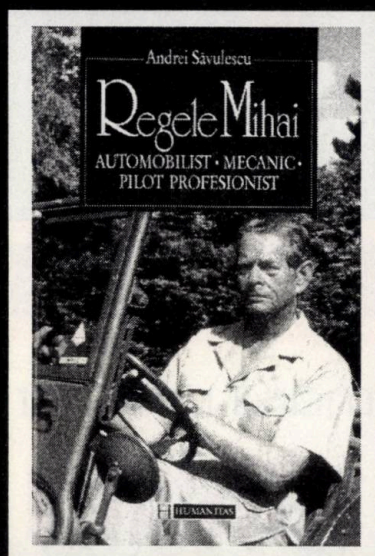
Gheorghe Onișoru, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România (1944-1947)*, București, Fundația Academia Civică, 1996, 293 p.

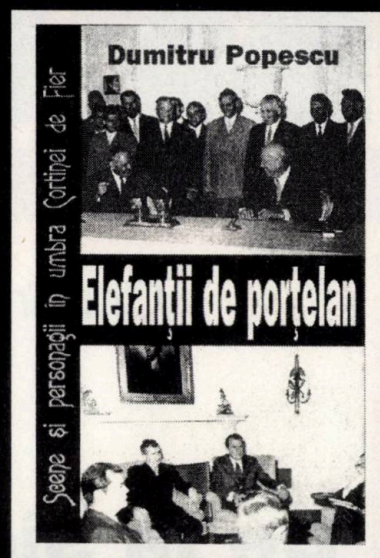
Mihai Pelin, *Requiem pentru Convenția de la Geneva. O tragedie germană*, București, Ed. PACO, 1996, 392 p.

Mihail E. Ionescu, *O istorie trăită. Relațiile internaționale, 1990-1995*, București, Ed. Modelism, 1996, 275 p.

Andrei Săvulescu, *Regele Mihai automobilist, mecanic, pilot profesionist*, București, Ed. Humanitas, 1996, 174 p.

Dumitru Popescu, *Memorii transfigurate. Elefanții de porțelan. Scene și personaje în umbra Cortinei de Fier*, București, Ed. Match, 1996, 414 p.

Citiți în numărul următor al revistei

DOSARELE
ISTORIEI

De la Siguranță la Securitate

- Siguranța în derivă
- Securitatea Poporului sau securitatea statului totalitar comunist?
- SSI și lovitura de stat din august '44
- Dinamica arestărilor efectuate de Securitate (1950–1968)
- Serviciul secret: continuități și inovații
- Alexandru Drăghici, tartorul MAI

Preț 4.000 lei

An. I, nr. 5

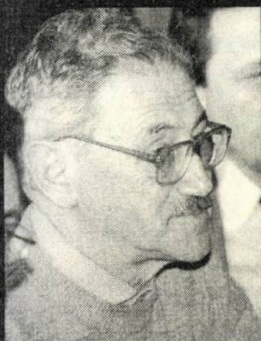
DOSARELE

ISTORIEI

Revistă editată de SC Presa Românească

de la
Siguranță,
la
Securitate

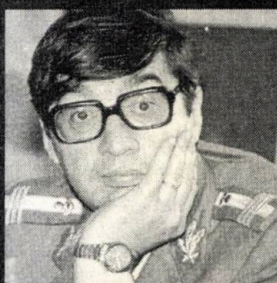
Florin Constantiniu,
*Institutul de Istorie
„N. Iorga“*

Stelian Tănase,
*Facultatea de Științe
Politice și
Administrative*

Mircea Chirițoiu,
*Arhivele Militare ale
SMG*

Mihail E. Ionescu,
*Scoala Națională
de Științe Politice și
Administrative*

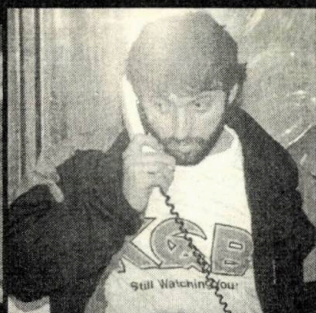
Robert Levy,
*Universitatea
California din
Los Angeles*

Cristian Troncotă,
*Instițul Național de
Informații*

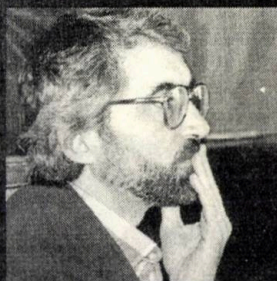
Adrian Pop,
*Facultatea de
Științe Politice și
Administrative*

Marius Oprea,
Radio Europa Liberă

Alesandru D. Duțu,
*Instițutul de Studii
Operativ-Strategice
și Istorie Militară*

Mircea Suci,
redactor-șef

Ion Cristoiu,
director

Laurențiu Panaite,
secretar științific

Recent, conducerea redacției și un grup format din consilieri și apropiați colaboratori ai publicației editate de „Presa Românească” – surprinși în instantaneele alăturate – au stabilit configurația aparițiilor din 1997 ale „Dosarelor Istoriei”. Iată, așadar, ce veți citi în următoarele numere ale revistei:

- **Mari crize ale Războiului Rece**
- **Sfârșitul războiului mondial, începutul păcii (România și Conferința de Pace de la Paris, 1946 – 1947)**
- **Gheorghiu-Dej, un stalinist în haine naționale**
- **Sovietizarea societății românești**
- **Creșterea și descreșterea Gărzii de Fier**
- **Gulag-ul României comuniste**
- **Enigmaticul Emil Bodnăraș**
- **Drama țăranului român: colectivizarea**
- **Rezistență și disidență în România comunistă**
- **Politica de „independență” a lui Ceaușescu**
- **Galeria dictatorilor secolului XX**
- **Ultimele zile ale monarhiei, primele zile ale republicii în România**

Sperăm ca temele menționate să suscite curiozitatea numeroșilor noștri cititori din țară și de peste hotare. Oricum, le mulțumim tuturor pentru interesul manifestat față de „Dosarele Istoriei” și le așteptăm opiniile despre subiectele de mai sus și – de ce nu? – propunerile vizând alte posibile „dosare” ale istoriei contemporane românești și universale.

De la Siguranță la Securitate (From Siguranță to Securitate)

Florin CONSTANTINIU

De la CEKA la Securitatea
Poporului.....2
*From CEKA to the People's
Securitate*

Mihai PELIN

Siguranța română în derivă 4
The Romanian Siguranța adrift

Cristian TRONCOTĂ

Frontul secret sub presiunea
politicii 7
*The secret front under political pres-
sure*

Claudiu SECAȘIU

Drumul spre poliția politică 13
The way to the political police

Adrian POP

Racolari și defecțiuni
în MAI 20
*Recruitment for and defections from
the MAI (Ministry of Internal
Affairs)*

Dennis DELETANT

Securitatea și statul polițienesc
în România (1948 – 1964) 24
*The Securitate and the police-gov-
erned state in Romania (1948-1964)*

Marius OPREA

Pagini din „copilăria”
Securității române 34
*Pages from the Romanian
Securitate's childhood*

Mircea CHIRIȚOIU

Mărirea și decăderea lui
Alexandru Drăghici 39
*The rise and fall of Alexandru
Drăghici*

Mircea SUCIU

Robert LEVY

Laurențiu PANAITE

MAI și Securitatea : date și docu-
mente inedite (1948 – 1965) 47
*MAI and the Securitate: new data
and documents*

În atenția cititorilor

- În catalogul publicațiilor, „Dosarele Istoriei” figurează la nr. 4.396
- Abonamentele se fac și la sediul redacției (pentru informații suplimentare, sunați la tel. (01) 650.44.75, Alexandru Constantinescu)
- Costul abonamentelor (4.000 lei/exemplar, plus 100 lei taxe poștale)
 - 3 luni — 12.300 lei
 - 6 luni — 24.600 lei
 - 12 luni — 49.200 lei
- Sumele se depun la BRD, SMB / SC Total Press SRL, cont 40.72.99.61.56.726
- Pentru străinătate:
 - 3 luni — 42 USD / 63 DM
 - 6 luni — 84 USD / 127 DM
 - 12 luni — 168 USD / 255 DM
- Sumele se depun la BRD, SMB / SC Total Press SRL, cont 15.20.79.61.56.726

ERR

DOSARELE ISTORIEI

Director

Ion CRISTOIU

Redactor-șef

Mircea SUCIU

Secretar științific

Laurențiu PANAITE

Secretar tehnic

Marius POTCOVARU

Consilieri redacționali

Pierre du BOIS (Institutul Universitar de
Înalte Studii Internaționale, Geneva),

Gheorghe BUZATU (Centrul de Istorie și
Civilizație Europeană, Iași),

Radu CIUCEANU (Institutul Național pen-
tru Studiul Totalitarismului, București),

Mircea CHIRIȚOIU (Arhivele Militare ale
Statului Major General, București),

Florin CONSTANTINIU (Institutul de
Istorie „N. Iorga”, București),

Dennis DELETANT (Institutul de Studii
Slavone și Est-Europene, Universitatea din
Londra),

Mihail E. IONESCU (Școala Națională de
Științe Politice și Administrative, București),

Robert LEVY (Universitatea California din
Los Angeles),

Stelian TĂNASE (Facultatea de Științe
Politice și Administrative, Universitatea
București),

Cristian TRONCOTĂ (Institutul Național
de Informații, București)

Publicație lunară editată de

SC Presa Românească

Director

Daniel TOMESCU

Director economic

Ionel VLAD

Director consilier

Iliuță NAGHI

Redacția

Calea Victoriei nr. 133-135,
sc. A, et. 2, sector 1, București 71102

Tel.: (004)(01) 650.47.28

Fax: (004)(01) 650.50.25

Tehnoredactare computerizată

SC Presa Românească

Coperta: Ștefan CIOS

Tipar

SC Miron Group SRL, București

Difuzare: Total Press

Reproducerea integrală a articolelor și preluarea ilus-
trațiilor se fac numai cu acordul redacției.

Correspondența și articolele propuse spre publicare
(dactilografiate și însoțite de ilustrații) sînt așteptate
pe adresa redacției.

© 1996 Presa Românească

Modelul bolșevic al poliției politice aplicat de comuniștii români

De la CEKA la Securitatea Poporului

Florin CONSTANTINIU

În cunoscuta lucrare a lui Christopher Andrew și Oleg Gordievski, *KGB. Istoria secretă a operațiunilor sale externe, de la Lenin la Gorbaciov* (tradusă și la noi, în 1995), cei doi autori urcă originile atât de cunoscutei și temutei instituții până în secolul al XVI-lea, mai exact, în 1565, anul creării de către țarul Ivan cel Groaznic a așa-numitei *Opricinina*, „prima poliție politică a Rusiei”. Este incontestabil că

Imperiul rus a avut din timpul țarului Nicolae I (1825 - 1855) una din cele mai bune poliții politice din lume. Faimoasa *Ohrana*, cum a început să fie numită din 1881, a reușit performanțe uluitoare. Este suficient de amintit că Roman Malinovski, ajuns membru al Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) și lider al grupului de deputați bolșevici intrat în Duma din 1912 - 1917, era agent al *Ohranei*.

Revoluție și plutoane de execuție

Presiunea puternică exercitată de poliția politică asupra mișcărilor revoluționare din Rusia - urmărirea și infiltrările de agenți - au creat în cercurile de adepți ale acestei mișcări o atmosferă de permanentă teamă și suspiciune. Sentimentul de izolare și neîncredere față de proprii tovarăși și-a pus sigiliul pe poliția politică, înființată la 20 decembrie 1917 de noul regim comunist sub numele de „Comisia Extraordinară pe Întreaga Rusie pentru Combaterea contra Revoluției și Sabotajului” (abreviere în rusă: CEKA). Conducătorul CEKĂ-i a devenit un bolșevic, Felix Dzerjinski, descendentul unei familii din mica nobilime poloneză, exemplar tipic al „revoluționarului de profesie”, astfel cum el fusese

înfățișat de Lenin în lucrarea *Ce-i de făcut* (1903). Identificat cu partidul, Dzerjinski a fost arestat de cinci ori de poliția secretă și a cunoscut închisoarea și exilul. Cu un adevărat robot al partidului în fruntea CEKĂ-i, era ușor de prevăzut că poliția politică bolșevică va întrece rapid în eficacitate și, mai ales, în represiune *Ohrana* țaristă.

Lenin, inițiatorul CEKĂ-i și al represiunii în masă

Nimic nu ilustrează mai bine auspiciile sub care s-a născut CEKA decât două remarci ale lui Lenin. Când Kamenev a propus, îndată după preluarea puterii de bolșevici, abolirea pedepsei cu moartea, Lenin a rîs ironic: „Cine a auzit de o revoluție fără plutoane de execuție?”. Scurt timp după aceea, Steinberg, comisar al poporului pentru justiție și partizan al unui minimum de legalitate (un socialist-revoluționar de stînga), a spus ironic lui Lenin: „La ce bun un comisariat al poporului pentru justiție? Mai bine ar fi numit un comisariat al poporului pentru exterminarea socială și lucrurile ar fi limpezi”. Replica lui Lenin a fost: „O idee excelentă. Exact așa văd și eu lucrurile. Din păcate, nu-l putem numi astfel”.

CEKA a fost instrumentul de eliminare și de exterminare a adversarilor regimului comunist. De la Dzerjinski s-a păs-

Felix Dzerjinski – micul nobil ajuns mare călău

trat o scrisoare, din 27 mai 1918, adresată soției sale (rămasă în Elveția): „Viață de soldat. Nici un răgaz. Trebuie să salvez casa noastră, Rusia. N-am timp să mă gândesc la voi (soția și fiul – n.n.), nici la mine (...). Interogatoriile cele mai importante le iau eu personal. Mi s-a întâmplat să execut eu însumi pe cei vinovați. Mîinile îmi sînt pline de sînge și am oroare de asta, dar ce să fac. Cineva trebuie să facă și treburile murdare. Sînt fără milă, o hotărîre de fier mă stăpînește și voi merge pînă la capăt pentru a smulge răul și nedreptatea lumii vechi“. Dacă Dzerjinski se vedea, probabil, un nou Robespierre sau Saint-Just, mînuind nemilos sabia justiției, tot el recunoștea că subalternii săi se împărțeau în îngeri (Dzerjinski avea în vedere puritatea convingerilor revoluționare) și lichele, cei intrați în CEKA din considerente oportuniste și carieriste. După terminarea războiului civil, el constată cu amărăciune că îngerii au murit pe cîmpurile de luptă, iar în CEKA au rămas lichelele!

De la înființarea ei și pînă la prăbușirea regimului comunist, poliția politică din Rusia sovietică/URSS, sub

diversele ei denumiri (CEKA, GPU, OGPU, GUGB, NKGB, NKVD, MGB, MVD, KGB), a fost unul din pilonii de bază ai regimului. Dictatura unei minorități sau a unui lider nu putea fi impusă populației fără concursul unui puternic aparat represiv, spionînd pe toți și lovind orbește în adversarii reali sau închipuiți.

Cunoscutul disident Andrei Amalrik remarcă – nu fără umor – că statul sovietic cheltuiește sume imense pentru întreținerea aparatului de represiune, avînd misiunea să împiedice populația să-și exprime liber gîndurile, dar același stat cheltuiește apoi sume tot atît de mari pentru ca aparatul de represiune să afle ce gîndește în realitate populația. Acest paradox s-a regăsit apoi în toate regimurile comuniste impuse de Moscova în zona sa de hegemonie.

Sovietizarea României

Potrivit raportului trimis de agentul AD-201 (Teodor Negropon-te), din rețeaua OSS (Biroul Serviciilor Strategice – Serviciul de informații american) din România, condusă de maiorul Robert Bishop, la 7 martie 1945 – așadar a doua zi după impunerea de către A.I. Vișinski a guvernului Groza, controlat de comuniști –, o echipă sovietică a remis reprezentanților PCR, Ana Pauker, Constantin Pîrvulescu și Constantin Doncea, un plan de măsuri pentru următorii trei ani, ca etapă a procesului de comunizare a României, care prevedea, printre altele: „Crearea unei organizații de poliție, întemeiată pe o «miliție populară» de tipul NKVD“. Deși istoricul american Eduard Mark a pus sub semnul întrebării autenticitatea acestui plan (rețeaua lui Bishop a transmis multe informații eronate), este sigur că obiectivele fixate în acel plan s-au realizat, toate, în următorii trei ani, inclusiv poliția politică de

tipul NKVD. Prin decretul nr. 221, din 30 august 1948, a fost înființată Direcția Generală a Securității Poporului în structura Ministerului Afacerilor Interne. În perioada 1945 – 1948, adică de la instalarea guvernului Groza, aflat sub controlul PCR, și pînă la crearea Securității, a existat o „perioadă de tranziție“, de la Siguranța „burgheză“ la „Securitatea Poporului“, în care structurile poliției politice au preluat experiențe și chiar oameni din vechea instituție, dar sub supervizarea „vigilentă“ a lui Emil Bodnăraș și Teohari Georgescu, secondai de agenți sovietici, fie originari din România, fie ruși. Între ei, Alexandru Nicolski (Boris Grünberg – Braunstein), Gheorghe Pintilie (Pintilie Bondarenco, cunoscut și ca Pantiușa, asasinul lui Ștefan Foriș), Mișu Dulgheru (Dulbergher), Vladimir Mazuru (Mazurov) au jucat un rol pe cît de important, pe atît de sumbru. Securitatea Poporului a fost o copie fidelă a instituției-mamă din URSS. Aflată în serviciul unui regim, impus de ocupantul sovietic și respins de marea majoritatea a poporului român, Securitatea a devenit principalul reazem al puterii comuniste și instrumentul capital al represiunii și al intimidării opozanților. Funcția cu adevărat vitală încredințată Securității a făcut ca, la rîndul său, Partidul Comunist să vegheze atent ca ea să nu se autonomizeze și să nu cedeze tentației de a extrapola forța de care dispunea în raport cu populația și în relațiile cu factorii diriguitori ai partidului. Principiul „rolului conducător“ al partidului comunist a fost permanent repetat în toate împrejurările, de la crearea Securității și pînă la căderea regimului comunist. La rîndul lor, liderii partidului au privit întotdeauna cu un amestec de suspiciune și de teamă pe tovarășul lor, devenit ministru de interne, deținător al atîtor secrete, al atîtor dosare și al atîtor mijloace de putere. În istoria Securității din România, nu a existat

însă nici un personaj comparabil omologului său sovietic, L.P. Beria, care să gîndească sau măcar să i se atribuie intenția de a prelua el puterea. Chiar Alexandru Drăghici, care avea să fie acuzat în 1968 că a vrut să pună Securitatea deasupra partidului, nu a fost, atunci cînd a exercitat funcția de ministru de interne (sau al Securității Statului cînd MAI s-a scindat), decît un fidel și obedient instrument al lui Gheorghiu-Dej. Criticile formulate, în 1956, de Miron Constantinescu la adresa Securității se integrau încercării sale de a utiliza, în beneficiul său, noua orientare imprimată de N.S. Hrușciiov la Congresul al XX-lea al PCUS – destalinizarea – pentru a-l înlătura pe Gheorghiu-Dej. Abuzurile Securității au fost denunțate de Miron Constantinescu – el însuși un stalinist, deghezizat în „liberal” – din necesitatea luptei pentru putere numai pentru că Gheorghiu-Dej își asumase personal, în cali-

tate de lider suprem, controlul „organelor” Securității.

Instituție de masă?

Din anii '60, în activitatea Securității se poate lesne observa deplasarea de la **represiunea brută** la **disuadarea opozanților**, altfel spus, în termeni medicali – dacă ne este îngăduită comparația – de la „vindecare” la „prevenire”. Dezvoltînd o considerabilă rețea informativă și alimentînd zvonul despre instalarea microfoanelor în instituții și locuințe, Securitatea a creat un climat de teamă și descurajare, care a slăbit și restrîns manifestările elementelor opoziționiste. Deși, astăzi, există tendința supraevaluării mișcării de rezistență anticomunistă din România (recent a fost lansat conceptul „rezistenței prin cultură”), documentele Securității (publicate în cinci volume, apărute pînă acum în

Cartea Albă a Securității) arată că, în perioada regimului Ceaușescu, Securitatea beneficia de concursul – benevol sau silit – al unui număr atît de mare de informatori, încît – exagerînd puțin – se poate spune că devenise o „organizație de masă”. Fenomenul se explică, după opinia noastră, prin absența unei autentice tradiții democratice din România. Poate nimic nu explică mai bine această realitate decît un episod puțin cunoscut din viața lui Mircea Eliade, la scurt timp după eliberarea sa din lagărul de la Miercurea Ciuc, unde fusese internat pentru simpatiile sale legionare. El a fost trimis ca atașat pe lîngă legația română din Londra. Înainte de a pleca, Mihai Moruzov l-a întrebat dacă era dispus să facă rapoarte despre... mișcările de stînga din Anglia. „Puteam să-l refuz?”, explica viitorul mare istoric al religiilor, care a acceptat colaborarea cu adversarul de temut al Gărzii de Fier. ■

O mutație decisivă, premergătoare înființării Securității

Siguranța română în derivă

Mihai PELIN

Mareșalul
Antonescu

În primăvara anului 1943, mareșalul Ion Antonescu a cerut Serviciului Special de Informații un istoric al activităților desfășurate de național-țărăniști din septembrie 1940 pînă la zi, precum și o evaluare a perspectivelor formațiunii politice conduse de Iuliu Maniu în perioada postbelică. Se înțelege că atît conducătorul statului, care a solicitat documentul în speță, cît și Eugen Cristescu, care l-a întocmit, la data aceea știau că războiul era pierdut.

Eugen
Cristescu

Raportul a fost înaintat lui Ion Antonescu în mai 1943 și în cuprinderea lui, între altele, directorul SSI evoca o afirmație a lui Iuliu Maniu din primele zile ale regimului antonescian: „Partidul Național-Tărănesc are menirea sa istorică. Legat printr-o afinitate ideologică cu lumea anglo-saxonă și încredințat că poate reface granițele țării odată cu victoria Angliei și Americii, el rămîne o mare rezervă a națiunii, pentru momentul în care situația internațională va fi fundamental schimbată”.

Din păcate, atunci, în mai 1943, cînd schimbarea fundamentală a situației internaționale era iminentă, Eugen Cristescu nu mai împărtășea optimismul național-tărăniștilor. Iar scepticismul directorului SSI îl viza chiar pe Iuliu Maniu: „El își arogă singur o mare popularitate, dar e de văzut în ce măsură războiul și curente noi la care el va da naștere vor schimba structura politică a țării”. Avem motive temeinice să considerăm că această opinie tranșantă nu i-a fost iertată lui Eugen Cristescu, a cărui clarviziune se cuvine s-a admirăm.

Ne place sau nu ne place, scepticismul lui Eugen Cristescu a fost confirmat de cursul ulterior al evenimentelor. Însă, pînă atunci, a survenit o întâmplare asupra căreia ne permitem să stăruim, pentru că nu este una dintre cele obișnuite. În anii războiului, directorul SSI îi ocrotise în permanență pe național-tărăniști, începînd de la protecția pe care le-o acordase în fața exceselor de zel ale Siguranței și ale Poliției și pînă la a le facilita legături epistolare și radiofonice cu străinătatea. În mod repetat, Eugen Cristescu a fost un mesager și o punte de legătură între mareșalul Ion Antonescu și Iuliu Maniu. Tot el i-a facilitat lui Iuliu Maniu o înfîlnire confidențială cu Alfred de Chastellaine, după parașutarea cunoscutului agent britanic în România. Iar prințul Barbu Știrbey și Constantin Vișoianu

nu ar fi putut pleca la Cairo, în plin război – pentru a discuta cu Aliații un eventual armistițiu, în numele opoziției din România – fără avizul lui Mihai Antonescu și Eugen Cristescu. În consecința evenimentelor de la 23 august 1944, ar fi fost rîndul național-tărăniștilor să facă ceva pentru Eugen Cristescu, spre a-l sustrage unui destin ingrat. Cu atît mai mult cu cît Iuliu Maniu era membru în noul guvern. Dar faptele au avut o desfășurare neașteptată...

Promisiuni deșarte

După arestarea mareșalului Ion Antonescu și formarea guvernului condus de generalul Constantin Sănătescu, Eugen Cristescu s-a retras, inițial, la o adresă sigură din București, refugiindu-se în cele din urmă într-o comună din apropiere de Cîmpulung-Muscel. Între timp, soția lui l-a vizitat de două ori pe Iuliu Maniu, solicitîndu-i sprijin pentru soțul ascuns, și liderul național-tărănist, de fiecare dată, i-a spus: „Să nu ai absolut nici o grijă”. Însuși fostul director al SSI l-a căutat pe vicepreședintele PNT, într-o noapte, la Topoloveni și Dobrești, relatînd acest episod într-o declarație din 14 aprilie 1946: „Am spus domnului Mihalache că-l rog să vină la București, fie să vorbească cu cine va crede de cuviință și, în special, cu dl Maniu, care era membru important în guvernul de atunci. Dl Mihalache mi-a promis tot sprijinul, dar s-a limitat la a scrie o scrisoare dlui Maniu, pe care a doua zi urma să o trimitem la București (...). Am aflat mai pe urmă (...) că nici chiar această scrisoare nu era în termeni hotărîtori și nu cerea o apărare precisă și pozitivă a soartei mele, ci-l ruga pe dl Maniu să facă tot ce e posibil”. Iar Iuliu Maniu nu a făcut nimic! Mai rău, întâmplător sau nu, la scurt timp după vizita sa nocturnă la Ion Mihalache, față de care se înțelege că-și decon-

Născut, la 25.VIII.1940, în Bucovina, la Cernăuți, **Mihai Pelin** a absolvit Facultatea de Filosofie, Universitatea din București (1969). Ziarist. A publicat mai multe reconstituiri istorice referitoare la tratamentul acordat de armata română prizonierilor din al doilea război mondial, la bombardamentele americane și britanice din 1943 și 1944, la dispariția g-ralului Gh. Avramescu, la distrugerea Diviziei 4 infanterie în capul de pod de la Szolnok etc. Lucrări recente: *Sioniști sub anchetă* (1992), *Epistolarul infernului* (1993), *Legendă și adevăr* (1994), *Requiem pentru Convenția de la Geneva* (1988 și 1996).

spirase ascunzătoarea, Eugen Cristescu a fost arestat. Și a sfîrșit prin a pieri în detenție, cu toate că nu s-a putut dovedi nimic împotriva lui.

Felul în care a fost lăsat Eugen Cristescu, directorul principalului serviciu special al țării, s-a răspîndit ca fulgerul, nu numai printre foștii ofițeri și agenți ai SSI, ci și printre cei din Siguranță și din Poliție, oameni îndeobște foarte bine informați asupra mișcărilor subterane din timpul dat. Deși în anii războiului, cu puține excepții, își făcuseră datoria, și nimic altceva, au înțeles că ei vor fi principalii țapi ispășitori ai unui regim politic defunct. De vreme ce nici partidele democratice românești nu cutezau să-i apere, soarta lor nu putea fi decît tragică. Cum a și fost. De unde și sentimentul că, sacrificîndu-i fără discernămint, partidele democratice încercau să arunce leșt, în intenția de a se dezvinovăți de o pretinsă colaborare cu

regimul mareșalului Ion Antonescu, care le era din ce în ce mai zgomotos imputată de partidul comunist și de organele de presă aflate la dispoziția lui.

După 19 septembrie 1944, când „Monitorul Oficial” a publicat Decretul-Lege pentru purificarea corpului funcționarilor publici, toți ofițerii din Siguranță și din Poliție s-au confruntat cu un pericol iminent. Forțele de stînga cereau cu insistență destituirea și anchetarea lor. În această campanie s-au amestecat nu o dată, cu prestații confuze, și gazetele țărăniste și libe-

punctele de vedere, situația lor era disperată.

Lovitură de teatru

După instaurarea guvernului de la 6 martie 1945, Teohari Georgescu, devenit ministru plin de interne, a procedat la o lovitură de teatru: a reprimat în Siguranță și în Poliție numeroși ofițeri, dintre cei licențiați pînă la data aceea, acuzîndu-i pe predecesorii săi că ar fi slăbit aparatul informativ și de ordine al statului prin destituirea nejustificată a unor autentici profesioniști ai domeniului! Acest act de crasă ipocrizie a avut efectul scontat. Bineînțeles, toți cei reprimiți în serviciu l-au privit pe Teohari Georgescu ca pe un salvator. Din acel moment, obiectivul lor cel

Iuliu Maniu, A.I. Vișinski și Constantin Vișoianu, în 1945 (de la stînga la dreapta)

mai important a devenit supravegherea informativă și represiunea partidelor istorice ale țării, ai căror lideri, într-o vreme de cumpănă, nu mișcaseră nici un deget în apărarea lor. Astfel, se impune concluzia că în vechea Siguranță și în vechea Poliție a survenit o mutație decisivă cu mult înainte de înființarea Securității. Ideea că această mutație s-ar fi datorat exclusiv infiltrării instituțiilor respective cu agenți comuniști și cu elemente importante din Uniunea Sovietică nu rezistă la o cercetare atentă. Fenomenul a fost mult mai complex. Cu o abilitate diabolică, au fost speculate teama oamenilor înaintea zilei de mîine, resentimentele lor față de politica ezitantă a partidelor democratice, pînă cînd mulți ofițeri din Siguranță și din Poliție, spre a-și salva libertatea, s-au trezit în si-

tuția paradoxală de a contribui la instalarea în România a unui regim față de care, structural, nu aveau nici o afinitate. În bună măsură, acești foști ofițeri au fost implicați în represiunile premergătoare alegerilor din 19 noiembrie 1946. Și tot ei le-au aranjat național-țărăniștilor teribila capcană de la Tămădău, din vara anului 1947.

În perspectiva istoriei imediate, răsplata ofițerilor din Siguranță și din Poliție care au contribuit cu exces de zel la instalarea regimului comunist a fost cruntă. La 15 iulie 1948, Direcțiunea Siguranței Statului, sub nr. 26.500, a emis un ordin conform căruia, pînă la 25 iulie, trebuiau identificați toți ofițerii și agenții de poliție „care au lucrat efectiv în munca de siguranță pînă la data de 6 martie 1945, precum și celelalte grade administrative și tehnice care au depus o activitate intensă în cadrul birourilor de siguranță”. În circulara transmisă cu același prilej serviciilor de resort din toate județele, se specifica: „În noaptea de 26 – 27 iulie 1948, orele 2, se va trece la arestarea și percheziționarea acestora, luînd totodată măsuri de trimitere a lor directă în lagărul de la Pitești”. Iar la 30 august 1948, a fost emis Decretul nr. 221, pentru înființarea și organizarea Direcțiunii Generale a Securității Poporului. Vechea Siguranță trecea, irevocabil, în amintire.

Condamnarea restului din lotul fugărilor de la Tămădău

Tribunalul Militar, în compoziția formată din d-nii: col. magistrat Alexandru Petrescu, președinte, col. magistrat Danos și col. Iremia, sesorii foto lui, ministrul public fiind ocupat de d. procuror col. Victor Alexandrescu, judecînd restul din lotul fugărilor de la Tămădău, care au făcut legătură cu arestul și încheierea carcerii de trecere frauduloasă a frontierelor, au încheiat: Mihailo N. Pănescu, N. Cerzadine și Ilie Lazăr, a pronunțat următoarea sentință:

Dr. C. Găfencu, la 6 luni închisoare; subșefinel Popescu Gheorghe, la 1 an închisoare; adj. av. Prodan Gheorghe și adj. av. Iustig Bumbac, la câte 2 ani închisoare, cu amendarea pedepsii; Fuvla Penescu, la 3 luni închisoare; Lyly Ceradine, la 6 luni închisoare; Dumitru Borcea, la 1 an închisoare; Eugen Borcea, la 6 luni închisoare, cu suspendarea pedepsii; Dr. Vlad Nașegama, la 6 luni închisoare; Romulus B. Boila, la 10 luni, la 5 ani închisoare; Teodor Măndruș, la 10 luni, la 3 ani închisoare; Dr. Maria Alexiu Avramescu și Aurel Avramescu, la câte 1 an închisoare, cu suspendarea pedepsii; Comasador av. I. Negrescu, la 6 luni închisoare; Aurel Popa, la 5 luni închisoare.

La ce privește înculpajii Leela Sciden și Gă. Bănușoceanu, cauza lor a fost dijănată, alungînd a fi judecați la 2 Ianuarie 1948.

Articol din „Scînteia”, 25.XII. 1947

Pagini neștiute din istoria SSI (martie – mai 1945)

Frontul secret sub presiunea politicii

Cristian TRONCOTĂ

O nouă restructurare de proporții a SSI, după cea din septembrie - octombrie 1944, s-a produs în martie 1945, imediat și ca o consecință a instaurării guvernului Groza. Este perioada în care comuniștii și aliații lor au procedat la o nouă epurare de cadre, la arestarea și anchetarea majorității șefilor de secții, directorilor și subdirectorilor, în locul cărora au fost promovate, pe criterii politice, o serie de cadre civile. SSI a fost scos din subordinea Ministerului de Război și trecut din nou la Președinția Consiliului de Miniștri, iar funcția de director a fost încredințată lui N.D. Stănescu, ajutat de doi subdirectori, Alexandru Hristescu și Gheorghe Kintescu.

S-au păstrat doar cele două secții principale, Secția I informații și Secția a II-a contrainformații, cea din urmă fiind pusă sub conducerea lt.col. Anton Popovici, ajutat de mr. Victor Păcurariu. Celelalte secții (tehnică, juridică, personal, radio și administrație) au fost transformate în birouri, iar secțiile de spionaj și contraspionaj au fost mutate, organizate tot ca birouri, în

structura Secției a II-a contrainformații. De fapt, acestei secții i s-a acordat cea mai mare atenție, aspect demonstrat atât de efectivul încadrat, cât și de noile structuri create. Secția I informații a rămas cu 84 de angajați, din care 23 erau ofițeri și 61 civili, în timp ce Secția a II-a contrainformații dispunea de un efectiv de 354 de salariați. Ca noutate, în cadrul Secției a II-a s-au

creat câteva centre contrainformative speciale:

- **Ardealul de Nord**, cu sediul la Cluj, care avea în subordine subcentrele din Tg.Mureș, Satu Mare, Sighet, Oradea, Sf.Gheorghe și Tg.Secuiesc;

- **Ardealul de Sud**, cu sediul la Sibiu, care dirija activitatea contrainformativă a subcentrelor din Alba Iulia, Turda, Brașov, Sighișoara și Făgăraș;

- **Banat**, cu sediul la Timișoara, care dispunea de subcentrele din Oravița, Reșița și Arad.

Crearea acestor centre speciale trebuie pusă în legătură cu problemele de apărare și siguranță națională apărute în Transilvania odată cu preluarea administrației de către autoritățile românești, după 7 martie 1945, iar Centrul din Banat era destinat supravegherii acțiunilor antiromânești ale sîrbilor, care începuseră să se facă simțite tot mai insistent în urma agitațiilor cercurilor comuniste din rîndurile partizanilor lui Tito.

În restul țării, Secția a II-a contrainformații și-a organizat noi agenturi.

Prima ședință a guvernului condus de dr. Petru Groza (martie 1945)

ce urmau să-și desfășoare activitatea informativă pe teritoriul provinciilor istorice românești de la care, de altfel, și-au împrumutat și denumirile: Agen-tura Muntenia, Agen-tura Oltenia și Agen-tura Dobrogea. Cum se poate ob-serva, în Moldova nu s-au putut orga-niza structuri informative nici măcar la nivelul unor agenturi, din cauza opo-ziției autorităților locale (prefecți, sub-prefecți și primari), instalate cu sprijin-ul militar al sovieticilor.

Ca urmare a restructurării din mar-tie 1945, SSI a rămas cu un efectiv de 706 salariați, deci cu aproape 30% mai puțin față de anul 1943. Dintre aceștia, aproximativ 50% acționau în cadrul Secției a II-a contrainformații. Dar cel mai important aspect este faptul că, după reorganizare, SSI îi este interzis în continuare contactul cu rezidenturile externe, ceea ce a însemnat nu numai o grea lovitură pentru potențialul infor-mativ, ci și o pierdere a agenților care activaseră pînă la 23 august 1944 în aceste structuri și care, văzînd evoluția spre comunizare a României, s-au re-tras de la posturi. Cu toate acestea, SSI a reușit să difuzeze principalilor uti-lizatori (Președinția Consiliului de Miniștri, Ministerul de Război, Marele Stat Major, MAE și Ministerul de Interne) buletine de analiză înche-gate, în care erau sintetizate informațiile ob-ținute din exploatarea surselor deschise (presă, radio, comunicate oficiale), pre-cum și informații culese prin agen-tură și prin cercetarea informativă a pri-zonierilor de război și a agenților para-șutați care au fost capturați.

Diversiunea vine de la Viena

Cea mai importantă contribuție a SSI în domeniul contraspionaju-lui s-a realizat prin Biroul Juridic de Poliție Militară care a participat la an-chetarea grupelor de parașutiști trimise de germani pe frontul României și cap-

turate în perioada decembrie 1944 – mai 1945.

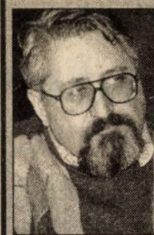
Centrul de recrutare, organizare și dirijare a grupelor de diversiune, care urmau a fi lansate pe teritoriul Ro-mâniei, fusese amplasat la Viena. S-a ales acest centru, deoarece ofițerii de informații germani se aflau în raporturi de colaborare activă cu membrii „gru-pului” condus de Horia Sima, care în-cepuse să organizeze așa-numita „Ar-mată de Eliberare Națională”.

Viena prezenta, de asemenea, avan-tajul existenței postului de radio „Do-nau” ale cărui emisiuni în limba ro-mână acopereau în bună parte teritoriul României. Emisiunile în limba română ale acestui post de radio erau folosite atît pentru „războiul psihologic”, cît și în vederea transmiterii de mesaje co-dificate destinate grupelor ce urmau să opereze în România.

Din documentele de anchetă mai rezultă că pentru conducerea și organi-zarea activității grupelor de diversiune ce urmau a fi lansate pe teritoriul Ro-mâniei se constituie un comandament cu sediul tot la Viena, compus din Andreas Schmidt și Mathias Leibhart, foști conducători ai Grupului Etnic German, precum și din Nicolae Petraș-cu și Constantin Stoicănescu, coman-danți legionari. Activitatea comanda-mentului era coordonată de ofițerul de informații german Roland Gune, sas de origine, „specialist în probleme românești” care fusese recomandat de Fremde Heere Ost (Armata Străine din Est – Serviciul de Informații al Tru-pelor Germane de Uscat).

Concomitent cu organizarea cen-trului de la Viena luase ființă și pe ter-itoriul României, în zona orașelor Brașov și Timișoara, un așa-numit „front de rezistență” format din foști membri ai Mișcării Legionare și ai Grupului Etnic German.

Instruirea grupurilor de parașutiști care urmau să fie lansate pe teritoriul României s-a făcut în școlile speciale

Născut în Bu-curești (12.I.1954), **Cristian Troncota** a absolvit Faculta-tea de Istorie-Filo-sofie, Universitatea București (1980).

Lector la Institutul Național de Informații. Doctorand în istorie. Unul dintre cei mai apreciați spe-cialiști români în domeniul isto-riei serviciilor secrete. Lucrări recente: *Eugen Cristescu. Asul serviciilor secrete românești. Memorii, mărturii, documente* (Buc., 1995); *Totalitarismul de dreapta în România. Origini, manifestări, evoluție* (Buc., 1996; în colab.); *Mihail Moruzov* (sub tipar); colaborează, de la primul număr, la „Dosarele Istoriei”.

de la Breitenfurt, Alkonen, Pechtols-dorf și în castelul de la Todt. Din ace-leași documente de anchetă mai re-zultă că astfel de școli au funcționat și în jurul Berlinului, toate fiind între-ținute din fondurile autorităților ger-mane și conduse de ofițeri germani.

Înainte de începerea cursurilor, celor recrutați li s-au întocmit acte false de către autoritățile germane, sta-bilindu-li-se nume conspirative. Pe toată durata cursurilor atît profesorii instructori, cît și cursanții se foloseau de aceste nume conspirative. De ase-menea, prestau jurămint că după ter-minarea cursurilor vor desfășura activ-itate de informații și de diversiune în favoarea statului german. În cadrul acestor cursuri se predau noțiuni de radiotelegrafie, goniometrie, topogra-fie și cifru, multe cursuri avînd carac-ter aplicativ, iar cursanții erau deprinși cu modul de manipulare, trimitere și primire a informațiilor cu ajutorul aparatelor TFF. Învățau, totodată, alfa-betul Morse, codul internațional de

exploatare pentru legăturile radio-telefonice, cifrarea și decriptarea telegramelor care cuprindeau informațiile culese ce urmau să fie transmise prin aparatele de radioemisie. După albume cu fotografii, cursanții memorau caracteristicile diferitelor tipuri de vase maritime, avioane și autovehicule ale armatelor beligerante, noțiuni de radiodepanare, construcția și instalarea antenei. Au fost deprinși cu activitățile caracteristice în domeniul informativ și contrainformativ. În cadrul unor cursuri practice li s-au predat diferite metode de recrutare a agenților, obiectivele strategice importante din domeniul economic și militar de unde trebuiau să culegă informații. Nu au lipsit din programul de pregătire nici exercițiile de lansare cu parașuta, mînuirea explozivilor și exercițiile de tragere cu pistolul. Programul de instrucție a durat 5 – 6 săptămîni, iar cursurile teoretice și practice au fost realizate de ofițeri germani care cunoșteau bine limba română.

După finalizarea ciclului de instruire, cursanții au fost organizați în grupe de 6–8 persoane și pregătite pentru a fi parașutate în România. Obiectivul principal al misiunii era de a culege date și informații atât despre trupele române și sovietice staționate în România, cât și despre cele aflate în zona de operații. Pe lângă aceste misiuni informative cu caracter militar, agenții parașutați au primit și misiuni cu caracter politic. Ei trebuiau să ia legătura cu fruntașii legionari rămași în țară în vederea regroupării și reorganizării la scară națională a Mișcării Legionare.

Din documentele germane aflăm că cei lansați în cadrul misiunii „Parașutiști” urmau să contacteze și diferiți generali aflați în posturile de comandă. Din raportul informativ prezentat lui Stalin, la 22 martie 1945, rezulta implicarea alături de generalul Gh. Avramescu – comandantul Armatei a 4-a române pe frontul de Vest – a gene-

Eugen Cristescu (n. 3.IV.1895, Grozești, jud. Buzău – m. 12.VI.1950, penitenciarul Văcărești), fost director general al SSI în timpul guvernării antonesciene; imagini din detenție

ralilor Coroamă, E.Borcescu, Mitrea, Dragalina și a amiralului Gheorghiu, deci a unor personalități de prim rang ale armatei. Avem astfel mai clar conturat acel plan prin care Berlinul intenționa să realizeze la București un „23 august invers”, adică împotriva sovieticilor.

După terminarea cursurilor, începînd cu luna decembrie 1944, mai multe echipe pregătite în centrele din apropierea Vienei au început să fie parașutate pe teritoriul românesc. Astfel, la 24 decembrie 1944, a fost lansat, dintr-un avion cu însemne ale aviației militare engleze, un grup condus de legionarul Tocoianu. În același avion mai erau 14 ucraineni care urmau să fie lansați pe teritoriul Ucrainei. După lansare, fiecare grup urma să acționeze pe cont propriu și numai asupra trenurilor sovietice care transportau trupe și muniții pentru front. Tot la sfîrșitul lunii decembrie 1944, a fost parașutată în împrejurimile orașului Orăștie o altă grupă, condusă de legionarul Măndres-

cu, iar la începutul anului 1945 a fost parașutat în Dobrogea un alt legionar, pe nume Toma

Vasile, zis Lică. A urmat, la scurte intervale, parașutarea a noi echipe formate din legionari ca Afilon Verca, Vică Negulescu, Viorel Gligor, Vasile Zottu, precum și cîțiva sași, printre care W.Depner, G.Albruch, H.Wittyng, K.Hubert, W.May și alții.

La 8 mai 1945, datorită înaintării vertiginoase a trupelor aliate, 18 cursanți ai școlii centrului de instrucție de la Alkonen au fost îmbarcați, fără a termina instruirea, în două avioane „Junkers 52” pentru a fi parașutați în România. Unul dintre avioane s-a prăbușit în Ungaria, lângă lacul Balaton, iar al doilea, care urma să aterizeze în zona Ciucaș – Buzău, a suferit de asemenea un accident, prăbușindu-se pe un platou din Munții Făgăraș, în apropierea izvoarelor Topologului. Au murit 6 dintre pasageri și echipajul avionului, scăpînd cu viață 12 persoane, dintre care 3 grav rănite. Cei

Dorica (Maria-Teodora) Cristescu, împreună cu cumnatul său Gicu (Gheorghe), la cununia ei cu Eugen Cristescu, febr. 1943

rămăși în viață, împreună cu Spiridon Obreja, comandantul grupului, au reușit să se îndepărteze de locul accidentului, s-au despărțit în grupuri de 2-3 inși și au plecat în direcții diferite. Aveau asupra lor stații de radioemisie, armament, acte pe nume fictive și sume de bani între două și patru milioane lei, cifruri și coduri pentru transmisii radio. În luna octombrie 1945, au fost arestați, trimiși în justiție și condamnați la moarte.

Tot din dosarul de anchetă rezultă că, la sfârșitul lunii aprilie 1945, a fost parașutat pe teritoriul românesc un anume Paruch, care avea misiunea de a-i preda lui Victor Strummel, conducătorul unui grup de diversiune ce opera în Transilvania, suma de 76.000 de dolari, pentru „activitatea viitoare”.

În ultimele zile ale existenței sale, postul de radio „Donau” a transmis pentru grupele lansate în România

consemnul de a înceta activitatea și de a se „orienta”. Concomitent, au fost transmise șefilor de grupe, prin aparatele portabile de emisie-recepție, radiograme cifrate în care se preciza că „orientarea de viitor” se referea la „continuarea activității în favoarea șefilor frontului de rezistență”.

E adevărat că în declarațiile lor, cei arestați au menționat că se înscriseră ca voluntari la cursurile de pregătire pentru grupurile ce urmau a fi parașutate în România pe motiv că era singura șansă de a reveni acasă, și că în realitate n-au avut intenția de a-și îndeplini pînă la capăt misiunea sau de a acționa în defavoarea intereselor românești. Cei care nu au fost prinși în 1945 au fost ulterior identificați în rîndurile grupurilor de rezis-

tență din munți. Acest lucru ne poate duce cu gîndul că acțiunea „Parașutiștii” a avut în realitate un dublu scop. În primul rînd, misiuni legate de așa-zisa lovitură de stat în defavoarea sovieticilor, și, în al doilea rînd (variante de rezervă în care primul obiectiv ar fi eșuat), sprijinirea mișcării naționale de rezistență, care începînd cu decembrie 1944 – după desființarea gărzilor „Iuliu Maniu” – începuse să se cristalizeze în zonele din Transilvania. Este momentul în care Gavrilă Olteanu, urmărit atît de autoritățile românești, cît și de cele militare sovietice pentru abuzurile făcute contra populației maghiare, pusese bazele organizației „Haiducii lui Avram Iancu – Divizia „Sumanelor Negre”. Aceștia i s-au adăugat „Grupul Înarmat Sinaia”, „Grupul Vlad Țepeș II” și, ulterior, „Graiul Sîngelui” și „Mișcarea Națională de Rezistență”.

Arestări și epurări

Începînd cu luna martie 1945, după masive arestări și epurări din rîndul personalului de comandă, și a restrucurării, SSI este orientat de noul guvern să culeagă cu prioritate date și informații în legătură cu situația minorităților etnice din România. În „Sinteza contrainformativă pe luna martie 1945”, se menționa că: „Un-gurii se mențin șoviniști și iredentiști ca totdeauna. Sub masca democrației, pentru a eluda orice suspiciune de iredentism, deservesc interesele egoiste, continuînd acțiunea nefastă și potrivnică intereselor statului”. „Sub firma legală a «Uniunii Populare Maghiare» – menționa în continuare documentul – urmăresc cu perseverență cele mai diabolice idei pentru compromiterea a tot ce este românesc. Deceționați în urma alipirii Ardealului de Nord (la România – n.n.) duc o vie campanie de denigrare și subminare a bunelor raporturi dintre România și Aliați”.

Informațiile SSI făceau referire și la modul în care acționau organizațiile naționaliste maghiare. Se îndemna populația minoritară la rezistență contra autorității legale românești, ceea ce împiedica executarea obligațiilor ce decurgeau din Convenția de Armistițiu. Erau relatate și situații în care fruntașii maghiari insinuuau față de Aliați (sovietici) că „românii nu sînt sinceri și capabili să mențină ordinea și siguranța în spatele frontului”. De asemenea, provocau pe români la acțiuni agresive contra populației maghiare, pentru ca apoi să adreseze reclamații și să ceară comandamentelor aliate sovietice efectuarea de anchete, cu toate că în regiune se găseau organe ale administrației de stat românești, instaurate începînd cu 7 martie 1945, în competența cărora cădea rezolvarea unor astfel de incidente. Informații de acest fel furnizate de SSI factorilor de

comandă ai armatei prezentau interes. De exemplu, generalul Ilie Crețulescu a pus următoarea rezoluție pe documentul citat: „Problema ungară este de o deosebită importanță și ea va fi urmărită în mod special pentru o cât mai completă documentare. Se vor aduna cât mai multe date concrete pentru demascarea șovinismului maghiar”.

La fel de interesante sînt și informațiile despre acțiunile întreprinse de comunitățile evreiești din România. „Disponînd de capital – menționează documentul SSI – (evreii – n.n.) dețin în mîinile lor comerțul și în special pe cel clandestin, pe care-l practică pe scară întinsă. În Moldova, au ocupat majoritatea funcțiilor administrative, erijîndu-se cu aroganță în elementul care duce greul luptei contra hitlerismului și fascismului. Caută să apară ca factori determinanți în acțiunea de redresare a țării și în opera de înviore a vieții economice”.

Dar informațiile SSI făceau referire și la faptul că elementele conducătoare din rîndul comunităților evreiești îndemnau tinerii, utilizînd toate procedeele, în a se sustrage îndeplinirii obligațiilor militare: „Pînă la expirarea ultimului termen de prezentare la unități, au răspuns la chemare un procent aproximativ de 10%. În ultimul timp, au lansat zvonul că au obținut o nouă amîinare a concentrării, producînd nemulțumirea și chiar indignarea populației românești, care se întreabă de ce la drepturi egale nu înțeleg să aibă obligații egale”.

Datorită masivelor ridicări ale persoanelor de origine etnică germană – aproximativ 4.500 – de către trupele sovietice pentru a fi trimise la munca de reconstrucție din URSS, moralul celor rămași era în general scăzut. Documentele informative ale SSI menționau că germanii „nu sînt mulțumiți

pentru motivul că nu li se aplică un tratament similar cu al ungarilor”. Fruntașii acestei minorități depuneau eforturi pentru a organiza un partid politic asemănător Uniunii Populare Maghiare, care să adere la Platforma Program a partidelor social-democratice, dar acțiunea nu a avut succes. SSI deținea informații potrivit cărora

germanii din România „urmăresc pe toate căile să-și procure acte prin care să facă dovada că au altă origine etnică decît cea germană”.

Informații alarmante se obținuseră în legătură cu acțiunile desfășurate de minoritarii sîrbi din România. Documentele SSI informau: „Unii au trecut în Iugoslavia, înscriindu-se voluntari în armata sîrbă. Alții s-au constituit în bande de partizani care

terorizează și jefuiesc populația românească din Banat, speculînd simpatia de care se bucură din partea ostășilor sovietici, care, de multe ori, inter-

G-ral Gh. Avramescu (în centru), comandantul Armatei a 4-a române, la o bucătărie de campanie

vin pentru a împiedica urmărirea și prinderea acestor bande”. Dar cel mai îngrijorător aspect era faptul că lansau și întrețineau zvonuri „cu privire la încorporarea unor localități românești din Banat la Iugoslavia”.

La fel ca și în cazul informațiilor despre acțiunile subversive cu caracter antiromânesc întreprinse de unii minoritari unguri, și fluxul informativ despre germani, evrei și sîrbi a stîrnit interesul factorilor de comandă din armată, generalul Ilie Crețulescu punînd pe documente rezoluția „Idem”, adică să se urmărească „în mod special”. Cu toate acestea, documentele contrainformative din luna aprilie 1945 nu mai aveau aceeași valoare. Apar primele semnale ale dezintegrării agenturilor de teren, atît ale SSI, cît și ale Secției a II-a Informații din Marele Stat Major al armatei române, datorită arestărilor abuzive ale personalului făcute de autoritățile militare sovietice de ocupație, precum și a reducerii drastice a fondurilor și mijloacelor materiale. Mai mult, politica epurării cadrelor SSI „compromise” în fața comuniștilor – pentru că le documentase acțiunile subversive, atît înainte, cît și după 23 august 1944 — își puna și ea o serioasă amprentă. În raportul informativ din 11 aprilie 1945, deși se menționa că se urmărea, în continuare, pe teren activitatea desfășurată de

Traian Borcescu (n. 1899), șeful Serviciului de contrainformații din cadrul SSI

agenturile de spionaj maghiare și germane, totuși se întâmpinau mari greutăți în efectuarea unor acțiuni eficiente de contracarare. Iată și cauza subliniată de document: „Lipsa de personal și mijloace semnalată în dările de seamă precedente a sporit prin ridicările de personal sau disparițiile de agenți ocazionate de cercetările făcute de tribunalul Poporului (...) De asemenea, repetatele chemări de personal pentru depoziiții și publicitatea făcută în presă lasă descoperit acest organ (...)”.

În luna aprilie 1945, nu au fost înregistrate sabotaje sau acte de terorism în fabricile, uzinele ori asupra depozitelor destinate armatei. Documentele informative explicau situația prin următoarele cauze: ridicarea germanilor din teritoriu, controlul riguros al lucrătorilor prin intermediul sindicatelor și comitetelor de fabrică, despărțirii frontului și începutului dezintegrării armatei și aviației germane. Cu toate acestea, factorii de risc ce se conturau în legătură cu actele de spionaj rămăneau și în continuare destul de amenințători, mai ales datorită felului în care autoritățile militare sovietice de ocupație se manifestau față de cei arestați. Un raport informativ, de la sfârșitul lunii aprilie 1945, menționa în acest sens: „Atenția noastră deosebită ne-a determinat ca să raportăm și să sesizăm că elemente care au aparținut organizațiilor de spionaj maghiare fasciste, judecate și condamnate, unora li s-a dat libertate, iar alții sînt slabi păziți, încît aproape nici nu simt că se află în pușcărie”. Din punct de vedere al SSI, un pericol la fel de mare îl reprezenta și exodul populațiilor minoritare, cu precădere sîrbe și maghiare, întru-

cît „făcea posibilă organizarea unor rețele de spionaj, pregătindu-se rezidenți care să înceapă lucrul atunci cînd vor primi ordin”. La vremea respectivă, SSI n-a putut acționa eficient pentru contracararea activității rețelilor de spionaj sîrbe întrucît nu mai dispunea de fonduri suficiente. Următorul pasaj al raportului informativ întocmit în primele zile ale lunii mai 1945 este elocvent: „Datorită lipsei mijloacelor de transport, nu se pot organiza mișcările de la un loc la altul, totul făcîndu-se prin poștă sau, în cel mai bun caz, prin curier transportat cu trenul, căruța sau bicicleta. Din această cauză au fost verificări făcute cu întârzieri mari (3–4 zile), încît informațiile ajungeau la destinație perimate”. Toate acestea erau consecințele măsurilor de demilitarizare a României, impuse prin Convenția de Armistițiu, dar și prin ingerințele abuzive

ale autorităților militare sovietice în problemele interne românești.

Sfârșitul războiului pe teatrul de operații din Europa, la 9 mai 1945 – prin capitularea Germaniei –, nu însemna însă și încetarea confruntărilor pe frontul secret al informațiilor. Pentru România, începea o nouă perioadă de confruntări politice în care Partidul Comunist din România, susținut de autoritățile militare sovietice de ocupație, a început asaltul pentru preluarea tuturor pîrghiilor administrației statului, lichidarea partidelor politice tradițional democratice și impunerea unui regim totalitarist de inspirație și substanță stalinistă. Pentru realizarea acestor obiective, principalele servicii de informații românești, SSI și Secția a II-a de Informații a Marelui Stat Major, trebuiau deturnate de la misiunile lor specifice și transformate în instrumente de represiune politică. Ceea ce s-a și întîmplat. ■

Sub oblăduirea lui Stalin, PCR a acaparat puterea și prin transformarea SSI în poliție politică

Comuniștii români și SSI (1945 – 1951)

Drumul spre poliția politică

Claudiu SECAȘIU

Unul din primele obiective ale conducerii PCR după legalizarea activității, la 23 august 1944, a vizat constituirea unei structuri proprii, care să-i asigure informațiile necesare luptei pentru cucerirea puterii politice. În acest scop, în cadrul Comandamentului General al Formațiunilor de Luptă Patriotice (FLP), de sub conducerea lui Emil Bodnăraș (fost ofițer de artilerie, condamnat pentru desertare în URSS), s-a conturat, încă de la începutul lunii septembrie 1944, Secția a II-a Informații și Contrainformații, cu agentura de teren – „Serviciul auxiliar”, condus de Ivan (Vanea) Didenko (fost condamnat pentru spionaj în favoarea URSS, iar după 6 martie 1945 director în cadrul SSI).

Competențele acestui adevărat serviciu de informații al PCR erau extrem de largi, după cum îi erau stabilite obiectivele, printr-un document

elaborat spre sfârșitul anului 1944: „Să asigure materialele necesare pentru lupta cu elementele conducătoare ale vechilor organe rămase aproape în întregime și cu tendințe vădite de a sprijini mișcarea legionară: 1) Marele Stat Major, 2) SSI, 3) Siguranța, 4) Și deoarece Iuliu Maniu a avut tendința de a (se) sprijini pe toate aceste elemente, deci

și materiale în jurul lui Maniu care unea și patrona pe aceștia”. (v. 6 Martie 1945. *Începuturile comunizării României*, p. 148). Dincolo de retorica specifică epocii, misiunile ordonate reflectau prioritățile PCR: subminarea serviciilor speciale ale statului și înlăturarea din viața politică a liderului PNT, perceput de PCR ca principal adversar politic.

Totodată, oamenii „Serviciului auxiliar” au executat și misiuni „delicate”, precum deținerea și anchetarea (fără mandat de arestare) a fostului lider comunist Ștefan Foriș și a fostului director din anii '40 al penitenciarului Doftana, Dafinescu, supranumit de comuniști „Balaurul” (împușcat în iarna 1946/1947, înscenându-i-se o tentativă de „fugă de sub escortă”).

Rezultatele activității informative a serviciului erau sintetizate într-un

buletin zilnic, scos în situații de criză politică chiar în mai multe ediții, precum cea din prejma constituirii guvernului N. Rădescu, tradus și înaintat

6.XI.1948: Groza, Dej, Borilă și Bodnăraș (de la stînga la dreapta), în vizită la o școală MAI

organelor speciale sovietice din România, cărora li se furnizau și alte informații, la cerere.

Dacă în România comuniștii nu au obținut controlul asupra Ministerului de Interne și a serviciilor secrete încă de la formarea primului guvern de coaliție (abia în cel de al doilea guvern Sănătescu, în noiembrie 1944, Teohari Georgescu a devenit subsecretar de stat la MAI, însă doar pentru administrație), ei le-au urmărit cu atenție evoluția, din interior, prin „cîrțițe”, deținînd funcții importante, care le-au furnizat, pe lîngă informații curente, și caracterizări ale cadrelor de conducere.

Astfel, încă înainte de preluarea deplină a controlului, PCR a fost în măsură să cunoască persoanele susceptibile a fi șantajate, îndeosebi datorită activității desfășurate în timpul campaniei împotriva URSS. Un caz

tipic, dar și tragic în același timp, este cel al lui Florin Becescu (conspirativ – „Georgescu”; 1906-1946?), autor al unor lucrări, precum *Franco-masoneria. Crimă, spionaj, anarhie* (1936) sau *Cu fierul roșu. Documentare anti-comunistă* (1942). Fost șef al Secției Contrainformații SSI (inclusiv în cadrul Eșalonului SSI pe frontul de est), pentru presupuse „abuzuri și indiscreții de serviciu făcute în favoarea germanilor”, Florin Becescu a fost înlocuit de șeful SSI, Eugen Cristescu, și mutat la Secția „G” (legături cu Abwehr), iar în 1944, pentru o scurtă perioadă, a fost șef al Secției Contraspionaj. Imediat după 6 martie 1945, numele său a apărut în presă, ca „director la SSI” (gradul său administrativ), pe lista foștilor conducători ai SSI și Siguranței, arestați după instaurarea guvernului P. Groza. După verificarea și acceptarea sa de către noua conducere a SSI – atât cea formală, reprezentată de N.D. Stănescu („Petrescu”, în informările pe care le trimitea organizației lui E. Bodnăraș), cât și cea efectivă, deținută de Ion Stroescu (Isidor Selinger), fostul adjunct al șefului serviciului de informații al PCR – Florin Becescu a fost menținut în funcția de șef al Biroului 2 Contraspionaj din Secția Contrainformații SSI. Potrivit unor mărturii memorialistice, fiind acuzat că ar fi acționat ca agent dublu, a fost asasinat, în circumstanțe destul de confuze, dar în spatele cărora s-ar fi aflat Emil Bodnăraș (Titu Simon, *Din culisele...*, p. 77-79). Iată-le, în descrierea unui fost coleg medicinist: „Într-o bună zi, pe când era încă în serviciu sub Bodnăraș, a fost găsit mort într-un șant, pe șoseaua București-Ploiești (aproximativ în 1945-46)” (v. Eugen Popescu, *Crîmpeie de viață*, Freiburg, 1986, p. 70-71).

Restul cadrelor de conducere, ne-compromise prin activitatea anterioară, dar considerate indezirabile, din cauza sentimentelor democratice, pro-

occidentale sau din cauza apartenenței la „Grupa specială” SSI (constituită în septembrie 1944, cu misiunea de a supraveghea activitățile sovieticilor în România), au fost înlăturate după preluarea SSI, la 14 martie 1945, prin epurările succesive, operate sub mandatul lui Nicolae D. Stănescu. Locul profesioniștilor din vechiul SSI a fost luat de comuniști, cu state de serviciu din ilegalitate, mulți foști condamnați sub acuzația de spionaj în favoarea URSS și trecuți prin stagiul reprezentat de serviciul de informații al PCR (1944-1945).

„Sprijinul tovarășilor sovietici”

Încă de la constituire, serviciul de informații al PCR, iar după 6 martie 1945 toate serviciile informative ale statului au resimțit puternic influența serviciilor similare sovietice. Printre primele elemente ale Armatei Roșii intrate în Capitală și care au fost contactate de echipa lui E. Bodnăraș, au fost cele din Direcția de Contraspionaj – SMERȘ („Moarte spionilor”), de pe lângă comandamentul Frontului 2 Ucrainean, al mareșalului R. Malinovski. Colaborarea cu acestea s-a prelungit și după semnarea armistițiului, când s-a creat o structură informativă în cadrul Reprezentanței sovietice din Comisia Aliată de Control, condusă de colonelul Nekrasov.

În toamna anului 1944, pe lângă organele de informații militare, a fost reorganizat și întărit serviciul de informații sovietic (NKGB) din România, cu sprijinul lui E. Bodnăraș și al lui Vasile Luca, care revenise din URSS cu sarcini concrete în acest sens. Mai mult chiar, potrivit unui memoriu justificativ, adresat lui Gh. Gheorghiu-Dej, în februarie 1957, din detenție, V. Luca (fost cadru important în structura NKVD din Cernăuți, în anii 1940 – 1941) a lucrat efectiv pentru acest ser-

Născut la Brașov (27.X.1964), **Claudiu Secașiu** este documentarist la Biroul din București al BBC. Realizator de emisiuni cu profil istoric –

privind anii postbelici și începuturile comunizării României –, valorificând stagii de documentare în arhivele și bibliotecile britanice. Lucrări recente: „Serviciul de informații al PCR (Secția a II-a informații și contrainformații din cadrul Comandamentului FLP, 23 august 1944 – 6 martie 1945)” (în vol. *6 martie 1945*, Buc., 1995); „Serviciul de informații al Palatului Regal (1946). Adevăr și ficțiune” (în vol. *Anul 1946. Începutul sfârșitului*, Buc., 1996).

viciu, pînă la începutul iernii 1944, când: „Fiind ales secretar general al FND și secretar de CC al PMR, la cererea mea am fost eliberat de munca la serviciul de informație și cît îmi aduc aminte am predat pe Chișinevski în locul meu.” (v. „Sfera Politicii”, nr. 34, p. 46).

Conducătorul serviciului sovietic pare să fi fost colonelul Nikolai Petrovici Zudov, care, la dizolvarea grupei informative sovietice (1948), a rămas în România în calitate de consilier pe lângă MAI și SSI (v. T. Simon, *op. cit.*, p. 94 și „Timpul 7 zile”, nr. 49, 1996, p. 15). O poziție importantă a deținut și Petre (Petee) Gonciaruc, fost condamnat în România pentru acte de spionaj și care, din 1947, a deținut funcția de șef al Secției Contraspionaj din cadrul SSI (din anul 1951, cu gradul de colonel și cu numele schimbat în Petre Petrescu), apoi șef al Direcției a II-a din Direcția Generală a Securității Poporului (DGSP), pînă cînd a căzut

victimă epurărilor de la începutul anilor '60, operate „pe diverse motive: lipsa de încredere, probleme naționale etc.” (v. Titu Simon, *op. cit.*, p. 49). Printre colaboratorii acestui organ de informație sovietic s-a numărat și Herbert (Belu) Zilber, director al Institutului de Conjunctură Economică, dirijat cu precădere spre cercurile misiunilor americană și britanică. Mai târziu, la procesul-spectacol din 1954, regizat în jurul prietenului său Lucrețiu Pătrășcanu, relațiile cu diplomații occidentali de la București au fost prezentate ca dovezi ale apartenenței sale la serviciile de spionaj englez și american.

Pe lângă agenții plasați în posturicheie, serviciile speciale românești erau controlate și direct, prin consilierii sovietici. Despre Dmitri Georgievici Fedicikin, consilier principal (1944-1947), generalul KGB Oleg Gordievski (refugiat în Marea Britanie) men-

ționa că era „un tenace ambițios intranșigent (...), comportându-se ca un vice-rege în Bucureștiul postbelic, dându-i frecvent instrucțiuni lui Gheorghiu-Dej” (v. C. Andrew, Oleg Gordievsky, *KGB*, p. 362). În cadrul SSI, exista un consilier-șef, precum și câte unul pe lângă fiecare direcție operativă. Astfel, în perioada deținerii lui Lucrețiu Pătrășcanu la SSI (1949 - 1950), pe lângă Secția Juridică, condusă de Gheorghe Filipescu (conspirativ „Firescu”), era acreditat consilierul sovietic Țiganov (sau Țiganov), care după înglobarea SSI în cadrul DGSP a rămas consilierul Direcției Anchete (condusă de col. Mișu Dulgheru).

Ancheta făcută colonelului M. Dulgheru (arestat în 1952 și acuzat, între altele, de tergiversarea „problemei Pătrășcanu”), precum și analiza ordonată, în anii 1967 - 1968, asupra activității MAI sub ministeriatul lui Alexandru Drăghici, au evidențiat atât rolul consilierului sovietic principal de la MAI, Aleksandr Mihailovici Saharovski (1949-1953, promovat, în 1956, în fruntea Direcției I Centrale KGB - Informații Externe), cât și al unora din conducătorii PCR în coordonarea anchetei Pătrășcanu. Iată ce declara fostul șef al Direcției Anchete a Securității, Mișu Dulgheru: „În cursul anului 1951, am fost chemat de dl.

Ministru adj. Pintilie Gheorghe (și director general al DGSP, n.n.), care mi-a comunicat să fie preluat de la SSI grupul Pătrășcanu și să continuăm ancheta. (...) După începerea anchetei aveau loc ședințe de lucru în care se discuta felul cum decurge ancheta întregului grup, dându-se

totodată îndrumări pentru continuarea anchetei. În legătură cu aceasta, precizez că erau ședințe în care se discuta numai cazul Pătrășcanu și participa (sic!): Alexandru Mihailovici (Saharovski - n.n.), g-ral Mazuru (adjunct al lui Gh. Pintilie - n.n.), eu și lt. col. Șoltuțiu (șeful colectivului de anchetatori în cazul Pătrășcanu - n.n.), iar uneori participa și dl. Ministru adj. Pintilie Gheorghe, cu scopul de a se informa (...). În privința instrucțiunilor, precizez că nu am primit de la nimeni, în afară de Alexandru Mihailovici și secretarul general al partidului (Gh. Gheorghiu-Dej - n.n.)”.

„O armă superioară...”

În perioada 1945 - 1947, legătura PCR cu SSI a asigurat-o Emil Bodnăraș, membru în Biroul Politic (din octombrie 1945) și secretar general (din martie 1945), apoi subsecretar de stat (din decembrie 1946) la Președinția Consiliului de Miniștri, în structura căruia SSI funcționa ca o direcție generală. Conform indicațiilor lui Bodnăraș, SSI „trebuia să fie transformat dintr-o oficiină polițienească de oprimare a poporului într-un serviciu informativ la dispoziția guvernului, pentru apărarea drepturilor poporului (...), spre a-l transforma într-o armă superioară, la dispoziția guvernului” (*Cartea Albă a Securității*, vol. I, p. 257).

Directorul general SSI, Sergiu Nicolau (Serghei Nikonov, fost condamnat la muncă silnică pe viață pentru spionaj, care, dincolo de serviciile aduse URSS în perioada interbelică, când activase în Franța și Belgia, pare să fi avut profilul persoanelor vulnerabile, fratele său fiind executat în timpul ocupației sovietice din Basarabia), după numirea lui E. Bodnăraș ca ministru al Apărării Naționale (decembrie 1947), l-a avut ca „legătură superioară de partid” pe însuși secretarul general

Emil Bodnăraș în anii tinereții (sus) și la cei ai senectuții

PCR, Gheorghiu-Dej, pe care îl cunoștea din penitenciarul de la Caransebeș. Liderul comunist s-a implicat personal în rezolvarea „cazului Pătrășcanu“, prin informări și instrucțiuni date SSI, la întâlnirile de lucru cu directorul general: „Tov. Gh(eorghiu)-D(ej) a acordat mai multă atenție și preocupare acestei probleme, decât acorda în general problemelor SSI (...). Țin să precizez că informațiile noastre erau date tov. Gh.-Dej cu discernământ și cu răspunderea ns (noastră – n.n.), dealtfel el le analiza foarte meticulos. Trebuie arătat totuși că printre informațiile ns se strecurau și dezinformări

scria: „S-a creat un serviciu special de securitate care lucrează după metode sovietice. Oamenii sînt arestați pe neașteptate și ținuti în închisoare, fără nici o cercetare și fără nici un mandat de arestare. Este deci un sistem dictatorial“.

„Apărarea partidului și regimului“

Audiat de comisia specială de partid asupra „cazului Pătrășcanu“ în 1967, fostul director general al SSI, din perioada 1946 – 1950, S. Nicolau, reamintea „tovarășilor din colectiv“

Ivan Didenko (Ion Vidrașcu), în ipostaza de condamnat pentru spionaj în favoarea Moscovei

(puține la număr) și aceasta nu numai datorită lipsei de cadre (ci) și greșelilor profesionale“.

Prin „îndrumarea“ și „controlul“ PCR și al consilierilor sovietici, SSI a fost deturnat de la menirea sa – procurarea informațiilor interesînd conducerea statului și descoperirea spionilor. În scurt timp, s-a format, practic, un alt SSI, cu același nume, dar cu obiective și metode radical schimbate, care l-au transformat într-o veritabilă poliție politică, lucrînd exclusiv pentru PCR și temută de restul societății.

La 20 octombrie 1946, corespondentul ziarului „Times“, în articolul intitulat „Dictatura din România“,

că: „Trebuie avut în vedere că în acea perioadă acțiunile reacțiunii interne și externe erau încă în plina lor desfășurare“.

După mai mult de un deceniu de la executarea fostului lider comunist, Gheorghe Filipescu, fostul șef al Direcției Contrainformații, trecut apoi la Direcția Anchete Serviciul Special de Informații, rămînea „la convingerea că activitatea lui Pătrășcanu a oferit suficiente ocazii ca să poată fi lovit (în sens politic – n.n.)“. El confirma utilizarea torturii de către SSI ca metodă de smulgere a recunoașterilor, precizînd că „dacă un anchetat era bătut, aceasta se făcea numai din strictă necesitate operativă (a nu lăsa timp compli-

cilor să dispară) sau dacă anchetatul mințea“.

Așadar, „din strictă necesitate operativă“ deținutul Ion Ioanid, de exemplu, a fost „convins“ să declare, după mai multe „ședințe de lămurire“, desfășurate în beciul arestului Malmaison din Calea Plevnei al SSI: „Fără să mi se dea ochelarii jos, mi s-a spus să-mi scot pantalonii, să mă așez cu genunchii la gură și să-mi cuprind picioarele cu brațele. Mi-am dat seama că în jurul meu erau mai multe persoane. Apoi mi s-au legat mîinile cu o sfoară și mi s-a trecut o rangă pe sub genunchi, după care, cu o mișcare bruscă am fost ridicat de capetele răngii în aer. Capetele răngii au fost așezate pe două bare de fier care ieșeau din perete și astfel, atîrnat cu capul în jos, prezentam în cea mai avantajoasă poziție fundul, peste care mi-au aplicat o cîrpă udă. A urmat prima lovitură... cred că de ciomag. Din cîte mi-aduc aminte, nu durerea loviturii era atît de mare, cît spaima. După cîteva lovituri, nu multe, cred că vreo 6 – 7, am început să urlu. Cineva m-a întrebat dacă m-am hotărît să spun adevărul. Am spus că da. (...) În anchetă, încet, încet, cedasem și recunoscusem tot ceea ce ei șiau deja.“ (v. Ion Ioanid, vol. I, p. 9).

„Punctul cel mai luminos din toată viața mea“

Colonelul în rezervă Gh. Filipescu nu-și reproșa nimic din felul în care a condus anchetarea lotului Pătrășcanu la SSI, declarînd sentențios: „Am considerat și consider activitatea mea în SSI ca punctul cel mai luminos, mai curat din toată viața mea și m-am simțit și mă simt mîndru de ceea ce am realizat prin muncă pînă la epuizare acolo, tocmai pentru că am fost convins că apăr partidul și regimul, le apăr existența și principialitatea“.

Latura internă a activității noului SSI, de după 1945, consta îndeosebi în

acțiuni specifice de infiltrare și apoi de reprimare a activității partidelor și organizațiilor percepute ca ostile PCR și Uniunii Sovietice.

Pe lângă inamicul „tradițional”, dinainte de 6 martie 1945 – PNT și liderul acestuia, Iuliu Maniu – SSI supraveghea atent și evoluțiile din partidele coaliției guvernamentale, gruparea liberală a lui Gheorghe Tătărescu, PSD și chiar formațiunea primului ministru P. Groza, Frontul Plugarilor, urmărindu-i, cu precădere, pe criticii tendințelor hegemonice ale PCR. În schimb, în ceea ce privea PCR, potrivit afirmațiilor lui Gh. Filipescu: „Ne era strict interzis de a ne ocupa de conducerea partidului”.

Efortul cel mai intens, care a angrenat un mare număr din totalul celor aproape 800 de funcționari ai SSI, a vizat contracararea activității PNT. Au fost utilizate o mare varietate de metode și mijloace de influențare, de la infiltrarea de informatori, încurajarea tendințelor centrifuge și a dizidențelor, compromiterea liderilor, prin punerea în circulație a unor informații false, mergând pînă la arestarea și încercarea de a implica rude sau colaboratori apropiați ai președintelui I. Maniu, în acțiuni presupuse ca subversive.

Evoluția concepției conducerii SSI și, implicit, a PCR, poate fi evidențiată, cronologic, urmărind concluziile Serviciului din finalul buletinelor săptămânale asupra activității PNT. Dacă, la sfîrșitul lunii iulie 1945, referenții SSI recomandau conducerii guvernului P. Groza „atragerea unora din grupările național-țăraniste, spre o colaborare cu Partidul Comunist Român”, la sfîrșitul lunii mai 1946, în perspectiva alegerilor, obiectivul urmărit era afirmat deschis: „Să se caute a se lua legătura directă cu cei care au luat atitudine împotriva lui Maniu (Schileru, Graur, eventual chiar Penescu), pentru a se încerca o acțiune de fărîmîtare a partidului”.

„Nu trebuie uitat scopul”

Activitatea SSI pare să fi stat sub semnul precizării lui Vasile Luca, făcută în ședința Biroului Politic CC al PCR din 26 iulie 1946: „Nu trebuie uitat scopul: compromiterea și distrugerea partidelor istorice”.

În preajma alegerilor din noiembrie 1946, într-un raport-sinteză asupra situației economice și politice din țară, analiștii SSI consemnau o stare de fapt: „Pentru destrămarea partidelor istorice pe de o parte și pe de altă parte pentru a-și asigura în parlament o opoziție favorabilă guvernului, PCR a inițiat și a dirijat o serie de acțiuni de rupere din cele două partide și de constituire a lor în grupări politice independente”. Din păcate pentru inspiratori, rezultatele nu erau pe măsura eforturilor: noile organizații „nu sînt decît formale, avînd activitate foarte slabă... nu se bucură de simpatii în mase decît în circa 8 județe” (PTD – dr. N. Lupu) sau „popularitatea acestui grup este slabă” (Mișcarea național-țăranistă).

SSI a organizat și acțiuni de diversion, vizînd verificarea capacității aderenților PNT de a răspunde provocărilor, dar și compromiterea liderilor, față de grupuri profesionale nemulțumite de politica conducerii centrale în privința alcătuirii listelor de candidați (v. acțiunea grupului Misale, al micilor meseriași, care au ocupat, temporar, sediul central, întrerupînd și apariția oficiosului „Dreptatea”).

Însă cea mai importantă acțiune a SSI de compromitere a PNT și a liderilor săi a constituit-o capcana de la Tămădău (14 iulie 1947), cînd autoritățile au reușit să aresteze o mare parte dintre conducătorii PNT, în frunte cu vicepreședintele Ion Mihalache. Era rezultatul unei acțiuni atent construite de conducerea Serviciului – directorul general S. Nicolau și directorul Direcției de Informații Interne, Mircea Țigoiu (conspirativ: „Zaharia”), în pofida scepticismului afișat de subdirectorul general al Siguranței, Alexandru Nicolski.

Cu o săptămînă înainte, directorul Siguranței, colonelul Nicolae I. Popescu (fost informator al lui E. Bod-

Noii stăpîni ai României – aici la tribună – au făcut din structurile informative o nemiloasă armă politică

năraș în cadrul Secției a II-a Informații și Contrainformații din MStM), îi relatase directorului Zaharia de la SSI că unui pilot militar i se oferise „o sumă importantă de bani dacă acceptă să ducă, cu un avion pe care îl va pilota, șapte persoane în Turcia”. Adjutantul aviator Romulus Lustig, membru PCR și locțiitor al șefului ECP pe unitate, a dezvăluit directorului Siguranței că unui coleg din flotilă, adjutantului aviator Gheorghe Preda, i s-a propus de către subinginerul Gheorghe Popescu și medicul C. Gafencu să-i transporte în străinătate, împreună cu alți „patrioți”, „oameni mari”. Urmărind adîncirea informației, cei doi ofițeri de informații i-au instruit pe aviatori să accepte propunerea și să găsească „personalități politice de suprafață”, care să le ușureze formalitățile la sosirea în Occident.

Înscenare și pretext

Prin concursul unor persoane apropiate PNT, în numai trei zile (11 – 14 iulie 1947), cei doi prezumtivi pasageri au reușit să-l convingă pe liderul PNT, Iuliu Maniu, de seriozitatea planului. Aviatorii au informat din timp autoritățile, care au pus la punct planul de capturare a fruntașilor național-tărăniști. În timp ce Siguranța a asigurat aprobările necesare de zbor din partea Comandamentului român, SSI le-a obținut pe cele sovietice, efectuînd, totodată, recunoașterea terenului și planul de operație. În dimineața zilei de 14 iulie 1947, pe terenul de aviație de la Tămădău, organele de teren ale SSI au arestat pe fruntașii PNT: Ion Mihalache (vicepreședinte), Ilie Lazăr (membru în Delegația Permanentă), Nicolae Penescu (secretar general), N. Carandino (directorul oficiosului „Dreptatea”), ultimii doi împreună cu soțiile.

După două săptămîni, guvernul a folosit incidentul ca pretext pentru

dizolvarea PNT (29 iulie 1947), act ratificat de Adunarea Deputaților, care marca încununarea eforturilor PCR de anihilare a principalului partid de opoziție. La adunările de protest din București, de condamnare a „huliganilor maniști și brătienști” din Piața Palatului (8 noiembrie 1945), deși „masele” ceruseră explicit interzicerea PNT și PNL, decizia a fost amînată, datorită nerezolvării de către Marile Puteri a „grevei regale”.

Anterior, partidul comunist încercase compromiterea partidelor istorice, a anturajului regelui Mihai și chiar a Misiunilor americane și britanice, prin implicarea în procese precum cel al tinerilor liberali (organizația „T”), cel al lui Ion Antonescu și al principalilor săi colaboratori, dar îndeosebi prin procesul organizațiilor clandestine „Sumanele Negre”, „Haiducii lui Avram Iancu”, „Mișcarea Națională de Rezistență”, care însă eșuase, parțial, chiar în preziua alegerilor din 19 noiembrie 1946, atunci cînd Curtea Militară de Casare și Justiție i-a achitat pe majoritatea oamenilor politici implicați, cu excepția notabilă a lui Ilie Lazăr (Partidul Național Tărănesc).

SSI a jucat un rol important atît prin infiltrarea, încă din luna iunie 1945, a celor două organizații, printr-un informator preluat de la Siguranță (cpt. Nicolae Dumitrescu, comandantul Legiunii de Jandarmi Năsăud, devenit prim-consilier al „Sumanelor Negre”!), prin organizarea operațiilor de capturare a diferitelor grupări

(ex. „Grupul înarmat Sinaia”, pe Valea Prahovei, ai cărui presupuși membri, în majoritate ofițeri superiori de la vîntorii de munte, au fost arestați – cu încălcarea procedurii penale – de către civili și duși la SSI cu cătușe la mîini și

lanțuri; conducătorii „Sumanelor Negre”, în zona comunei Coșna, din Munții Dornei, unii, chiar fără mandat de arestare), precum și prin anchetarea principalilor inculpați, la penitenciarul din Pitești.

Condițiile de deținere (hrana insuficientă, compusă din lobodă și terci, regimul celular), precum și presiunile prin care au fost smulse declarațiile – injurii, amenințări cu arestarea rudelor, tortură – din timpul anchetei, condusă din partea con-

ducerii SSI de directorul Zaharia și procurorul Grigore Burdan (conspirativ: „Burdea Grigoriu”), șeful Secției Juridice, au fost denunțate public la proces de majoritatea inculpaților.

Unul dintre aceștia, avocatul Octavian Fedorciuc, președintele organizației Partidului Național Tărănesc din orașul Vatra Dornei, a denunțat intervenția lui E. Bodnăraș în timpul anchetei, după cum a consemnat un agent al Siguranței, care asista la debaterile procesului: „Arată că în luna iunie 1946, pe cînd se afla în închisoarea SSI-ului, a fost vizitat de dl Emil Bodnăraș, care după ce i-a făcut o expunere asupra situației țării din punct de vedere intern și extern i-a spus că în vederea alegerilor ar vrea să nu se găsească pe baricade diferite, fiindcă alegerile ce vin nu vor fi niște simple alegeri, ci adevărate bătălii, iar

Ion Stroescu (Isidor Selinger), șeful Direcției Coordonării SSI din perioada 1945-1947

spre a reuși în alegeri Guvernul nu se va uita nici la protestele lui Iuliu Maniu și nici la cele anglo-americane, lucru la care Fedorciuc ar fi răspuns că nu poate, după 20 ani de activitate într-un partid, să treacă nitam-nisam de altă parte. La acestea, dl Emil Bodnăraș i-ar fi răspuns, amenințându-l că va rămîne în închisoare și va fi condamnat“. Gestul său de curaj a fost răsplătit cu doi ani închisoare corecțională pentru „omisiunea denunțării complotului“. Anchetat din nou, în pregătirea procesului lui I. Maniu, după care a fost eliberat, însă „fiind un element periculos actualului regim“, O. Fedorciuc a fost menținut de Poliția orașului Vatra Dornei „în strictă observație“, pînă a fost arestat din nou și trimis la Canalul Dunărea – Marea Neagră, alături de foștii membri ai comitetelor județene PNT din țară (1952 – 1954).

Fostul ministru de interne, generalul Aurel Aldea, care în timpul mandatului său (august – octombrie 1944) se opusese încercărilor PCR de ocupare cu forța a primăriilor și prefec-turilor, a declarat, potrivit aceluiași observator al Siguranței la proces: „Tot ce se pune în sarcina sa, este opera Poliției. La Jilava, au fost interogate 50 de persoane într-o zi. Toate infamiile sînt pornite de la SSI, din răzbunare, pentru timpul în care a fost ministru de interne și de aici i s-au făcut acuzațiile din actul de trimitere în judecată“. Fostul său șef de cabinet la MAI și presupus aghiotant al său în cadrul mișcării de rezistență, lt. col. Eugen Plesnilă, a retractat și el declarațiile date SSI: „Arată că din cauza groaznicelor chinuri îndurate la Pitești, în ziua de 10 iunie a vrut să se sinucidă, iar la 12 iunie a dat declarațiile care au fost dictate și la care i s-a spus să pună data de 22 mai 1946“.

În pofida pledoariei avocatului Aurelian Bentoiu, care arătase Curții că organizatorii presupusului „complot întru distrugerea unității statului“, cele

„trei sumane negre (aluzie la fondatorii organizației – n.n.), iar al patruea suman a fost o tunică kăkie, a agentului provocator al Siguranței, cpt. Dumitrescu“, strînseseră suma de 2.700.000 lei, „care ar reprezenta 300.000 lei pe lună, împărțiți între ei și această sumă (luînd în calcul inflația galopantă din 1946 – n.n.) nu le-ar fi ajuns nici pentru țigări și deci cu astfel de rezultate nu se poate distruge unitatea Statului, efectua înarmări etc.“, generalul A. Aldea, unul din artizanii loviturii de stat de la 23 august 1944, a fost condamnat la muncă silnică pe viață. În ultimul său cuvînt în fața instanței, declarase: „Nu am nici o vină, dacă între cămașa verde și steagul roșu am preferat tricolorul românesc“.

Detenție și anchetă

Deosebit de virulent la adresa anchetatorilor SSI a fost la proces și fruntașul PNT Ilie Lazăr: „Arată că se găsește în fața Curții pentru că așa a vrut omul Siguranței: Grigoriu-Stroescu-Haimovici (sic! – Ion Stroescu era directorul Direcției Coordonării SSI și a participat, ocazional, la anchetele de la Pitești – n.n.), care a avut ca obiectiv precis desființarea partidelor istorice; astfel, l-a făcut rasist, șovinist, anticomunist. (...) Arată că a fost arestat la 27 mai a.c., dus la SSI și apoi la închisoarea Pitești. Abia acolo a aflat de la Haimovici-Grigoriu și Mihalcea (Constantin, ofițer de siguranță, trecut după 6 martie 1945, o scurtă perioadă, pe la conducerea Direcției de Informații Interne SSI – n.n.), despre «Haiducii lui Avram Iancu» și «MNR». (...) După 25 zile de celulă, au venit să-l interogheze, iar de păzit îl păzea ungurul Fülöp, care acolo se chema Filipescu. El i-a descoperit însă pe toți și i-a demascat. (...) Arată că Grigoriu-Haimovici, după șapte nopți de audiere i-a dictat 16 pagini de declarație“.

Condițiile de detenție și de anchetă de la SSI au fost evocate și de alți oameni politici, între care Mihai Antonescu, fostul ministru de externe și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri din timpul guvernării mareșalului Ion Antonescu. Într-o scrisoare din 30 aprilie 1946, adresată „domnului Ceaușu“ (numele conspirativ al lui Emil Bodnăraș), Mihai Antonescu denunța regimul de „jignire morală și de încercări copilărești, pe care un om serios, ca dvs., sînt sigur că nu le poate admite“.

Atenția acordată de puterea sovietică de ocupație, ca și de PCR, acaparării controlului asupra serviciilor secrete – tendință manifestată, de altfel, în toate statele supuse comunizării – demonstrează rolul de principal instrument rezervat SSI în instaurarea controlului absolut asupra societății.

În ultimii șase ani ai existenței sale, SSI a fost deturnat sistematic de la menirea lui de mijloc de informare a conducerii statului și transformat într-o poliție politică. Acest proces a fost favorizat de preluarea conducerii SSI de către agenți sovietici, de epurările masive în rîndul fostelor cadre și de omniprezența consilierilor sovietici.

Cu toate că atît SSI, cît și Siguranța Statului executau directivele PCR, raporturile dintre cele două instituții, pe lîngă fricțiunile inerente serviciilor secrete, au reflectat și rivalitățile existente la nivelul conducerii superioare de partid. Astfel, gruparea Ana Pauker – Teohari Georgescu (Alexandru Nicolski, Gheorghe Pintilie) controlînd, în cadrul Ministerului de Interne, Siguranța, apoi Securitatea, își disputa înțîietatea în domeniul informațiilor cu gruparea lui Gheorghiu-Dej (Emil Bodnăraș, Sergiu Nicolau). Lupta pentru putere din cadrul elitei comuniste pare să fi influențat și soarta SSI.

Procesul de lichidare a instituțiilor de siguranță și ordine publică ale vechii României începuse încă din anul

1948, mai întâi prin transformarea Siguranței în Securitatea Poporului, și apoi a Jandarmeriei și Poliției în Miliție și trupele de securitate.

Din 1950, s-a trecut la destruc-turarea SSI. Mai întâi, Direcția de Contrainformații și cea de Anchete au fost trecute la Securitate, iar în final Direcția de Informații Externe a fost și ea înglobată în DGSP. De fapt, începînd din 1945, SSI se îndepărtase tot mai mult de la structura și menirea lui, devenind o formă lipsită de conținutul ei inițial. ■

Bibliografie minimală

Au fost utilizate documente ale SSI și ale altor servicii speciale, depozitate la Arhivele Naționale și Arhiva Serviciului Român de Informații. Autorul mulțumește dlor Thomas Ciulei, Robert Levy, Marius Oprea și Mircea Chirițoiu, care i-au sprijinit documentarea, precum și dlor Ion Stroescu și Alexandru Șiperco, care i-au comunicat detalii „din interior” asupra activității SSI și PCR.

● Christopher Andrew, Oleg Gordiewsky, *KGB. The Inside Story of its Foreign Operations from Lenin to Gorbachev*, Londra, 1991 (ediție românească, Buc., 1995)

● Arhivele Statului, România: *Viața politică în documente, anii 1945 și 1946*, Buc., 1994, 1996

● Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, vol. I, Buc., 1991

● Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. I, Buc., 1994

● Titu Simon, *Din culisele serviciilor secrete românești. Pacea: Quo vadis?*, Buc., f. a.

● 6 Martie 1945. *Începuturile comunizării României*, Buc., 1995

Siguranța României la începutul comunizării țării (1945-1948) Racolări și defecțiuni în MAI

Adrian POP

O latură încă insuficient cercetată a „scenariului” instaurării regimului comunist în România o constituie relația care s-a stabilit, după instaurarea guvernului Petru Groza (6 martie 1945), între foștii ilegalisti comuniști și anchetatorii lor de altădată din cadrul Siguranței. Importantă pentru înțelegerea modului cum s-a pus în mișcare roata istoriei în perioada preluării puterii politice de către comuniști, ea rămîne indispensabilă pentru relevarea mecanismului ce a dus la eliminarea treptată a forțelor politice democratice de pe scena politică a României în intervalul 1945-1947/48.

Un carré de ași de la începuturile comunismului românesc: E. Bodnăraș, I. Chișinevski, T. Georgescu și Ana Pauker (de la stînga la dreapta)

Teohari spune, Ana dispune

Stim azi că, după 6 martie 1945, urmare a unei directive exprese a secretariatului CC al PCR, Teohari Georgescu, în calitate sa de ministru de interne, a dat instrucțiuni verbale

și scrise generalilor Constantin Popescu și Alexandru Nicolski pentru arestarea polițiștilor și agenților de Siguranță care, pînă la 23 august 1944, desfășuraseră activități împotriva mișcării comuniste și muncitorești. Într-o primă fază, urmau să fie arestați cei aflați în serviciu, urmînd ca în faza a doua să fie arestați foștii agenți și comisari de

Siguranță aflați în situația de pensionari. Între cei arestați cu acest prilej, s-a aflat și fostul comisar-șef Nicolae Turcu, care pînă în 1941 condusese Brigada a III-a însărcinată cu urmărirea activității comuniste și muncitorești și care, la data arestării (1945), era pensionar.

Nicolae Turcu era o cunoștință mai veche a ministrului de atunci al Afacerilor Interne, Teohari Georgescu. Prima dată, acesta din urmă făcuse cunoștință cu Turcu în iunie 1934, cu prilejul uneia dintre multiplele sale arestări. Cei doi s-au revăzut în ianuarie 1935, cînd Teohari Georgescu a fost transferat, cu ocazia unei noi arestări, de la Siguranța din Ploiești la Direcția Generală a Siguranței. La cea de a treia întâlnire, din 1946, rolurile erau deja schimbate. Fostul anchetator se afla acum în situația de arestat, iar fostul anchetat devenise, între timp, ministru. Nicolae Turcu nu va rămîne însă mult timp după gratii. La scurtă vreme, la propunerea generalului Alexandru Nicolski, pe atunci subșef al Corpului Detectivilor, Teohari Georgescu dispune eliberarea acestuia și recrutarea sa ca informator (ASRI, dosar 40.009, vol. 4, f. 94-95, 125; ibidem, vol. 1, f. 278).

Fiind informată, înaintea unei ședințe a Secretariatului CC al PCR, despre punerea în libertate a fostului comisar-șef de Siguranță, cu care ea însăși avusese de a face în perioada ilegalității, Ana Pauker își va exprima stupoarea: „Cum e posibil ca Turcu să fie liber?”. Drept urmare, Turcu va fi arestat pentru a doua oară (1946).

Este demn de relevat faptul că atît eliberarea din detenție și recrutarea ca informator a lui Turcu, cît și rearestarea sa s-au făcut fără informarea și aprobarea prealabilă a Secretariatului CC al PCR; ambele au fost ordonate personal de Teohari Georgescu, prima dintre ele avînd la bază o inițiativă personală a generalului Nicolski, iar cea de a doua o observație critică a Anei Pauker. Împrejurarea vorbește de la

Declarație de identificare a unor foști oameni ai Siguranței (sus, primul din stînga: Nicolae Turcu)

sine despre locul geometric unde se concentrău friele puterii în materie de siguranță națională la începuturile perioadei de comunizare a țării. În lumina acestui episod, Teohari Georgescu apare ca avînd puteri discreționare în domeniu, dar numai ca instrument docil al atotputerniceii Ana Pauker, căreia îi revenea privilegiul de a decide în ultimă instanță.

Departe de a fi singular, cazul Turcu este simptomatic pentru o practică relativ larg uzitată în perioada acaparării puterii politice de către comuniști: folosirea foștilor funcționari ai Siguranței în acțiunea de penetrare și anihilare a forțelor democratice. Lipsa de cadre cu experiență în muncă vizînd siguranța națională, resimțită acut de comuniști după preluarea controlului instituțiilor cu caracter informativ și contrainformativ, i-a determinat să facă apel la serviciile unor funcționari afectați de epurările anterioare. Ca informatori ai embrionului viitoare Securități, aceste cadre puteau fi deosebit de utile atît din perspectiva demascării militanților comuniști ce activaseră în solda vechii Siguranțe, cît și din aceea a prelucrării informative a fruntașilor partidelor istorice. Cadre ale fostei Siguranțe, dispuse, din calcul politic și oportunism, la o colaborare cu comuniștii,

PCR a găsit relativ ușor. Amenințarea ce plana asupra celor ce înainte îi reprimaseră pe comuniști de a fi

deferiți tribunalelor, ca și perspectiva de a reveni pe posturile pe care le dețineră înainte de 23 august 1944 sau 6 martie 1945, ba chiar de a avansa în muncă, i-a făcut pe mulți dintre aceștia să treacă de partea cealaltă – victorioasă – a baricadei. O serie de depoziții ale lui Teohari Georgescu, la ancheta Securității prilejuită de „devierea de dreapta”, nu fac decît să confirme această concluzie. Astfel, la 27 mai 1953, el declara: „În situația lui Turcu, au mai fost peste 1.500 de foști funcționari ai Siguranței care nu au fost anchetați în mod organizat și trimiși în fața justiției. (...). Am aprobat însă, la propunerea generalului Nicolski, punerea în libertate a mai multor funcționari ai fostei Siguranțe, arestați după 6 martie 1945. Cererea de eliberare făcută de generalul Nicolski pentru acești funcționari a fost justificată pen-

tru folosirea acestora încă un timp în Securitate. Între cei puși în libertate, îmi reamintesc pe fostul inspector Mihalcea" (ibidem, vol. 1, f. 289, 303).

Personajul amintit de către Teohari Georgescu nu era altul decât fostul comisar-șef de Siguranță, Constantin Mihalcea. După ce se evidențiasse, la Galați, prin duritatea cu care îi anchetase pe comuniști, după 23 august 1944 acesta își oferise serviciile celor pe care îi reprimase până atunci, devenind un prețios „tovarăș de drum”. El nu va fi doar eliberat din scurta detenție de după 6 martie 1945, ci va fi chiar avansat, ca o recompensă pentru serviciile aduse. Astfel, după preluarea controlului Serviciului de Informații de către comuniști, lui Mihalcea i se încredințează importanta funcție de director al Direcției de Contrainformații din cadrul SSI.

Un secretar general al MAI fuge din țară

Un alt episod obscur, semnificativ pentru prefacerile adesea contradictorii pe care le-au suferit Ministerul de Interne și instituțiile subordonate acestuia în perioada de trecere spre „regimul de democrație populară”, este legat de numirea, după 6 martie 1945, a lui Iosif Schraer ca secretar general al Ministerului Afacerilor Interne. În anii 1933 – 1940, Iosif Schraer, secretar al biroului juridic al CC al PCR, fusese avocatul lui Teohari Georgescu în procesele pe care acesta le avusese cu ocazia arestărilor din anii 1933–1934 și 1935. Intervențiile sale în calitate de avocat al mișcării muncitorești au determinat fie amânarea proceselor, fie punerea în libertate sau obținerea unor pedepse privative de libertate mai mici pentru Teohari Georgescu. După 23 august 1944, Schraer a fost numit secretar general al organizației de orientare procomunistă „Apărarea Patriotică”, calitate în care

o vizita des, la sediul CC al PCR, pe Ana Pauker. După instaurarea guvernului Petru Groza, Ana Pauker a insistat pe lângă Teohari Georgescu, noul ministru al Afacerilor Interne, pentru numirea lui Iosif Schraer în cadrul MAI într-o funcție echivalentă celei pe care o deținuse la „Apărarea Patriotică”. Ana Pauker își argumenta cererea prin faptul că Schraer activa într-o „organizație largă de masă” și că, „nefiind de naționalitate română, nu este bine mai ales că se bagă peste tot”. Așa a ajuns fostul avocat al mișcării muncitorești secretar general al MAI.

La prima vedere, numirea sa nu pare a înfățișa nimic surprinzător, apărând ca o firească recompensă a serviciilor aduse mișcării comuniste și muncitorești. Mai mult decât atât, ea pare a se încadra perfect în logica scenariului sovietizării României. Această, deoarece știm că în 1946, când Nicolae Turcu se afla în arestul MAI, Schraer i-a cerut lui Teohari Georgescu să-i dea dispoziții generalului Nicolski „ca acesta să-i creieze (sic!) posibilitatea să stea de vorbă cu Turcu, deoarece vrea să-l întrebe dacă Vintilă Ionescu a avut ca informator o persoană despre care se interesează organele sovietice” (ibidem, f. 308). Or, e greu de crezut că „organele sovietice” ar fi apelat direct la Schraer într-o astfel de problemă, dacă acesta nu ar fi întreținut relații speciale cu acestea.

Nu la fel de firească apare însă această numire dacă adăugăm faptul că, încă din 1941, Teohari Georgescu știa că asupra lui Schraer plana suspiciunea de a fi activat ca informator al Siguranței. Într-o convorbire pe care Georgescu o avusese, în vara aceluiași an, în închisoarea Caransebeș, cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, acesta din urmă îi spusese „că nu are încredere în Schraer, deoarece o discuție pe care a avut-o cu el la vorbitor a fost cunoscută de Siguranță”. În 1945, Teohari Georgescu îi împărtășește și Anei

Pauker bănuiala că Schraer a avut legături cu Siguranța, dar cedează până la urmă insistențelor sale de a-l numi secretar general al MAI. Ulterior, Teohari Georgescu va explica atitudinea sa prin aceea că: „Am luat cererea lui Ana Pauker de a-l numi pe Schraer în MAI drept o hotărâre și nu am ținut cont de cele ce cunoscusem de la secretarul general al partidului despre Schraer Iosif” (ibidem, vol. 4, f. 199-201, 209).

Împrejurarea documentează, încă o dată, proeminența în partid a Anei Pauker în perioada scursă de la desfășurarea lucrărilor Conferinței Naționale a PCR (octombrie 1945), în pofida faptului că decizia lui Stalin ca Gheorghe Gheorghiu-Dej, și nu Ana Pauker, să fie secretarul general al partidului fusese luată încă din ianuarie 1945.

Bănuiala că Iosif Schraer a fost informatorul Siguranței în perioada când partidul activase în ilegalitate a reapărut atunci când Avram Bunaciu, pe atunci și el secretar general al MAI, i-a relatat lui Teohari Georgescu că la arestarea fostului comisar de Siguranță Sava Dumitrescu (1946), Schraer „a avut o izbucnire nervoasă, spunând că Sava Dumitrescu este un bandit care trebuie împușcat”. Din această reacție, ministrul MAI a dedus că Schraer avusese legături informative cu Sava Dumitrescu și că, temându-se că acestea ar putea fi desconspirate în urma arestării, a încercat să inducă factorilor de decizie din minister ideea necesității eliminării sale.

Temerile privind legăturile lui Schraer cu fosta Siguranță nu s-au verificat însă la audierea lui Sava Dumitrescu. „În anul 1946, la scurt timp după cele cunoscute de la Bunaciu Avram – avea să relateze T. Georgescu – l-am chemat pe Sava Dumitrescu în cabinet la mine, care mi-a spus că s-a întâlnit de mai multe ori cu el la un medic, pe care acesta i-l recomandase și că a avut discuții generale

asupra situației politice, însă Schraier (sic!) Iosif nu i-a fost informator și nu i-a dat nici un fel de informații” (ibidem, f. 212).

După numai două zile, T. Georgescu revine asupra declarației anterioare, spunând că, de fapt, discuția cu Sava Dumitrescu nu a avut loc după

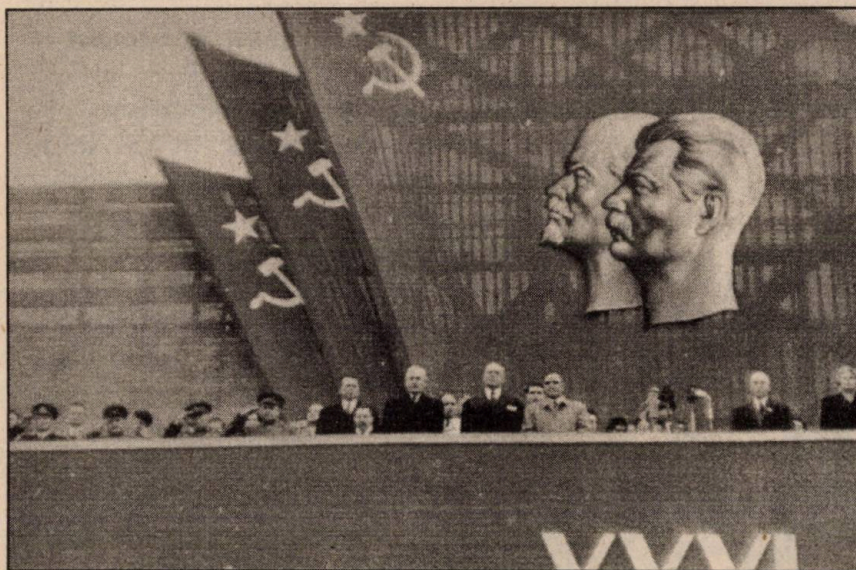
tar general al MAI? Răspunsul este simplu: la scurtă vreme după eliberarea din funcția pe care o deținuse în cadrul MAI, știindu-se intrat deja în vizorul ministerului pe care-l servise, Schraier se refugiază în Occident (1947). Or, argumentul fugii din țară a unui fost secretar general al MAI,

–, mulțumindu-se să-l pună doar sub urmărire, în intenția descoperirii unor eventuale legături suspecte. Iar, pe de altă parte, prin aceea că după ce Schraier a dispărut de la domiciliul său din București, T. Georgescu a dat dispoziții ca acesta să fie căutat „în vapoarele ce plecău de la Constanța și nu la granița de vest, considerată a fi „o graniță nepăzită”, prin care aveau loc „tregeri clandestine foarte frecvente” (ibidem, f. 284, 289). Vina lui Georgescu apărea cu atât mai mare, cu cât ulterior fugii lui Schraier s-ar fi descoperit o serie de legături de spionaj pe care acesta le-ar fi întreținut cu ziaristul Liviu Nasta, precum și cu Ivor Porter și Roy Melbourne, doi foști proeminenți funcționari ai Misiunilor britanică și americană în România (ibidem, f. 386; ibidem, vol.1, f. 26).

În ce ne privește, considerăm toate aceste acuze drept manevre ale Securității menite a spori „capetele de acuzare” ce trebuiau să asezoneze dosarul de anchetă al celui care, alături de Ana Pauker și Vasile Luca, se făcuse vinovat, în opinia partidului, de „deviere de dreapta”.

Cu toate acestea, faptul nud, surprinzător în sine, rămâne: în plin apogeu al procesului de sovietizare și comunizare a țării, un secretar general al Ministerului Afacerilor Interne, numit în această funcție la insistențele personale ale Anei Pauker și aflat în relații strânse cu „organele sovietice”, părăsește ilegal România, stabilindu-se în Occident.

Dacă adăugăm acestui fapt împrejurarea – relevantă anterior – a folosirii pe scară largă a foștilor funcționari ai Siguranței în activitatea informativă ce a însoțit acapararea puterii politice de către comuniști, ne putem contura o imagine a laturii obscure și contradictorii a activității MAI și a instituțiilor subordonate acestuia, în toată această perioadă crucială din istoria contemporană a României. ■

7 noiembrie 1948: tovarășii de la București omagiază revoluția bolșevică, actul de naștere al „noii ere”

cea cu Avram Bunaciu (1946), ci în 1947, cu puțin timp înaintea scoaterii lui I. Schraier din MAI și că, de fapt, ea a fost cea care a determinat eliberarea acestuia din funcție.

Prin această nouă depozitie, Teohari Georgescu dădea o anumită satisfacție presiunilor Securității care încerca, cu tot dinadinsul, să acrediteze imaginea unui trecut pătat al lui Schraier. Cu toate acestea, chiar și în această nouă depozitie, fondul problemei – faptul că I. Schraier nu a fost recrutat ca informator de cadre, Sava Dumitrescu, în mod expres, oferindu-i acestuia, în câteva rânduri, doar „unele informații” cu caracter neprecizat – rămâne neschimbat (ibidem, f. 222).

Se pune însă firesc întrebarea: ce interes avea Securitatea să acrediteze ideea trecutului pătat al fostului secre-

numit de Teohari Georgescu la insistențele Anei Pauker, cîntărea „greu” în demonstrarea tezei „devierii de dreapta” promovate de partid.

Cum a fost posibilă această defecțiune ne-o spune chiar T. Georgescu. Folosindu-se de o altă ieșire decît cea principală a locuinței sale, aflată permanent sub supravegherea lucrătorilor Siguranței, Schraier reușește să înșele vigilența acestora. Apoi, cu ajutorul unei călăuze, avînd asupra sa un pașaport al unui cumnat de al său, părăsește țara peste granița de vest, stabilindu-se în Italia (ibidem, f. 224, 290).

În opinia Securității, T. Georgescu era vinovat și de înlesnirea fugii lui Schraier din țară. Cum? Pe de o parte, prin faptul că, după eliberarea acestuia din funcție, nu a procedat la arestarea sa – așa cum i-o ceruse Gheorghiu-Dej

Stilpii de sprijin ai comunismului

Securitatea și statul polițienesc în România (1948 - 1964)

Dennis DELETANT

Dintre toate forțele de poliție secretă ale fostelor state comuniste din Europa de Răsărit, Securitatea din România a înregistrat cea mai mare notorietate; într-adevăr, obsesia manifestată de

mass-media occidentală față de această instituție în timpul revoluției din 1989 a fost atât de puternică încât însuși cuvântul „Securitate” a fost inclus în *Oxford English Dictionary*. Această obsesie a fost doar

o reflectare a succesului cu care Securitatea a reușit să se infiltreze în mintea românilor ca cel mai cumplit instrument al unui regim care, din punct de vedere al

caracterului represiv în perioada postbelică, a fost întrecut, vorbind de statele est-europene, doar de cel al lui Enver Hodja din Albania. La fel ca în cazul altor aparate de teroare politică, arma

cea mai puternică a securității a fost frica, iar profunzimea inoculării ei în rîndul populației românești constituie principalul motiv al succesului ei. În același mod, moștenirea acestei frici va influența

tiparul comportamental al multor români ani buni de acum încolo, îndeosebi dacă nu sînt convinși că practicile coercitive din trecut au fost abandonate.

Clarificări preliminare

Teama atrage după sine supunerea și este, prin urmare, un instrument foarte eficient. Din dovezile pe care am reușit să le strîng despre efectivele Securității, rezultă că numărul lor era cu mult mai mic decît am fi crezut în virtutea legendei populare. Evidențele arată că în 1950, la doi ani după înființarea ei, numărul lucrătorilor de toate gradele din cadrul Direcției Generale a Securității Poporului, Securitatea pe scurt, se ridica la aproape 5.000. În 1989, acest număr sporise la 14.259,

potrivit lui Virgil Măgureanu, directorul SRI (noul organ de securitate, înființat la 26 martie 1990 ca unul din succesorii Securității). Aceste cifre nu îi includ, desigur, pe zecile de mii de informatori pe care Securitatea, exploatînd teama, a reușit să-i recruteze, sporind la maxim eficiența ei prin extinderea tentaculelor sale în cele mai adînci colțuri ale societății românești, și nici pe zecile, referindu-ne la cifra din 1948, de consilieri sovietici care lucrau alături de ucenicii lor români în direcțiile naționale. Aceste cifre nu iau

în calcul Comandamentul Trupelor de Securitate, înființat la 7 februarie 1949 și plasat sub autoritatea ministerului de Interne. În momentul revoluției din 1989, aceste trupe de securitate totalizau 23.370 oameni și se aflau sub tutela Departamentului Securității Statului.

În cele ce urmează, mi-am propus să înfățișez, succint, evoluția Securității. (Cu acordul autorului și din rațiuni vizînd spațiul tipografic, din prezentul articol au fost lăsate deoparte cîteva subcapitole – n.red.). Nu

am avut intenția de a oferi explicații în legătură cu succesul Securității; o astfel de inițiativă trebuie să aștepte o altă ocazie. Voi urmări pur și simplu istoria Securității în România postbelică, voi analiza natura supunerii ei față de stăpînii sovietici și voi prezenta relațiile ei cu conducerea PCR.

Mare parte din ceea ce s-a scris despre Securitate în momentul revoluției, atît în presa română cît și în cea occidentală, erau articole de senzație, lipsite de claritate. Un exemplu concludent în acest sens a fost modul în care mulți români foloseau cuvîntul securitate și derivatul său „securist” ca termen general pentru oricine lucra în Ministerul de Interne. El a fost astfel aplicat membrilor poliției (miliția) din care făceau parte și secțiile de investigații penale, circulație rutieră, serviciul pașapoarte, serviciul penitenciar. Unii români au extins termenul securist și asupra celor care ocupau un post oriunde în administrație, indiferent că era vorba de un minister, o bancă, un spital, un CAP sau un post la CFR, într-atît era de puternică omniprezența sa. Un alt exemplu despre paranoia care înconjura Securitatea era și atribuirea uzuală a gradului de colonel oricărui lucrător al acestei instituții; nu existau grade mai mici. Corect aplicat, „Securitate” era termenul prescurtat denumind instituția care a supravegheat viețile românilor pe întreaga perioadă a regimului comunist, și care, pentru cea mai mare parte a sa, a fost cunoscută sub numele de Departamentul Securității Statului din cadrul Ministerului de Interne.

Marionetele sovieticilor

După instalarea guvernului Groza în martie 1945, miniștrii comuniști acționau ca marionete sovietice, ale căror mișcări erau regizate la Moscova și efectuate cu ajutorul con-

silierilor sovietici de la București. Începînd cu septembrie 1944, s-a efectuat cenzura politică, la instrucțiunile principalului cenzor sovietic, Serghei Dangulov (ulterior atașat de presă la Ambasada Sovietică), care controla fluxul de informații publice ce intrau și ieșeau din România. Printre șefii sovietici, aparținînd serviciilor de informații care transmiteau instrucțiuni lui Bodnăraș și Pintilie, se număra și Dmitri Gheorghievich Fedicikin, principalul reprezentant al Diviziunii de Informații Externe (INU) a NKGB. (Între anii 1941 – 1946, șeful INU a fost generalul Pavel Mihailovici Fitin).

La nivel de implicare politică directă, cea mai influentă personalitate a fost Andrei I. Vișinski, comisar adjunct pentru probleme externe al URSS. Prima măsură luată de Pătrășcanu, Georgescu, Bodnăraș și Pintilie la ordinul lui Vișinski a fost epurarea organelor pe care le conduceau. La 2 aprilie 1945, cotidianul PCR, „Scînteia”, anunța că cele cîteva sute de polițiști și cadre de contraspionaj care erau „vinovați de dezastrul care se abătuse asupra țării” (eufemismul comunist pentru „alianța cu Germania”) fuseseră arestați. Au fost aduși activiști de partid și oportuniști pentru a umple locurile goale.

Ca pretutindeni în țările satelite, autoritățile sovietice aveau nevoie în România de cadre de informații și securitate bine instruite, oameni de valoare și cu experiență. Eugen Cristescu, șeful SSI din timpul războiului, fusese dus în Uniunea Sovietică la 12 octombrie 1944 și încarcerat acolo în primăvara lui 1946. În absența sa, Cristescu a fost judecat și condamnat la trei ani închisoare pentru „abuz de putere”, la data de 17 aprilie 1945. La 6 mai 1946, s-a deschis la București „Procesul mării trădări naționale”, în care Mareșalul Antonescu și asociații lui, inclusiv Cristescu, erau acuzați de „crime de război”. Toți au fost găsiți

Născut în Norfolk, la 5.III.1946, **Dennis Deletant** a absolvit Facultatea de Limbi Slave și Est-Europene (cu specialitatea limba română), Universitatea din Londra (1968). Doctor în istorie (1976). Profesor la Institutul de Studii Slavone și Est-Europene, Universitatea din Londra. Consultant FCO Know How Fund pentru probleme românești. Distins, în 1995, cu titlul de „Officer of British Empire”, pentru contribuția la dezvoltarea relațiilor anglo-române. Membru de onoare al Institutului de Istorie „N. Iorga” și al Institutului de Istorie din Cluj-Napoca.

Căsătorit cu Andreea Deletant (n. Caracostea), din 1973.

Dintr-o bogată bibliografie de lucrări istorice originale și de traduceri din literatura română contemporană (Ana Blandiana, Marin Sorescu, Mircea Dinescu), menționăm doar cele mai recente contribuții ale prof. Deletant privind istoria noastră: *Studies in Romanian History* (Buc., Ed. Enciclopedică, 1991); *Ceașescu and the Securitate* (Londra, 1995).

vinovați și condamnați la moarte, însă sentința lui Cristescu a fost comutată la muncă silnică pe viață. Din dovezile indirecte pe care le avem la dispoziție, se pare că Cristescu a fost cruțat datorită valorii pe care o reprezenta pentru NKGB. Un agent român raporta, la 1 aprilie 1946, că: „șefii pe probleme informative de la Legația Americană din București își instruiseră agenții să caute unul din sediile NKVD

de lângă Bulevardul Carol. Se știe că fostul șef al SSI, Eugen Cristescu, se află în această clădire. El a acceptat să lucreze pentru NKVD. În momentul de față, el lucrează la sediul instituției de mai sus, împreună cu colonelul Borisov și lt. col. Leontiev. Eugen Cristescu coordonează activitatea NKVD în România. El a călătorit, în compania lui Borisov, la Moscova și, recent, la

cadrul Ministerului de Interne a fost împărțită în patru departamente numite servicii. Primul serviciu urmărea mișcările și activitatea străinilor, cel de al doilea răspundea de persoanele suspecte de subversiune, cel de al treilea intercepta corespondența, iar cel de al patrulea asigura legăturile radio în cadrul întregii organizații. În 1946, Direcției Poliției de Siguranță i s-a

sau unguirilor și de a verifica dacă nu se fac stocuri de alimente sau pentru a inspecta casele în vederea cazării refugiaților sau ofițerilor ruși. Fără o supraveghere legală a acestor intruziuni arbitrarie în viața oamenilor, ușurința cu care forțele de ordine au degenerat mai târziu în forțe represive în timpul regimului Groza a generat o teamă larg răspândită față de autorități.

La 20 martie 1947, au fost arestați 315 membri ai partidelor de opoziție, iar în luna următoare alți 600. Campania de eliminare a partidelor de opoziție, aprobată de Stalin și coordonată de Vișinski și Fedicikin, intrase în ultima ei fază. Acesta din urmă l-a instruit pe Pintilie să compromită conducerea Partidului Țărănesc, ceea ce Pintilie a făcut găsind un agent provocator care să-l convingă pe adjunctul lui Maniu, Ion Mihalache, să încerce să fugă din țară cu un avion furnizat de Pintilie. Planul a reușit și, la 14 iulie 1947, Mihalache și câteva personalități de frunte din PNT au fost arestate în momentul în care vroiau să plece spre Turcia decolând de pe aerodromul Tămădău, aflat la aproximativ 46 km de București. Câteva zile mai târziu, Maniu a fost arestat și întreaga conducere a PNT a fost adusă în instanță, la 30 octombrie, pentru complotare împotriva securității statului. Maniu și Mihalache au fost condamnați la muncă silnică pe viață, comutată în închisoare pe viață. Nici unul dintre ei nu a mai fost văzut de atunci în public, primul murind în închisoare în 1953, cel de al doilea în 1963.

Pătrășcanu a devenit și el ținta serviciului sovietic de securitate. Acuzăția Ministerului Justiției, cum că ar fi colaborat cu PNT înainte de instalarea guvernului Groza în martie 1945, îl adusese deja în atenția rușilor ca neprezentînd încredere și a alimentat suspiciunile că punea interesele personale, ca potențial lider național, mai presus decît cele ale politicii sovietice.

„Sultanul” moscovit (N. S. Hrușciov, în centru, lângă Gheorghiu-Dej) flancat de „vasalii” din țările-satelit (iunie 1960, Congresul VIII al PMR)

Paris. Cristescu a acceptat să colaboreze pentru a-și salva viața. Este însă prizonier și nu iese decît însoțit de doi șefi de la NKVD. Agenții americani au primit ordin să raporteze privind posibilitățile de contactare a lui Cristescu.

Cooperarea lui Cristescu cu autoritățile s-a făcut, totuși, în condițiile în care acesta se afla în detenție, căci condamnarea pe viață nu îi fusese suspendată, iar în aprilie 1949 ni s-a spus că a fost supus unor noi interogări efectuate de noua Securitate, DGSP. Aproape un an mai târziu, la 13 iunie 1950, Cristescu a murit, conform certificatului de deces, de atac de cord, în închisoarea Văcărești.

După impunerea guvernului Groza, în martie 1945, Direcția Poliției din

adăugat o nouă „brigadă specială mobilă” pentru a efectua arestările și a organiza transportul deținuților, al căror număr crescuse rapid după epurarea „fasciștilor” din viața publică, inițiată de prim-ministrul Groza la 7 martie 1945.

După ce Groza a ajuns premier, s-au format comitete cetățenești pentru sprijinirea forțelor de poliție, care fuseseră reduse, la ordinul sovieticilor, la 7.500 oameni, pe data de 7 martie 1945, și apoi epurate. Aceste comitete își asumaseră cu de la sine putere dreptul de a verifica actele cetățenilor pe stradă, de a percheziționa casele în căutarea unor așa-zise bunuri furate din URSS în timpul războiului sau fuseseră anterior proprietatea germanilor

Potrivit lui Ion Pacepa, în primăvara lui 1947, Pintilie l-a informat pe Piotr Vasilievici Fedotov, noul șef al serviciului de informații externe al KI – Comitetul de Informații – format din fuziunea INU cu GRU în toamna aceluși an, că „Pătrășcanu sabota drumul României spre comunism” și a furnizat dovezi că Ministerul Justiției îi proteja pe liderii partidelor de opoziție. La 20 februarie 1948, Pintilie a trimis un raport la Moscova, susținând că deținuse „dovezi covârșitoare” că Pătrășcanu fusese informator al Siguranței în timpul războiului. Două zile mai târziu, la Primul Congres al Partidului Muncitoresc Român, format în noiembrie anterior din uniunea Partidului Comunist cu Partidul Social Democrat, Teohari Georgescu l-a denunțat pe Pătrășcanu ca fiind „un exponent al ideologiei burgheze” care „a supraestimat forțele dușmanului”, adică ale clasei adverse, posibil ajutat de puterile imperialiste occidentale, dar nu s-a menționat nimic despre presupusa colaborare a lui Pătrășcanu cu poliția; de fapt, această acuzație împreună cu cea de activități de trădare, desfășurate în colaborare cu Forș înainte și după război, au fost făcute publice abia înainte de procesul său, în 1954.

La 29 aprilie 1948, Pătrășcanu a fost arestat la ordinele lui Dej și apoi nu a mai fost niciodată văzut în public. Împreună cu soția sa, el a fost mutat într-o vilă lângă Lacul Snagov, aflat la 35 km nord de București, și a fost ținut în izolare acolo pînă la 19 ianuarie 1949, cînd Pintilie, însoțit de colonelul Valerian Bucikov, șeful Direcției a șasea a DGSP care răspundea de paza lui Dej, și de Iosif Rangheț, membru adjunct al Biroului Politic care răspundea de cadrele de partid, i-a adus la sediul DGSP din Calea Rahovei – București, unde au fost introduși în celule separate din subsolul clădirii. Fiecare a fost apoi interogată foarte

amănunțit și apoi Lucrețiu a fost dus la sediul SSI pentru a fi interogată despre legăturile sale cu agențiile occidentale de spionaj. Aici, a căzut în mîinile lui Piotr Goncearuc, șeful secției de contraspionaj. Eduard Mezincescu, o înaltă oficialitate a Ministerului de Externe român în acea perioadă, a relatat recent unele amănunte ale discuțiilor cu Goncearuc, care dezvăluie principalele direcții de desfășurare a interogatoriului. Acestea includeau o propunere făcută lui Pătrășcanu în cursul unei vizite efectuate în 1947 la Bruxelles de a fugi în Occident și așa-zise tranzacții cu valută prin intermediul lui Herant Totossian, om de afaceri armean aflat în România. Însă obiectivul principal al lui Goncearuc era să descopere ce legături avea Pătrășcanu cu Serviciul Secret Britanic, menținute, conform acuzațiilor, prin intermediul unui folclorist, Harry Brauner, și al soției sale, Lena Constante, care fuseseră arestați în același timp cu soții Pătrășcanu.

Goncearuc a susținut că Pătrășcanu nu a fost torturat în timpul interogatoriului de la SSI, dar în ciuda acestui fapt, sursele lui Mezincescu susțin că a încercat să se sinucidă tăindu-și venele de la mîini cu o lamă. Pentru a împiedica depistarea provenienței lamei, Pătrășcanu a rupt-o în bucăți mai mici și apoi a înghițit-o. Lucrătorii SSI au fost instruiți să-i administreze lui Pătrășcanu laxative, încercînd să recupereze fragmentele, după care au analizat fecalele cu mare atenție. Deși au reușit să adune rămășițele obiectului, sucurile gastrice îndepărtaseră orice urmă de amprentă. Potrivit afirmațiilor gen.lt. Serghei Nikonov (Sergiu Nicolau), șeful SSI din acea perioadă, nu s-a găsit nici o dovadă privind legăturile lui Pătrășcanu cu Serviciul Britanic de Informații, în pofida interogatoriilor care au durat peste un an, însă Gheorghiu-Dej a ordonat continuarea chinurilor lui Pătrășcanu, care aveau să mai dureze încă patru ani.

O carieră ilustrativă

Promovarea lui Pintilie în Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, în februarie 1948, și a soției sale, Ana Toma, ea însăși agentă a INU în România, într-o funcție înaltă în ministerul de externe, au demonstrat influența covârșitoare pe care serviciul sovietic de securitate o exercita asupra Partidului Muncitoresc Român. Cariera Anei Toma (Grossman) ilustrează rolul pe care NKGB/INU îl încredințau agenților săi femei, care deseori erau denumite în cercurile PRM „amazoaie”. Infiltrată în partid în anii '30, ea pare să fi acționat mai mult ca un custode al partenerilor ei decît ca soție. Prima sa căsătorie cu un vechi comunist, Sorin Toma, s-a destrămat în urma exilului acestuia în URSS și în 1942 a devenit partenera lui Constantin Pîrvulescu, o altă personalitate a Partidului. Patru ani mai târziu s-a căsătorit cu Pintilie, bețiv notoriu asupra căruia NKGB/INU a considerat necesar să desfășoare o supraveghere totală datorită funcției pe care o deținea. Controlul sovietic a fost mai departe ilustrat de componența anturajului lui Dej, în 1948: secretara sa personală era Nina Nikonova, soția lui Serghei Nikonov, șeful SSI; șeful său de cabinet era Mihail Gavrilovici, agent al NKGB, iar șeful gărzii personale era Valerian Bucikov, alt agent sovietic.

La șase luni după promovarea lui în Comitetul Central, Pintilie a fost mutat din funcția de șef al secției politice și administrative a CC și investit șef al unui organ nou de securitate a statului, care înlocuia DPS sau Siguranța. El se numea Direcția Generală a Securității Poporului (DGSP) sau, mai scurt, Securitatea. Noul nume anunța o misiune nouă pentru poliția de securitate. Oficial, aceasta rămînea o direcție a Ministerului de Interne. Rolul său, definit în baza decretului de înființare

nr.221, din 30 august 1948, era acela de a apăra cuceririle democratice și de a asigura securitatea Republicii Populare Române împotriva uneltirilor dușmanilor interni și externi". Cu toate

Beria (în dreapta, alături de Malenkov), „arhitectul” terorii staliniste

acestea, apărarea „cucerilor democratice” însemna menținerea la putere a PMR și în felul acesta R.P. Română s-a certificat oficial drept un stat polițienesc. Cu două săptămâni mai devreme, la 15 august, gen.lt. Gheorghe Pintilie fusese numit prin decret director al DGSP. La 1 septembrie au fost numiți doi directori adjuncți, cu rangul de general maior; aceștia erau Alexandru Nicolski, evreu basarabean de limbă rusă, și Vladimir Mazuru, ucrainean din nordul Bucovinei (ulterior ambasadorul României în Polonia). Toți trei erau cadre sovietice ale NKGB (Comisariatul Popular pentru Securitatea Statului), care în 1946 fusese ridicat de la statutul de comisariat la cel de minister, devenind MGB, adică Ministerul Sovietic pentru Securitatea Statului. În același timp, NKVD (Comisariatul Popular pentru Afaceri Interne) a devenit MVD, adică Ministerului Sovietic pentru Afaceri Interne.

Activitatea tinerei DGSP era supravegheată de un corp de consilieri sovietici. Consilierul șef al MGB la București în perioada 1949 – 1953 a fost Alexandr Saharovski, care în 1956 a ajuns șeful Primei Direcții Principale a KGB. Ambasadorul sovietic la București, Serghei Kavtaradze, numit în 1948, care intra sub autoritatea noului

format KI (serviciul de informații externe) condus de Viaceslav Molotov și adjunctul său Fedotov, a fost însărcinat cu controlul rezidenților civili (MGB) și militari (GRU) din București, pentru o perioadă scurtă de timp, însă nu există dovezi că ambasadorul era superior în grad subordonaților nominali. În 1949, lui Molotov i-a succedat în funcția de ministru de externe și președinte al KI Vișinski, parazit din preajma lui Lavrenti Pavlovici Beria.

Beria a fost cel care a supravegheat crearea cadrului de securitate cu statele satelit. Deși Stalin încercase să-i diminueze puterea, care crescuse enorm ca urmare a extinderii rețelei de securitate în timpul războiului, înlocuindu-l ca șef al NKVD în 1946, Beria a rămas, în virtutea funcției sale de președinte adjunct al Consiliului de Miniștri și a slugărmeciei manifestate față de el de către noul șef al MGB, Viktor Semionovici Abakumov, cea de a doua personalitate ca influență din Uniunea Sovietică. Stilul de conducere exercitat de Abakumov în MGB era, asemenea celui ce-l caracteriza pe Beria, brutal, la fel fiind și oamenii aleși de NKGB/MGB să conducă poliția de securitate din România. Comportamentul lui Pintilie și Nicolski este grăitor. Primul a executat sentința cu moartea impusă de Gheorghiu-Dej în 1946 fostului secretar general al PCR, Ștefan Foriș. Pintilie l-a ridicat cu mașina pe Foriș de la reședința secretă unde era sechestrat încă de la arestarea sa, în aprilie 1944, și, cu ajutorul șoferului său sovietic Vania, l-a omorât pe Foriș în bătaie cu o bară de fier, pe o stradă lăturalnică din București. Apoi a dat instrucțiuni să fie omorâtă mama lui Foriș, din nou la ordinul lui Dej. Aceasta a fost înecată în râul Criș, legându-i-se pietre de moară de gât.

Boris Grünberg alias Alexandru Nicolski

Numele adevărat al lui Alexandru Nicolski era Boris Grünberg. Se născuse la 2 iunie 1915 la Chișinău, principalul oraș din Basarabia, la acea vreme aflată sub autoritate rusă. În 1932, s-a înscris în Uniunea Tineretului Comunist din orașul său natal, iar în anul următor a fost arestat și deținut timp de două săptămâni de către Siguranță. A obținut apoi un post la centrala telefonică din Chișinău. În decembrie 1940, la șase luni după anexarea Basarabiei de către URSS, a fost recrutat de NKVD și mutat la Cernăuți unde a urmat un curs de pregătire ca agent al direcției de informații externe (INU) a NKVD. I s-au întocmit acte false de identitate română pe numele de Vasile Ștefănescu și a fost trimis peste graniță, la 26 mai 1941, pentru a culege informații despre mișcările trupelor românești. După numai două ore, a fost arestat de către grănicerii români. Potrivit dosarelor de arhivă de la interogarea sa, cunoștințele rudimentare de limbă română i-au trădat cetățenia străină, ceea ce l-a făcut să se dea drept rus cu numele de Alexandru Sergheevici Nicolski. A fost judecat pentru spionaj în iulie 1941 și condamnat la muncă forțată pe viață. A fost trimis la închisoarea Ploiești, de unde a fost mutat la Aiud, unde se aflau și alți spioni sovietici, printre care Vladimir Gribici, Simion Zeigner și Afanasie Sisman, toți rămânând în România după eliberarea lor în august 1944. În octombrie 1944, Nicolski a intrat în poliție (Direcția Generală a Poliției) și după impunerea guvernului, în martie 1945, a fost numit șef al Corpului de Detectivi. La 17 martie 1947, a fost numit Inspector General al Siguranței (Poliția de Siguranță), iar când s-a înființat DGSP în anul următor, a fost numit adjunct al lui Pintilie.

În pofida vălului de secretizare care înconjură personalul DGSP, reputația lui Nicolski de brutalitate i-a adus prostul renume de a fi primul ofițer superior care a devenit notoriu în afara României. Într-o declarație făcută la Paris în ianuarie 1949, o tânără asistentă a primului ministru Rădescu, Adriana Georgescu Cosmovici, care a fost arestată la București în iulie 1945 pentru apartenență la grupul Tinerilor Liberali, pe care autoritățile comuniste îl etichetau drept „mișcare de rezistență”, a povestit cum „anchetatorii poliției secrete comuniste au bătut-o în mod repetat cu un săculeț de piele umplut cu nisip, au izbit-o cu capul de perete și au lovit-o peste față și bărbie pînă cînd i-au mai rămas doar șase dinți pe maxilarul inferior”. Ea a identificat trei anchetatori care au amenințat-o cu armele: Stroescu, Bulz și Nicolski. Unele documente, publicate după moartea lui Nicolski la 16 aprilie 1992, indică faptul că acesta a ordonat uciderea a șapte deținuți, considerați lideri ai unei mișcări de rezistență anti-comuniste, aflați în tranzit de la închisoarea Gherla.

Miliția și trupele de securitate

Alte două organe de securitate internă din R.P.Română au fost constituite la începutul anului 1949. La 23 ianuarie, a fost înființată Direcția Generală a Miliției – pentru a înlocui poliția și jandarmeria –, iar la 7 februarie, s-au format trupele de securitate. Ambele organe au fost plasate sub autoritatea Ministerului de Interne și gen. lt. Pavel Cristescu, se pare că de origine rusă, a fost numit comandant al primei instituții. Printre sarcinile Miliției se numărau: emiterea vizelor de domiciliu, ceea ce facilita sarcina de urmărire a deplasărilor populației, de supraveghere a suspectilor și de pregătire a deportărilor. La mijlocul anilor

'50, trupele de securitate numărau 165.000 de cadre, organizate în brigăzi și echipate cu artilerie și tancuri. Principalele lor îndatoriri erau: menținerea ordinii publice în majoritatea centrelor industriale și înăbușirea oricărei rezistențe împotriva unor măsuri guvernamentale cum ar fi colectivizarea sau naționalizarea proprietăților. Pe parcursul anilor '50, ele au fost chemate să lichideze rezistența partizanilor în zonele muntoase și, într-un rol mai pasiv, au fost folosite pentru raza coloniilor de muncă care în 1950 au fost plasate sub autoritatea unui depar-

tizarea agriculturii. Nerespectarea contractelor colective, făcute de reprezentanții partidului în numele muncitorilor industriali, se prevedea în baza Codului Penal din 1948, iar la începutul anului 1949 s-a votat o lege care impunea pedeapsa cu moartea pentru crime care amenințau securitatea statului sau dezvoltarea economiei naționale.

S-a introdus munca forțată, în conformitate cu Codul Muncii din 8 iunie 1950. „Prestarea temporară de muncă”, eufemism care ascundea trista realitate prin care Consiliul de Miniștri

avea dreptul să ceară cetățenilor acest serviciu, era folosită ca instrument de pedeapsă pentru miile de oameni acuzați de sabotaj economic și absenteism, printre care zeci de mii de țărani care se împotriviseră colectivizării forțate a agriculturii. Numărul deținuților era îngroșat de victimele deportărilor în masă, de regulă efectuate de

Articol din „Scînteia”, 24 ianuarie 1950

tament special din Ministerul de Interne, cunoscut sub numele de Direcția Unităților de Muncă.

Cele trei ramuri ale Ministerului de Interne, Miliția, DGSP și trupele de securitate, au fost instrumentele oarbe folosite de Stalin, Molotov și adjunctul său, Vișinski, pentru a impune românilor dictatura proletarietului. Revoluționarea societății românești a fost realizată prin eradicarea vestigiilor vechii ordini „burghezo-capitaliste”: politicienii democrați, avocații, ziariștii, preoții, proprietarii de pământ și industriașii au fost arestați și acuzați de conspirație cu puterile occidentale, îndeosebi cu SUA și Marea Britanie, în vederea răsturnării noului regim. Caracterul coercitiv al revoluției a reieșit în mod evident din metodele folosite pentru naționalizarea instituțiilor economice ale țării și pentru colec-

militie, începute în 1952 în orașele importante, pentru a face loc muncitorilor aduși aici ca să asigure forță de muncă pentru noile fabrici urbane înființate în virtutea politicii de industrializare. Conform unui decret din 16 februarie 1952, mai multe categorii de persoane urmau să fie deportate din București. Familiile criminalilor de război, persoanelor din închisori și ale celor care fugiseră în străinătate urmau să primească înștiințare că vor fi deportate cu 12 – 14 ore înainte și aveau voie să ia cu ele doar 50 kg de bagaj. Ofițerii epurați din rândurile armatei, foștii judecători, avocații și industriașii, precum și cei care dețineau mai mult de 10 hectare de pământ erau, de asemenea, deportați, însă aveau voie să-și ia toate bunurile cu ei.

La sfîrșitul anului 1952, nici un locuitor de la oraș nu avea voie să-și

schimbe domiciliul fără aprobarea obținută de la „Biroul de locuințe cu chirie” și orice deplasare între orașe era controlată de miliție. Călătoriile erau aprobate doar în interes de serviciu și pentru motive de sănătate. Orice persoană care stătea în alt loc decât domiciliul stabil mai mult de 24 de ore trebuia să se înregistreze la miliție, inclusiv cele care stăteau la hotel sau la rude, iar străinii aveau nevoie de autorizație pentru orice deplasare făcută în interiorul țării. Restricțiile asupra călătoriilor, atât pentru români cât și pentru străini, au fost ridicate la începutul anilor '60, dar celelalte forme de control au rămas în vigoare pînă la răsturnarea lui Ceaușescu.

Ministerul Securității Statului

Sedința plenară a partidului din 26 – 27 mai l-a îndepărtat pe Georgescu din funcția de ministru de interne pe care o deținea încă din noiembrie 1944, numindu-l pe Alexandru Drăghici succesorul său. Drăghici fusese adjunctul lui Pintilie la secția politică și administrativă a Comitetului Central, printre sarcinile sale numărîndu-se supravegherea contrainformativă a membrilor CC, iar cînd Pintilie a plecat să preia conducerea DGSP, Drăghici i-a urmat în funcție. Patru luni mai tîrziu, la 20 septembrie 1952, DGSS s-a separat de Ministerul de Interne și a fost încorporat într-un organism nou, distinct – Ministerul Securității Statului. Structura DGSS a rămas neschimbată, cu excepția înființării unui inspectorat general și a unei secții K pentru contrainformații în cadrul miliției și închisorilor. Această reorganizare a fost de scurtă durată; este posibil ca conflictul cu Beria și arestarea sa în iunie 1953 să fi avertizat noua conducere sovietică, în frunte cu Hrușcirov, despre perioadele pe care le implică acordarea unei libertăți prea

mari serviciului de securitate, motiv pentru care s-au dat instrucțiuni consilierilor sovietici din București să recomande fuziunea MSS cu Ministerul de Interne. La 7 septembrie 1955, s-a decretat fuziunea celor două instituții.

Spre deosebire de Polonia și Ungaria, moartea lui Stalin, survenită în martie 1953 a avut un impact nesemnificativ asupra afacerilor interne ale României: nu a avut loc nici o schimbare majoră în conducerea Partidului, nici o măsură de descentralizare a economiei și nu a încetat colectivizarea agriculturii. Doar Dej a făcut o simplă paradă privind principiul conducerii colective introdus de Hrușcirov. Liderul român a mai luat încă o măsură vizînd ținerea sub control a partidului: a ordonat judecarea lui Lucrețiu Pătrășcanu în secret, între 6 – 13 aprilie 1954 și împușcarea lui de către plutonul de execuție patru zile mai tîrziu, pe data de 17 aprilie, la ora 3.

Imaginea regimului de teroare aparent arbitrară nu a fost îndulcită de amnistia de scurtă durată a deținuților politici în 1955 și nici de relatările conform cărora condițiile de detenție s-ar fi îmbunătățit între anii 1955 – 1957. Dimpotrivă, atitudinea României în timpul revoluției din Ungaria a dovedit încă o dată că este unul dintre cele mai represive regimuri est-europene și cele mai fidele state satelit ale Uniunii Sovietice. Mii de studenți care au participat la demonstrațiile de la București și din municipiul Cluj, în semn de sprijin pentru colegii lor din Ungaria, au fost arestați, alături de ei fiind aduse în închisoare și persoanele amnistiate în 1955. Fidelitatea lui Dej s-a manifestat și în acțiuni în care a fost implicat serviciul de securitate român.

Convergența de interese și nu numai dorința de imitare a fost cea care a determinat poziția adoptată de Dej și colegii săi. Ei aveau două motive

majore de îngrijorare: o revoluție plină de succes, la Budapesta, îndreptată împotriva regimului comunist s-ar fi putut răspîndi și în rîndul celor două milioane etnici maghiari din Transilvania, declanșînd astfel o revoltă anti-comunistă în România; în al doilea rînd, o Ungarie necomunistă ar fi putut emite pretenții asupra unor părți din Transilvania. Hrușcirov și Georgi Malenkov au făcut o vizită în secret la București, la 1 noiembrie 1956, pentru a discuta cu liderii români, bulgari și cehoslovaci criza din Ungaria. Trioul românesc format din Dej, Bodnăraș și Ceaușescu s-a pronunțat în favoarea unei intervenții militare ferme împotriva guvernului Imre Nagy și trupele sovietice staționate în România s-au aflat printre primele care au traversat granița cu Ungaria, la 26 octombrie, pentru a consolida prezența sovietică.

Bodnăraș, agent NKGB

O persoană cheie din cadrul partidului care a sprijinit măsura de intervenție sovietică în Ungaria a fost agentul NKGB Emil Bodnăraș. În timpul revoluției, el a fost numit ministru al transporturilor și comunicațiilor și în această calitate el a supervizat lărgirea drumurilor de importanță strategică pentru trupele sovietice aflate în tranzit prin România. El a contribuit probabil la realizarea aranjamentelor vizînd detenția lui Imre Nagy în România, căci la 21 noiembrie el și cu Dej i-au făcut o vizită lui Janos Kadar, noul prim-secretar al Partidului Comunist Ungar, iar în ziua următoare Nagy a fost răpit de către KGB și adus cu avionul la București, unde i s-a acordat ceea ce ministrul român de externe Grigore Preoteasa a numit „azil”. În realitate, el a fost deținut într-o casă conspirativă a Securității de lîngă Săftica, la nord de București, unde a fost interogată de Boris Sumilin, principalul consilier KGB, „pentru activități

contrarevoluționare“ și nu i s-a permis să fie vizitat de oficialități ale ONU, așa cum promisese Preoteasa, pentru a dovedi că nu era supus constrângerii. Sute de alți susținători importanți ai lui Nagy i-au împărțășit soarta în România, printre ei aflându-se și Georgy Lukacs.

Un alt scop al vizitei lui Dej și Bodnăraș la Budapesta, în aparență pentru a furniza alimentele și medicamentele necesare de urgență în urma revoluției, a fost acela de a ajuta la reorganizarea serviciului de securitate ungar, AVH, care fusese decimat. Cîteva sute de agenți ai Securității de origine maghiară au fost trimiși la Budapesta și șederea prelungită a lui Bodnăraș în capitala ungară indică faptul că era strîns implicat în această operațiune. Un al doilea agent sovietic „în straie românești“ care l-a asistat pe Bodnăraș a fost Wilhelm Einhorn, un

exista doar Direcția întâi pentru informații externe, căci DIE s-a înființat abia în 1972), sub acoperirea de consilier al Ambasadei române, devenind șeful centralei DIE nou înființate aici.

Pacepa ne-a relatat că participarea Securității la operațiunile informative și de securitate din Ungaria, coordonate de sovietici, avusese loc și înainte de revoluție, cînd fuseseră implicați tot agenți maghiari din Transilvania. Numeroși asemenea agenți din Direcția întâi au fost trimiși ca vizitatori în Ungaria, via Occident, cu pașapoarte false austriece, vest-germane, franceze și italiene, pentru a-i depista pe „contrarevoluționarii“ unguri, iar informațiile culese erau transmise la București. Se pare că această campanie a fost coordonată de Ceaușescu cu ajutorul unui consilier KGB.

Satisfacția sovieticilor față de rolul jucat de România în octombrie și

Emil Bodnăraș (primul din stînga), la o aplicație militară din anii '50

maghiar din Transilvania, de origine evreiască, care fusese recrutat de NKVD, luptase ca voluntar în brigăzile internaționale în războiul civil din Spania, iar apoi fusese numit director al secretariatului DGSP, în toamna lui 1948, cu rangul de maior. Potrivit lui Ion Pacepa, Einhorn a fost trimis la Budapesta în calitate de director adjunct al DIE (strict vorbind, în 1956

noiembrie 1956 trebuie să fi contribuit considerabil la decizia luată de liderul de la Kremlin, N. S. Hrușciiov, doi ani mai tîrziu, și anume de a retrage trupele sovietice. Pentru a compensa retragerea și a risipi temerile sovieticilor că această măsură ar putea demola temelia regimului comunist

din România, Gheorghe Gheorghiu-Dej a aprobat introducerea urgentă a unor măsuri stricte de securitate internă pentru menținerea controlului partidului. S-au adus amendamente Codului Penal care erau mai drastice decît pedeapsa cu moartea promulgată în 1949. În decretul nr. 318, din 21 iulie 1958, erau definite noile infracțiuni care atrăgeau pedeapsa cu moartea.

Articolul 0 din Cod impunea pedeapsa cu moartea oricărui cetățean român care contacta un străin pentru a comite o faptă care ar provoca implicarea statului român într-o declarație de neutralitate sau într-o declarație de război. Această prevedere era destinată în mod clar să-i descurajeze pe cei care ar fi fost tentați să urmeze exemplul lui Imre Nagy din Ungaria, care, în timpul revoluției din 1956, proclamase neutralitatea țării și astfel, implicit, retragerea sa din pactul de la Varșovia. Această tentativă se putea dovedi chiar mai mare în absența forței sovietice de ocupație. Definiția „sabotajului economic“ a fost extinsă incluzîndu-se furtul și mita, sau așa-zisele acte huli-ganice comise de tineri. În toamna anului 1958, s-au aplicat primele pedepse cu moartea. În zonele mlăștinoase din Delta Dunării s-au înființat centre corecționale, în special la Periprava, pentru a canaliza fluxul de condamnați la muncă forțată în baza noilor prevederi legale, în vederea recoltării stufului pentru fabricile de celuloză recent construite, finanțate în comun de România, Polonia, Cehoslovacia și RDG. Un alt decret anunța alt val de epurări vizîndu-i pe ofițerii din fosta armată regală, pe foștii proprietari de terenuri, persoanele cu dosar „politic“ și copiii categoriilor mai sus menționate. Pe scară mult mai redusă, și divulgarea locului unde se aflau arhivele românești atrăgeau după sine pedeapsa cu moartea.

Regimul de teroare continuă

Severitatea deosebită a acestor măsuri noi nu a fost singurul element care a transmis un semnal clar poporului român că regimul de teroare nu va scădea în intensitate; faptul că ele nu au fost publicate în presă sau la radio (ci doar în „Monitorul Oficial“, echivalentul publicației „Hansard“) a

generat o stare de incertitudine în legătură cu legislația, amplificând astfel sentimentul de teamă inoculat populației. Caracterul arbitrar al modului de aplicare a legislației cu ajutorul instrumentelor statului polițienesc a servit perfect la sporirea controlului exercitat de regim prin teroare, într-un moment când, în mod ironic, cel mai cunoscut simbol al puterii sovietice, Armata Roșie, fusese retrasă.

În spatele ironiei se află și explicația: Dej făcea distincție între modelul sovietic și Uniunea Sovietică. Optînd pentru primul, Dej a îndreptat partidul și țara pe un nou curs, de autonomie față de stăpînul său sovietic, refuzînd să accepte pentru România în cadrul CAER rolul de „coș de pîine” al membrilor mai puternici industrializați, ca RDG și Cehoslovacia. Există și un paradox aici, așa cum a subliniat și Michael Shafir. Îmbrățișarea de către Dej a valorilor leninist-staliniste de industrializare l-a transformat într-un „comunist național”. Mai mult, aceeași consecvență față de principiile staliniste a dus în cele din urmă la diminuarea terorii instituționalizate.

Ruptura cu Moscova s-a produs, rețut și neuniform, cu fluctuații în

evoluția sa. Principiul comunismului național a fost formulat la cel de-al Treilea Congres al Partidului Muncitoresc Român din iunie 1960. Politica externă și economică a României a devenit mai independentă față de Moscova și odată cu aceste schimbări s-a produs și o schimbare vizibilă în ceea ce privește severitatea regimului polițienesc. Dej a autorizat deschiderea închisorilor politice în 1962 și, potrivit cifrelor oficiale, au fost eliberați 1.304 de deținuți.

În anul următor, au mai fost eliberați încă 2.892 de deținuți politici, iar în primele patru luni ale lui 1964 au fost eliberați „ultimii” 464 de deținuți. Există mari îndoeli privind exactitatea acestor cifre referitoare la numărul deținuților politici aflați în acea perioadă în închisorile românești (4.500). Chiar și admitînd că mulți dintre cei arestați la sfîrșitul anilor '40 și la începutul anilor '50 au pierit în închisori, nu trebuie să uităm numărul masiv al celor arestați și rearestați după revoluția din 1956 din Ungaria și valurile de arestări de după retragerea trupelor sovietice. Pînă cînd nu se vor publica dosarele închisorilor din această perioadă, nu vom putea să stabilim în ce măsură aceste cifre dena-

turează adevărul, însă putem afirma fără teamă că numărul celor aflați în detenție pentru infracțiuni „politice” în momentul amnistiei se ridica la zeci de mii.

Desprinderea lui Dej de Moscova, atingînd coarda sensibilă a puter-nicelor sentimente antirusești nutrite de majoritatea românilor, a atras sprijinul pentru regimul său, chiar și în rîndul deținuților proaspăt eliberați, care priveau amnistia numai din punctul de vedere care o lega de ruptura cu Moscova și noul „liberalism” al lui Dej; ei nu au uitat, totuși, că același Dej fusese cel care autorizase măsurile de trimitere a lor la închisoare. Amnistia a marcat sfîrșitul unei ere de teroare politică care a costat viața a zeci, poate sute de mii de români, provenind din elitele politice, economice și culturale precomuniste și din categoriile situate sub acestea, însă instrumentul acelei terori, Securitatea, a rămas intactă, nereformată și atot-prezentă. Ea, și puternicul și ambițiosul său șef, ministrul de interne Alexandru Drăghici, care deținea această funcție din mai 1952, a rămas o amintire constantă a trecutului și a amenințare pentru prezent.

26 ianuarie 1958, CC al PMR: decorarea lui Nicolae Ceaușescu, la împlinirea vîrstei de 40 de ani. În spatele sărbătoritului, Drăghici, în uniformă de general. Ceilalți trei, de la dreapta la stînga, sînt: Chivu Stoica, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Gheorghe Apostol

Organizarea Serviciului Român de Securitate (1948-1964)

Toate informațiile prezentate mai jos despre organizarea serviciilor române de Securitate pînă în anul 1964 sînt luate din lucrarea „Organizarea și funcționarea Organelor Ministerului de Interne de la înființare pînă în prezent”. Rămîn recunoscător autorităților de resort din România pentru faptul că mi-au permis să consult acest document.

1. Organizarea DGSP (Direcția Generală a Securității Poporului) așa cum a fost stabilită prin decretul din 30 august 1948:

Direcția I-a - Informații interne

Direcția a II-a - Contrsabotaj

Direcția a III-a - Contraspionaj în Penitenciare și Poliție

Direcția a IV-a - Contraspionaj în Forțele Armate

Direcția a V-a - Cercetări Penale

Direcția a VI-a - Protecția ministerelor

Direcția a VII-a - Tehnică

Direcția a VIII-a - Cadre

Direcția a IX-a - Politică (răspunde de puritatea partidului)

Direcția a X-a - Administrație

Departamentele auxiliare se ocupau cu interceptarea corespondenței, supravegherea și interceptarea convorbirilor și o secție de cifru plus un secretariat.

2. La 30 martie 1951, prin decretul numărul 50, DGSP își schimbă numele în DGSS (Direcția Generală a Securității Statului), structurată după cum urmează:

Direcția A - Informații Externe

Direcția B - Contraspionaj

Direcția C - Contrsabotaj

Direcția D - Transport

Direcția E - Contraspionaj în Miliție

Direcția F - Filajul

Direcția G - Cercetări Penale

Direcția H - Contraspionaj în Forțele Armate

Direcția I - Protecția conducerii Partidului

Direcția J - Cadre și școli

Direcția K - Administrația

Direcția L - Politică

Mai existau și departamente pentru contabilitate, arhivă, interceptarea corespondenței, transportul documentelor secrete și secretariat. Pentru a reflecta reorganizarea administrației locale din septembrie 1950, cînd județele au fost împărțite astfel încît să formeze 28 regiuni, numărul direcțiilor regionale a sporit pentru a corespunde acestei cifre.

3. Ministerul Securității Statului a fost înființat ca un organism distinct de Ministerul de Interne, la data de 20 septembrie 1952. În el era încorporat și DGSS.

4. La 7 septembrie 1953, Ministerul Securității Statului a fuzionat cu Ministerul de Interne.

5. Ministerul de Interne a fost reorganizat, la 11 iulie 1956, și a fost împărțit în două departamente: Departamentul Securității și Departamentul Internelor. Cel de al doilea răspundea de miliție și închisori, în timp ce primul a moștenit structura DGSS cu următoarele modificări:

Direcția I - Informații externe

Direcția a II-a - Contraspionaj

Direcția a III-a - Informații interne

Direcția a IV-a - Contrsabotaj

Direcția a V-a - Contraspionaj în Forțele Armate

Direcția a VI-a - Transport

Direcția a VII-a - Filajul

Direcția a VIII-a - Cercetări Penale

Direcția a IX-a - Protecția conducerii partidului

Direcția cadre și învățămînt

Direcția administrativă

Secretariat

Departamentul B - Contrainformații radio

Departamentul C - Arhive

Departamentul D - Transport deținuți

Departamentul F - Interceptarea corespondenței

Departamentul H - Cifru

Departamentul K - Contraspionaj în închisori și miliție

Departamentul T - Tehnic

O școală pentru pregătirea ofițerilor și alta pentru învățarea limbilor străine au fost și ele plasate sub controlul Departamentului Securității, la fel ca trupele de securitate și grăniceri.

6. La 30 mai 1963, controlul trupelor de securitate a fost luat Departamentului Securității și atribuit unui departament separat din cadrul Ministerului de Interne. Prin același decret din 30 mai, Direcția I (Informații externe) a fost rebotezată UM 0123/1, adică Direcția Generală de Informații Externe (DGIE). ■

Ură, sânge și suferință

Pagini din „copilăria” Securității române

Marius OPREA

În primele luni ale anului 1990, în București, pe un peron al Gării de Nord s-au întâlnit două vechi cunoștințe: un fost ofițer de Securitate, cândva la comanda unei direcții regionale din Moldova, și un magistrat militar care se apropia de pensie...

„Știi – povestea bătrînului securist – ce simt eu acum, în timpurile astea, cînd toți tipă că ne vor pielea? Nu-mi e frică nici de pușcărie și nici de moarte. Am văzut destule din amîndouă. Mă macină însă o nelămurire. E vorba de o poveste veche. Tocmai fusesem încadrat la Securitate, în vara lui '49, la Buzău, și șeful mi-a dat ordin să mă duc să aduc pentru cercetări, adică să arestez, un preot din comuna P... Am plecat cu trenul (mașinile erau ocupate cu misiuni mai importante), însoțit de un soldat. Într-un buzunar al hainei aveam pistolul, iar în celălalt o fascicolă din *Tînăra Gardă* a lui Fadeev. M-am pus pe citit pînă la destinație. Cînd am ajuns, n-am reușit să dau de popă. Presimțise, ori cineva i-a dat de veste și s-a ascuns. Așa că, în ciudat, am așteptat un tren de întoarcere. În tren, m-am pus din nou pe citit, dar nu mă puteam concentra asupra acțiunii – prima mea misiune eșuase. Deodată, în compartimentul în care eram, a intrat un preot. Cînd s-a apropiat gara și am ieșit pe culoar, întîmpîndu-ne spre ușă, l-am prins pe

la spate de mîină, l-am îndboldit ascuns cu pistolul și i-am spus să nu facă zgomot și să meargă unde-i spun. Așa că l-am arestat pe preotul ăla; era mic de stat, la vreo 50 de ani, uscățiv. L-am dus la sediu, pe atunci plasat într-o veche casă boierească, și l-am închis în beci, care îndeplinea provizoriu rolul de arest. Erau mai mulți reținuți acolo, printre lemne și grămezi de cărbune. Am urcat la birouri și am raportat îndeplinirea misiunii, după care zilele au trecut – și în vîltoarea aia am uitat cu totul de popă – cînd, după două săptămîni, într-o seară, soldatul cu care fusesem în misiune și acum păzea arestul s-a apropiat de mine și mi-a spus cu o voce scăzută: «Tovarășe locotenent, permiteți să raportez, ce facem cu preotul? Vrea să vă vorbească». Mi-am adus atunci aminte de el și am cerut să-l scoată. Era plin de

M-a cuprins un soi de milă; i-am dat un șut în cur și l-am scos apoi afară pe poartă. A dispărut în întuneric. Și știi ce mă macină, de nici nu mai pot dormi? O întrebare. Cum l-o fi chemat pe omul ăla?”. (Relatare a magistratului militar în rezervă S.)

Năravuri vechi în haine noi

Primele zile de activitate ale Direcției Generale a Securității Poporului, după apariția Decretului 221, din 30 august 1948, n-au fost deloc ușoare. Atribuțiile instituției erau clar stipulate de decret („apărarea cuceririlor democratice și asigurarea securității Republicii Populare Române contra dușmanilor din interior și exterior”) și, ca atare; pentru cei înregimentați deja în acțiunile repre-

Teohari Georgescu (al patrulea din stînga), ministru de interne, în vizită la Inspectoratul de Jandarmi, 1945

praf de cărbune, cu sutana ruptă și mînjită de fecale, iar ochii îi jucau în cap de spaimă. N-a reușit să îngaime nici un cuvînt; scotea doar un scîncet înfundat, ca atunci cînd tipi în vis.

sive ordonate de comuniști pentru „lichidarea dușmanului de clasă” în numele „consolidării democrației populare”, înființarea DGSP nu a reprezentat o discontinuitate în

„muncă“. Era practic o mai bună repartizare a atribuțiilor și o centralizare a activității represive de care se ocupa acum, cu preponderență, noua instituție. Așa că au fost „vărsați“ la Securitate inspectorii comuniști sau simpatizanți din poliția de Siguranță și subordonații lor, oamenii lui A. Nicolski din Corpul Detectivilor, veterani ai Formațiunilor de Luptă Patriotică și ai partidului comunist ș.a. Li se adăugau proaspeții încadrați, care nu îndepliniseră pînă la 1 septembrie 1948 (dată la care Securitatea și-a intrat practic în atribuții) o astfel de „sarcină“. Erau tineri activiști de partid, cu o „origine socială sănătoasă“. Recomandați special pentru „munca de Securitate“ de organizația de bază din care proveneau, și mulți participaseră înainte și după instalarea guvernului „de largă concentrare democratică“ al lui Petru Groză la acțiuni comuniste de intimidare a opoziției. Toți aceștia, de la activiști de partid și agenți sovietici la comisari pocăiți sau tineri strungari, adunați de acum laolaltă, trebuiau să poarte o uniformă, să se supună unui program riguros și unor instrucțiuni precise.

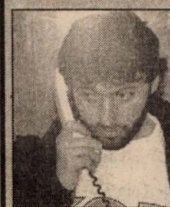
Înființarea DGSP a reprezentat, practic, o „reorganizare“ a acțiunilor represive și s-a realizat o mai bună coordonare a lor de către partid și consilierii sovietici. Termenul este folosit în stenograma primei ședințe de bilanț și analiză a instituției: „Astăzi, 11 februarie 1949, orele 10 a.m., a avut loc o ședință de analiză a muncii a Direcțiunii Generale a Securității Poporului, pe perioada de la reorganizare – 1 septembrie 1948 – și pînă în prezent“. Această reorganizare a fost efectuată sub atenta îndrumare a consilierilor sovietici, ofițeri ai Ministerului Sovietic pentru Securitatea Statului (MGB, fostul NKVD și viitor KGB), probabil sub îndrumarea generalului Dmitri Gheorghievici Fedicikin, șeful agen-

turilor sovietice din Bulgaria și România, cu începere din 1938. Puterea sa la București era atât de mare, după cum își amintește fostul ofițer KGB Oleg Gordievski, încît el îi dădea „sfaturi“ lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și îi controla activitatea prin intermediul șefului de cabinet Mihail Gavrilovici și a șefului gărzii personale, Valerian Bucikov, doi agenți sovietici. Pentru contribuția lui Fedicikin la crearea agenților NKVD și a instituțiilor represive din România și Bulgaria, portretul îi va fi așezat după moarte la loc de cinste în Camera Memoriei de la Directoratul KGB.

Nu este de mirare, deci, că la conducerea Securității au fost numiți ofițeri sub acoperire ai spionajului sovietic (INU), vechi agenți ai NKVD. Funcția de director al DGSP i-a fost încredințată, odată cu gradul de general locotenent, lui Pintilie Gheorghe (pe numele său adevărat, Pantelei Bodnarenko, ucrainean de origine), iar directori adjuncți au fost numiți alți doi agenți sovietici, Alexandru Nicolski (Boris Grünberg, evreu basarabean, ofițer NKVD din 1940) și Vladimir Mazuru (ucrainean născut în nordul Bucovinei), care au primit gradul de general-maior. Numirea celor trei s-a făcut la mijlocul lunii august, iar vreme de două săptămîni, cu mîncile suflecate, ei au lucrat la definitivarea schemei de funcționare și încadrare a viitoarei Securități.

De la bască la caschetă

După retragerea la Moscova a generalului Fedicikin, a fost numit șef al consilierilor sovietici care supravegheau și îndrumau activitatea noii instituții Alexandr Saharovski, cel care, în 1956, avea să coordoneze spionajul sovietic. Nici un nume al vreunui cadru de conducere al Securității

Născut la Tîrgoviște (22.V. 1964), **Marius Oprea** este absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea București (1988). Corespondent al Biroului din București al postului Radio Europa Liberă. Doctorand în istorie (cu tema „Rolul și evoluția Securității în RPR“). Colaborează constant la „Dilema“ și „Sfera Politicii“, cu articole și studii privind istoria poliției politice din anii României comuniste. Lucrări recente: *Plimbare pe ulița tipografiei* (Buc., 1996); „Devierea de dreapta“, în „Dosarele istoriei“, nr. 2.

nu a fost trecut în organigramă la înființarea instituției fără acceptul consilierilor sovietici. Bugetul acestei prime organigrame din 1948 prevedea un efectiv de 4.641 posturi, dintre care, la 11 februarie 1949, erau ocupate 3.549. Dintre posturile neacoperite, cele mai multe erau cele de ofițeri superiori; lipseau din schemă un general maior, 23 de colonei, 20 de lt.colonei, 131 maiori și 330 căpitani. Nu la fel de mare era deficitul de cadre inferioare; ba chiar, exista un excedent de 181 plutonieri! Pintilie Gheorghe comenta astfel situația: „Cauza încadrării în grade mici este în primul rînd din motivul că nu s-a putut aprecia la început capacitatea oamenilor și apoi pentru că s-a lăsat oamenilor posibilitatea de înaintare în grad“.

DGSP avea la înființare și o bună „compoziție socială“, din punctul de vedere al comuniștilor: 64% fuseseră muncitori, 4% țărani, 28% funcționari, două procente din personal nu și-a precizat originea, iar alți 2% dintre cei încadrați la Securitate erau... intelectu-

ali! Grijă Direcției a VIII-a de cadre pentru păstrarea „originii sociale sănătoase” a aparatului s-a perpetuat, odată cu preocuparea de a mări puterea și eficiența sa. Așa că în 1951, odată cu escaladarea „luptei de clasă” purtată de comuniști împotriva restului poporului român, luptă în care Securitatea era definită drept „tăiș al sabiei”, organigrama Direcției Generale a Securității Poporului crescuse de aproape cinci ori (la 15.280 posturi), păstrându-se aceleași criterii de încadrare: originea și „ura de clasă”, cum numesc documentele instituției din acel timp lipsa de scrupule și tăria pumnului. Comparativ deci, din cei aproximativ 10.000 de securiști încadrați (restul schemei era încă neocupată), 4.173 fuseseră muncitori, 143 muncitori agricoli, 3.484 țărani săraci, 508 țărani mijlocași, 853 funcționari, 131 meseriași, 107 comercianți ș.a.m.d.

Cum a „rezolvat” Securitatea problema națională

Există în aceleași scripte și date privind compoziția etnică a fostei poliții politice în anii stalinismului. După decembrie 1989, cadre ale Securității, formate în anii național-comunismului, ofițeri mai bătrâni care caută să-și liniștească astfel conștiințele, foști activiști de partid sau simpli xenofobi au insistat asupra identității ne-românești a celor care au săvârșit atrocități în numele comunismului.

Documentele îi contrazic. Primele statistici din punct de vedere etnic făcute la Direcția Generală a Securității arată că din 60 de ofițeri superiori (de la maior în sus) aflați în structurile de comandă ale Direcției Generale, 38 erau români, 15 evrei, 3 unguri, 2 ucraineni, un ceh și un armean. Cît privește structura centrală

și teritorială a aparatului de Securitate, în ședința de analiză a muncii din 11 februarie 1949, generalul Gheorghe Pintilie arăta între altele: „componența națională a personalului Direcțiunii Generale a Securității Poporului este următoarea: la Direcția Generală 890 români, 127 evrei, 7 maghiari, 5 ruși, 6 greci, 2 armeni, câte un iugoslav, ceh, bulgar, polonez, neamț și italian. La Direcția de Securitate București sînt 260 români, 22 evrei, 2

**Procesul-verbal de
interogatoriu al lui
Alexandru Nicolski
(7.VII.1941) – sus – și un
raport al aceluiași, din
18.VIII.1955**

maghiari, un rus, un armean și un polonez. La Direcțiile regionale de Securitate sînt 1.781 români, 192 evrei, 205 maghiari, 15 ruși, 12 iugoslavi, 5 cehi, 4 nemți și cîte 3 bulgari, greci și armeni”.

Proportional, personalul Securității, în februarie 1949, era structurat din punct de vedere etnic astfel: 83% români, 10% evrei, 6% maghiari, iar restul de 1% alte naționalități. Nu se poate pune problema falsificării datelor statistice prezentate mai sus din dorința „românizării” originii celor încadrați în Securitate: acestea erau destinate în fond prezentării lor într-o ședință secretă și erau bazate pe dosarele și mai secrete ale Direcției de cadre. Dosarele de la cadre cuprind (între alte documente) chestionare unde au fost trecute numele reale ale

ofițerilor, care între timp preferaseră să-și „românizeze” identitatea; în aceleași chestionare, la rubrica naționalitate a fost înregistrată întotdeauna naționalitatea reală și nu cea sugerată de numele de împrumut. Astfel că, deși comanda Securității era în aparență

românească (director general Gheorghe Pintilie, director adjunct Vladimir Mazuru – doar Boris Grünberg devenind Alexandru Nicolski), în dosarele de cadre primii doi sînt menționați ca fiind de naționalitate ucraineană, iar cel de-al treilea drept evreu. Pe de altă parte, nu se poate nega nici faptul că în funcțiile de comandă la unele Direcții și servicii teritoriale ale Securității au fost preferate, în 1948, persoane de

origine evreiască, maghiară sau de alte naționalități, nereflectînd componența etnică a instituției în întregul ei (dominată de români). Raportul români/neromâni cu putere de decizie la nivelul conducerii Securității reflectă însă raportul existent la nivelul de decizie al partidului comunist (componența Biroului Politic al Partidului Muncitoresc Român). În fond, „munca de mare răspundere” – cea de organizare a represiunii – trebuia dată în sarcina unor veterani ai mișcării comuniste și a unor foști agenți acoperiți ai NKVD, dintre care mulți nu erau români. Așa că, dacă este greu de dovedit documentar caracterul „neromânesc” al Securității în primii ei ani de activitate (excepție făcînd „importul” modelului din URSS), caracterul ei antiromânesc este certificat

de crimele și abuzurile ei care au înșingurat atunci țara.

Creier mic, dar pumnul-i tare

Primile luni de activitate ale DGSP au fost marcate de lipsa de „profesionalism” a celor noi încadrați. Cei mai mulți, luați din fabrică și îmbrăcați dintr-o dată în uniformă, abia știau să scrie. La 1 septembrie 1948, securitatea avea încadrați 2.281 ofițeri și subofițeri, iar după patru luni mai fuseseră încadrați încă 1.272. Graba de a completa „aparatul” a dus și la un rabat de la „calitatea” muncii. Un singur exemplu: la Secția a III-a din Direcția I, care se ocupa de supravegherea cultelor religioase din România, ofițeri nou încadrați au dispus arestarea pentru propagandă dușmănoasă a unor preoți, pe baza citatelor „incriminatoare” din Biblie. Asta nu îl împiedica pe directorul general Pintilie Gheorghe să constate, în februarie 1949, la prima ședință de analiză a activității DGSP: „Am ajuns ca majoritatea funcționarilor noștri să fie muncitori și țărani veniți din fabrici și care deși nu au știut să țină tocul în mână, totuși astăzi putem spune că este un succes al tovarășilor noștri muncitori că au depus efort și au avut rezultate bune în muncă”. În ce constau aceste „rezultate bune” și cum se pot observa ele? Bineînțeles, în numărul arestărilor și al trimiterilor în judecată pentru diferite delictе îndreptate împotriva „democrației populare” din România, pentru apartenența la o formațiune politică interbelică sau pentru simpla ocupare a unui post de funcționar al vechii Românii. Sau fără motiv.

Statisticile Direcției a V-a de cercetări penale, cel puțin pentru primul an de funcționare a ei sub comanda proaspătului colonel Mișu Dulgheru (fost Mihai Dulbergher, fost

contabil de bancă), sînt extrem de riguroase și oferă o imagine asupra primelor „reușite” ale Securității, dacă nu în legătură cu numărul arestărilor, cel puțin în privința „operativității” anchetatorilor. La 1 octombrie 1949, din inițiativa responsabilului „cadrelor”, generalul Mazuru, se demarase o „întrecere socialistă” la DGSP, în cinstea zilei de 7 noiembrie. Așa că, în „Planurile de lucru” riguros întocmite ale „anchetei”, cum i se spunea Direcției a V-a, se trecea în amănunt numărul arestațiilor, adunați în „loturi”. Dacă deținuții rămîneau în arest mai mult timp fără să fie trecuți prin furcile caudine ale anchetei, respectivul colectiv de anchetatori era depunctat; pe de altă parte, dacă în urma „investigațiilor” se efectuau noi arestări și deținuții umpleau beciurile abia golite ale arestului, „evidențierea” nu era departe. Impulsionați de promovările în grad și primele promise, securiștii au trecut la treabă. În perioada 15–25 octombrie 1949, cei mai mulți arestați se înregistrau la Direcția Regională Cluj (185); urma Oradea, cu 155 arestați, Timișoara cu 120 și Sibiu cu 112. „Codașa” listei ca număr de arestați era „regionala” Brașov, cu numai 12 persoane, iar la sediile Securității din vechiul Regat media era de circa 70 de arestați. Toamna anului 1949 a fost, datorită acestei prime „întreceri socialiste”, marcată de cele mai mari abuzuri. Execuții sumare au luat locul anchetelor pe tot teritoriul țării, pentru cele mai mici vinovății constatate; ulterior, se întocmeau rapoarte de împotrivire la arestare și, astfel, lucrătorii „operativi” își dovedeau combativitatea, ușurînd totodată activitatea colegilor anchetatori și urcînd, punct cu punct, propria Direcție Regională în clasamentul complicat al „întrecerii socialiste” la Securitate.

Să ne întoarcem la Direcția a V-a de cercetări penale. Întrecerea era în

plină desfășurare, cînd maiorul Tudor Dincă de la Direcția Generală a fost trimis în inspecție prin țară. Iată ce a găsit, spre exemplu, la Fălticeni. Sîntem în toamna anului 1949: „Într-altă cameră sînt 3 criminali de război, dintre care unul mi-a declarat că este arestat de un an și o zi. Într-o cameră se găseau 5 arestați din organizația „Inima neagră”: 3 dintre ei oameni bătrîni, ca: Titus Calmuschi, pensionar, invalid din 1916, Popovici Gheorghe, pensionar, de 66 de ani, Simionescu Gheorghe, pensionar, de 69 de ani. Aceștia au fost arătați de elevul Perjeru Emil de 18 ani, inițiatorul organizației, sub presiunea bătaii, că l-au sfătuit să facă această organizație și care era ținut în aceeași cameră cu ei. Luat în cercetare de mine, acesta din urmă, după ce mi-a cerut asigurări că nu va mai fi bătut, mi-a declarat că aceștia nu sînt vinovați, că nu sînt adevărate declarațiile date pînă acum și că el i-a arătat fiindcă îi erau vecini și mergea pe la ei cîteodată (...). Tratatamentul arestațiilor este dintre cele mai barbare. Astfel, ferestrele arestului sînt bătute în cuie, iar ușile nu au nici un fel de aerisire. Murdăria domnește în toată puterea cuvîntului. Într-una din camere am găsit-o pe arestata Itu Irina (...). Este dementă și este ținută de 9 luni într-un regim de exterminare. Tov. căpitan Caranicolov Boris a avut o senzație puternică de greață cînd am deschis ușa celulei, unde era închisă fără nici o aerisire. Pe ciment mișunau viermii, iar ea nu mai avea asemănare de om. Era așezată pe un pat de spital fără nici un așternut, afară de două scînduri așezate pe zăbrelele patului. De altfel, în celelalte camere nu există nici un pat, arestații dorm pe jos”.

Acest raport, din care am citat cîte un fragment, este atașat ca probă la dosarul de cercetare al lt. col. Tudor Dincă, fost adjunct al șefului anchetelor penale din securitate. A fost arestat în toamna anului 1952, pentru

„atitudine mic-burgheză și împăciuitoare”.

O mină de oameni, 100.000 de arestări

Nu doar fostul ilegalist Dincă, participant la câteva mici acțiuni de sabotaj puse la cale de comuniști în vremea războiului, a căzut victimă aparatului pe care l-a servit. Exemplul notoriu este cel al ministrului de interne, Teohari Georgescu, arestat în 18 februarie 1953, după ce mai multe luni fusese anchetat de Comisia Controlului de partid. Între alte chestiuni pe care a trebuit să le lămurească în fața foștilor săi camarazi, a fost și „lipsa de combativitate” de care era acuzat ca fost ministru de interne. La 15 septembrie 1952, Teohari Georgescu răspunde în scris tuturor acuzațiilor aduse. La întrebarea „cum explici că, deși muncitor, ai avut o atitudine lipsită de ură de clasă, capitulardă față de elementele capitaliste, moșierești, fasciste?”, fostul ministru a replicat chiar vehement: „Lipsuri și greșeli în muncă am avut. Lipsă de ură de clasă, capitulare în fața dușmanului de clasă, aceasta nu. Nu șapte ani, dar nici un an nu m-ar fi lăsat

Partidul în fruntea Ministerului de Interne dacă nu aș fi avut ură de clasă și aș fi capitulat în fața dușmanului. În șapte ani, Ministerul de Interne a avut de îndeplinit sarcini grele, a fost deci verificat de Partid. Partidul a cunoscut și succesele și insuccesele în muncă (...). De la 6 martie 1945 până la 26 mai 1952, dușmanul dinăuntru și dinafară a primit nenumărate lovituri. În cei șapte ani, peste 100.000 de bandiți au fost arestați și condamnați pentru că au uneltit împotriva regimului nostru. Aceasta a însemnat sute de organizații teroriste, de diversiune, de spionaj descoperite și nimicite. Întreg aparatul de opresiune al burgheziei (Siguranța, Serviciul Special de Informații, Serviciul de Contrainformații al Armatei) a fost arestat. De asemenea, au fost arestat toate elementele legionare identificate care au avut funcții de răspundere, cei din poliția legionară, fostele conduceri centrale și județene ale partidelor burgheze, fostele state majore ale secțiilor militare național-tărăniste, foștii miniștri, prefecți, senatori, deputați din 1920-1944 (...), precum și alte categorii și elemente cu trecut dușmănos. Toate acestea nu puteau să fie realizate fără ură de clasă”. Teohari Georgescu

i-a descris astfel pe cei care au „înfăptuit” toate acestea: „un aparat la început tânăr, care a crescut, devenind astăzi un instrument puternic în mîna Partidului, plin de ură împotriva dușmanului (...). Securitatea în prima ei organizare avea 3.000 de oameni. Nu am reușit să acoperim acest efectiv, că a intervenit sarcini noi, care a dus la o nouă reorganizare care a mărit efectivul la 8.000 de oameni. Iar astăzi, după ultima organizare, a ajuns la 15.000 de oameni (...). S-a organizat sectoare noi, altele au fost reorganizate, s-a crescut cadre, toate acestea în timpul luptei împotriva dușmanului”. Teohari Georgescu a vorbit și despre modul de coordonare al activității Securității: „de multe ori am discutat cu tov. Pintilie și Alexandru Mihailovici” (Alexandr Saharovski, șeful corpului de consilieri sovietici - n.n.). Discuțiile din septembrie 1952 nu l-au ajutat prea mult pe Teohari Georgescu. A fost arestat și anchetat, vreme de trei ani, de către Securitatea a cărei naștere o veghease.

Condusă de un vechi agent sovietic (Gheorghe Pintilie), îndrumată de un ofițer superior KGB, infiltrată de o întreagă rețea de agenți acoperiți și consilieri ai acestui serviciu,

Securitatea română, în primii ei ani de funcționare, a fost unul din instrumentele principale în aservirea țării de către URSS, cu ajutorul neprețuit al comuniștilor. Istoria a celor ani din România, „gratie” Securității Populare, este scrisă cu ură, sînge și suferință. ■

Trăiască Uniunea Sovietică, bastionul libertății și păcii, stegarul luptei împotriva robiei imperialiste!

Pedeapsa cea mai aspră celor ce pregăteau gloanțe poporului și umilință armatei!

8 Pagini Lei 5

8 Noiembrie 1947

Seria III-Anul XVI Nr. 967

DA, ESTE PUTRED SI MINISTERUL DE FINANTE!

Scanteia

ORGAN CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMAN

RECHIZITORIUL în procesul trădătorilor și spionilor din fruntea fostului P.N.T.

„In numele poporului român

DA, ESTE PUTRED SI MINISTERUL DE FINANTE!

8 Noiembrie 1947

Seria III-Anul XVI Nr. 967

Săptămăna Prietenilor Româno-Sovietici

Azi Miercuri

16 Noiembrie

la ora 16

Adreșarea festivă a

scuturării, la mînă

Unul din primele „succese” ale poliției politice a regimului comunist: lichidarea PNT („Scînteia”, 6 noiembrie 1947)

De la dictatura Securității la securitatea dictaturii comuniste

Mărirea și decăderea lui Alexandru Drăghici

Mircea CHIRIȚOIU

Sub dictatura lui Ceaușescu, dar și ulterior, a fost mult mediatizată ideea potrivit căreia România a cunoscut, în prima jumătate a anilor '50, o așa-zisă „dictatură a Securității” formată, îndeosebi, din „elemente cosmopolite profund anti-naționale”.

Că a fost sau că nu a fost așa, rămîne ca istoria să decidă. Cert este însă faptul că, în conducerea Securității, de la toate nivelurile, s-au aflat de la început și foarte mulți români, care alături de elementele alogene invocate (ruși, evrei, maghiari, bulgari etc.) au contribuit din plin la aplicarea sistemului represiv comunist asupra întregii țări. Printre românii

„de viță” care s-au făcut vinovați de instaurarea unei adevărate „dictaturi a Securității” în România anilor '50 și, ulterior, de instaurarea și consolidarea unei „dictaturi de partid”, s-a numărat, la loc de frunte, și Alexandru Drăghici. În 1968, odată cu consolidarea puterii lui Ceaușescu, - v. „Dosarele Istoriei”, nr. 2/1996 -, Drăghici a fost denunțat, în mod public, și declarat „criminal și călău”, vinovat, alături de Dej, de crimele săvîrșite în perioada precedentă. (Menționăm că prezentul articol reprezintă un fragment dintr-o cercetare mai amplă despre viața și cariera politică ale celui care, mai mult de 15 ani, a fost personificarea sistemului represiv al regimului comunist din România).

În România, Securitatea a luat ființă la 28 august 1948, prin transformarea Siguranței Generale a Statului, a Serviciului Secret de Informații și a Jandarmeriei, în Direcțiunea Generală a Securității Poporului din cadrul MAI. Ea a fost inițial înființată sub influența și directa conducere a NKVD, prin consilierii sovietici. Așa se explică faptul că, pînă în anii 1957-1958, nu a existat caz în care MAI să transmită vreun ordin eșaloanelor inferioare fără avizul unui consilier

sovietic. Nimic nu se întîmpla în MAI fără știrea acestora. Avizul lor era obligatoriu în toate problemele importante, indiferent de faptul că în conducerea DGSP se aflau foștii agenți sovietici, Gheorghe Pintilie, Alexandru Nicolski, Vladimir Mazuru și alții. Din 1948, paralel cu DGSP, a funcționat și Direcția Generală Politică, ca organ de partid care avea sarcina să conducă și să îndrume întreaga activitate de partid din MAI. Numai că, pînă în 1951, nici un activist sau un organ de partid nu au

avut dreptul să execute vreun control în cadrul DGSP. Odată însă cu numirea lui Drăghici, ca șef al Direcției Generale Politice (30 decembrie 1950), s-a obținut și dreptul de a se participa la ședințele de partid, dar numai cu acordul prealabil al lui Gh. Pintilie, directorul general al DGSP.

Ulterior, s-a aprobat să se controleze și activitatea organizațiilor de partid din DGSP, dar cu concluziile controlului trebuia să fie informat personal numai Alexandru Drăghici. Acest

va deține pînă în 1968, cînd va fi scos, pentru „crime și abuzuri“, din toate funcțiile de partid și de stat și retrogradat de la gradul de general colonel la cel de soldat.

Drăghici și eliminarea lui Pătrășcanu

În urma alegerilor din 28 martie 1948, Alexandru Drăghici a devenit deputat în MAN.

În această calitate, a participat activ în cadrul Comisiei (alături de Teohari Georgescu și Iosif Rangheț) care l-a cercetat inițial pe Lucrețiu Pătrășcanu, arestat, în mod abuziv, în ziua de 28 aprilie 1948. Deși a participat nemijlocit la anchetarea lui Pătrășcanu și a cunoscut faptul că acesta era nevinovat, totuși, odată ce a devenit ministru de interne, a constituit, la indicația lui Dej, un nou colectiv special de anchetă, pe care l-a pus sub directă sa supraveghere și conducere. Probabil, acesta a și fost prețul numirii sale în această funcție, în care trebuia să soluționeze „grabnic și definitiv“ cazul Pătrășcanu. Acționînd în această funcție, în numele lui Dej, Drăghici a tratat cazul Pătrășcanu ca pe o chestiune personală. El a făcut din lichidarea lui Pătrășcanu un titlu de glorie al activității sale din fruntea Securității.

După doi ani, „pe baza informațiilor prezentate de tov. Alexandru Drăghici“, Biroul Politic al CC al PMR a hotărît „să treacă la judecarea grupului de spioni în frunte cu Pătrășcanu“.

Această hotărîre luată de membrii Biroului Politic de atunci – Gheorghiu-Dej, Gheorghe Apostol, E. Bodnăraș, Iosif Chișinevski, Chivu Stoica, Alex. Moghioroș, Miron Constantinescu și Dumitru Colui (supleant) – a fost „fundamentată“ juridic pe concluziile anchetei conduse de Alexandru Drăghici, în modul cel mai abuziv cu putință.

Pentru modul eficient în care a participat la anchetarea lui Pătrășcanu și,

ulterior, a condus această anchetă, Drăghici a fost răsplătit din plin de către Dej. Astfel, la 30 decembrie 1950, Drăghici a fost chemat din „cîmpul muncii“ – era secretar al organizației PMR București – în trupele MAI, cu gradul de general maior (deși fusese „dispensat de serviciul militar“) și numit șef al Direcției Generale Politice, înlocuindu-l pe generalul Mihail Burcă.

Ca unul dintre cei mai apropiați oameni ai lui Gheorghiu-Dej, Alexandru Drăghici a devenit, astfel, șef al Direcției Politice din MAI, în perioada maximei sovietizări a acestei instituții (precum Nicolae Ceaușescu era la DSPA).

Eliminarea „deviatorilor de dreapta“

Prin numirea lui Alexandru Drăghici ca prim-adjunct al lui Teohari Georgescu la MAI, Dej a pregătit astfel terenul pentru neutralizarea aliatului Anei Pauker și al lui Vasile Luca și acapararea tuturor pîrghiilor puterii în poliția secretă.

Nu întîmplător, în aceeași perioadă, Securitatea și-a concentrat anchetele asupra presupusului pericol sionist. Mai mult, s-a încercat, inițial, să se demonstreze și implicarea Anei Pauker în emigrarea evreilor spre Israel. Cert este faptul că, în ianuarie 1953, primii 350 de evrei au fost arestați ca sioniști.

În toate aceste acțiuni de înlăturare a Anei Pauker, a lui Vasile Luca și Teohari Georgescu, Alexandru Drăghici a fost sprijinit îndeaproape de generalii de securitate: Gheorghe Pintilie, Alexandru Nicol-ski, Ioan Vinze, Alexandru Demeter, Vasile Vîlcu, Florian Dănălașche, Vladimir Mazuru, Petre Goncearuk, Bucikov ș.a.

Alexandru Drăghici a dobîndit cu adevărat putere, ca și Nicolae Ceaușescu, abia după 1952, în urma anihilării politice a „deviaționiștilor“ din partid (Pauker, Luca, Georgescu). Pentru reușita acestei acțiuni, Alexandru Drăghici a fost avansat, la 2 octombrie 1952, la gradul de general locotenent.

Drăghici și „sabotorii de la canal“

o pagină neagră din dosarul lui Alexandru Drăghici o constituie și înscenarea așa-ziselor „processe ale sabotorilor de la Canalul Dunărea – Marea Neagră“. Urmînd indicațiile lui Dej, care dorea să iasă cu fața curată din această acțiune megalomaniacă, ce înghițise deja miliarde de lei și mii de vieți omenști, Alexandru Drăghici, sprijinit de col. Nicolae Doicaru, șef al Direcției Regionale de Securitate Constanța, a înscenat aceste processe (1952 – 1953), finalizate prin executarea a trei condamnați (Dumitru Nichita, Nicolae Vasilescu și Aurel Rozei) și trimiterea altor șapte în închisoare (Petre Cernătescu, Mircea Ciorapciu, C-tin Nițescu, Nicolae Frangopol, Gheorghe Georgescu, Petre Vieru și Oprișan Ionescu).

A. Drăghici în 1935 (sus) și zece ani mai târziu

Atît de „grave“ au fost urmările „acțiunilor de sabotaj“ ale celor 10 condamnați, încît, la puțin timp după procese, șantierul Canalului a fost închis. Oricum, țapii ispășitori fuseseră găsiți și condamnați. După numai trei ani însă, doi dintre sabotori – Petre Cernătescu și Gheorghe Georgescu – au fost eliberați din închisoare, de către aceiași „scenariști ai istoriei comuniste“. Dej și Drăghici, iar cei împușcați – „reabilitați“. Să mai spună cineva că istoria nu e cinică...

Internările în coloniile de muncă

In calitatea pe care a avut-o, Drăghici a semnat nenumărate decizii de internare în coloniile de muncă a unor persoane care nu aveau altă vină decît aceea că, în timp, manifestaseră o altă opinie politică sau îndeplinseseră diverse funcții în aparatul de stat. Conform unei Directive a MAI, toate persoanele cărora nu li se puteau imputa fapte infracționale, dar care totuși erau „periculoase“ pentru ordinea de stat, au fost internate în colonii de muncă, între 12 și 36 de luni sau mai mult.

Astfel, din ordinul lui Dej și Drăghici au fost internați în CM-uri zeci de mii de „vinovați“, fără nici o judecată. Printre ei s-au găsit membri ai regimului antonescian și ai partidelor istorice, cei etichetați fasciști, antisovietici, deviatori de dreapta ș.a.

Nu au scăpat de „vigilența revoluționară“ a lui Drăghici nici o serie de generali și ofițeri superiori, care în primul și cel de-al doilea război mondial se acoperiseră de glorie pe cîmpurile de luptă.

Aceeași „atenție“ a manifestat Alexandru Drăghici și față de cei ce activaseră în cadrul Siguranței, Poliției și Jandarmeriei regimului anterior.

Mulți dintre cei ce-au fost internați în aceste CM-uri s-au săvîrșit din viață

fără să știe vreodată vina pentru care fuseseră trimiși acolo, sau motivul pentru care au fost considerați „periculoși“ pentru ordinea de stat“.

Dislocarea „titoiștilor“

Ca șef al Direcției Generale Politice din Ministerul Afacerilor Interne, în 1951, Alexandru Drăghici a făcut parte din comandamentul care a organizat, la ordinul lui Stalin și Gheorghiu-Dej, evacuarea (dislocarea) sîrbilor din Banat, suspectați de a fi „titoiști“.

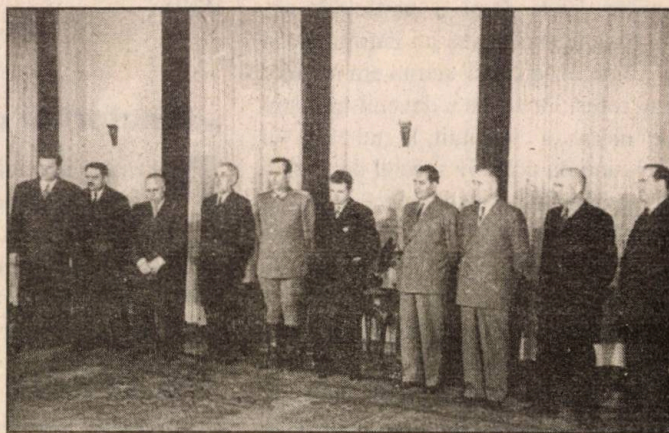
În această acțiune, Alexandru Drăghici a fost sprijinit îndeaproape de consilierii sovietici. Astfel, într-o singură noapte au fost scoși din casele lor mii de oameni, conform unor tabele întocmite, cu mult timp înainte, de către Securitate.

Toți aceștia, din ordinul lui Alexandru Drăghici, au fost îmbarcați în trenuri, în vagoane de marfă, cu destinația Bărăgan. Aici au fost debarcați în plin cîmp și obligați să-și construiască colibe sau bordeie acoperite cu stuf sau paie.

Între timp, fiecare colonie și-a construit școală, magazin, dispensar, sfat popular și... cimitir. Mortalitatea printre cei deportați a fost în permanentă creștere pînă în 1962, cînd, tot din ordinul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și Alexandru Drăghici, fiecare dintre „deportați“ care au supraviețuit au fost lăsați liberi să plece unde vor. Mulți dintre ei au fost obligați să-și ia viața de la zero.

Răsplata partidului

Pentru finalizarea cu succes a tuturor acțiunilor „promovate“ de partidul comunist, în scopul anihilării și eliminării definitive a oricărei persoane ce ar fi putut atenta la „siguranța ordinii de stat comuniste“, Alexandru Drăghici, la Plenara CC al PMR din 19 aprilie 1953, a fost promovat membru supleant al Biroului Politic, alături de eternul său rival, Nicolae Ceaușescu. Cu o zi înaintea Comunicatului Plenarei CC al PMR, în care Alexandru Drăghici figura ales în Biroul Politic, apăruse Comunicatul Tribunalului Suprem privind judecarea, condamnarea

A. Drăghici (în uniformă), alături de tovarășii săi din conducerea superioară a partidului (26.I.1958)

și executarea lui Lucrețiu Pătrășcanu. Și de data aceasta, istoria se dovedea pe cît de cinică, pe atît de tragică.

Ulterior, la 20 august 1955, Alexandru Drăghici avea să fie răsplătit încă o dată de partid și înaintat la gradul de general colonel.

„Grațieri“ sau „loc pentru alții“

La 24 septembrie 1955, la „indicțiile partidului“, și în baza DCS nr. 421, au fost grațiați, chipurile, conform propunerilor lui Alexandru Drăghici, în întregime, toți cei con-

damnați la pedepse privative de libertate pînă la zece ani inclusiv.

Cei condamnați la pedepse mai mari, au fost grațiați în întregime numai dacă participaseră la războiul antihitlerist, în zona de operații.

Toți cei care au fost membri ai guvernelor „fasciste“, în perioada 6 septembrie 1940 – 23 august 1944, nu au beneficiat însă de aceste „grațieri“. Ei au rămas mai departe în închisori, unde mulți aveau să și sfîrșească din viață.

În schimb, Alexandru Drăghici a inițiat, la indicațiile lui Dej, alte decrete în anii 1955 – 1957 pentru grațierea unei mari părți din cei condamnați pentru așa-zisele „crime săvîrșite împotriva securității statului“. Era vorba de așa-zișii sioniști, ti-toiști, sabotori, deviatori, contrarevoluționari etc. Printre cei grațiați la 26 mai 1956, s-a aflat și Elena Pătrășcanu, soția fostului lider comunist Lucrețiu Pătrășcanu, la asasinarea căruia și Alexandru Drăghici contribuise din plin.

Numai că, odată cu grațierea unor deținuți, Alexandru Drăghici a pus în libertate, în anul 1957, și o serie de condamnați, foști tortionari în închisorile și coloniile de muncă. Astfel, numai în perioada august – noiembrie 1957 au fost grațiați de pedepse peste 50 de condamnați, toți foști tortionari. Un exemplu edificator pentru caracterul cinic al lui Alexandru Drăghici îl constituie cazul fostului locotenent major Liviu Borcea. Acesta, între anii 1950 – 1953, a fost comandant de colonie la Canalul Dunărea – Marea Neagră, unde a comis o serie de crime, greu de imaginat, împotriva unor deținuți. Ca urmare, la 1 decembrie 1954 a fost arestat și condamnat la 25 ani muncă silnică.

Alexandru Drăghici a găsit însă de cuviință să-l pună în libertate, să-l

reabiliteze și să-l reîncadreze în Ministerul Afacerilor Interne, cu același grad pe care l-a avut în perioada anterioară, încredințându-i funcția de ajutor de serviciu al comandantului Penitenciarului din Cluj, Secția Minori. Gestul este edificator.

„Locotenentul“ lui Dej

În martie 1956, Alexandru Drăghici s-a situat cu arme și bagaje în tabăra lui Dej și a respins interesatele

A. Drăghici (primul din stînga), Dej, Ceaușescu și Bodnăraș (1.IV.1961)

tentative ale tandemului Miron Constantinescu – Iosif Chișinevschi de a lua în discuție „cultul personalității“ și abuzurile staliniste săvîrșite în numele acestuia în România. După iunie 1957, Alexandru Drăghici a beneficiat de pe urma „epurării hrușciovistilor“ din partid (Miron Constantinescu, Iosif Chișinevschi, Constantin Pîrvulescu, Dumitru Petrescu, Constantin Doncea ș.a.) și a devenit printre cei mai apropiați confidențiali ai lui Dej. În calitate de ministru de interne, el a supravegheat în continuare, cu și mai mare devotament, cele mai „delicate“ probleme de partid și de stat. Alături de Nicolae Ceaușescu, el a devenit unul din principalii „locotenenți“ ai primului secretar al PMR, Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Reluarea terorii

„problemă delicată“ care a revenit în atenția lui Alexandru Drăghici, în 1956, a fost intensificarea luptei pentru identificarea „organizațiilor contrarevoluționare“ de pe teritoriul României. Astfel, o sarcină în plus pentru Alexandru Drăghici a constituit-o, în acel an și în următorii, „rezolvarea“ situației celor ce au simpatizat cu revoluția din Ungaria. Ulterior, pentru modul ireproșabil cum au rezolvat această „sarcină de partid“ Alexandru Drăghici a acordat multora dintre subordonații săi grade, funcții, ordine și medalii.

În numele apărării „securității statului“ a organizat din nou proces după proces, înscenare după înscenare, ca în primii ani ai aceluiași deceniu.

Așa au avut loc mari procese împotriva unor studenți, intelectuali, artiști, militari, comercianți și țărani. În această perioadă revine în prim plan rolul nefast al soției sale, Martha Cziko. Alexandru Drăghici

a făcut tot posibilul pentru a satisface setea de vendetă a soției sale, care s-a comportat ca un adevărat consilier politic în MAI (vezi „afacerea Ioanid“, „afacerea Lica Gheorghiu – Plăcinteanu“ ș.a.). Sînt conferite ordine și medalii unor ofițeri care au contribuit la prinderea unei „bande de legionari“ (12 decembrie 1958), unui grup de „elemente dușmănoase“ condus de sculptorița Mihaela Petrașcu (3 iunie 1959) și celor care au identificat și arestat pe Gheorghe Arsenescu, șeful „Bandeii Pitești“ (8 iulie 1960). Acțiunea în forță, de la sfîrșitul anilor '50, a redus la tăcere aproape orice rezistență din partea românilor. Dej și Drăghici puteau guverna în liniște. Puteau fi chiar generoși. „Dictatura de partid“ era mai puternică decît oricînd.

„Condamnați“ să trăiască

Anihilarea oricărei opoziții politice în țară și numărul mare de deținuți politici din închisori au determinat la începutul anilor '60 mari grațieri. Astfel, la 24 februarie 1960, un număr de 820 de condamnați pentru „crimă de sabotaj contrarevoluționar“, mai concret, pentru refuzul de a se înscrie în CAP, au fost grațiați. În luna septembrie, se continuă cu grațierea a peste 90 sioniști, iar în noiembrie a peste 200 de țărani „contrarevoluționari“.

În anii 1961 – 1964, au fost inițiate mai multe decrete, prin care au fost grațiați marea majoritate a deținuților politici. În actuala fază a documentării este dificil de susținut că, în 1964, au fost eliberați toți deținuții politici. Oricum, la 18 aprilie 1962 au fost grațiați pentru „bună purtare“ Alexandru (Păstorel) Teodorescu și Nichifor Crainic (Ion Dobre). La 21 aprilie 1962, au fost grațiați alți 773 condamnați, ce proveneau din rîndul țăranilor care „s-au manifestat dușmănos împotriva transformării socialiste a agriculturii“. În același an, la 27 septembrie, au fost grațiați 1.462 de condamnați pentru „uneltire contra ordinii sociale“.

Anul 1963 a debutat cu amnistierea infracțiunilor silvice și grațierea a 2.543 de condamnați (3 ianuarie). În 1964, Alexandru Drăghici, urmînd „indicațiile partidului“, a inițiat și finalizat decretele marilor grațieri de deținuți politici. Astfel, prin DCS nr. 176/9 aprilie 1964, 310/16 iunie 1964 și 411/24 iulie 1964, au fost puși în libertate 9.592 de deținuți. În toate expunerile de motive ale celor trei decrete, Alexandru Drăghici a recunoscut că mai „sînt elemente care au continuat și la locurile de deținere să aibă pînă în prezent manifestări dușmănoase, unii refuzînd să se integreze în procesul de reeducare (comunistă – n.n.)“. Dar,

considera Alexandru Drăghici, „că și acești condamnați pot fi grațiați de restul pedepsei, întrucît orînduirea noastră socială și de stat s-a consolidat definitiv, este trainică și se bucură de unitatea moral-politică și sprijinul întregului popor“. Cît de mult se va înșela în timp Alexandru Drăghici rezultă și din cele spuse în continuare: „Eventualele acțiuni dușmănoase ale acestora vor fi respinse și nu vor găsi aderenți în rîndul maselor populare, al căror rol și forță de înrîurire în combaterea faptelor antisociale este în continuă creștere“. Oricum, Alexandru Drăghici avansa și soluția: pentru cei ce „vor întreprinde acțiuni dușmănoase dăunătoare securității statului (socialist – n.n.) se vor lua împotriva lor măsurile necesare“.

„Îndepărtarea“ sovieticilor

Alexandru Drăghici a urmat îndeaproape pe mentorul său politic, Dej, în temerara acțiune a acestuia de a se debarasa de sovietici și a-și consolida propria sa... dictatură.

Unii susțin că această acțiune — de „îndepărtare“ a oamenilor sovieticilor din MAI ar fi fost începută de Alexandru Drăghici, la sugestia și cu sprijinul lui Dej, încă din anii 1952 – 1953, cînd s-a reușit să se „scape“ de: Vladimir Mazuru, Mihail Boico, Alexandru Demeter, Mișu Dulgheru ș.a. În anii următori, Alexandru Drăghici a însoțit această măsură de „îndepărtare“ din funcții a oamenilor KGB și cu dispoziții verbale de „izolare“ a consilierilor sovietici care se îndeletniceau, printre altele, și cu recrutarea de agenți.

În aceeași serie de măsuri s-a înscris și „îndepărtarea“ din Securitate a celor căsătoriti, în timpul studiilor din URSS, cu rusoaice sau cu tinere de altă etnie decît cea română. Din dispoziția lui Alexandru Drăghici a fost

creat în Direcția de Contraspionaj un nou compartiment, care avea ca misiune expresă să-i urmărească și să-i anihileze, pe cît posibil, pe kaghebiști. Eșecul în timp al activității acestui compartiment a fost resimțit abia în 1989, și chiar după aceea.

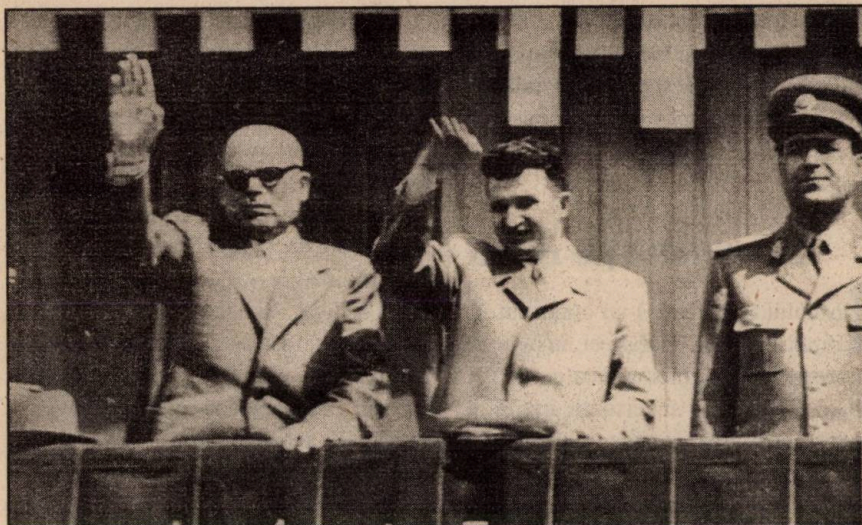
Deși cu unele rezerve, se poate totuși afirma azi că Alexandru Drăghici, la indicațiile lui Dej, a manevrat cu prudență procesul de „izolare“ a oamenilor și consilierilor sovietici, ca, în ultimă instanță, cînd condițiile politice au permis, unora – consilierilor, de exemplu – să le asigure o plecare definitivă.

Se poate spune că, în 1964, Securitatea română a devenit prima și singura – pînă în 1989 – din statele Tratatului de la Varșovia, care nu mai era „consiliată“ de sovietici. Așa se explică și evoluția ei ulterioară, cînd va cunoaște cu totul alte structuri, funcții și obiective de atins, în drumul ei de „securitate a dictaturii“ lui Ceaușescu.

Faptul că Securitatea română a devenit, chiar sub Dej, și apoi sub Ceaușescu, tot mai antisovietică nu a însemnat că instituția a devenit, în schimb, mai puțin stalinistă.

Rivalitatea Drăghici – Ceaușescu

Proverbiala rivalitate dintre Ceaușescu și Drăghici și-a avut originea chiar în anii de închisoare, cînd cei doi tineri deținuți politici comuniști s-au întrecut să intre, fiecare cît mai abitir, în grația liderului lor politic – Gheorghe Gheorghiu-Dej. Această dispută s-a accentuat după 23 august 1944, numai că cei doi rivali au fost manevrați cu abilitate de Dej, astfel încît aceștia s-au neutralizat reciproc. Odată însă cu dispariția neașteptată a lui Dej, a intrat în joc „o conspirație internă de partid“, dispusă să-l susțină pe Ceaușescu împotriva lui Drăghici (nominalizat, se pare, de Dej ca succe-

A. Drăghici (în uniformă), Ceaușescu și Chivu Stoica în tribuna oficială a manifestației de 1 Mai 1957, Piața Aviatorilor

sor), individ ahtiat de putere, gata să recurgă la orice mijloace pentru a obține controlul total în partid. De data aceasta, vechii săi adversari din Biroul Politic: Ion Gh. Maurer, Emil Bodnăraș și Alexandru Bărlădeanu i-au luat-o înainte. Nu uitaseră că trecuseră chiar ei prin spaima represiunilor securiste din anii '50 și chiar de la începutul anilor '60.

Drăghici era prea legat de teroarea stalinistă din România, și acest lucru nu putea fi trecut ușor cu vederea. Așadar, Ceaușescu a avut câștig de cauză în fața lui Drăghici, fiind ales în fruntea partidului comunist.

Odată instalat la putere, Ceaușescu, prin DCS nr. 469, din 24 iulie 1965, l-a eliberat pe Alexandru Drăghici din funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne. Numit secretar al CC al PCR, iar apoi, din 1966, viceprim-ministru al Guvernului, Alexandru Drăghici a reprezentat partidul la diverse congrese și reuniuni în străinătate, fiind ținut departe de capcana ce i se pregătea în cadrul Plenarei din aprilie 1968, de către Ceaușescu. La această Plenară lărgită a CC al PCR, ce a avut loc la Sala Palatului și la care au par-

ticipat câteva mii de activiști comuniști din toată țara, Alexandru Drăghici a fost exclus din partid. Ulterior, a fost numit director la o fermă de la Buftea. După câteva luni, a fost pensionat. La 14 noiembrie 1968, Nicolae Ceaușescu, în calitate de președinte al Consiliului de Stat, semnează decretul nr. 1.065, prin care aprobă retragerea gradului de general colonel acordat lui Drăghici Alexandru și trecerea acestuia în evidența rezerviștilor cu gradul de soldat. În expunerea de motive se arăta, printre altele, că: „Alexandru Drăghici, în funcția de ministru al Afacerilor Interne, s-a făcut vinovat de încălcarea legalității, de practicarea abuzurilor în activitatea organelor de securitate, de sustragerea organelor MAI de sub controlul de partid, de o serie de abuzuri în politica de cadre“.

Anihilat complet din punct de vedere politic, fără să mai reprezinte vreun pericol, Drăghici a fost reabilitat, în 1978, de către Ceaușescu, printr-un decret prezidențial.

Scopul pentru care acesta fusese îndepărtat de la putere fusese atins de Ceaușescu – consolidarea propriei sale dictaturi comuniste, tot atât de stalinistă ca și cea instaurată de Dej și spri-

jinită prin toate organele sale de represiune de către Drăghici.

În octombrie 1991, Drăghici a părăsit România plecând în Ungaria, la Budapesta, sub pretextul urmării unui tratament medical. În 1992, s-a cerut extrădarea sa, ca urmare a deschiderii unui proces în țară. Acest fapt nu a mai avut loc, deoarece, în 1993, Alexandru Drăghici a încetat din viață.

Vinovății însumate

Cu prilejul dezbaterii, în aprilie 1968, a Raportului Comisiei de partid, constituită de Ceaușescu în vederea clarificării situației lui Lucrețiu Pătrășcanu, Ștefan Foriș și altor activiști, Alexandru Drăghici și-a recunoscut cu greu o parte din vinovăția sa. El a susținut și a argumentat temeinic și vinovăția altor lideri comuniști, precum Gheorghe Gheorghiu-Dej și Iosif Chișinevski. Referindu-se la Dej, Alexandru Drăghici a arătat că „din partea lui Dej (...) nu am avut decât sprijin și ajutor“. Apoi „pe Chișinevski îl credeam capabil de orice“, a spus Drăghici. Făcând referiri directe la abuzurile anchetatorilor, Alexandru Drăghici a afirmat că „am executat indicațiile lui Dej“, că „au fost încurajări superioare din partea lui Dej și Chișinevski“. La toate aceste abuzuri „au contribuit foarte mult Dej și Chișinevski, consilierii sovietici, toată atmosfera care s-a creat, angajamentul atinos a lui Dej la Biroul Informativ încă din 1949. El nu putea să-l scoată (pe Pătrășcanu – n.n.) și basma curată când a spus că este spion“ (...). La un moment dat, s-au considerat insuficiente probele și de fiecare dată declarațiile erau date lui Gheorghiu-Dej și el scria chiar pe ele – aici e slab, dincolo mai trebuie completat, acolo trebuie așa ș.a.m.d. Sînt sute și mii de adnotări ale lui Gheorghiu-Dej pe aceste declarații“. Apărîndu-l, Drăghici a spus: „Se vede că și Dej era om și a căzut sub influența consilierilor

sovietici“. Sau că „Dej a fost foarte mult influențat de Chișinevski“. Vinovăția lui Dej a reieșit clar și din afirmațiile lui Drăghici, precum că „prin 1961 – 1962, mi-a dat dispoziție să strâng acest material unde el dăduse indicații (...) și am înțeles că nu este bine ca astfel de iscălituri ale lui Dej să circule. De altfel, de la început nu le-am dat. Mi-a atras de câteva ori atenția să nu circule și să circule într-un cadru restrâns, iar după aceea mi-a spus că este bine să le strâng și să le distrug“.

Drăghici a găsit și alte circumstanțe atenuante. Concret, a arătat: „Am moștenit o situație nenorocită: nu se obținea nimic pînă atunci decît cu bătaia. Eu întreb, a fost oare cineva arestat la poliție, fără să mănînce bătaie?“. Ca atare, „am dat ordine într-adevăr să se bată, în câteva cazuri, în special în cazul Zilber“.

Referindu-se și la alte metode de anchetă, Drăghici a spus: „Despre chestiunea Lenei Constante, cînd pretinde că a auzit tipînd și credea că sînt părinții ei și alte lucruri, uite, așa cel puțin aceste lucruri le-am învățat și eu și la urma urmei nici Siguranța Ge-

nerală a Statului cu noi nu făcea altceva. Dușmanul de clasă este dușman de clasă. Noi i-am tratat pe acești oameni ca infractori și deci în lupta împotriva infractorilor trebuia să aplic orice metodă“.

Cu pistolul pe masă

In ochii celor care l-au cunoscut în închisoare sau în afara ei, în diverse împrejurări, Drăghici apărea ca un ins grosolan, primitiv și destul de îngîmfat pentru posibilitățile sale intelectuale, destul de limitate.

Era ușor de corupt și de mituit, fiind complet manipulat în cele mai importante decizii de o soție ahtiată după glorie, putere și bani.

Brutal din fire, se spune că, de cele mai multe ori, discuta cu pistolul pe masă. Complet lipsit de scrupule, era intrigant, cinic și slugarnic, „calități“ mult apreciate de Dej, pentru care existența puterii însemna și sprijinul pe asemenea oameni.

Lovitura de grație

dată de Ceaușescu:

la 14.XI.1968, lui A. Drăghici i-a fost retras gradul de g-ral col. și a fost trecut în rezervă „cu gradul de soldat“!

Jos: un fragment din expunerea de motive a decretului anterior, semnată de Ion Stănescu, președintele Consiliului Securității Statului

Alexandru Drăghici, în funcția de ministru al Afacerilor Interne, s-a făcut vinovat de încălcarea legalității, de practicarea abuzurilor în activitatea organelor de securitate, de sustragerea organelor M.A.I. de sub controlul de partid, de o serie de abuzuri în politica de cadre.

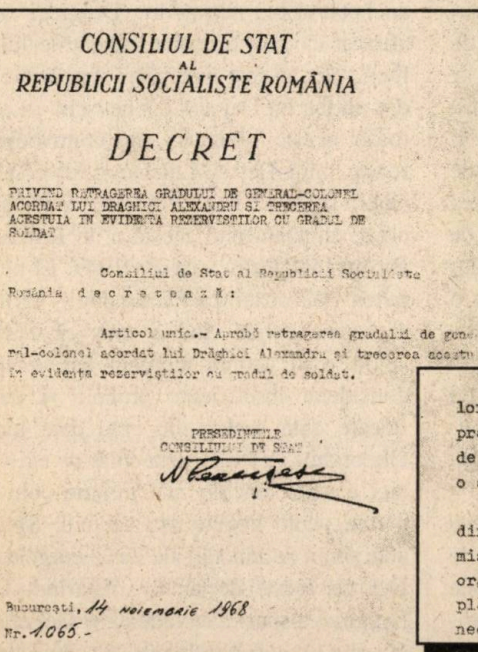
Totodată, lui Alexandru Drăghici îi revine răspundere directă pentru anchetarea abuzivă și ilegală, cu metode nepermise a unor activiști de partid, pentru inducerea în eroare a organelor de conducere ale partidului în legătură cu învinuirile plătuite acestora, pentru abuzurile și măsurile represive nedrepte împotriva altor activiști ai partidului.

„În numele legii“ a săvîrșit abuzuri de neimaginat, prin care oameni nevinovați au fost trimiși – prin procese montate, înscenate – la moarte, în închisori sau în coloniile de muncă forțată.

În toată această perioadă el nu a avut decît un singur Dumnezeu – pe Dej. Indicațiile acestuia erau pentru el literă de lege. Așa se explică și ușurința cu care au fost anchetate, judecate și condamnate – la moarte sau închisoare – o serie de persoane total nevinovate, numai fiindcă așa primise ordin de la Dej. Cu aceeași ușurință a procedat și la grațierea celor condamnați, conform aceluiași „indicații“. Cazul CM-urilor de la începutul anilor '50, cînd persoane nevinovate au fost trimise la Canal pe timp nelimitat, pe simple rezoluții puse pe note informative, este edificator în acest sens. O singură circumstanță atenuantă poate fi invocată pentru Drăghici – faptul că pînă în 1957 – 1958, toate măsurile represive luate împotriva unor mari grupuri de populație au purtat, fără excepție, viza consilierilor sovietici.

De numele lui Alexandru Drăghici, ca și de cel al lui Teohari Georgescu, se leagă teroarea din România anilor 1945–1965. În această perioadă, ei au patronat arestarea, anchetarea și condamnarea – la moarte sau închisoare – a sute de mii de români. Se estimează că aproximativ 4-500.000 de oameni au luat, în acei ani, drumul închisorilor sau al lagărelor de muncă sau au primit domiciliul forțat. Mulți dintre aceștia au pierit, fără a afla vreodată motivul

real pentru care au căzut victime „indicațiilor“ de partid ale lui Gheorghiu-Dej sau ordinelor lui Alexandru Drăghici. ■

Oameni, fapte, întâmplări

**MAI și Securitatea:
date și documente inedite**

1948

1965

Mircea SUCIU**Robert LEVY****Laurențiu PANAITE****Repere cronologice****1948****15 august**

● Gheorghe Pintilie se numește în gradul de g-ral lt. de Securitate, cu funcția de director general, și se însărcinează cu conducerea Direcțiunii Generale a Securității Poporului

● Gogu Popescu se numește în gradul de col. de Securitate, cu funcția de director în Direcțiunea Generală a Securității Poporului

28 august

● Se înființează Direcțiunea Generală a Securității Poporului în cadrul Ministerului Afacerilor Interne

1 septembrie

● Serviciile centrale și exterioare ale Direcțiunii Generale a Securității Poporului se încadrează cu personal din Direcțiunea Poliției de Siguranță

● Alexandru Nicolski, g-ral mr., se încadrează în funcția de subdirector general în Direcțiunea Generală a Securității Poporului

● Vladimir Mazuru, g-ral mr., se încadrează în funcția de subdirector general în Direcțiunea Generală a Securității Poporului

● Mișu Dulgheru, col., se încadrează în funcția de director în Direcțiunea Generală a Securității Poporului

17 septembrie

● Alexandru A. Voitinovici se numește procuror general al RPR, în locul lui Gheorghe C. Ștere

Documente

1 „Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române

În temeiul art.44, pct.2 și 11, precum și art.45 din Constituție;

Asupra raportului domnului Ministru Secretar de Stat la Departamentul Afacerilor Interne cu nr.... din 14 august 1948;

Avînd în vedere dispozițiunile art.... din Legea nr..... pentru înființarea și organizarea Direcțiunii Generale a Securității Poporului

Avînd în vedere dispozițiunile art... din Legea nr..... pentru Statutul Ofițerilor și Subofițerilor Direcțiunii Generale a Securității Poporului;

Art. I Domnul Pintilie Gheorghe, se numește pe data de 15 august 1948, în gradul de general locotenent de Securitate, cu funcțiunea de director general, clasa 15 de salarizare, și se însărcinează cu conducerea Direcțiunii Generale a Securității Poporului.

Art.II Domnul Popescu Gogu, se numește pe data de 15 august 1948, în gradul de colonel de Securitate, cu funcțiunea de director, clasa 10 de salarizare, în Direcțiunea Generală a Securității Poporului.

Art.III Domnul Ministru Secretar de Stat la departamentul Afacerilor Interne este însărcinat cu aducerea la îndeplinirea a prezentului Decret.

Dat în București, la 28 august 1948.

P.Constantinescu-Iași

Ministrul Afacerilor Interne,/ Teohari Georgescu.“

2 „Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române

În temeiul art.22, pct.2 și art 45 din Constituția Republicii Populare Române;

Văzînd decizia Consiliului de Miniștri cu nr. 1.274, din 27 august 1948, emite următorul Decret nr. 221, pentru înființarea și organizarea Direcțiunii Generale a Securității Poporului:

Art.I În cadrul Ministerului Afacerilor Interne se înființează Direcțiunea Generală a Securității Poporului.

Art.II Direcțiunea Generală a Securității Poporului are ca îndatoriri:

Apărarea cuceririlor democratice și asigurarea securității Republicii Populare Române contra uneltirilor dușmanilor din interior și exterior.

Art.III Organizarea, încadrarea, dotarea, atribuțiunile și funcționarea tuturor serviciilor centrale și exterioare a Direcțiunii Generale a Securității Poporului se vor reglementa prin deciziunile și instrucțiunile interioare ale Ministerului Afacerilor Interne.

Aceste decizii și instrucțiuni nu se publică. Ele devin executive prin înscrierea lor într-un registru special și comunicarea către cei interesați.

Art.IV Ofițerii de securitate sînt singurii competenți a instrumenta în infrațiunile ce primejdiesc regimul democratic și securitatea poporului.

Art.V Ofițerii de securitate sînt competenți a instrumenta în cadrul

septembrie

● Chemări de ofițeri din MAPN în MAI pentru încadrarea trupelor de securitate și jandarmi

9 octombrie

● Se organizează cele 7 tribunale militare care vor funcționa pe lângă comandamentele Regiunilor 1, 2 și 3 Militare, Divizia 2 Infanterie, Divizia 4 Infanterie, Divizia „Horia, Cloșca și Crișan” și Comandamentul Forțelor Fluviale

30 decembrie

● Se înalță la grad de sublocotenent activ, în arma infanterie, elevii absolvenți ai Școlii de Ofițeri Politici MAI

31 decembrie

● Se înființează Trupele Ministerului Afacerilor Interne

1949

13 ianuarie

● Marea Adunare Națională aprobă, cu o majoritate de 381 de voturi contra 4, Legea nr.16 pentru sancționarea unor crime care primejdiesc securitatea statului și propășirea economiei naționale. (Majoritatea crimelor se pedepsesc cu moartea)

22 ianuarie

● Se desființează Poliția și Jandarmeria

● Se înființează Miliția în cadrul Ministerului Afacerilor Interne

● G-ral lt. Pavel Cristescu se numește director general al Direcției Generale a Miliției

23 ianuarie

● Se înființează Trupele de Securitate, care fac parte integrantă din MAI, depinzând din toate punctele de vedere de acest minister

16 martie

● Se aprobă trecerea din poziția de activitate în poziția de rezervă, prin demisie, din 31 martie 1949, a g-ral mr. Nicolae Stoicescu, aflat la dispoziția MAI

competenței lor materiale, pe întreg teritoriul țării.

Instrucțiuni interioare de serviciu vor determina repartitia teritorială a activității obișnuite.

Art.VI Normele de numire, tratare și ieșirea din serviciu precum și drepturile și îndatoririle personalului Direcțiunii Generale a Securității Poporului sînt cele stabilite prin alăturatul Statut al ofițerilor și subofițerilor Direcțiunii Generale a Securității Poporului, ce face parte integrantă din prezenta Lege, fără a se publica în Monitorul Oficial.

Art. VII Prin derogare de la dispozițiunile legii contabilității publice, bugetul Direcțiunii Generale a Securității Poporului va fi publicat numai prin suma sa globală fără detalieri de posturi, în bugetul Ministerului Afacerilor Interne.

Angajarea, efectuarea, justificarea și verificarea cheltuielilor din bugetul Direcțiunii Generale a Securității Poporului se fac prin derogare de la legea contabilității publice conform dispozițiunilor din legea fondului pentru cheltuieli în interese superioare de Stat.

Organul de verificare va fi numit de către Ministerul de Finanțe.

Art.VIII Orice dispozițiuni contrare legii de față sînt și rămîn abrogate.

Dat în București, 28 august 1948

P.Constantinescu-Iași

Ministrul Afacerilor Interne/Teohari Georgescu

Ministrul de Finanțe/Marin Fl. Ionescu

Ministrul Justiției/Avram Bunaciu“.

3

„Prezidiul Marii Adunări a Republicii Populare Române

În temeiul art.44, pct.2 și 11, precum și art.45 din Constituție;

Asupra raportului domnului ministrul secretar de stat la Departamen-

tul Afacerilor Interne cu nr..... din 15 august 1948;

Avînd în vedere dispozițiunile art.... din legea nr.... pentru înființarea și organizarea Direcțiunii Generale a Securității Poporului;

Avînd în vedere dispozițiuni a art..... din legea.... pentru Statutul Ofițerilor și Subofițerilor Direcțiunii Generale a Securității Poporului;

Decretăm:

Art.I Personalul menționat mai jos din Direcțiunea Poliției de Siguranță se încadrează, pe data de 1 septembrie 1948, în Serviciile Centrale și Exterioare ale Direcțiunii Generale a Securității Poporului, în gradele, funcțiile și clasele de salarizare arătate în dreptul fiecăruia, după cum urmează:

1. Nicolski Alexandru, general maior, cu funcțiunea de subdirector general, clasa 10 de salarizare;

2. Mazuru Vladimir, general maior, cu funcțiunea de subdirector, clasa 13 de salarizare;

3. Birtaş Gavril, colonel, cu funcțiunea de director clasa 15 de salarizare;

4. Dulgheru Mișu, colonel, cu funcțiunea de director clasa 10 de salarizare;

5. Patriciu Mihail, colonel, cu funcțiunea de director, clasa 13 de salarizare;

6. Nedelcu Mihail, colonel, cu funcțiunea de director, clasa 13 de salarizare;

7. Kalausk Iosif, cu funcțiunea de director, clasa 12 de salarizare;

Art.II Domnul ministru secretar de stat la Departamentul Afacerilor Interne este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentului decret.

Dat în București, la 28 august 1948

P.Constantinescu-Iași

Ministrul Afacerilor Interne/Teohari Georgescu

Ministru de Finanțe/Marin Fl. Ionescu“.

15 iulie

● Chemarea în cadrele active ale armatei și ale MAI a oamenilor din câmpul muncii

23 iulie

● Se înființează Ordinul „Apărarea Patriei”

23 august

● Se avansează „în mod excepțional” la gradul de g-ral mr. colonelii Mihail R. Boico și Iacob St. Bulan, din DGSP

14 septembrie

● Gheorghe Pintilie se numește ministru adjunct al MAI

1 octombrie

● Grigore M. Naum se cheamă în MAI, cu gradul de col. de securitate

1950**14 ianuarie**

● Se înființează unitățile de muncă (expunerea de motive este semnată de Teohari Georgescu, ministrul Afacerilor Interne)

16 martie

● Se adoptă noile măsuri și condiții pentru eliberarea înainte de termen a celor condamnați

1 mai

● Se trec din oficiu, din poziția de activitate în poziția de rezervă, 91 de ofițeri, foști jandarmi (printre aceștia, se află: g-ral. lt. Ion Gh. Alistar, g-ral. mr. Ilie I. Ionescu ș.a.)

11 iulie

● Se hotărăște trecerea închisorilor militare de la MFA la MAI. În expunerea de motive, se precizează că „reeducarea deținuților se bazează pe munca în ateliere, ferme și șantier”

● Se înființează Departamentul Aprovizionării MAI

17 august

● Se stabilește pedeapsa disciplinară a retrogradării în grad, care se aplică ofițerilor din MFA și MAI.

19 august

● Col. Gheorghe C. Coulescu, din SIA, se trece din poziția de activitate în poziția de rezervă, prin apli-

4

„Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române

În temeiul art. 44, pct.2 și art.45 din Constituția Republicii Populare Române, văzînd Decizia Consiliului de Miniștri cu nr. 1.739/1948 emite următorul Decret nr..... pentru înființarea Trupelor Ministerului Afacerilor Interne.

Art.1 Trupele de Securitate, Trupele de Grăniceri și Pompieri fac parte integrantă din Ministerul Afacerilor Interne, depinzînd din toate punctele de vedere de acest Departament.

Art.2 Trupele Ministerului Afacerilor Interne păstrează organizarea cu caracter militar, fiind supuse tuturor legilor și regulamentelor militare.

Art.3 Ministerul Afacerilor Interne exercită autoritatea sa asupra trupelor prin Secretariatul General pentru Trupe.

Art.4 Recrutarea trupei necesară Trupelor Ministerului Afacerilor Interne se va realiza prin grija Ministerului Apărării Naționale (Marele Stat Major), potrivit cererilor Ministerului Afacerilor Interne.

Art.5 Întrebuințarea operativă a Trupelor de Grăniceri în timp de război se face după directivele Comandamentului Apărării Republicii Populare Române.

Art.6 Ministerul Afacerilor Interne va stabili prin Decizie Ministerială normele de detaliu pentru punerea în aplicare a prezentului Decret.

Art.7 Se abrogă orice dispozițiuni contrare prezentului Decret.

Dat în București, la 31 decembrie 1948

C. I. Parhon

Ministrul Afacerilor Interne/Teohari Georgescu

Ministrul Apărării Naționale/Emil Bodnăraș

Ministrul Finanțelor/Vasile Luca

Ministrul Justiției/Avram Bunaciu”

Expunere de motive la proiectul de decret pentru înființarea trupelor Ministerului Afacerilor Interne.

1) Pentru realizarea securității teritoriului și frontierelor Republicii Populare Române, Ministerul Afacerilor Interne folosește Trupele de Grăniceri, Trupele de Securitate și pompieri.

În prezent, situația acestor trupe, din punct de vedere juridic, este reglementată astfel:

a) Potrivit legii nr. 206/1947, pentru organizarea armatei, publicată în M.Of., nr.141, din 24.VI.1947, și legii nr. 208/1947 pentru modificarea legii de organizarea Corpului de Grăniceri, trupele de grăniceri:

- fac parte integrantă din compunerea armatei, fiind socotite luptătoare, și intră în efectivul general pentru armata de uscat, fixat prin tratatul de pace, partea III-a, secțiunea I-a, art. 11, aliniatul a

- depind de Ministerul Apărării Naționale, sub raportarea recrutării, organizării, înarmării, instrucției militare, înaintărilor, poziției, ofițerilor și subofițerilor, încadrării Comandamentelor și unităților, întrebuințării operative

- pentru misiunile de supraveghere și paza frontierelor în timp de pace, ca și pentru siguranța statului, sînt subordonate Ministerului Afacerilor Interne, care le asigură întreținerea, dotarea materială și drepturile bănești

b) Trupele de securitate au ca fundament legal legea nr. 264 pentru organizarea și funcționarea Jandarmeriei, publicată în M.Of., nr. 98, din 19 aprilie 1943, cu modificările publicate în M.Of., nr. 74, din 29 martie 1947 și M.Of., nr. 146, din 27 iunie 1946, lege care prin apariția legii Miliției Poporului rămîne fără un conținut bine determinat și legea nr. 206 pentru organizarea Armatei.

care a art. 2 al Legii nr. 293/1947

30 decembrie

● „Se cheamă din cîmpul muncii în cadrele active ale Armatei, în Trupele MAI, pentru Direcția Generală Politică, pe data și cu vechimea în grad de la 30 dec. 1950, tov. Alexandru Drăghici, cu gradul de general maior“ (cf. art. 1, DCS, nr. 1.394/30 dec. 1950)

● G-ral mr. Alexandru Drăghici este numit ministru adjunct al MAI (cf. art. 1, DCS, nr. 1.398/30 dec. 1950)

● G-ral mr. Mihail Burcă este numit ministru adjunct al MAI (cf. DCS, nr. 1.398/30 dec. 1950)

● Se trece în rezervă g-ral lt. Pantelimon Comișel, din Trupele MAI

1951

1 ianuarie

● Serghei Nicolau este numit în gradul de g-ral mr. de securitate în Direcțiunea Generală a Securității Poporului (cf. art. 1, DCS, nr. 1.400/30 dec. 1950)

27 ianuarie

● Arhivele Statului trec din subordinea Ministerului Învățămîntului Public la MAI

30 martie

● Reorganizarea Direcției Generale a Securității Poporului

1952

27 mai

● Teohari Georgescu este desărcinat din funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și din funcția de ministru al Afacerilor Interne (cf. art. 1, DCS, nr. 102/27 mai 1952)

● Alexandru Drăghici se eliberează din funcția de ministru adjunct al MAI (cf. art. 1, DCS, nr. 103/27 mai 1952)

● Ion Vințe se numește ministru adjunct al MAI (cf. art. 1, DCS, nr. 105/27 mai 1952)

Potrivit dispozițiilor prevăzute de aceste legi, Trupele de Securitate:

- fac parte din Ministerul Afacerilor Interne, căruia îi sînt subordonate atît în ceea ce privește îndeplinirea îndatoririlor generale, cît și cu privire la organizare, atribuțiuni și pregătirea profesională a cadrelor

- sînt prevăzute în compunerea armatei pentru paza teritoriului ca efective neluptătoare

- sub raportul completării efec-tivelor, poziției, ierarhiei, disciplinei, educației, înaintările și condițiile de căsătorie ale ofițerilor, subofițerilor și trupe sînt supuse dispozițiilor din legile și regulamentele militare, care se exercită prin autoritatea Ministerului Apărării Naționale.

O situație similară o au și trupele de pompieri.

2. Rezultă din cele de mai sus că asupra trupelor de grăniceri, trupelor de securitate și pompierilor își exercită autoritatea două departamente total diferite prin specificul activității pe care acestea o desfășoară în cadrul vieții de stat, ca urmare a unui regim juridic neunificat.

Această situație creează dificultăți în desfășurarea normală a serviciului acestor trupe.

3. Pentru ca să existe o unitate în realizarea securității teritoriului și frontierelor RPR, este firesc ca toate organele civile militarizate și militare, folosite de Ministerul Afacerilor Interne pentru atingerea acestui scop, să depindă numai de Ministerul Afacerilor Interne, fără a mai fi subordonat și altui Departament sub nici un raport.

4. Recrutarea trupei necesară încadrării unităților și formațiunilor Ministerului Afacerilor Interne, urmează a se face potrivit normelor generale de recrutare, de către Ministerul Apărării Naționale (Marele Stat Major), la cererea Ministerului Afacerilor Interne.

5. Proiectul de lege prezentat clarifică situația trupelor Ministerului Afacerilor Interne, precizînd că sînt trupe de securitatea teritoriului și frontierelor care sînt subordonate și activează numai sub direcțiunea Ministerului Afacerilor Interne, realizîndu-se astfel unitatea trupelor, punerea în concordanță a existenței lor cu situația legală din Republica Populară Română și creîndu-se astfel condițiunile optime pentru îndeplinirea serviciului.

Autorizați fiind de Consiliul de Miniștri, prin decizia nr. /1948, supunem pentru deliberare alăturatul proiect de decret.

Ministrul Afacerilor Interne/Teohari Georgescu

Ministrul Apărării Naționale/Emil Bodnăraș

Ministrul Finanțelor/Vasile Luca
Ministrul Justiției/Avram Bunaciu
31 decembrie 1948“

5 „În temeiul art. 56 din Constituția Republicii Populare Române, semnăm legea votată și adoptată de Marea Adunare Națională, în cuprinsul următor:

Lege pentru sancționarea unor crime care primejdiesc securitatea statului și propășirea economiei naționale

Art.1. Se pedepesc cu moartea următoarele crime:

a) Trădarea de patrie, trecerea în slujba dușmanului și aducerea de prejudicii puterii de stat

b) Procurarea și transmiterea către o putere străină sau dușmană a statului a unor secrete de stat

c) Uneltirea, în orice mod, împotriva securității interne sau externe a RPR

Art.2 Se pedepsește, de asemenea, cu moartea sabotarea propășirii economice a Republicii Populare Române prin:

● Alexandru Drăghici se numește ministru al Afacerilor Interne (cf. art. 1, DCS, nr. 104/27 mai 1952)

Alexandru Drăghici

28 mai

● Ion Vințe se cheamă în cadrele active ale armatei pentru Trupele MAI, cu gradul de g-ral mr.

26 iunie

● Alexandru Voitinovici se eliberează din funcția de Procuror General al RPR (cf. art. 1, DCS, nr. 137/26 iunie 1952)

28 iunie

● G-ral. lt. Pavel Cristescu se eliberează din funcția de director general al Direcției Generale a Miliției

● Col. Ilie Drăgan se numește în funcția de director general al Direcției Generale a Miliției

1 august

● G-ral mr. Nicolae Dobre, din cadrul MAI, se trece în rezervă

13 septembrie

● Se stabilesc noi reglementări pentru păstrarea și evidența dosarelor de anchetă penală

18 septembrie

● MAI se reorganizează, împăr-

a) Distrugerea sau deteriorarea prin orice mijloace a clădirilor, mașinilor, instalațiilor de orice fel din întreprinderile industriale sau de altă natură, a uzinelor de energie electrică, de gaz sau alte asemenea

b) Distrugerea de linii de cale ferată, a instalațiilor, a materialelor ori construcțiilor aflate pe ele, a mijloacelor de comunicații aeriene sau pe apă, a podurilor, apeductelor, instalațiilor de telefon, telegraf sau a stațiilor de radio-emisiune

c) Darea de foc sau distrugerea în orice mod a produselor industriale, agricole sau a pădurilor

d) Neîndeplinirea cu știință sau îndeplinirea voit neglijentă a îndatoririlor de serviciu în întreprinderile prevăzute de lit. a de pe urma cărora au rezultat calamități sau catastrofe publice.

Art.3 Se pedepsesc, de asemenea, cu moartea actele de teroare, săvârșite individual sau în grup, prin orice mijloace, precum și răspîndirea de microbi sau substanțe otrăvitoare, care au ca urmare moartea sau vătămarea gravă a integrității corporale. Se pedepsește cu aceeași pedeapsă constituirea în bande în scop terorist sau de sabotaj.

Art.4 Instigarea, complicitatea, tănuirea, precum și săvîrșirea oricăror acte pregătitoare în legătură cu crimele prevăzute în prezenta lege se pedepsesc cu aceeași sancțiune.

Nedenunțarea de către cei care cunosc pregătirea sau comiterea crimelor arătate mai sus se pedepsesc cu muncă silnică de la 5-10 ani.

Art.5 Judecata crimelor prevăzute de prezenta lege se va face de Tribunalele Militare.

Această lege s-a votat de Marea Adunare Națională, în ședința de la 13 ianuarie, anul 1949, și s-a aprobat cu majoritatea de trei sute optzeci și unu voturi, contra patru.

Președinte/Pîrvulescu

Secretar/(indescifrabil)

Semnăm această lege și dispunem publicarea ei în Monitorul Oficial.

C. I. Parhon

Ministrul Justiției/Avram Bunaciu

Dat în București, la 13 ianuarie 1949“.

6 „Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române

În temeiul art. 44, pct. 2 și art. 45 din Constituția Republicii Populare Române;

Văzînd decizia Consiliului de Miniștri cu nr. 42/949, din..., emite următorul

Decret nr. 25 pentru înființarea Miliției

Capitolul I

Dispozițiuni Generale

Art.1 Miliția se înființează în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, avînd drept scop menținerea ordinii publice pe teritoriul Republicii Populare Române.

Miliția apără drepturile și libertățile cetățenilor, înscrise în Constituția Republicii Populare Române, asigură munca pașnică, securitatea personală a cetățenilor și apără bunurile statului și ale poporului.

Miliția supraveghează respectarea legilor și dispozițiunilor date de autorități.

Art. 2 Miliția își întemeiază activitatea pe Constituția și legile Republicii Populare Române și se călăuzește de interesele poporului, sprijinindu-se pe concursul larg al acestuia.

Capitolul II

Organizarea

Art.3 Organul central al Miliției este Direcțiunea Generală a Miliției.

Structura și modul de organizare a Miliției se stabilesc prin deciziile întocmite de Ministerul Afacerilor Interne și aprobate de Consiliul de Miniștri.

ținându-se în două ministere: Ministerul Securității Statului; Ministerul Afacerilor Interne (cf. art. 1, DCS, nr. 324/18 septembrie 1952)

● Alexandru Drăghici se eliberează din funcția de ministru al Afacerilor Interne și se numește în funcția de ministru al Securității Statului (cf. art. 1, DCS, nr. 325/18 septembrie 1952)

● Pavel Ștefan se numește în funcția de ministru al Afacerilor Interne (cf. art. 1, DCS, nr. 326/18 septembrie)

19 septembrie

● Mihail Burcă se numește în funcția de ministru adjunct al MAI (cf. art. 1, DCS, nr. 327/19 septembrie 1952)

2 octombrie

● G-ral mr. Alexandru Drăghici este înaintat la gradul de g-ral lt.

● Se acordă gradul de g-ral mr. lui Pavel Ștefan, ministrul Afacerilor Interne

10 octombrie

● Se comută în muncă silnică pe viață pedeapsa cu moartea la care Gheorghe Georgescu Topuzlău și Petre Cernătescu au fost condamnați de Tribunalul Militar Teritorial București, prin sentința nr. 1/1 septembrie 1952

1 noiembrie

● G-ral mr. Mihail Boico din cadrul Ministerului Securității Statului, se trece în rezervă

25 octombrie

● Se comută în muncă silnică pe viață pedeapsa cu moartea la care Ștefan Stoica a fost condamnat de Tribunalul Militar București, prin sentința nr. 447/15 mai 1952

24 decembrie

● Decorarea mai multor ofițeri din Ministerul Securității Statului și MAI, cu prilejul aniversării proclamării RPR

1953

2 martie

● Procurorul general al RPR,

Direcțiunea Generală a Miliției poate da ordonanțe obligatorii în vederea ducerii la îndeplinire a legilor și deciziunilor.

Capitolul III

Atribuțiuni și competența

Art.4 Direcțiunea Generală a Miliției are următoarele atribuțiuni:

a) Prin serviciile sale centrale:

- organizează, conduce, coordonează, controlează și îndrumă activitatea tuturor organelor de miliție;

- eliberează acte de călătorie în străinătate și ține evidența controlului străinilor;

b) Prin serviciile centrale și organele exterioare:

- asigură menținerea ordinii publice și a securității cetățenilor, combaterea infracțiunilor, paza instituțiilor și paza exterioară a întreprinderilor de stat;

- îndrumă și controlează paza interioară la întreprinderi, asigură ordinea pe căile ferate, pe căile de comunicație, pe apă și în porturi, precum și reglementează circulația în comunele urbane și pe drumuri publice.

Art.5 Miliția urmărește și cercetează toate infracțiunile săvârșite pe întreg teritoriul țării, care intră în competența sa conform art. 4, lit. b din prezenta lege și trimite Parchetului pe infractori.

Art.6 Miliția dă concurs organelor de Justiție pentru executarea hotărârilor luate de instanțele de judecată.

Art.7 Ofițerii și subofițerii de miliție au competența de a urmări și cerceta infracțiunile, în conformitate cu legea.

Capitolul IV

Dispozițiuni finale

Art.8 Pe data publicării prezentei legi, Poliția și Jandarmeria se desființează.

Art.9 Legea pentru organizarea poliției generale a statului, publicată în Monitorul Oficial, nr. 159, din 21 iulie

1929, Legea pentru organizarea și funcționarea Jandarmeriei, publicată în Monitorul Oficial, nr. 98 din 29 aprilie 1943, precum și orice dispozițiuni contrarii prezentei legi se abrogă.

Dat în București, la 22 ianuarie 1949.

C. I. Parhon

M. Fl. Ionescu

Ministrul Justiției/Avram Bunaciu

Ministrul Afacerilor Interne/Teohari Georgescu“.

7 „Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române

Văzînd raportul domnului ministru al Afacerilor Interne nr..., din ianuarie 1949; *

În baza dispozițiunilor art. 1, din Legea pentru înființarea Miliției și dispozițiunilor din Statutul Miliției;

Hotărăște:

Art.1 Domnii Cristescu Pavel, Seciu Ștefan și coloneii Popescu I.Nicolae I., Coleș Corneliu, David I.Aurelian și Marcu V. Constantin se încadrează în Miliție pe data înființării Miliției, cu gradul prevăzut în dreptul fiecăruia:

1. Cristescu Pavel general locotenent

2. Seciu Ștefan general maior

3. Popescu I. Nicolae I. general maior

4. Coleș I. Corneliu general maior

5. David I. Aurelian colonel

6. Marcu V. Constantin colonel

Art.2 Domnul ministru al Afacerilor Interne este încredințat cu aducerea la îndeplinire a prezentului Decret.

Dat în București la 22 ianuarie 1949.

Președintele Prezidiului MAN

Ministrul Afacerilor Interne/Teohari Georgescu

Secretar/(indescifrabil)“.

Augustin Alexa, i se atribuie gradul profesional de prim-consilier juridic de stat asimilat cu gradul de militar g-ral lt.

13 martie

- Se adoptă noi reglementări privind funcționarea Miliției

28 aprilie

- Chemarea în vederea satisfacerii serviciului militar activ al tinerilor priso de contingent, născuți în 1933, în unități militare de construcții (peste 10.200 de tineri)

19 mai

- Col. Florian Dănălache, din Ministerul Securității Statului, este avansat la gradul de g-ral mr.

21 mai

- Col. Vasile Vâlcu, din Ministerul Securității Statului, este avansat la gradul de g-ral mr.

22 iulie

- Se acordă Drapelul de luptă unor unități (regimente) ale MAI

11 august

- Se acordă Drapelul de luptă al Trupelor Securității Statului Școlii de Ofițeri nr.1 a Ministerului Securității Statului

23 septembrie

- Se acordă, cu data de 1 septembrie 1953, gradul de g-ral mr. lui Ladislau Ady, ministru adjunct al MAI

29 septembrie

- Alexandru Drăghici se numește, cu data de 7 septembrie 1953, ministru al Afacerilor Interne (cf. art. 1, DCS, nr. 396/29 septembrie)

15 octombrie

- G-ral mr. Ivan Pantelimon, locțiitor de Front al Direcției Trupelor Operative și de Pază a MAI, se scoate din cadrele active ale armatei și se trece în retragere, cu drept de pensie și asistență socială

27 noiembrie

- Se anulează unele sume datorate Direcțiunii Generale a lucrărilor Canalului Dunărea - Marea Neagră și unităților sale și se anulează unele pedepse

8

„Nr.1008/V

Către

Comitetele Regionale, raionale și orășenești ale partidului

În ultimul timp, în raioanele și orașele din regiunea....., au sosit și s-au stabilit cu domiciliul circa cetățeni români repatriați.

Deși comitetele executive ale sfaturilor populare au primit din partea Consiliului de Miniștri al RPR sarcina de a se ocupa de plasarea acestora în munci corespunzătoare și a le repartiza locuințe celor ce solicită, se constată că unii cetățeni repatriați nu au fost plasați în muncă sau n-au primit locuințe.

În vederea aplicării în practică a sarcinilor date de Consiliul de Miniștri, comitetul regional, comitetele raionale și orășenești de partid vor controla comitetele executive ale sfaturilor populare și asupra felului cum își îndeplinesc îndatoririle ce le revin față de repatriați, îndrumându-le să asigure acestora condiții favorabile de muncă și de trai.

Comitetele raionale și orășenești de partid pe al căror teritoriu s-au stabilit cetățeni repatriați au datoria să se preocupe îndeaproape de educarea lor, să cerceteze cu atenție nevoile acestora, să-i ajute în rezolvarea problemelor pe care le ridică. În acest scop, comitetele raionale și orășenești de partid vor însărcina un tovarăș care să se ocupe de cetățenii repatriați.

Este necesar ca organizațiile de bază, membrii de partid din comuna sau întreprinderea în care se găsesc cetățeni repatriați să păstreze legătura cu ei, să-i influențeze politicește vorbindu-le despre perspectivele luminoase ce stau în fața oamenilor muncii din patria noastră, și să-i lămurească cu răbdare asupra unor greutăți inerente perioadei în care ne aflăm.

Secretariatul CC al PMR
19 mai 1956“.

9

„București, 20 august 1956

Nr. 1.476/II

Tovarășului Petre Lupu

Vă comunicăm că Secretariatul CC al PMR, în ședința sa din 10 august 1956, «cu privire la structura și modul de constituire org. de partid din formațiunile MAI», a aprobat următoarele:

I. Crearea de organizații de bază PMR la reședințele brigăzilor, regimentelor, batalioanelor, grupurilor PCI, unităților independente și la companiile care au cel puțin trei membri de partid. În cazuri deosebite, se vor crea org. de bază la unitățile de pază pe plutone. Acolo unde sînt mai puțin de 3 membri de partid și există candidați, se vor crea grupe de membri și candidați de partid, iar unde există mai puțin de 3 membri de partid și mai puțin de trei utemiști se vor crea grupe mixte de partid și UTM.

II. Alegerea comisiilor de partid de pe lîngă secțiile politice ale brigăzilor de grăniceri, care au 200-350 membri și candidați de partid, se vor face în conferințe ale delegaților.

Norma de reprezentare a delegaților la acestor conferințe va fi de un delegat la 3-5 membri de partid, aceasta în raport cu numărul membrilor de partid din unitatea respectivă.

Direcția Treburilor CC al PMR“.

10 „Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române

Decret pentru completarea art.35 din decretul nr. 272, din 30 decembrie 1950, referitor la actele de stare civilă, republicat în Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române nr. 15, din 13 iunie 1955.

Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, decretează:

18 decembrie

● G-ral mr. Pavel Gheorghe Ștefan se trece în rezervă, prin aplicarea art. 40, lit. d din Statutul Corpului ofițerilor forțelor armate ale RPR

1954

2 martie

● G-ral mr. (rez.) Ilie Grigore Ionescu se degradează și se scoate din evidență militară, pentru „sabotaj contrarevoluționar“

11 martie

● Potrivit HCM nr. 337, părăsirea domiciliului obligatoriu stabilit se pedepsește cu închisoare corecțională de la 6 luni la 5 ani

15 martie

● Se aprobă regulamentele pentru stabilirea drepturilor bănești ale personalului de securitate din MAI și din unitățile militare ale MAI

25 mai

● Se aduc noi reglementări condițiilor de fotografiere și filmare pe teritoriul României, după „model sovietic“

31 mai

● Se grațiază de restul pedepsei episcopul Augustin Pacha (în vîrstă de 84 de ani), condamnat de Tribunalul Militar București, prin sentința din 17 septembrie 1951, la 18 ani temniță grea, și unele pedepse complementare, pentru comportare bună în închisoare

8 octombrie

● G-ral. mr. Florian Dănălahe, din MAI, se eliberează din funcția de comandant al Direcției Trupelor de Grăniceri și se trece în rezervă, pentru a primi alte însărcinări

1955

30 iulie

● G-ral. mr. Vladimir Mazuru, din MAI, se trece în rezervă

● G-ral. mr. Ladislau Ady, din MAI, se trece în rezervă

Articol unic. Art.35 al Decretului nr. 272, din 30 decembrie 1950, referitor la actele de stare civilă, republicat în Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, nr. 15, din 13 iunie 1955, se completează cu un aliniat final, avînd următorul cuprins:

«declarația de moarte nu s-a făcut pînă la data prezenului decret; în aceste cazuri, declarația și întocmirea actelor se face potrivit instrucțiunilor Ministerului Afacerilor Interne»

București, 6 mai 1957

Expunere de motive

În penitenciarele și coloniile de muncă ale Ministerului Afacerilor Interne au murit, în cursul anilor 1947-1955, un număr de deținuți, fie de moarte naturală, fie prin executarea unor sentințe judecătorești de condamnare la moarte.

Datorită condițiilor politice existente în acea perioadă, s-a considerat inoportună oficializarea unora dintre aceste cazuri, mai ales că printre cei în cauză se găseau și unele elemente care au avut un anumit rol politic în timpul regimului burghezo-moșieresc.

Din această cauză, moartea acestora nu a fost înregistrată la Comitetele executive ale sfaturilor populare ale locului unde s-a produs moartea, conform dispozițiilor decretului nr. 272/1950, referitor la actele de stare civilă.

Ca urmare a acestei situații, Ministerul Afacerilor Interne are o serie de greutăți generate de numeroase cereri ale familiilor celor în cauză, care cer certificatele constatatoare ale morții, în vederea reglementării unor succesiuni, încheieri de căsătorii etc.

În prezent, socotim că se poate face oficializarea morții acestei categorii de condamnați și eliberarea către familiile lor a certificatelor constatatoare a morții.

Însă înregistrarea morții în registrele de stare civilă nu se mai poate face astăzi, deoarece decretul nr. 272/1950, care reglementează problema actelor de stare civilă, prevede înregistrarea morții la data survenirii acesteia, iar posibilitatea întocmirii ulterioare a actelor de stare civilă o permite numai în anumite condiții, potrivit cărora Comitetele executive ale sfaturilor populare nu pot înregistra moartea condamnaților în cauză.

Pentru reglementarea aestei situații, vă prezint alăturatul proiect de decret pentru completarea art. 35 din Decretul nr. 272, din 30 decembrie 1950, referitor la actele de stare civilă, republicat în Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, nr. 15, din 13 iunie 1955, în sensul că se poate face în prezent întocmirea actelor de moarte pentru acei deținuți pentru care declarația de moarte nu s-a făcut de locurile de deținere, la data decesului, cu care, dacă sînteți de acord vă rog a-l adopta.

Ministrul Afacerilor Interne/g-ral col. Alexandru Drăghici“.

11

„11 iulie 1975

Nr.518/VI-3

Tov. Al. Drăghici

P. Belle

Petre Lupu

S. Ad-tivă CC-PMR

Vă comunicăm că Secretariatul CC al PMR a aprobat numirea tov. Nicolski Alexandru în funcția de secretar la Ministerul Afacerilor Interne.

Direcția Treburilor CC al PMR“.

12

„11 iulie 1957

Nr.518/VI-6

Tov. Al. Drăghici

Petre Lupu

S. Ad-tivă a CC al PMR

Vă comunicăm că Secretariatul CC al PMR a aprobat eliberarea tov.

● Se acordă gradul de g-ral mr. colonelului Ioan Șerb, din MAI

20 august

● Se acordul gradul de g-ral col. g-ralului lt. Alexandru Drăghici (cf. art 1, DCS, nr. 347/20 august 1955)

● Se conferă Ordinul „Steaua RPR”, clasa I g-ralului mr. Ioan Serghie Nicolau

24 septembrie

● Se grațiază în întregime cei condamnați la pedepse privative de libertate pînă la zece ani inclusiv

● Cei condamnați la pedepse mai mari de zece ani se grațiază în întregime, dacă au participat la războiul antihitlerist în zona de operații

● Cei care au fost membri ai „guvernelor fasciste”, în perioada 6 septembrie 1940 – 23 august 1944, nu beneficiază de primele două prevederi (cf. DCS, nr. 421/24 septembrie 1955)

1 decembrie

● Consiliul de Miniștri al RPR hotărăște reducerea pînă la această dată a efectivelor armate ale RPR cu 40.000 de oameni (prilej de epurare a celor considerați „incomози” pentru regim)

8 decembrie

● Se grațiază o parte din cei condamnați la crime săvîrșite împotriva securității statului (sioniști, titoiști, sabotori – în procesul cazematelor –, g-ral. mr. Grigoriu Ionescu etc.)

● Se grațiază Constantin-Titel Petrescu, lider al PSD independent (art. 1, DCS, nr. 555/8 decembrie 1955)

16 decembrie

● G-ral mr. Vasile Vălcu, din MAI, este trecut în rezervă

1956

14 aprilie

● Se grațiază de pedepse opt din cei condamnați în procesul „sioniștilor” (Benvenisti Mișu, Cohen Jean, Zissu Avram, Beer Benjamin, Wriiss Moritz, Moscovici Moritz,

Demeter Alexandru din funcția de șef al Direcției de Cadre din Ministerul Afacerilor Interne.

Direcția Treburilor CC al PMR“.

13

„11 iulie 1958

Nr.518/VI-7

Tovarășului Al. Drăghici

S. Ad-tivă CC, PMR

Petre Lupu, V. Posteuca

Vă comunicăm că s-a aprobat eliberarea tov. Pateșan Ion din funcția de șef al sectorului evidenței cadrelor din Secția Organizatorică a CC al PMR și numirea sa în funcția de șef al Direcției de Cadre din Ministerul Afacerilor Interne.

Direcția Treburilor CC al PMR“.

14

„17 mai

287/X-5

Tovarășului Alex. Drăghici

Avram Bunaciu

Vă comunicăm că Secretariatul CC al PMR a aprobat decorarea cu medalia «A cincea aniversare a RPR» a unui număr de 12 ofițeri MAI, conform anexei.

Direcția Treburilor CC al PMR

Anexă

Ofițerii MAI care vor fi decorați cu medalia «A cincea aniversare RPR»

- Colonel Mario Șerb Ioan locț. al Ministerului Afacerilor Interne

- Colonel Dincă S.Teodor șeful Dir. Anchetelor din DGM

- Colonel Aranici Pavel fost șef la Dir. III-a, în prezent trimis în URSS la un curs de specializare.

- Colonel Mladin Ștefan șeful Dir.IX-a Paza conducerii Partidului și Guvernului

- Colonel Bogdan Hary șeful Dir.Aproviz.și Gosp.MAI

- Colonel Mocanu Grigore comandantul Reg.de Securit. Cluj

- Lt.col. Negrea Vasile șeful Reg.MAI Timișoara

- Lt.col. Hegheduș Emeric șeful Reg.de Miliție Hunedoara

- Lt.col.Nedelcu Ioan șeful Reg.de Miliție Timișoara

- Lt.col. Bănuță Nicolae șeful de Miliție Pitești

- Maior Nasea Ioan șeful Reg.de Miliție Stalin

- Maior Barbu Ștefan șeful Serviciului „K“

17 mai 1957“.

15

„Direcția Treburilor

CC al PMR

Nr. 518

Către

Comitetul Regional de Partid

Tov.Prim Secretar

Vă trimitem Instrucțiunile «cu privire la sarcinile și atribuțiile aparatului politic din Direcția Generală a Penitenciarelor și coloniilor de muncă» aprobate de Secretariatul CC al PMR.

Direcția Treburilor CC al PMR

15 iulie 1957

Strict secret

Cu privire la sarcinile și atribuțiile aparatului politic din Direcția Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă

Pentru întărirea capacității de luptă a unităților și a formațiunilor Direcției Generale a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă, pentru întărirea disciplinei și vigilenței revoluționare, pentru ridicarea nivelului politic și ideologic al ofițerilor, sergenților și al angajaților civili, este necesar ca aparatul politic din DGPCM, sub conducerea PMR, să desfășoare o largă muncă politică, educativă.

Munca politică de masă trebuie să contribuie la o mai bună însușire și aplicare a hotărîrilor partidului și guvernului, la respectarea Constituției RPR, la îndeplinirea ordinelor ministrului Afacerilor Interne, la educarea militarilor și angajaților civili în spiritul dragostei față de patrie – Republica

Haber Ladislau și Kum Ștefan)

18 aprilie

● G-ral mr. Ion Alexandru, din MAI, se trece în rezervă

24 aprilie

● Se grațiază de restul ce mai au de executat din pedepsele privative de libertate, precum și de pedepsele complimentare la care au fost condamnați, nouă marcanti membri social-democrați (Dumitriu Adrian, Romulus Dan, Motaș Constantin, Stănescu Paul, Stambuleanu Adrian, Mustetin Iosif, Hromotca Gh., Jula Gheorghe și Borman Petre)

26 mai

● Se grațiază de restul pedepsei Elena Pătrășcanu, soția lui Lucrețiu Pătrășcanu (executat în 1954)

Lucrețiu Pătrășcanu și soția sa, Elena (1945)

29 mai

● Termenul prevăzut în art. 1, din Decretul nr. 253/1955 pentru înlesnirea repatrierii unor cetățeni și foști cetățeni români și amnistiarea celor patriati se prelungește pînă la 30 decembrie 1958

30 mai

● Se grațiază de restul ce mai au de executat din pedepsele privative de libertate, precum și de pedepsele complimentare la care au fost condamnați doi membri marcanti ai PSD-ind. (Ilie Fărcășescu și Eugen Dobrescu)

16 iunie

● Se grațiază de restul pedepsei ce mai au de executat 59 de condamnați în procesul „titoiștilor“

6 iulie

● Se grațiază de pedepse priva-

Populară Română —, față de PMR, în spiritul internaționalismului proletar și al prieteniei cu URSS și țările de democrație populară.

Aparatul politic din unitățile și formațiunile DGPCM își desfășoară întreaga activitate pe baza hotărârilor CC al PMR a Guvernului RPR și a ordinelor Ministrului Afacerilor Interne, revenindu-i următoarele sarcini și atribuțiuni:

1. Organizarea și conducerea muncii politice de masă în scopul mobilizării tuturor militarilor și angajaților civili la îndeplinirea misiunilor încredințate, la aplicarea prescripțiilor regulamentare, pentru întărirea ordinii interioare, a respectării legalității populare.

2. Educarea militarilor în spiritul respectării jurământului militar, al întăririi disciplinei, cultivînd în rîndul militarilor și angajaților civili înaltele calități morale și de luptă ca: inițiativa, cinstea, sinceritatea, intoleranța față de lipsuri, tăria de caracter, curajul și spiritul de sacrificiu pentru îndeplinirea fără șovăială a ordinelor și misiunilor.

3. Educarea militarilor și angajaților civili în spiritul combativității, al urii neîmpăcate față de dușmanii poporului, față de hoți, delapidatori și a altor infractori în spiritul vigilenței revoluționare, al luptei împotriva abuzurilor, al păstrării cu strictețe a secretului militar și de stat.

4. Preocuparea permanentă pentru respectarea întocmai a principiului unității de comandă în scopul întăririi autorității comandanților.

5. Dezvoltarea răspunderii personale în îndeplinirea sarcinilor de producție și realizarea de economii, al grijii față de bunurile obștești și al luptei împotriva birocratismului.

6. Cunoașterea stării de spirit a întregului personal și a nevoilor lor materiale. Preocuparea pentru justa rezolvare și la timp a sesizărilor mili-

tarilor, angajaților civili și a oamenilor muncii.

7. Sprijinirea muncii de selecționare a cadrelor, în scopul asigurării unei compoziții social-politice și calitative a efectivelor unităților și formațiunilor DGPCM. Îndrumarea și sprijinirea cadrelor pentru a-și completa studiile de stat.

8. Organizarea muncii de agitație și a muncii culturale de masă în rîndurile militarilor, angajaților civili și a familiilor lor.

9. Sprijinirea învățămîntului de partid pe baza indicațiilor și măsurilor luate de către organele și organizațiile de partid.

10. Preocuparea pentru folosirea și promovarea metodelor partinice în muncă, stimularea și folosirea cu curaj a criticii și autocriticii, combaterea tendințelor de înăbușire a criticii.

11. Îndrumarea și sprijinirea activității cultural-educative ce se desfășoară în rîndul deținuților, în scopul reeducării acestora.

I. Sarcinile și atribuțiile secției politice din Direcția Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă

Secția Politică din DGPCM este subordonată Directorului General al Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă. Șeful Secției Politice este și locțiitor al Directorului General al DGPCM. Secția Politică are următoarele sarcini:

a) Organizează și conduce munca politică de masă în rîndul militarilor și angajaților civili, în scopul îndeplinirii hotărârilor Partidului și Guvernului, al executării întocmai și la timp a ordinelor Ministrului Afacerilor Interne, a Directorului General al DGPCM, a comandanților și șefilor.

b) Controlează și îndrumază pe linia muncii politice de masă activitatea comandanților și lucrătorilor politici din unități, se ocupă de instruirea lor și generalizarea experienței pozitive.

tive de libertate încă 11 „titoiști“

20 iulie

● Se grațiază de restul pedepsei ce mai au de executat 11 preoți catolici, greco-catolici, ortodocși și „favorizatori“

25 august

● Se conferă Ordinul „Steaua RPR“ g-ral mr. Grigore Naum, lt. col. Dezideniu Andrei Simion și lt. col. Victor Ranga, care au contribuit la identificarea unei organizații „contrarevoluționare“

9 noiembrie

● Trecerea în proprietatea statului a unor terenuri aflate în apropierea graniței RPR

19 decembrie

● Desființarea unor unități de mitraliere-artilerie din Banat și Oltenia și predarea pentru pază și conservare a unor lucrări de apărare din aceste două regiuni

1957

8 februarie

● Încetează decăderile din drepturile de pensie ale unor generali și ofițeri, retrogradați anterior

26 februarie

● Se grațiază de restul ce mai au de executat din pedepsele privative de libertate condamnații: Gheorghe Topuzlău Georgescu și Petre Cernătescu, aflați în penitenciarul din Aiud

28 februarie

● Col. de miliție Aurel Filip se avansează la gradul de g-ral mr.

6 mai

● Decretul 200/6 mai 1957 permite să se facă „în prezent întocmirea actelor de moarte pentru acei deținuți pentru care declarația de moarte nu s-a făcut de locurile de deținere la data decesului“

17 mai

● G-ral mr. Aurel Stancu, din MAI, se trece în rezervă

11 iulie

● Secretariatul CC al PMR aprobă numirea lui Alexandru Nicol-

c) Organizează și conduce învățământul politic de masă și propaganda prin conferințe. Asigură informarea permanentă a efectivelor cu cele mai importante evenimente interne și internaționale.

d) Se preocupă permanent de îmbunătățirea stării moralo-politice a militarilor și angajaților civili și face propuneri Directorului General în legătură cu măsurile ce trebuiesc luate în acest scop.

e) Conduce și răspunde de întreaga muncă politică și culturală de masă în rândul militarilor și angajaților civili de la reședința DGPCM.

f) Îndrumază și sprijină activitatea serviciului cultural-educativ din DGPCM și controlează activitatea cultural-educativă ce se desfășoară în rândul deținuților din unități.

g) Secția Politică din DGPCM răspunde în fața CC al PMR de activitatea muncii politice de masă și informează cu regularitate asupra muncii desfășurate, făcând propuneri pentru îmbunătățirea activității politice și profesionale.

II. Sarcinile locuitorilor politici ai comandanților din penitenciare și colonii de muncă

Locuitorii politici din penitenciare și colonii de muncă sînt subordonați comandanților acestor unități și răspund de munca politică, revenindu-le următoarele sarcini:

a) organizează și conduc munca politică de masă, în scopul mobilizării tuturor militarilor și angajaților civili la îndeplinirea întocmai și la timp a ordinelor comandanților și șefilor, a prescripțiilor regulamentare, a misiunilor încredințate, (paza, supravegherea, escortarea și reeducarea deținuților), a sarcinilor de plan, pentru unitățile productive și la respectarea legalității populare.

b) cu sprijinul organizațiilor de partid și UTM se ocupă de educarea

militarilor și angajaților civili în spiritul dragostei fierbînti față de patrie, partid, guvern și popor și al internaționalismului proletar.

c) să desfășoare o muncă vie cu oamenii și să cultive permanent în rândul acestora grija de bunurile obștești, realizarea de economii și să se îngrijească de problemele lor materiale și de trai.

d) se ocupă permanent de îmbunătățirea stării moralo-politice și disciplinare a efectivelor și propun comandanților măsuri corespunzătoare pentru întărirea ordinii și disciplinei.

e) educarea militarilor și angajaților civili în spiritul unei comportări demne și cetățenești în viața de toate zilele, a atitudinii pline de respect față de oamenii muncii.

f) organizează și conduc învățământul politic de masă. Informează permanent cadrele asupra celor mai importante evenimente politice, interne și internaționale și despre realizările regimului democrat-popular.

g) organizează și conduc munca de agitație și cultură de masă în rândul militarilor, angajaților civili și a familiilor lor.

h) sprijină organizațiile de bază ale partidului în desfășurarea învățământului de partid, la instruirea agitatorilor și a activității gazetelor de perete, precum și în alte sarcini ce le are organizația de partid.

i) conduc și sprijină permanent activitatea lucrătorilor culturali educativi din unități, în scopul desfășurării unei activități intense pentru reeducarea deținuților.

j) comandanții și locuitorii lor politici răspund de munca politică și cultural-educativă cu deținuții și sînt obligați să raporteze cu regularitate comitetelor regionale, raionale sau orășenești ale partidului și DGPCM despre întreaga muncă politică, profesională și cultural-educativă, făcînd

ski în funcția de secretar general la MAI

- Secretariatul CC al PMR aprobă numirea lui Vasile Bene în funcția de secretar general la MAI

- Secretariatul CC al PMR a aprobat eliberarea lui Demeter Alexandru din funcția de șef al Direcției de Cadre din MAI și numirea în această funcție a lui Pățean Ion

22 august

- La propunerea lui Alexandru Drăghici, se adoptă Decretul 403 pentru punerea în libertate a 19 condamnați, foști tortionari în coloniile de muncă, inclusiv la Canalul Dunărea – Marea Neagră

25 august

- Fostul lt. maj. Liviu Borcea, care în perioada 1950 – 10 august 1953 a fost comandant de colonie la Canalul Dunărea – Marea Neagră, arestat la 1 decembrie 1954 și condamnat la 25 ani muncă silnică, este pus în libertate, reabilitat și reîncadrat în MAI, reprimind gradul avut la data arestării; este numit în funcția de ajutor de serviciu al comandantului penitenciarului din Cluj, Secția Minori

25 septembrie

- Se grațiază, se reduc sau se comută pedepsele a 12 condamnați, foști tortionari din coloniile de muncă forțate

1 octombrie

- Prin Decretul 484, se pun în libertate alți 12 condamnați, foști tortionari în coloniile de muncă și închisori

Octombrie – decembrie

- Se grațiază sau se comută pedepsele a mai multor condamnați (foști ofițeri, polițiști, jandarmi etc)

6 noiembrie

- Se grațiază șapte condamnați, foști tortionari (Sepeanu Tudor, Dumitrescu Alexandru, Sucigan Gheorghe, Avădanei Constantin, Marina Ioan, Mircea Mihai, Barbos Viorel)

propuneri pentru îmbunătățirea muncii.

k) pe baza planului muncii politice, pun în fața organizațiilor de partid și UTM din cadrul unităților sau formațiunilor respective problemele principale privind îmbunătățirea muncii politice și profesionale. Organizațiile de partid și UTM trebuie să ia măsuri pentru realizarea sarcinilor prevăzute în acest plan.

Notă: Comandanții unităților și formațiunilor care nu au lociitori politici se vor ocupa direct de munca politică și cultural-educativă.

Comitetele regionale, raionale și orașenești de partid au obligația de a controla și ajuta munca aparatului politic din unitățile și formațiunile DGPCM. Ele răspund pentru munca aparatului politic din penitenciare și colonii de muncă.

Organizațiile de bază ale partidului din unități și formațiuni au obligația de a lua toate măsurile pentru realizarea sarcinilor prevăzute în prezentele instrucțiuni în scopul îmbunătățirii muncii politice și profesionale, a ridicării stării moral-politice și disciplinei a efectivelor.

Instructorii Secției Politice din DGPCM sînt obligați să informeze organele de partid locale despre problemele cu care au venit în unitatea respectivă, din raza orașului, raionului sau regiunii respective și despre măsurile ce trebuiesc luate pentru îmbunătățirea muncii.

Secția Administrativă a CC al PMR va controla și ajuta munca Secției Politice din DGPCM.

București, 11 iulie 1957“.

16

„Expunere de motive

La locurile de detenție ale Direcției Generale a Penitenciarelor și Coloniilor de muncă, se găsesc ca urmare a unor măsuri organizatorice defectuoase luate în perioada anilor 1948 –

1955, sau a unor cauze obiective, numeroase bunuri proprietatea deținuților eliberați sau decedați, care nu au putut fi înmîinate proprietarilor lor la timpul respectiv.

În aceeași situație se găsesc și unele sume de bani, care în prezent sînt depuse la CEC, pe numele locului de deținere.

Cauzele obiective și măsurile organizatorice defectuoase care au dus la această situație au fost următoarele:

1. După anul 1949, au fost înființate o serie de noi locuri de deținere (colonii de muncă) îndeosebi pe traseul Canalului Dunărea – Marea Neagră, la care nu a existat o preocupare permanentă pentru evidența acestor bunuri și sume de bani cadre fiind puține și necalificate.

2. Transferările deținuților în diferite locuri de deținere se făceau la intervale scurte, datorită măsurilor operative ce se luau atunci, astfel că bunurile și sumele de bani rămîneau împărțite la diferite unități prin care treceau deținuții.

3. Pentru unele categorii de deținuți nu se comunica familiei decedul deținutului, astfel că nici bunurile sale nu puteau fi expediate celor în drept.

4. Unii deținuți nu au mai reclamat, după liberare, diferite obiecte sau îmbrăcăminte uzate, considerîndu-le lipsite de valoare.

La sfîrșitul anului 1954, aceste bunuri și sume de bani totalizau peste 58.000 poziții înregistrate.

În cursul anului 1955, au fost identificate și expediate la adresele proprietarilor respectivi un mare număr din aceste bunuri.

În perioada 1955 – 1957 au fost rezolvate toate cererile primite de la foștii deținuți sau membrii lor de familie în legătură cu bunurile și sumele de bani rămase la locurile de deținere. Totuși în prezent mai există în locurile de deținere circa 10.000 poziții înregistrate, de obiecte de valoare, obiecte

1958

31 ianuarie

● Se conferă Medalia „Meritul Militar”, clasa a II-a, g-ral col. Alexandru Drăghici și g-ral mr. Alexandru Mureșanu

17 februarie

● Se instituie noi măsuri pentru asigurarea ordinii în stat

18 februarie

● Se conferă Medalia „Meritul Militar” g-ral lt. Gheorghe Pintilie, „pentru activitate de 10 ani ca militar activ”

12 martie

● Art.196 din Codul Penal se modifică astfel: „Fapta unui cetățean român care, avînd o însărcinare de stat sau de interes obștesc în străinătate, refuză să se întoarcă în țară, se pedepsește cu temniță grea de la 5-15 ani, degradare civică de la 4 la 8 ani și confiscarea totală sau parțială a averii”

● Se adoptă noi prevederi referitoare la regimul celor condamnați la pedepse privative de libertate

19 martie

● Se dispune ștergerea pedepselor complimentare pentru cele șapte foste cadre din MAI, grațiate prin decretul nr. 534/6 martie 1957 (foști tortionari)

16 iunie

● Se conferă ordine și medalii la 14 ofițeri care au contribuit la descoperirea unei acțiuni contrarevoluționare a 62 cetățeni (încercare de lovitură de stat, în august 1956)

5 august

● Prin Decretul 351 se reglementează situația bunurilor proprietate a deținuților eliberați sau decedați, care nu au putut fi înmîinate proprietarilor lor (sau rudelor acestora) la timpul respectiv

12 decembrie

● Se conferă ordine și medalii ale RPR unor tehnicieni sovietici ce lucrează în unitățile productive ale MAI „pentru contribuția adusă des-

personale și de îmbrăcăminte, precum și cca. 28.000 poziții înregistrate, de sume de bani depuse la CEC, care nu pot fi expediate proprietarilor, datorită faptului că sînt înregistrate în evidența locurilor de deținere numai cu nume și pronume (de exemplu: Ionescu Dumitru) fără nici un fel de date de stare civilă sau alte indicații pentru identificarea persoanelor și domiciliilor, în timp ce în cazierul DGPCM există zeci de nume asemănătoare.

Lipsa completă de cazier la DGPCM pentru reținuții administrativi din anii 1949 – 1951 inclusiv, face de asemenea imposibilă identificarea acestora.

Bunurile aflate în această situație sînt: ceasuri, verighete și alte bijuterii de aur, argint sau alte metale, obiecte de îmbrăcăminte și încălțăminte, stilouri, valize etc.

Situația acestor bunuri este necesar să fie soluționată pentru următoarele motive:

a) Față de procentul redus de 3% al reclamațiilor primite pentru aceste bunuri în anii 1956 și 1957, nu-și mai are rost păstrarea în continuare a lor, precum și a sumelor de bani, pînă la lichidarea totală prin ajutorul reclamațiilor. Aceste bunuri au stat la dispoziția proprietarilor încă din anul 1955, fără a fi reclamate, ceea ce dovedește dezinteresul pentru ridicarea lor.

b) Prin trecerea timpului unele din bunuri, cum sînt cele de îmbrăcăminte se degradează, pierzîndu-și valoarea economică.

c) bunurile ocupă la locurile de deținere spații importante, care ar putea fi folosite în alt scop.

Ministerul Afacerilor Interne a căutat să reglementeze situația bunurilor și sumelor de bani în cauză, inițiind în acest scop, la începutul anului 1957, un proiect de Decret care nu a fost definitivat, deoarece Ministerul Finanțelor a arătat că este în curs de elaborare un alt proiect de Decret prin care,

printre altele, să fie soluționată și problema acestor bunuri și sume de bani.

Acest proiect de Decret a fost avizat de Ministerul Afacerilor Interne cu adresa nr.053.064 din 28 iunie 1957 către Ministerul Finanțelor, în sensul celor arătate în prezenta expunere de motive.

Deoarece proiectul de Decret elaborat de Ministerul Finanțelor nu a fost definitivat și cum problema acestor bunuri și sume de bani considerăm că trebuie rezolvată neîntîrziat, am inițiat alăturatul proiect de Decret, pe care în eventualitatea că sînteți de acord, vă rog a-l aproba.

Ministrul Afacerilor Interne/g-ral col. Alexandru Drăghici”.

17

„18 februarie 1959

Nr. 123/V-16

Tov. A. Drăghici

I. Verdet

F. Tiță

S. Cadre

Vă comunicăm că s-a aprobat propunerea cu privire la avansarea gen. maior Nicolski Alexandru, secretar general în MAI, la gradul de general locotenent.

Direcția Treburilor CC al PMR”.

18

„18 februarie 1959

Tov.A.Drăghici

I.Verdet

F.Tiță

S.Cadre

Vă comunicăm că s-a aprobat propunerea cu privire la avansarea col. Negrea Vasile, secretar general în MAI, la gradul de general maior.

Direcția Treburilor CC al PMR”.

coperirea de noi rezerve în sectorul metalelor rare“

- Se conferă ordine și medalii unor ofițeri care au contribuit la prinderea unei „bande de legionari“. La festivitatea de decorare, A. Drăghici precizează: „Să nu se publice, să nu apară nume“ de ofițeri

- Se aprobă Regulamentul privind executarea hotărârilor judecătorești referitoare la aplicarea pedepsei cu moartea

1959

31 ianuarie

- Se conferă Medalia „Meritul Militar“, clasa I, g-ral mr. Alexandru Nicolski

6 februarie

- Se grațiază de pedeapsa muncă silnică pe viață Toma Ghițulescu, subsecretar de stat în regimul Antonescu, condamnat prin sentința nr. 989/1950 a Tribunalului Militar București în colonia de muncă Brad, pentru trădare

18 februarie

- G-ral mr. Alexandru Nicolski, secretar general al MAI, se avansează la gradul de g-ral lt.

- Col. Vasile Negrea, secretar general în MAI, se avansează la gradul de g-ral mr.

7 mai

- La ordinul lui Alexandru Drăghici 20 ofițeri și sergenți sînt reangațați în structurile MAI (foști torționari, condamnați și apoi grațiați)

23 mai

- Noi reglementări privind reorganizarea trupelor de grăniceri

3 iunie

- Se conferă ordine și medalii unor ofițeri MAI care au descoperit un grup de „elemente dușmănoase“ condus de sculptorița Mihaela Petrascu

20 noiembrie

- Reglementări privind funcționarea gărzilor muncitorești

23 noiembrie

- Sînt condamnați la moarte de

19

„București, 25 decembrie 1959

Nr. 1129/VI

Către Secția Gospod. de Partid, tov. Dănălahe Florian, Alexandru Drăghici, Patilineț V.

Vă comunicăm că Secretariatul CC al PMR a aprobat propunerile privind reglementarea salarizării lucrătorilor comitetului de partid din cadrul Ministerului Afacerilor Interne.

Direcția Treburilor CC al PMR

Anexă

Tabel privind salarizarea Comitetului de partid din cadrul Ministerului Afacerilor Interne

Funcția	Salar tarifar propus	
	minim	maxim
Prim secretar		3.500
Secretar		3.100
Instructor	2.400	2.900
Secretar comitet de partid subordonat Comitetului de partid al MAI“.	2.900	3.100

26.XII.1959“.

20

„5 aprilie 1960

Nr. 83/V-25

Tovarășului Alex. Drăghici Patilineț Vasile

Vă comunicăm că Secretariatul CC al PMR a aprobat propunerea MAI de a trimite în continuare cîte 20 ofițeri anual din Direcția I-a la cursurile de specializare din URSS.

Direcția Treburilor CC al PMR“.

21

„5 aprilie 1960

Nr. 83/VI-16

Tov. Alex. Drăghici Patilineț Vasile

Secția cadre a CC al PMR

Vă comunicăm că Secretariatul CC al PMR a aprobat numirea lt. col.

Dănescu Alexandru în funcția de șef al Direcției Politice din Ministerul Afacerilor Interne

Direcția Treburilor CC al PMR“.

22

(Decret nr. 405/9.XI.1960, privind grațierea unor pedepse)

„Expunere de motive

Tovarăși Miniștri,

În cadrul diverselor spitale ale penitenciarelor, se află internați un număr însemnat de deținuți, grav bolnavi care au fost condamnați la diferite pedepse.

Cu toate eforturile depuse de către medicii Ministerului Afacerilor Interne, pentru tratarea acestor bolnavi, cheltuindu-se în acest scop însemnate sume de bani pentru medicamentele care li se administrează, totuși starea lor generală se menține gravă.

Spitalizarea lor îndeplungată și fără efect, îngreunează tratamentul altor deținuți suferinzi de alte boli, în faze mai ușoare, cu perspective de vindecare.

Bolile de care suferă unii dintre acești deținuți, pot contamina și pe alții. De asemenea, mortalitatea în rîndurile lor este în continuă creștere.

Printre cei spitalizați, un număr de 274 deținuți sînt bolnavi de boli incurabile. Dintre aceștia, 199 sînt condamnați pentru activitate contrarevoluționară, iar 75 pentru fapte de drept comun.

Bolile de care suferă acești condamnați, sînt următoarele:

- cancer la stomac, în sînge, la plămîni, nas, gură sau ciroză a ficatului, în unele cazuri cu apă în burtă.

- paralizie din care cauză nu pot mișca membrele superioare, inferioare sau o parte din corp, fiind imobilizate la pat.

- senilitate (ramolire), la care se accentuează și alte complicații în organism, ca: tulburări în respirație și circulația sîngelui, lipsă de secreție de

Tribunalul Militar al Regiunii a II-Militare București, pentru atac banditesc asupra mașinii Băncii RPR jefuind o importantă sumă de bani, Ioanid Alexandru, Ioanid Paul și Obedeanu Haralambie

17 decembrie

● Se conferă Ordinul „Steaua RPR”, clasa a IV-a, lt. col. Iancu Titus Simion

25 decembrie

● Secretariatul CC al PMR aprobă reglementările privind salarizarea lucrătorilor Comitetului de Partid din cadrul MAI

1960

24 februarie

● Se grațiază un număr de 820 de condamnați de restul pedepsei ce mai au de executat (țărani care s-au opus cooperativizării agriculturii)

14 martie

● Se grațiază un număr de 87 condamnați de restul pedepsei ce mai au de executat; majoritatea au fost judecați și condamnați de Tribunalele Militare

5 aprilie

● Secretariatul CC al PMR a aprobat propunerea MAI de a trimite în continuare câte 20 ofițeri, anual, din Direcția I la cursurile de specializare din URSS

● Secretariatul CC al PMR a aprobat numirea lt. col. Alexandru Dănescu în funcția de șef al Direcției politice din MAI

13 mai

● Retragera decoratiilor la 114 foști ofițeri și subofițeri activi ai armatei conferite pentru „uneltire contra ordinii sociale” (col. Balaban C-tin, col. Cornățeanu Dumitru, col. Costinescu Grigore, col. Tătoiu Gheorghe și alții)

27 mai

● Retragera decoratiilor acordate g-ral mr. (r) Eremia Ștefan Ion și col. (r) Ardeleanu Aurel, pentru „uneltire contra conducerii de partid”

către stomac a lichidului necesar digerării alimentelor, etc.

- boli de inimă cu complicații ca: îngroșarea vaselor de sînge, tulburări în pomparea sîngelui, tensiunea arterială mărită, arteroscleroză, etc.

- TBC pulmonar sub diferite forme (microbi și puroi în spută, îngroșarea țesutului pulmonar cu tulburări în respirație, cavități mari în plămîni, ulcerații cu pierderi de substanțe, etc.) sau TBC osos cu scurgeri de puroi.

- boli de ochi cu pierderea parțială sau totală a vederii, datorită cataractelor care au îngroșat cristalinul.

- epilepsie accentuată cu tulburări în funcția creierului, căderi și spasme ale întregului organism.

Deoarece tratarea acestor deținuți se cheltuiesc sume enorme de bani prin medicamentele care li se administrează, neavînd nici un efect asupra bolilor de care sînt suferinzi, întrucît acestea sînt în faze foarte înaintate, fără perspective de vindecare, vă rugăm a aproba propunerile făcute pentru grațierea acestor condamnați.

Ministrul Afacerilor Interne/g-ral col. Alexandru Drăghici“.

23

„Secretariatul General al Consiliului de Miniștri
Referat nr. PS 002332
Secția Specială

Inițiator: Ministerul Afacerilor Interne

Obiect: Proiect de decret pentru grațierea restului de pedeapsă ce mai au de executat un număr de 199 condamnați pentru activitate contrarevoluționară și un număr de 75 condamnați pentru fapte de drept comun.

Avize: Nu s-au cerut.

Analiza: Ministerul Afacerilor Interne a inițiat alăturatele proiecte de decret, prin care solicită a se aproba grațierea restului de pedeapsă ce mai au de executat, un număr de 199 persoane ce au fost condamnate pentru activitate contrarevoluționară și un

număr de 75 persoane ce au fost condamnate pentru fapte de drept comun.

Din materialul prezentat de Ministerul Afacerilor Interne, rezultă că cele de mai sus se solicită ca urmare a faptului că cei în cauză sînt gravi bolnavi de boli incurabile și cu toate eforturile depuse de diversele spitale ale penitenciarelor, starea generală a acestora se menține gravă.

Pentru tratarea acestora, Ministerul Afacerilor Interne cheltuiește însemnate sume de bani pentru medicamentele ce li se administrează, iar spitalizarea lor îndelungată îngreunează tratamentul altor deținuți suferinzi de boli cu perspective de vindecare.

De asemenea unii din aceștia sînt suferinzi de boli contagioase fapt pentru care există pericolul de a fi contaminați și alți deținuți. În prezent mortalitatea în rîndurile lor este în continuă creștere.

Concluzii: Avînd în vedere că deținuții care sînt propuși pentru a li se grația restul de pedeapsă ce mai au de executat, sînt grav bolnavi de boli incurabile, iar Ministerul Afacerilor Interne cheltuiește însemnate sume de bani pentru medicamentele ce li se administrează, opinăm că cele solicitate sînt întemeiate, fapt pentru care supunem spre adoptare proiectul de decret în forma aici anexată.

Publicitat: Propunem ca decretul să fie comunicat în întregime la Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Justiției, fără a se publica în Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale

Consultant de specialitate/mr. Luchian Eugen“.

24

„București, 20 ianuarie
1961
Nr. 1449/V

Către tov. Alexandru Drăghici
Patilineț Vasile
Drăgan Ion

8 iulie

● Se conferă ordine și medalii unor ofițeri din cadrul MAI care au identificat și arestat pe Gheorghe Arsenescu, șeful „bandei Pitești”

6 august

● Se retrag distincțiile conferite Marietei Sadova, condamnată la 8 ani temniță grea pentru „uneltire contra ordinii sociale”

5 septembrie

● Se grațiază de pedepsele aplicate 58 de persoane condamnate definitiv pentru „activitate sionistă”

16 septembrie

● Se grațiază de pedepsele aplicate 31 de „sioniști”

9 noiembrie

● Se grațiază de pedepse 199 de condamnați pentru „activitate contrarevoluționară”

1 decembrie

● Se conferă Medalia „Meritul Militar”, clasa I g-rał. col. Alexandru Drăghici, pentru zece ani vechime în forțele armate ale RPR

1961

6 iunie

● Reglementarea vechimii neîntrerupte în muncă a ofițerilor și subofițerilor trecuți în rezervă, în perioada 1 mai – 1 octombrie 1961, ca urmare a reducerii efectivelor armate, inclusiv ale MAI

10 iulie

● Se conferă ordine și medalii unor ofițeri și subofițeri MAI care au contribuit la prinderea unor spioni sau au confiscat arme, muniții și valută

25 septembrie

● Biroul Politic al CC al PMR stabilește înființarea de urgență a Consiliului Apărării RPR

8 decembrie

● Prin Decretul 400 al Consiliului de Stat se reglementează modalitatea de apărare în cadrul proceselor intentate celor recrutați de serviciile de spionaj străine

Vă comunicăm că Biroul Politic al CC al PMR a aprobat:

1. Eliberarea tov. gen. Pintilie Gheorghe din funcția de prim adjunct al Ministrului Afacerilor Interne și numirea lui în funcția de adjunct al Ministrului Afacerilor Interne.

2. Numirea tov.gen.Constantinescu Dumitru în funcția de adjunct al Ministrului Afacerilor Interne.

3. Eliberarea tov.Aranici Pavel din funcția de șef al Direcției regionale MAI Brașov și numirea lui în funcția de secretar general la Ministerul Afacerilor Interne.

4. Eliberarea tov. Nicolski Alexandru din funcția de secretar general la Ministerul Afacerilor Interne, primind alte însărcinări.

Direcția Treburilor CC al PMR”.

25

„Secretariatul General al Consiliului de Miniștri
Referat nr. PK 00538
Secția MAI

Inițiator: Ministerul Afacerilor Interne

Obiect: Proiect de decret privind grațierea de restul de pedeapsă ce mai au de executat un număr de 3.467 condamnați.

Avize: Nu s-au cerut.

Analiza: În baza indicațiilor primite și analizei situației unor condamnați, Ministerul Afacerilor Interne a inițiat alăturatul proiect de decret prin care se propune a se aproba grațierea de restul pedepsei ce mai au de executat un număr de 3.467 condamnați.

Din cei propuși pentru grațiere, 2500 au fost condamnați pentru infracțiuni contra securității statului, după apartenența politică încadrându-se astfel:

- 878 legionari;
- 149 PNT;
- 58 PNL;
- 14 PSD;
- 35 elemente naționaliste;

- 105 elemente sectante;

- 1.261 fără antecedente politice.

Infrațiunile pentru care au fost condamnați cei propuși pentru grațiere sînt următoarele:

- 1.114 pentru agitație politică;

- 875 pentru activitate contrarevoluționară,

- 142 pentru trădare de patrie;

- 111 pentru favorizare și omisiunea denunțării unor organizații contrarevoluționare;

- 104 pentru activitate intensă contra clasei muncitoare;

- 148 pentru trecerea frauduloasă a frontierei;

- 6 pentru sabotaj și diversiune;

- 967 pentru infracțiuni de drept comun (neglijențe în serviciu, delapidare etc.)

Din materialul prezentat de organul inițiator, rezultă că propunerea pentru grațierea restului de pedeapsă ce mai au de executat cei menționați mai sus, se face datorită atitudinii acestora față de muncă și rezultatelor bune obținute în procesul de reeducare.

Pentru o parte din cei propuși pentru grațiere, s-a avut în vedere vîrsta înaintată ori starea sănătății lor.

Propunem ca după aprobare, decretul să fie comunicat Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Justiției și Procuraturii RPR, fără a se publica în Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale.

Concluzii: Opiniem că propunerile prezentate de Ministerul Afacerilor Interne se încadrează în prevederile art.8 al Decretului nr. 315/1959 și ca urmare supunem spre adoptare proiectul de decret în forma aici anexată.

Șeful Secției MAI/mr. Luchian Eugen

Consultant de specialitate/Bărbulescu Ligia
12 iunie 1964”.

14 decembrie

● Se grațiază de restul pedepsei ce mai au de executat un număr de 65 de condamnați, pentru „uneltire contra ordinii sociale” (marea majoritate evrei)

29 decembrie

● Se conferă ordine și medalii unor ofițeri MAI. Maiorului. I. M. Pacepa i se conferă Ordinul „Apărarea Patriei”, clasa a II-a

1962**15 ianuarie**

● Desființarea gărzilor muncitorești

18 aprilie

● Se grațiază de restul pedepsei ce mai au de executat Alexandru (Păstorel) Teodoreanu

● Se grațiază de restul pedepsei ce mai au de executat Nichifor Crainic (Ion Dobre)

27 septembrie

● Grațierea a 1.462 de condamnați pentru „uneltirea contra ordinii sociale”, dar și pentru infracțiuni de drept comun

1963**3 ianuarie**

● Aministierea infracțiunilor silvice și grațierea a 2.543 condamnați

6 aprilie

● Reglementări noi privind organizarea și funcționarea MAI

9 mai

● Stabilirea unei pensii de 2.400 lei lunar pentru Teohari Georgescu, fost ministru de interne, cu începere de la 1 mai 1963

23 octombrie

● Se repune în dreptul de pensie, cu începere de la 1 iulie 1963, Marietta Sadova, condamnată la 8 ani temniță grea și confiscarea totală a averii, pentru „uneltire contra ordinii sociale”

26**„Expunere de motive**

310/1964, 16 iunie

În baza indicațiilor primite, analizând situația unor condamnați, consider că un număr de 3.467 pot fi grațiați de restul pedepsei ce mai au de executat.

Dintre aceștia, 2.500 au săvârșit infracțiuni contra securității, iar restul de 967 au comis infracțiuni de drept comun.

Criteriile, care au stat la baza selecționării acestor condamnați, au fost atitudinea lor față de muncă și rezultatele bune obținute în procesul de reeducare.

Pentru unii dintre ei, s-a avut în vedere vârsta înaintată ori starea sănătății lor.

Față de cele expuse, a fost întocmit alăturatul proiect de decret, pe care, dacă sînteți de acord vă rog să-l aprobați.

Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și Ministru al Afacerilor Interne General Colonel / Alexandru Drăghici

27**„Expunere de motive**

În baza indicațiilor primite, analizând situația unor condamnați, consider că un număr de 3.244 pot fi grațiați de restul pedepsei ce mai au de executat.

Dintre aceștia, 3.205 sînt elementele condamnate definitiv pentru infracțiuni contra securității statului și ultimele care se mai află în curs de executarea pedepselor. Restul de 39 sînt condamnați pentru infracțiuni de drept comun.

Pentru un număr de 2.467 condamnați, la propunerea de grațiere s-a avut în vedere atitudinea lor bună față de muncă și rezultatele obținute în procesul de reeducare.

Restul de 738 sînt elemente care au continuat și la locurile de deținere să aibă pînă în prezent manifestări dușmănoase, unii refuzînd să se integreze în procesul de reeducare.

Consider, că și acești condamnați pot fi grațiați de restul pedepsei, întrucît, orînduirea noastră socială și de stat s-a consolidat definitiv, este trainică și se bucură de unitatea moral-politică și sprijinul întregului popor.

Eventualele acțiuni dușmănoase ale acestora, vor fi respinse și nu vor găsi aderenți în rîndul maselor populare, al căror rol și forță de înfrîurire în combaterea faptelor antisociale este în continuă creștere. În situația cînd vor întreprinde acțiuni dușmănoase securității statului, se vor lua împotriva lor măsurile necesare.

Față de cele expuse, a fost întocmit alăturatul proiect de decret, pe care dacă sînteți de acord, vă rog să-l aprobați.

Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și Ministru al Afacerilor Interne/g-ral col. Alexandru Drăghici”.

**Secretariatul General al
Consiliului de Miniștri**

Referat nr. PK 0552

Secția MAI

Inițiator: Ministerul Afacerilor Interne

Obiect: Proiect de decret privind grațierea de restul de pedeapsă ce mai au de executat un număr de 3.244 condamnați.

Avize: Nu s-au cerut.

Analiza: În baza indicațiilor primite și a analizei situației unor condamnați, Ministerul Afacerilor Interne a inițiat alăturatul proiect de decret, prin care propune a se aproba grațierea de restul pedepsei ce mai au de executat un număr de 3.244 condamnați.

Din cei propuși pentru grațiere, 3.205 au fost condamnați pentru infracțiuni contra securității statului,

1964

9 aprilie

● Se grațiază prin DCS nr. 176, 2.920 de condamnați pentru „uneltire contra ordinii sociale”, trădare etc.

16 iunie

● Prin DCS nr. 310, se grațiază de restul pedepsei ce mai au de executat 3.467 de condamnați, din care 2.500 au săvârșit infracțiuni contra securității iar restul au comis infracțiuni de drept comun.

17 iulie

● Se grațiază 84 de condamnați pentru infracțiuni săvârșite în sectorul economic

24 iulie

● Prin DCS nr. 411, se grațiază de restul de pedeapsă 3.244 de condamnați, din care 3.205 pentru infracțiuni „contra securității statului”

1965

24 iulie

● Prin DCS nr. 469, A. Drăghici se eliberează din funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al afacerilor interne

1 septembrie

● Comitetul Executiv al CC al PCR propune „ca pentru paza și securitatea personală a tovarășilor din conducerea partidului, să se folosească un efectiv mai restrâns”, „în concordanță cu adevărata atmosferă din țară”.

Tovarăși și rivali:
Drăghici (în dreapta) și
Ceaușescu

iar 39 au fost condamnați pentru infracțiuni de drept comun.

Situația celor condamnați pentru infracțiuni contra securității statului, este următoarea:

a) după apartenență politică:

- 1.383 legionari;
- 121 PNT-ști;
- 54 PNL-ști;
- 25 PSI-ști;
- 36 elemente din diverse grupări naționaliste;

- 1.625 fără antecedente politice.

b) după infracțiuni:

- 1.323 condamnați pentru activitate în organizații subversive;
- 989 condamnați pentru agitație antipopulară;
- 273 condamnați pentru activitate intensă contra clasei muncitoare
- 238 condamnați pentru trădare și spionaj;
- 155 condamnați pentru tentativă și acte de teroare;
- 138 condamnați pentru infracțiuni de frontieră;
- 57 condamnați pentru activitate în secte interzise;
- 32 condamnați pentru diversiune și sabotaj;
- 39 condamnați pentru diverse infracțiuni de drept comun.

Din materialul prezentat de organul inițiator, rezultă că pentru un număr de 2.467 condamnați propunerea de grațiere a restului de pedeapsă ce mai au de executat, se face ca urmare a faptului că aceștia au avut o atitudine bună față de muncă și au dovedit totodată că s-au reeducat. Restul de 738 condamnați sînt elemente care au continuat și la locurile de deținere manifestări dușmănoase, iar unii chiar au refuzat să se integreze în procesul de reeducare.

Cu toate acestea, MAI aprecia că și acești condamnați pot fi grațiați de restul pedepsei ce mai au de executat, întrucît orînduirea noastră socială și de stat, s-a consolidat definitiv, este trinitică și se bucură de unitatea moral-po-

litică și sprijinul întregului popor. În situația cînd aceștia vor întreprinde acțiuni dușmănoase, dăunătoare securității statului, se vor lua măsurile necesare.

Propunem ca după aprobare, decretul să fie comunicat MAI, Ministerului Justiției și Procuraturii Republicii Populare Române, fără a se publica în Buletinul Oficial al MAN.

Concluzii: Opiniem că propunerile prezentate de Ministerul Afacerilor Interne pentru grațierea celor 2.467 condamnați menționați în referat, se încadrează în prevederile art.8 al Decretului nr. 315/1959, iar pentru restul de 738 de condamnați, grațierea urmează a se efectua fără ca aceștia să întrunească condițiile prevăzute de decretul menționat.

Șeful Secției MAI/mr. Luchian Eugen
20 iulie 1964”.

28

„CC al PCR, Secția pentru controlul muncii la MFA,

MAI și Justiție

Strict secret

Notă

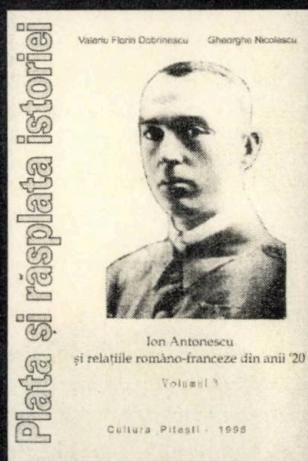
Supunem spre aprobare Comitetului Executiv al CC al PCR propunerea ca pentru paza și securitatea personală a tovarășilor din conducerea partidului să se folosească un efectiv mai restrîns și să rămîină doar pentru Secretarul General al PCR și ceilalți membri ai Prezidiului Permanent. În mod excepțional se va menține paza personală a tovarășului Alexandru Moghioroș, pînă la însănătoșirea sa.

Facem această propunere pentru a nu lărgi măsurile de securitate și pază personală a tovarășilor din conducerea partidului, lărgire ce ar putea da loc la diverse interpretări care să nu fie în concordanță cu adevărata atmosferă din țară.

Șeful Secției/Patilineț Vasile
1.IX.1965”.

Noi apariții editoriale

(cărți intrate în biblioteca revistei „Dosarele Istoriei“)

V. Fl. Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Ion Antonescu și relațiile româno-franceze din anii '20* (col. „Plata și răsplata istoriei“, vol. 3), Pitești, Ed. Cultura, 1996, 173 p.

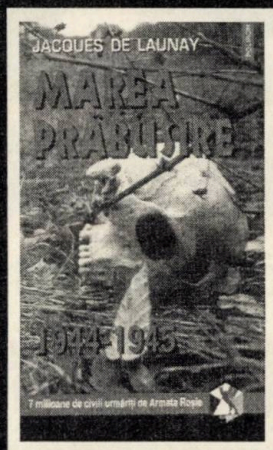
François Furet, *Trecutul unei iluzii. Eșeu despre ideea comunistă în secolul XX*, București, Ed. Humanitas, 1996, 542 p. (col. „Istoria ideilor“)

Françoise Thom, *Sfârșiturile comunismului*, Iași, Ed. POLIROM, 1996, 250 p. (col. „Plural“)

Steven J. Zaloga, *Ținta: America. Duelul sovieto-american și cursa înarmărilor din timpul Războiului rece*, Ploiești, Ed. Elit, 1996, 320 p. (col. „Memento“)

Jacques De Launay, *Marea Prăbușire. 1944-1945*, Iași, Ed. POLIROM, 1996, 307 p. (col. „Hexagon“)

Brian Crozier, Hans Huyn, Constantine Menges, Édouard Sablier, *Fenixul roșu*, București, Ed. Agni, 1996, 301 p.

Editorile sau autorii interesați a-și prezenta cele mai recente apariții – din domeniul istoriei României și universale – sînt invitați a contacta redacția revistei „Dosarele istoriei“, în vederea perfectării condițiilor de publicitate.

Citiți în numărul următor al revistei

DOSARELE
ISTORIEI

Mari crize ale Războiului Rece

- Ce a fost Războiul Rece?
- Blocada Berlinului
- Războiul din Coreea
- Revoltă în Berlin
- Suezul în flăcări
- Criza rachetelor
- Războiul din Vietnam
- Invazia Cehoslovaciei

4.000 lei